CLASICI ROMÂNI

I. L. CARAGIALE

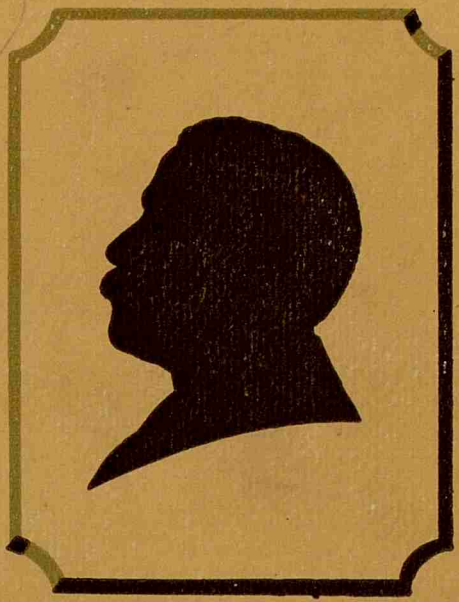

Opere

*

EDITURA DE STAT

www.dacoromanica.ro

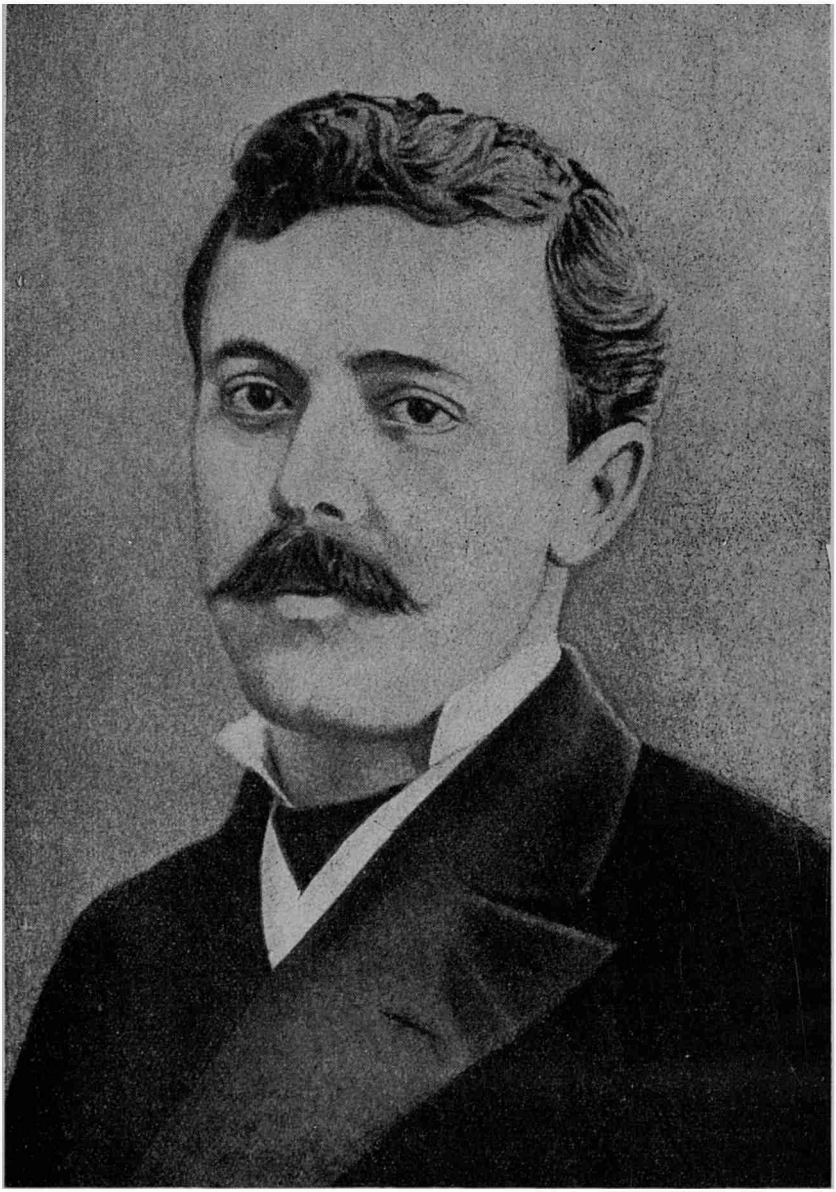

www.dacoromanica.ro

I. L. CARAGIALE

Opere

In trei volume

Studiu introductiv de
SILVIAN IOSIFESCU

1950
EDITURA DE STAT

www.dacoromanica.ro

I. L. CARAGIALE

Opere

I

Teatru și nuvele

1950
EDITURA DE STAT

www.dacoromanica.ro

STUDIU INTRODUCTIV

Poate că în niciun alt caz ca în acel al lui Caragiale critica şi istoria literară burgheză n'au încercat, cu atât de diverse şi rafinate mijloace, să falsifice sensul operei, personalitatea şi poziţia omului. Nu e puţin lucru, pentrucă ştim cât s'a ascuns şi s'a deformat din opera şi activitatea unui Eminescu, Coşbuc, Bolliac ori Vlahuţă.

Dar măreaţa construcţie realistă pe care o înalţă opera lui Caragiale pe orizontul literaturii noastre trecute, a constituit, prin însăşi însemnătatea ei, un obiectiv pentru „interpretări". Această operă nu putea fi ascunsă, îngropată ca cea a unui Bolliac, de pildă. Şi pentru a toci sau întoarce sensul satirei lui Caragiale, s'au înnegrit tone de hârtie, s'au folosit cele mai felurite mijloace, în cărţi, în presă, la catedră, pe scenă.

La început, ostilitatea claselor stăpânitoare faţă de opera lui Caragiale a fost făţişă şi violentă. Respingând dela premiile Academiei burghezo-moşiereşti „O scrisoare pierdută" sau „Năpasta", acuzându-le de imoralitate şi de „ofensă adusă naţiunii", politicianul liberal Dimitrie Sturdza, ca şi ceilalţi academicieni din 1891, arăta că înţelege limpede pentru cine şi împotriva cui vorbeşte opera scriitorului. Această dusmănie deschisă era, în orice caz, mai potrivită cu sensul operei decât elogiile ipocrite pe care i le-au servit, mai apoi, urmaşii lui Sturdza.

In timpul vieţii scriitorului, atitudinea primului ministru liberal a fost departe de a constitui o excepţie. Pomenind de faptele vieţii lui Caragiale, vom vedea că satiricul care a atacat toate partidele burghezo-moşiereşti s'a ciocnit mereu, şi de dusmănia liberalilor, şi de cea a conservatorilor sau junimiştilor. Poeţi şi critici decadenţi l-au acuzat a fi un simplu plagiator şi ziarele şovine au reluat această acuzaţie. Şi mai târziu, un Eugen Lovinescu sau un Nicolae Davidescu au încercat să minimalizeze ori chiar să tăgăduiască cu totul valoarea operei lui Caragiale şi au repetat acuzaţiile şovine, vorbind de „inaderenţa lui la spiritul românesc".

Dar curând, pentru majoritatea criticii burgheze, negarea operei lui Caragiale s'a dovedit o luptă cu morile de vânt. Opera devenise adânc populară. Atunci au început „interpretările" care, adunând în jurul operei lui Caragiale minuţioase analize formale şi servindu-i elogii goale, asemenea unor mormane de flori de hârtie, acopereau tocmai trăsătura ei de bază,

www.dacoromanica.ro

valoarea satirică. A început a se vorbi — continuându-se linia de „interpretare" maioresciană — despre Caragiale apoliticul, creatorul de „comic pur". S'a mai vorbit și de scepticul care a râs de toate și n'a crezut în nimic, uitându-se voit un fapt însemnat, anume că în toată opera lui Caragiale nu există vreun țăran sau muncitor ridiculizat. Ba s'a vorbit — și chiar stăruitor — despre creatorul lui Trahanache, Farfuridi și al altor grotești și odioase figuri de conservatori ca despre un tipic conservator. S'a creat legenda „reacționarului" Caragiale.

Și toate aceste formule s'au încetățenit în școala burgheză, au căpătat putere de dogmă. Opera lui Caragiale a fost discutată și răstălmăcită în fel și chip, evitându-se însă tocmai problema principală: conținutul și forța satirei sale, îndreptate nu împotriva unui vag tip de „politician" sau de „Mitică", ci unui întreg sistem de exploatare — orânduirii burghezo-moșierești cu toate instituțiile ei politice și culturale.

Pe scenă, deasemenea, piesele lui Caragiale, jucate foarte rar, erau prezentate, prin decoruri, regie și interpretare, ca petrecându-se toate la mahala. Prefectul și șefii de organizații ale partidelor istorice din „O scrisoare pierdută" deveneau niște simpli mahalagii și confrații lor din sală puteau râde la spectacol fără să simtă că satira piesei era îndreptată direct împotriva lor.

Față de această atitudine plină de tâlc a criticii burgheze, răspunsul lui Gherea a fost numai parțial just. El a arătat amploarea și sensul satirei lui Caragiale. Dar scriindu-și studiile în perioada 1890, când Caragiale părea — măcar formal — atașat de grupul *„Junimii"*, Gherea a insistat asupra faptului că scriitorul ar fi fost *„un indiferent politic"*. Vom vedea îndată care au fost raporturile adevărate ale lui Caragiale cu „Junimea". Vom vedea, deasemenea, că atitudinea sa în tot cursul existenței desminte această caracterizare de „indiferent politic".

Astfel, aprecierea culturii burgheze a fost pentru Caragiale sinonimă cu falsificarea. Și scriitorul a judecat el singur cât prețuiau ipocritele laude ale acelora care-l întâmpinaseră cu ură înverșunată, constrângându-l să se expatrieze. In 1912, când Caragiale împlinea 60 de ani, oficialitatea culturală burgheză a pregătit o sgomotoasă sărbătorire. Caragiale a refuzat-o tăios. Incercările culturii burgheze de a-și anexa pe scriitorul devenit celebru, iubit de masele largi, nu puteau acoperi nici dușmănia cu care fusese întâmpinat, nici bârfelile, acuzațiile de plagiat, nici ignorarea lui sistemat că.

Era firesc ca marele realist să-și încheie activitatea cu acest refuz șfichiuitor. Faptul corespundea cu sensul adânc al operei și cu atitudinea omului. Era firesc ca Ion Luca Caragiale să fie respins dela premiile vechii Academii, premii rezervate atâtor mediocre slugi literare ale burgheziei și moșierimii. După cum este la fel de firesc ca printre primele acte ale noii Academii — ale Academiei poporului, Academiei R.P.R. — să se numere alegerea lui Caragiale printre academicienii post-mortem. In câțiva ani, piesele lui au avut parte de mai multe reprezentații decât în peste o jumătate de secol de regim burghezo-moșieresc. S'au tipărit zeci de mii de volume din operele lui, — și vom vedea că, dintre cititorii săi, scriitorul i-a prețuit în primul rând, pe muncitori. Astăzi, sute de mii de oameni

www.dacoromanica.ro

ai muncii citesc cu nesaţ, râd şi învaţă să cunoască adevărata faţă a trecutului, asistând la piesele lui.

Aceste două atitudini opuse faţă de opera celui mai însemnat realist critic al nostru se explică prin sensul adânc al acestei opere — pe care n'au izbutit să-l deformeze zecile de „interpretări" falsificatoare.

Curăţite de sgura „interpretărilor", apare şi sensul progresist al operei şi „linia progresistă" care — în ciuda oscilărilor — se desprinde din activitatea omului. Le vom vedea, cercetând pe scurt viaţa şi opera lui Caragiale.

Ion Luca Caragiale s'a născut cu patru ani după anul revoluţionar 1848 şi a murit cu doi ani înainte de izbucnirea primului război mondial imperialist. Cei şaizeci de ani de viaţă ai scriitorului s'au scurs, deci, într'o epocă de transformări economico-sociale din ce în ce mai rapide. În vreme ce Caragiale învăţa la gimnaziul din Ploieşti, începea să se închege coaliţia politică dintre burghezie şi moşierime, expresie a împletirii de interese dintre cele două clase stăpânitoare.

Clasele exploatatoare se aliaseră şi, dincolo de aşa zisa luptă politică dintre partidele burghezo-moşiereşti, această coaliţie dintre exploatatori constitue faptul politic fundamental al epocii.

Societatea românească capătă în acest timp aspectul din ce în ce mai conform cu acest proces istoric, în care relaţiile capitaliste se desvoltă în ritm rapid, păstrând însă, alături de ele, pronunţate rămăşiţe feudale. Vom vedea — cercetând marile opere ale lui Caragiale şi momentul apariţiei lor — în ce măsură a ştiut marele scriitor realist să pătrundă şi să reflecte în mod critic trăsăturile esenţiale ale epocii sale.

Ion Luca Caragiale s'a născut în satul Haimanalele de lângă Ploieşti la 30 Ianuarie 1852. Se trăgea dintr'o familie de actori. Se pare că bunicul său fusese bucătar, adus în ţară de domnitorul Caragea; cei doi unchi ai scriitorului, Costache şi Iorgu Caragiale, au fost însă actori cu faimă şi în acelaş timp au scris lucrări dramatice. Interesant e însă că amândoi — şi în special Costache Caragiale — au luat parte la mişcarea paşoptistă. De lucrul acesta avea să-şi amintească scriitorul, căci Costache Caragiale a avut o adâncă înrâurire asupra lui.

Luca Caragiale, tatăl lui Ion, a jucat şi el o vreme în trupa fratelui său. Dar nedând dovadă de prea mari aptitudini pentru scenă, a fost nevoit să-şi schimbe profesia şi a ajuns un fel de administrator al averii unei mânăstiri, iar apoi avocat şi judecător supleant.

Şcoala primară şi gimnaziul, viitorul scriitor le-a urmat la Ploieşti. Într'un articol „După cincizeci de ani", în care povesteşte vizita lui Alexandru Ioan Cuza la şcoala primară unde învăţa el, Caragiale pomeneşte cu duioşie şi recunoştinţă despre dascălul pe care l-a avut în clasa a III-a, Bazil Drăguşescu. Dela el a luat dragostea pentru limba literară curată, limpede şi precisă.

După ce a sfârşit gimnaziul — sau poate chiar şi o clasă de liceu — Caragiale s'a gândit, desigur, la profesia tradiţională a familiei: teatrul. Vreme de doi ani a urmat la Bucureşti clasa de declamaţie şi mimică

www.dacoromanica.ro

pe care o preda unchiul său, Costache Caragiale. In 1870, scriitorul a fost vreo câteva luni copist la Tribunalul Prahova.

Moartea tatălui său, în 1870, a pus în faţa lui Ion Luca obligaţia de a-şi întreţine familia — mama şi sora sa. Dela optsprezece ani îl vedem împărţindu-şi timpul între mai multe ocupaţii pentru a încropi cele necesare traiului. Intr'o scrisoare către Vlahuţă, Caragiale s'a zugrăvit singur la această vârstă, aflat la rascruce de drumuri, ezitând între atracţia către literatură şi studiul dreptului, care, pe atunci, în opoziţie cu literatura, părea o carieră serioasă: *„sunt, slavă Domnului, sănătos şi voinic; duc bine la tăvăleală; dovada că pot fi, în acelaş timp, şi sufler, şi copist la teatru şi corector într'o tipografie mare, la două ziare şi dau lecţii la nişte copii; aşa că pot, cu una cu alta, câştiga destul ca să ne susţinem eu şi familia. până să termin studiul dreptului"*.

Totuşi, scriitorul nu şi-a ales o „carieră serioasă", cariera lui Caţavencu şi a lui Rică Venturiano ci a preferat să se consacre literaturii. Dar şi în cazul lui, s'a dovedit încă odată, că în România burghezo-moşierească numai scribii oficiali înfierati de Eminescu, „acel soi ciudat de barzi, care încearcă prin poeme sa devină cumularzi", numai aceia puteau trăi de pe urma literaturii.

Deaceea, cea mai mare parte a vietii lui Caragiale cuprinde trecerea prin cele mai felurite şi mai surprinzătoare profesii: sufler, copist la teatru, corector şi redactor la diverse gazete, profesor şi revizor şcolar, director general al teatrelor şi funcţionar la regia monopolurilor, în câteva rânduri patron de berarie la Bucuresti şi la Buzău.

Mizeria, foamea propriu zisă, poate că nu le-a cunoscut Caragiale, dar lipsa, lupta cu nevoile mărunte şi cotidiane — toate acestea le-a cunoscut din plin. Şi amintirea lor l-a urmărit toată viaţa. După cum vom vedea, el n'a uitat nici disprețul şi ostilitatea cu care l-a întâmpinat cultura oficia a burgheză.

Din această existentă diversă, dar deloc usoară, a scriitorului, să pomenim câteva dintre cele mai semnificative fapte.

INCEPUTURILE LITERARE

LEGENDA „JUNIMISMULUI" LUI CARAGIALE. RUPTURA CU „JUNIMEA"

Am văzut că pe la 20 de ani, Caragiale a început să scrie. Desigur că este o mare distanţă între cronicile fanteziste şi articolele publicate în „Ghimpele", sau între glumele şi anecdotele publicate în „Claponul", revistă pe care a redactat-o în întregime singur şi ceeace avea să ne dea, peste câţiva ani, în „O noapte furtunoasă". Distanţa aceasta arată cât de repede a ajuns el la satira adâncă şi patrunzătoare, la bogăţia de tipuri pe care o întâlnim dela cea din âi piesa a sa. Dar şi incercările de primă tinereţe se dovedesc deosebit de interesante. Se vede la majoritatea dintre ele că deşi arma critică e mai puţin ascuţită şi prinde adesea note mai

www.dacoromanica.ro

puțin esențiale, totuși, dela început, Caragiale a râs de principalele instituții ale societății din vremea lui, că dela primele sale pagini, departe de a fi fost ghidușul pe care a căutat, mai apoi, să-l prezinte critica burgheză, el s'a dovedit un satiric. Ironia lui Caragiale a început să se deslănțue împotriva unor trăsături caracteristice ale societății, a cărei orânduire absurdă și nedreaptă el, gazetarul prost plătit, corectorul și profesorul de liceu, o simțea din plin.

In „Cronica fantastică" din „Ghimpele" (9 Iunie 1874) sub pretextul unei incursiuni „în anul de grație 3874" tot guvernul conservator era luat în răspăr. Descriind cetatea Tampitopole, locuită de Sinecorzi, Caragiale avea grija să ne zugrăvească și poliția *„rezervorul ordinei și păcii", „stabiliment liniștitor al spiritelor prea iuți și corigător al moravurilor".*

Din această „înaltă" instituție vedem ieșind un cetățean, *„cam deșelat de pe urma corecțiunilor ce i s'au aplicat".* Emblema *„libertății"* în alegeri o constituiau *„două cotoare de lemn de banan".* Era o emblemă caracteristică pentru câteva zeci de ani de „libertate" a alegerilor sub regimul burghezo-moșieresc. Ea este potrivită și pentru alegerile făcute de liberalii sau conservatorii din vremea „Ghimpelui" și pentru cele făcute cu o jumătate de veac mai târziu, după moartea scriitorului, de către liberali sau național-țărăniști. Sub măști și etichete diverse a existat aceeași farsă a „democrației" burgheze pe care Caragiale a început a o satiriza în esența ei încă din articolele publicate în „Ghimpele".

Interesant este că în această cronică apare și numele mandarinului Ti-Li *„mare învățat care odinioară a fost trimis prin institute cu însărcinarea exclusivă de a strâmba picioarele chinezilor de mici, pentru a-i face sa se bucure mai târziu de rachitism, calitate ce trece în mare consideratiune la chinezi".* Îl recunoaștem aici pe întemeietorul „Junimii", pe Titu-Liviu Maiorescu, care era pe atunci ministru al instrucțiunii în guvernul conservator. Astfel a apreciat, dela început, Caragiale ideile în materie de cultură ale „mandarinului" însărcinat cu „strâmbarea picioarelor chinezilor de mici".

Incepute printr'o asemenea apreciere, relațiile lui Caragiale cu „Junimea" aveau să sfârșească cu dușmănie declarată, după o scurtă perioadă de participare a scriitorului la ședințele societății și de colaborare la „Convorbiri literare". Ar putea părea paradoxal ca tocmai omul care a atacat mai aprig „Junimea", că tocmai scriitorul care a demascat mai tăios adevărata fața a coaliției claselor exploatatoare, pe care o reprezenta ideologic „Junimea" — tocmai Caragiale a putut fi categorisit de istoria literară burgheză drept tipic junimist. Dar știm că nu e vorba aici de o eroare involuntară, de o confuzie întâmplătoare. Caracterizând opera lui Caragiale drept junimistă, drept conservatoare, sau apolitică, vechea istorie literară încerca cu stângăcie să-i ascundă semnificația și forța critică. Zeci de ani profesorii școlii burgheze s'au străduit să explice că în „O scrisoare pierdută", Cațavencu nu e liberal și Farfuridi nu-i conservator, ci că amândoi ar reprezenta doar tipul unui „politic an" înafară de timp și spațiu.

Incă înainte de publicarea „Nopții furtunoase", după ce-și făcuse un nume cu o traducere în versuri — „Roma învinsă" de Parodi — Cara-

www.dacoromanica.ro

giale începuse a frecventa ședințele „Junimii". Primele sale piese au apărut în „Convorbiri". Și junimiștii au crezut, ori s'au prefăcut a crede, că Caragiale ataca noile instituții politico-sociale din punct de vedere junimist. Vom vedea, cercetând aceste piese, cât de limpede arată conținutul lor că nu ideologia pașoptistă o ataca dramaturgul, ci felul cum această ideologie era schimonosită de burghezia dela 1880, care își trădase revoluția și nu mai avea nimic comun cu luptătorii pașoptiști. Aceeași poziție față de burghezie o găsim — precis formulată — în articolele politice ale lui Caragiale. Chiar atunci când au apărut în ziarele conservatoare, conținutul articolelor lui Caragiale diferă esențial de atacurile tip cu care se împroșcau cele două partide. Atacându-i pe liberali, el subliniază tocmai îndepărtarea lor de ideile luptătorilor dela 1848, idei atât de hulite de conservatori. *„Toxin și toxice"*, apărut în ziarul conservator „Epoca", zugrăvește astfel pe pașoptiști : *„Adevărați apostoli, ei își părăsiră familiile, căminurile, dragostele : un scop unic îi mișca : triumful cauzei libertății"*. E limpede că o astfel de poziție e tot atât de departe de liberalii vremii sale, ca și de conservatori. Nu e deci deloc de mirare că în articolele lui Caragiale întâlnim atacuri violente la adresa acestor conservatori — că în *„Don Ranudo de Colibrados"* îi va zugrăvi căutându-și blazoane și strămoși la mesele clubur'lor, iar în *„Grămătici și măscărici"* va biciui pe scribii conservatorilor care făceau proză jurnalistică pentru ca apoi boierii s'o semneze.

O atare distanță între atitud'nea lui Caragiale și cea a junimiștilor, conservatori dizidenți, reprezentând tocmai expresia ideologică a înțelegerii burgheziei cu moșier.mea, nu putea îngădui o mai îndelungată prezență a scriitorului la grupul din jurul *„Convorbirilor"*. Caragiale se simțea străin și de alura „selectă" a junimiștilor, de morga și de aerele lor nobiliare, care în ochii marelui scriitor prețuiau exact atâta cât arătase în „Don Ranudo de Colibrados". Acolo îi batjocorise pe conservatori pentrucă luptau „contra spiritului modern, contra ide'lor subversive ale științei prea înaintate, contra curentului democratic".

In „Insemnările sale zilnice", Maiorescu se plânge în mai multe rânduri de atitudinea „ca la mahala" a lui Caragiale. Așa caracteriza pontiful „Jun'mii" spiritul razvrătit al lui Caragiale. Și tirania intelectuală a lui Maiorescu, modul cum impunea schimbări în textele date spre publicare, îl vor fi iritat deasemenea pe dramaturg. Fapt este că pe la 1890, relațiile dintre ei fusesera cu desăvârșire rupte. In articolele scrise la moartea lui Eminescu în *„Ironie"* și *„Două note"*, Caragiale ataca pe față pe junimiști, care nu-l ajutaseră pe poet în timpul vieții, iar, după moartea lui tragică, căutau să-l prezinte ca pe un *„pesimist din temperament"*. In *„Două note"* e denuntată falsificarea operei lui Eminescu, îndulcirea revoltei ei după *„observațiile și cererea catorva persoane din cercul acela, a căror sensibilitate extremă se simțea jignită de expresiile prea riguroase, prea crude ale poetului. El — se știe bine ac asta — a făcut concesiuni delicateți acelora și a îngaduit să se toarne în veninul lui natu și sincer puțină apă de trandafir"*...

Caragiale și-a mai exprimat — între altele — op'nia față de „Junimea" în general și față de Titu Maiorescu in special, și în două conferințe,

www.dacoromanica.ro

una ținută la Ateneu, sub titlul semnificativ de *„Gaste și gâște literare"*, al cărei titlu făcea aluzie la caracterul de clică al „Junimii" și la naivitatea celor atrași de ea, cealaltă la „Clubul muncitoresc". Că „Junimea" a încercat să folosească împotriva scriitorului tot arsenalul ei obișnuit, dela bârfeală până la ignorare și intrigă, o dovedește o scrisoare din 1901 a lui Caragiale către Petre Misir: *„Voi, „Junimea" politică, mi-ați făcut mult rău... Sunt între voi alții care m'au deservit și persecutat cu răutate și înverșunare..."*

Odată cu ruptura cu junimiștii are loc apropierea lui Caragiale de mișcarea muncitorească, de cercurile socialiste. Această apropiere — pe care o dovedește și faptul că scriitorul a ținut o conferință la „Clubul muncitoresc" — a luat mai ales forma unei prietenii îndelungate și puternice, a unei apropieri ideologice de câțiva fruntași ai mișcării socialiste, între care cei mai strâns legați de Caragiale au fost Gherea și Anton Bacalbașa.

„MOFTUL ROMÂN" ȘI LUPTA LUI ÎMPOTRIVA PARTIDELOR „ISTORICE". INFLUENȚA MIȘCĂRII MUNCITOREȘTI ASUPRA LUI CARAGIALE

Împreună cu Anton Bacalbașa a scos Caragiale revista *„Moftul Român"*. Dramaturgul era directorul revistei, Bacalbașa prim redactor.

„Moftul Român" a apărut în două serii, prima în 1893, a doua în 1901. Cât despre cele câteva numere din „seria a treia" ele nu pot fi considerate — în pofida titlului — ca având vreo legătură cu revista fondată de Caragiale și Bacalbașa. N'o mai conduce Caragiale, ci D. Teleor, și nici tonul articolelor, nici poziția pe care o reflectă nu au vreo legătură cu vechiul „Moft".

In puzderia de reviste umoristice cu care, la sfârșitul veacului trecut, partidele „istorice" căutau să schimbe și înțepături „umoristice" alături de obișnuitele înjurături, *„Moftul Român"* face figură aparte. Departe de a aparține unuia dintre partidele „istorice", revista aceasta satirizează toate partidele burghezo-moșierești și însuși sistemul pe care ele îl reprezentau.

In *„Moftul Român"*, lupta împotriva șovinismului și demascarea caracterului său de diversiune dela lupta de clasă este dusă riguros și continuu. Aproape în fiecare număr din ambele serii găsim câte un text care, parodiind tonul sforăitor, frazele sonore și pretențioase ale ziarelor „istorice", arată monstruozitatea șovinismului, arată chipul cum ura era orientată împotriva exploataților celorlalte națiuni și știe să cruțe pe exploatatorii străini. *„Trădarea românismului! Triumful străinismului!! consumatum est!!!"*, parodiază stilul ziariștilor șovini ai burgheziei și moșierimii, într'o cascadă de fraze sgomotoase și prolixe, ce protestează cu teatrală indignare împotriva legii meseriilor prin care *„evreii săraci nu sunt opriți de a învăța vreo meserie"*. *„Românii verzi"*, apărut în nr. 6 al celei de a doua serii, descrie organizarea unei asociații șovine, bazată pe ura a *„tot ce e străin și tot ce e dela strain, tot ce nu e verde sau tot ce*

www.dacoromanica.ro

nu e dela român verde". Încă de pe atunci geniul lui Caragiale întrezărea figura „românilor verzi" pe care timpurile, nu demult trecute, le-au cunoscut în toată bestiala lor înfățișare.

Articolul 9 din statutele asociației exceptează capitalurile neromânești dintre lucrurile ce trebue sistematic respinse de orice membru al societății. Este arătat astfel, limpede, sensul diversionist și de clasă al șovinismului, menit să abată pe exploatați dela lupta de clasă și gata să servească toate capitalurile — fie ele românești ori neromânești.

Scopul glumelor și al întregii actiuni duse de *„Moftul"* se lămurește prin articolul *„1 Mai"* apărut în nr. 5 din 1893. Părăsind tonul obișnuit, de persiflare, al revistei, articolul acesta, străbătut de căldura convingerii, arată că sarcina *„Moftului" „nu este de a înveseli pe blazatul burtăverde pentru modica sumă de 15 parale"*. Glumele sunt o cale mai eficace de exprimare a revoltei... și *„din 5000 care te citesc, se găsesc măcar o sută care te înțeleg, care pricep că tu, fabricantul „Moftului", scrii încruntat lucrurile cele mai hazlii, îți verși pojarul inimii, nu apa de trandafiri a glumei dulcegi"*.

Sfârșitul articolului salută pe muncitori *„care se adună să serbeze o zi a lor, ziua Muncii și a revendicărilor de clasă"* și ultimul alineat declară limpede: *„Și apoi, între lumea care se adună astăzi, Duminică, la Cișmigiu și între gazeta asta a noastră este un mare punct comun: și unii și alții luptă pentru aducerea unor vremuri mai senine și mai cinstite. Ei au ales calea organizării și a luptelor politice noi, calea ironiei și a glumei înțepatoare pe socoteala moftangiilor care guvernează lumea. Aceea ce noi distrugem este tot în direcția în care distrug și ei"*.

Pentru atitudinea și opera lui Caragiale, mai importantă încă decât prietenia cu Anton Bacalbașa s'a arătat prietenia cu Gherea. A fost o apropiere frățească, de o viață întreagă și nenumărate pasaje din corespondența sa arată că prietenia și prețuirea lui Caragiale nu se adresau numai omului Gherea, ci, în egală măsură, criticului științific. In ziarul *„Epoca"* din 16 Iunie 1897, Caragiale a publicat un articol „Criticele lui Gherea" în care scrie între altele: *„Volumul lui din urmă și mai ales articolul despre Coșbuc, mi-au dat o mare mulțumire intelectuală. Una poate și mai mare mi-au dat-o cele câteva rânduri privitoare la producțiile mele literare. Gherea e singurul critic care se ocupă serios de aceste lucrari cu mai multă bunavoința poate, decat ele ar merita"*. Însă în rândurile care îl vizau pe Caragiale, Gherea facea aprecieri asupra conținutului critic al operei acestuia, arătând că el desvălue adevărata față a societății burgheze în toata hidoșenia ei. Satisfacția lui Caragiale constitue și o confirmare, o adeziune totală la opinia lui Gherea despre conținutul social al satirei caragialești.

Că deasemenea categorica afirmație — „singurul critic" nu reprezintă numai o amabilitate, o dovedește, între altele faptul că, într'o scrisoare dela Berlin, Caragiale îl chiamă pe Gherea să-l viziteze și să-l sfătuiască în privința neterminatei piese „Titircă, Sotirescu și compania", la care lucra atunci.

O scrisoare a lui Caragiale către Gherea, trimisă în timpul primei

www.dacoromanica.ro

revoluții ruse, cuprindea următoarea frază: *„și înțelegi, sper, câtă dreptate am avut eu, când ți-am spus odată în glumă, că tu ai făcut în România mulți socialiști si n'ai putut păstra niciunul; și singur pe mine nu m'ai putut face socialist și eu singur ți-am rămas și-ți voi rămâne"*... Caragiale se referea aici la trădarea elementelor burgheze pătrunse în mișcarea muncitorească, la trădarea „generoșilor" care trecuseră în partidul liberal. Scriitorul a pomenit în mai multe rânduri de ei cu revoltă și desgust. Atitudinea lui Caragiale în marile probleme ale timpului, linia *„Moftului Român"* pe care el l-a condus, atitudinea lui în 1907 și în general întreaga semnificație a operei — toate arată adevărul acestor rânduri. Fără a se încadra mișcării socialiste sau a avea legături foarte strânse cu ea, cu toate confuziile și limitele provenite dintr'o înțelegere neștiințifică a realității, Caragiale s'a situat, prin opera lui și printr'o serie de manifestări foarte nete, înainte si după plecarea la Berlin, pe o poziție care se dovedește apropiată și puternic influențată de lupta muncitorimii.

Mai înainte de a ne ocupa de atitudinea lui Caragiale în cea de a doua perioadă a activității lui scriitoricești, trebue să amintim de un fapt cu deosebire caracteristic. Este vorba de respingerea lui dela premiile Academiei, întâmplată în 1891.

In momentul când volumul de „Teatru" era prezentat pentru premiere, Caragiale, în vârstă de 39 de ani, în plină maturitate creatoare, își scrisese toate marile piese, precum și câteva dintre cele mai însemnate nuvele. Totuși, 20 de voturi ale Academiei burghezo-moșierești au fost împotriva premierii, față de numai trei pentru. La discuția care avusese loc, Dimitrie Sturdza, unul dintre cei mai odioși reprezentanți ai oligarhiei conducătoare, se ridicase violent împotriva operei lui Caragiale și-l acuzase pe acesta de a-și fi calomniat națiunea, de a fi prezentat societatea românească drept *„tipul unei societați corupte"*.

Acuzația acestui de mai multe ori prim-ministru în guvernele burgheze este foarte semnificativă. Respingerea lui Caragiale avea un înțeles limpede, la fel de limpede ca și faptul că alături de teatrul lui erau respinse *„Criticele"* lui Gherea. Oligarhia românească înțelegea prea bine că toată opera lui Caragiale, ca și cea a lui Gherea, erau acte de acuzare la adresa ei. Și cu stupidă mulțumire de sine, ca și jupân Dumitrache, politicianul liberal, nu șovăia să se confunde pe el și pe ai lui cu națiunea, cu poporul pe care-l exploatau. Demascarea burghezo-moșierimii era așa dar considerată drept *„ofensă adusă națiunii"*.

Firește că această desconsiderare a operei sale nu putea decât accentua revolta scriitorului împotriva orânduirii social-politice din România vremii lui. Desigur că și ea a contribuit la hotărîrea lui de a se expatria. S'a mai adăugat probabil atitudinea luată de o parte din presă și de justiția timpului în cazul Caion. Un tânăr publicist specialist în falsuri și care avea să dovedească mai apoi că se situa în articolele sale critice pe cele mai reactionare poziții, l-a acuzat pe Caragiale, cu o obrăznicie fără de pereche, de a fi plagiat „Năpasta" după un inventat scriitor maghiar, Kemeny Istvan. Iar apoi, după ce s'a dovedit absurditatea acuzației, și-a reînnoit calomniile sub diverse forme. Caion a fost totuși achitat și în jurul lui Caragiale și al operei sale au continuat să se țească, în tabăra Trahanachilor și Ipingeștilor, clevetiri și barfeli.

www.dacoromanica.ro

Încă din 1886, moartea unei rude bogate, îl făcuse pe Caragiale copărtaș la o moștenire destul de însemnată. După diferite complicații juridice a intervenit o înțelegere între moștenitori. Încă înainte de perfectarea acestei înțelegeri, Caragiale hotărîse să părăsească țara. Împreună cu familia sa, el s'a stabilit la Berlin, în toamna anului 1904.

Desigur că această stabilire la Berlin dovedește limitele lui Caragiale în ce privește adoptarea unei atitudini pozitive. Plecarea aceasta care oglindea revolta față de viața politico-socială a țării nu era deloc o soluție. Reprezenta o îndepărtare dela luptă, conformă cu individualismul ascuțit pe care-l cuprindea personalitatea lui Caragiale, conformă cu insuficienta sa încredere în forțele clasei muncitoare, cu sentimentul său de izolat, de om care duce lupta singur.

Trebue, însă, să ținem seama că plecarea lui Caragiale a avut loc la câțiva ani după trădarea „generoșilor". Am văzut că despre această trădare întâlnim în corespondența lui Caragiale cuvinte deosebit de aspre. Scârbit de ea, scriitorul nu și-a dat seama că schimbarea la față a vlăstarelor burgheziei, care făcuseră un timp parte din mișcarea muncitorească, nu putea avea urmări grave pentru această mișcare. N'a înțeles că lupta muncitorimii ieșea, de fapt, întărită prin îndepărtarea celor străini de ea.

Dar exilul n'a însemnat pentru Caragiale o existență de rentier care se dezinteresează de frământările țării pe care a părăsit-o. Scriitorul care a biciuit în atâtea rânduri cosmopolitismul oligarhiei franțuzite, scriitorul care a cunoscut și a iubit folclorul, transpunându-l în atâtea povestiri și schițe, scriitorul la care seva și vigoarea operei sunt legate tocmai de caracterul ei popular — nu s'a rupt, plecând, de frământările și lupta poporului său. Citindu-i corespondența, citindu-i operele din această perioadă, urmărindu-i manifestările, putem vedea ce departe suntem de „*turnul de fildeș*". Caragiale cere ziarele din țară — în special pe cele socialiste — urmărește cu pasiune luptele politice și le comentează în scrisori. Caracteristic pentru poziția lui în această perioadă este felul cum s'a manifestat el în legătură cu monarhia, precum și atitudinea sa față de răscoalele țărănești din 1907.

Faptul că ne ocupăm de manifestările antimonarhice ale lui Caragiale din perioada Berlinului nu înseamnă că abia după 1904 scriitorul a luat atitudine împotriva monarhiei. Și mai înainte, Caragiale și-a manifestat opinia despre monarhie. După scurta perioadă în care „Junimea" încercase să-l apropie de Carmen Sylva, Caragiale nu s'a mărginit să nu se alăture cetei barzilor oficiali, apologeților plătiți ai Hohenzollernilor, ci s'a manifestat fățiș împotriva lor. Amândouă seriile „*Moftului*" cuprind multe și ascuțite înțepături la adresa lui Carol I. Desenele de pe prima pagină îl arată pe Carol în rolul de patron al jocului politic burghezo-moșieresc. E pomenită și proverbiala sgârcenie a regelui, nepotolita poftă de îmbogățire. Și multe articole ale lui Caragiale se ocupă de negustoria necinstită care se făcea la domeniile regale.

Dar cu prilejul expoziției din 1906 și al răscoalelor țărănești ce au urmat, Caragiale și-a exprimat deschis părerea despre rege și monarhie. Corespondența cu Vlahuță, cu Paul Zarifopol și cu alții e plină de ironii

www.dacoromanica.ro

la adresa jubileului celor 40 de ani de domnie și a expoziției menite să ascundă crunta realitate politico-socială din țară. Limpezi sunt, în această privință, niște versuri scrise atunci și pe care istoria literară s'a ferit să le pomenească, intitulate: „Mare farsor, mari gogomani". Comparându-l pe Carol I cu un *„comediante de bravură"*, care joacă de patruzeci de ani „aceeași farsă de prost gust", Caragiale pomenește de fluierăturile — mișcările dela 1870 — cu care fusese întâmpinat la început *„jocul farsorului"*. A ajuns să triumfe și mai ales să se îmbogățească: *„la beneficii în toți anii"*.

Acum 'mbătrânit în slavă
Sub casca lui de caraghios
Și cam zaharisit la glavă
Vrea chiar triumful grandios.

In ultima strofă se pomenește de sgârcenia regelui în legătură cu „coroana de oțel" și calamburul ca-rol (Carol) spune limpede cine e „marele farsor":

Nobil metal nu e oțelul
Dar scump destul, destul de greu...
Ca rol fu mare mititelul!
Hai, gogomani, la jubileu!

Aceeași atitudine față de monarhie apare în scrisorile din anul următor, dela începutul răscoalelor.

„1907, DIN PRIMĂVARĂ PÂNĂ 'N TOAMNĂ"

Și mai semnificativă este atitudinea sa cu prilejul marilor răscoale țărănești din 1907 și a sălbaticei represiuni cu care oligarhia burghezo-moșierească a răspuns ridicării țăranilor flămânzi și exploatați. Încă dela primele semne ale răscoalelor, Caragiale, turburat de veștile pe care le primea, scrie lui Misir: *„Știu ce se petrece în țară. Imi explic dece și-mi închipuĭ cum, și asta adaugă încă mai multă amărăciune dorului meu de patrie"*. Și apoi, în timpul desfășurării evenimentelor care desvăluiau toată putreziciunea celor două clase stăpânitoare, tot ce se ascundea sub mascarada politică și sub frazele goale din ziarele partidelor istorice, un gând încolțește din ce în ce mai stăruitor în mintea scriitorului. El se hotărăște să-și spună limpede, direct, renunțând la ironie, părerea despre clasele conducătoare, așa cum le putuse cunoaște în îndelungul lui contact cu presa și cu reprezentanții lor politici, în cei peste 30 de ani de luptă cu greutățile, de peregrinare prin atâtea variate profesii.

Atunci îi scrie doctorului Alceu Urechia: *„Intrarea în viața publică mi-a fost până acum închisă de boieriĭ și ciocoiĭ noștri pe simpla bănuală instinctivă că n'aș fi amantul destul de fidel al sacrei noastre Constitu-*

www.dacoromanica.ro

țiuni. De ce adică astăzi, la bătrânețe, să nu fiu leal să nu le dau dreptate oamenilor, arătând pe față de ce sentimente sunt animat față de actuala lor organizare de Stat. De ce să nu arăt lumii cum am văzut eu împrejurările sociale și politice la care am asistat, și ca istoric, nu numai ca simplu comediante? Și conștient că *„mamelucarii îl vor huidui în unison"*, scriitorul își exprimă totuși nădejdea că va găsi aprobările lumii cinstite, inteligente și dezinteresate.

Rodul acestei hotărîri este studiul politic „1907, din primăvară până în toamnă", unul dintre cele mai ascuțite rechizitorii ce s'au făcut în trecut claselor stăpânitoare dela noi.

Începând prin a arata totala nedreptate a unei orânduiri în care marea masă a țărănimii era lipsită de pământ, iar o infimă minoritate de moșieri și arendași stăpânea cea mai mare parte din teritoriul arabil al țării, Caragiale arăta consecința acestei stări: crunta exploatare a țărănimii lipsite de pământ. Erau denunțate tertipurile diverse prin care moșierii și arendașii realizează același scop — cât mai sângeroasa exploatare a țăranului, ținut mereu legat de datorii de care nu se mai putea elibera.

La fel arăta si viata politică: *„imensa clasă a țăranilor nu are, propriu vorbind, niciun reprezentant natural al intereselor ei în Cameră, deși această imensă clasă ar avea după lege, dreptul să trimită (ca al III-lea colegiu electoral) din toată țara, cam 20 la sută din membrii Camerei Deputaților. Dar colegiul al III-lea votează prin delegați, iar delegații sunt recrutați tot din plebea* (clientela politică a partidelor-NN) *de care vorbeam mai sus și impuși fără putință de împotrivire maselor sătești"*.

Astfel, pe când țărănimea era, în realitate, cu desăvârșire lipsită de dreptul de a-și spune cuvântul în Parlament, clasele exploatatoare stăpâneau țara în mod absolut prin cele două partide „istorice" care treceau pe rând la guvern, dând spre jaf clientelei lor politice întreaga administratie, schimbând *„dela prefecți și secretari generali de minister, până la cel din urma agent de poliție și până la moașa de mahala"*...

Așa arăta oligarhia claselor exploatatoare. *„Împartită în două bande ce se numesc cu pretenție „istorice", liberali și conservatori, bande mai nesocotite decât niște semințe barbare în trecere, fără respect de lege, fără milă de omenie, fără frică de Dumnezeu — această oligarhie legiferează, administrează, calcă astăzi legile pe care le-a făcut ieri, prefăcе mâine legile făcute azi, ca poimâine să le calce pe acelea, fără spirit de continuitate și fără altă sistemă decât numai împacarea momentană a exclusivelor ei interese, pentru perpetuarea sacrei organizații numite aici democratice"*.

Portretul acesta adevărat și necruțător pe care l-a făcut Caragiale oligarhiei din vremea sa, adică coaliției claselor stăpânitoare, e valabil nu numai pentru regimul burghezo-moșieresc dela 1907, ci, în general, pentru coaliția burghezo-moșierească dela noi așa cum a dăinuit ea până acum câțiva ani, când a fost nimicită de forțele populare conduse de proletariat. Și din acest punct de vedere însemnătatea studiului operei lui Caragiale nu se reduce numai la cunoașterea epocii contemporane lui, ci schițează cu trăsături nimicitoare de adevărate chipul unei orânduiri politico-sociale pentru totdeauna îngropate.

www.dacoromanica.ro

Dar în „1907" găsim şi scăderi, mari lipsuri şi limite în analiza politico-socială.

Am văzut că din analiza forţelor sociale ale României lipseşte proletariatul. Nedandu-şi seama de importanţa istorică a forţei pe care o reprezintă proletariatul, Caragiale n'a ştiut să adâncească nici conţinutul de clasă al celor două „facţiuni", să le arate ca exponente ale celor două clase exploatatoare. Aceeaşi lipsă are drept consecinţă şovăiala şi confuzia manifestate în partea finală, care sfârşeşte sugerând falsa soluţie, tipic mic burgheză, a unei personalităţi salvatoare.

Rămân însă vigoarea şi adevărul actului de acuzare pe care marele scriitor îl alcătuia împotriva claselor conducătoare dela noi, tocmai în momentul când cardaşia dintre aceste clase se demascase mai limpede. Faţă de grotesca şi mârşava *„uniune sacră"* pe care o încheiaseră exploatatorii spre a asasina pe ţăranii flămânzi, întreaga atitudine a lui Caragiale — în broşură, în fabulele pe care le-a scris cu acest prilej („Temelia", „Bietul Ion", „Boul şi Viţelul", etc.), înseamnă nu numai separarea hotărîtă, ci critica acestor clase exploatatoare de pe poziţii apropiate de cele ale clasei înaintate, de pe poziţiile proletariatului.

Şi această atitudine o păstrează scriitorul până la sfârsitul vieţii, chiar dacă îl vom vedea într'o vreme lăsându-se înşelat de demagogia lui Take Ionescu. In 1912, Caragiale, după ce refuzase sărbătorirea ce i se pregătea de către oficialii culturali ai vremii, a povestit într'o seară din tinerii fiului său, Luchi, motivele refuzului său: ostilitatea, dispretul pe care le avusese de suferit din partea stăpânitorilor din România vremii. In aceeaşi noapte, Caragiale a murit subit, probabil în urma unui atac de cord.

CELE DOUĂ LUMI REFLECTATE IN OPERA LUI CARAGIALE

Opera lui Caragiale e, cantitativ, redusă, dar bogată şi felurită. Ea cuprinde, înafară de romane, mai toate genurile: teatru, schiţe, nuvele, parodii şi fabule în versuri, basme.

In timp, această operă se grupează oarecum pe genuri.

In prima perioadă a creaţiei sale, până pe la 1890, Caragiale a scris mai mult teatru. De atunci datează marile piese: „O noapte furtunoasă" (1878), „Conu Leonida faţă cu reacţiunea" (1879), şi mai ales „O scrisoare pierdută" (1884). Cu „Năpasta" (1890) se încheie activitatea teatrală importantă; ceeace a dat ulterior în acest domeniu au fost cateva piesete ocazionale, nesemnificative. Din jurul anului 1890 datează şi două din nuvelele sale importante: „O făclie de Paşti" şi „Păcat".

Intre 1890 şi 1901, Caragiale a scris în special schiţe şi nuvele. Este perioada nepieritoarei serii de „Momente" apărute în „Moftul Român" şi în „Universul". Iar în ultima perioadă a creaţiei sale, scriitorul ne-a dat mai mult povestiri şi basme, strânse în 1910 în volumul *„Schiţe Noi"*.

O trăsătură principală a întregii opere a lui Caragiale, plină de semnificaţie şi pentru excepţionala forţă a realismului său şi pentru poziţia

www.dacoromanica.ro

scriitorului, este felul cum se împarte ea, după cum zugrăveşte pe exploataţi sau pe exploatatori.

Intradevăr, dela cea dintâi privire se observă în totala deosebire de preocupări, de ton, de stil chiar, prăpastia dintre lumea ţăranului Ion, înnebunit de bătăile jandarmilor, între ţăranii din „Arendaşul Român", jefuiţi, bătuţi de arendaş sub ochii subprefectului cu care acelaş arendaş a venit la braţ la judecată şi lumea zugrăvită cu înverşunare satirică a burgheziei şi moşierimii. Nu există apropiere posibilă între cele două lumi şi opera lui Caragiale subliniază aceasta prin modul total deosebit în care sunt redaţi exploataţii şi exploatatorii. Critica burgheză i-a imputat lui Caragiale că nu i-a zugrăvit pe Trahanache, Caţavencu sau pe Jupân Dumitrache sub aspecte „pozitive", „umane". Şi continuatorul junimismului, criticul impresionist Eugen Lovinescu a văzut în aceasta o mare lipsă a operei lui. Dar această indignare a criticii burgheze e plină de tâlc şi ea constitue implicit un elogiu al valorii de luptă ce o posedă opera lui Caragiale, care nu s'a mulţumit să râdă, distant şi indiferent. „Îi urăsc, mă, îi urăsc", a spus el despre cei pe care i-a satirizat. Lumea burgheziei şi moşierimii, clasele stăpânitoare pe care le-a zugrăvit critic în ampla şi adânca frescă a operei sale nu erau deloc nevinovat comice. Oligarhia, „high-lifeului", cu viaţa ei bazată pe exploatare, pe minciună şi asuprire, se dovedea, desigur, grotescă prin contrastul între ceeace pretindea a fi şi ceeace era întradevăr. Dar sub coaja de ridicol, realităţile zugrăvite de Caragiale îşi arătau faţa lor profund tragică. Era grotesc dar şi tragic faptul că guvernul biruia în alegeri prin teroare, minciună, înşelatorie şi că „reprezentanţii poporului" erau diferite soiuri de „Dandanache". Era tragică înfăţişarea unei societăţi a cărei presă o reprezentau gazetari de felul lui Rică Venturiano sau Caţavencu, a cărei morală se baza pe ipocrizie, adulter şi servilism. Şi Caragiale, mai bine decât mulţi alţii, şi-a dat seama de tragicul operei sale satirice. Nişte amintiri despre el ni-l descriu respingând cu indignare caracterizarea de „umorist" şi declarându-se un scriitor „sentimental". Sarcasmul, indignarea stau la baza satirei sale. Aşa a simţit şi a scris scriitorul pe care critica burgheză a încercat să-l prezinte drept „uscat", „exclusiv sceptic", „indiferent".

Opusă operei satirice este cea consacrată exploataţilor, pe spinarea cărora se practica tragica farsă din comedii şi momente. Vom vedea că despre muncitori, Caragiale a scris foarte puţin; i-a menţionat fugar în câteva schiţe. Dar o mare parte a operei sale zugrăveşte viaţa nespus de aspră a ţărănimii. Atunci când a vrut să descrie oameni întregi, caractere curate, dintr'o bucată, Caragiale a trecut în lumea opusă Trahanachilor. Şi schimbând lumea zugrăvită a schimbat şi tonul. Sarcasmul e înlocuit cu simpatia, cu căldura; grotescul cu tragicul. Ţăranii nu sunt niciodată prezentaţi ridicol. Totul deosebeşte „Năpasta" şi nuvelele, de comedii sau schiţe.

Astfel, uriaşa frescă realistă pe care o constitue opera lui Caragiale prezintă două părţi distincte, opuse ca şi lumile pe care le reflectă. Sunt, pe de o parte, operele care satirizează clasele stăpânitoare şi acea pătură socială ce stă sub influenţa lor — mica burghezie. Sunt apoi operele cu teme şi eroi luaţi din lumea satului, care — chiar indirect — denunţă exploatarea.

www.dacoromanica.ro

DEMASCAREA COALIȚIEI BURGHEZO-MOȘIEREȘTI ȘI A SISTEMULUI EI „CURAT CONSTITUȚIONAL"

Pentru a vedea cât de vastă e opera realistă a lui Caragiale, cât de adânc și cât de esențial a știut el să graveze cu apa tare a satirei, trăsăturile societății în care a trăit, să amintim pe scurt de aceste trăsături. Care a fost lumea pe care a zugrăvit-o Caragiale?

Ne aflăm la câțiva zeci de ani dela 1848 și dela detronarea lui Cuza. Sub masca unei lupte politice violente, coaliția dintre burghezie și moșierime e un fapt împlinit. Impletirea de interese a dus la alianța politică, camuflată îndărătul unei ciorovăieli în presă, parlament, întruniri, care îmbină injurătura cu grandilocvența. Dar frazele grele, declarațiile de principii răsunătoare, acuzațiile sgomotoase și injurăturile cumplite cu care se improașcă cele două partide — liberal și conservator — nu pot ascunde interesele de clasă comune. Partidele vin pe rând la putere, folosind aceleași mijloace electorale și același fel de luptă parlamentară. Alegerile *„le Jac"* guvernele cu ajutorul grupurilor de specialiști, al agenților electorali, înarmați cu retevele, care dau lupte ep ce pentru cucerirea birourilor electorale.

Dar soarta acestor lupte e hotărită dinainte. Invinge totdeauna guvernul. Poliția, jandarmeria, contribue hotăritor la această victorie. Și când regele, arbitrul coaliției burghezo-moșierești, își dă seama că nemulțumirea din țară a crescut prea mult, că trebue deschisă o supapă care să micșoreze presiunea revoltei, schimbă guvernul. Noii numiți, liberălii sau conservatorii, fac alegeri pe care le câștigă totdeauna, după cum vor câștiga, cât timp se vor afla la guvern, toate alegerile pe care le vor prezida. Opoziția protestează sgomotos, denunță abuzurile, invocă drepturile sacre înscrise în Constituție, drepturi pe care ea le-a călcat cu aceeași nepăsare cu câtva timp mai înainte. In zadar, Partidul ales — liberal sau conservator — rămâne la guvern până ce, devenind prea impopular, va lăsa locul actualilor opozanți care vor proceda la fel. Și se întâmplă ca în schița lui Caragiale „Tempora" unde Coriolan Drăgănescu, fruntaș al studențimii care a apărat „libertățile" agățându-se de picioarele statuii lui Mihai Viteazul, devine sbir guvernamental de îndată ce partidul lui e chemat la guvernare.

Astfel sistemul balanței funcționează din plin. Cele două partide trec pe rând la guvern. Dar exploatarea rămâne aceeași. In *„democrația"* burgheză drepturile rămân iluzorii. Coaliția claselor exploatatoare se realizează peste capul și pe socoteala celor ce muncesc. Și frazele răsunătoare din gazetele celor două partide oglindesc așa zisa luptă politică menită să sprijine și să întărească crunta exploatare din industria în creștere și dela sate. Dar clasa muncitoare începe să prindă conștiință de rolul ei revoluționar, de drumul ei adevărat. Marxismul pătrunde în masele muncitoare. Se înjghebează cercuri socialiste din ce în ce mai numeroase. Apare *„Contemporanul"*, apoi alte și alte reviste și ziare politice și culturale ale clasei muncitoare. Odată cu întărirea mișcării muncitorești crește și înrâurirea ei ideologică. Sub acțiunea acestei înrâuriri, marii noștri scriitori reușesc să adâncească, să întărească forța realistă a operei lor.

www.dacoromanica.ro

Fresca satirică a burgheziei și moșierimii a început-o Caragiale dela prima lui piesă: „O noapte furtunoasă". La 26 de ani, dovedind o maturizare excepțional de timpurie a talentului său, Caragiale fixează trăsăturile reale ale burgheziei, din vremea coaliției, ale burgheziei ce continua să folosească schimonosite fraze pașoptiste, dându-le alt înțeles. Burghezia română, care se depărtase cu totul de aspirațiile ei pașoptiste, proceda ca și burghezia franceză din timpul lui Ludovic Bonaparte. Ea acționa într'o nouă fază a istoriei sale, după cum ne arată Marx, în câteva fraze genial de lapidare din „18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte". „...tocmai în asemenea epoci de criză revoluționară, oamenii invocă, temători, ajutorul spiritelor trecutului, își însușesc numele, lozincile de luptă, costumele lor, pentru a juca noua piesă a istoriei universale în această travestire venerabilă și cu acest limbaj împrumutat" [1]). Limbajul, costumele și lozincile de luptă ale trecutului ei pașoptist, le folosea și burghezia românească pentru a înșela pe exploatați. Si nepotrivirea între ceeace era burghezia la 1880 și ceeace pretindea a fi acum, contrastul între sdrențuitele haine pașoptiste si trupul gras, îmbuibat, o face pe această burghezie tot atât de respingătoare cât și grotesca. Imbrăcat în haine de căpitan în garda civică, Jupân Dumitrache rămâne chiristigiul care se îmbogățește din ce în ce mai mult, care-și bate si-si exploatează slugile, îmbuibatul plin de sine și disprețuind pe toți cei ce nu sunt „proprietari".

Ridicarea economică și politică a burgheziei — deci faza anterioară față de cea din „O noapte furtunoasă" — apare în mai multe din schițele lui Caragiale. Una, intitulată „Răsplata jertfei patriotice", este îndeosebi caracteristică.

In „Răsplata jertfei patriotice" îl vedem pe Nea Nită, participant la complotul reacționar care l-a răsturnat pe Cuza, răspunzând cu mâna la punga, atunci când șeful le cere *„complotiștilor"* să se jertfească pentru cauza. Dar Nea Nită, om înțelept, refuză să dea vreun sfanț fără *„fițanță"*, ca să aibă *„temei la catastif"*, și Caragiale ne arată roadele prevederii lui Nea Niță, care știe mai tarziu să-și ceară răsplata pentru *„jertfa lui patriotică"*. Ajuns mare proprietar, fostul „luptator dela 11 Februarie" arată tuturor cntanta, dovadă a tot ceeace a făcut el pentru regim.

In „O noapte furtunoasă" Nea Nită a devenit Jupan Dumitrache, stâlp al regimului burghezo-moșieresc. Cele șapte personaje ale piesei de început, scrisă de Caragiale la 26 de ani, izbutesc să redea principalele tipuri ale burgheziei vremii. Numai un mare realist putea reuși să zugrăvească trăsăturile esențiale ale unei clase, cu atât de puține și atât de caracteristice mijloace.

Personajul principal este desigur tipicul burghez ajuns — Jupân Dumitrache Titircă.

Există în studiul lui Gherea despre Caragiale, din volumul I al „Studiilor critice", o admirabilă caracterizare a lui Jupân Dumitrache, cu toată semnificatia socială a personajului:

„Jupân Dumitrache știe, ori macar simte, că toată mișcarea liberală este pentru dânsul. „Titircă Inimă rea" știe că parlamentele lucrează pen-

1) K. Marx. *18 Brumar al lui Ludovic Bonaparte* Ed. P. M. R. ed. II 1949 pag. 11 - 12.

www.dacoromanica.ro

tru dânsul, că „Vocea patriotului naționale", cu redactorul ei Rică Venturiano, combate pentru dânsul, că „Sfânta Constituție" în sfârșit este p ntru dânsul făcută. Știe și simte; deaceea cu o mână pe burta-i groasă și cu alta pe pungă, zice: „Noi suntem popor, nație..." și în cel mai mare dispreț vorbește despre cei ce n au bani. Funcționarți mici, cu leaja puțina sunț la dânsul „bagabonți", „coate goale", „mațe fripte" și d-sa, stăpân pe situațiz dă mandate de arest împotriva bolnavilor, bate slugile, și daca nu umflă și pe redactorul Rică, apoi pricina nu-i frica de a bate un scârțat-scârțat, ci pentrucă „Eu, de! negustor, sa ma pui în public cu un „coate goale..."

Intradevăr, trăsătura principală a Jupânului Dumitrache este îngâmfarea, mândria lui de negustor și proprietar. Chiristigiul Dumitrache Tireă are conștiința puterii, conștiința ca face parte dintr'o clasă stăpânitoare și o spune în fel și chip. „Ambitia lui de familist" este tot o formă a mândriei lui de proprietar. Femeia, rușinoasa Coana Veta, face parte din averea lui. Vom vedea în „O scrisoare pierdută" și „Momente", o altă față a moralei burgheze, bazată pe adulter și pe acceptarea lui îndulgentă de către soț. La Jupân Dumitrache însă, burghez în plină parvenire, morala e legată de simțul lui de propr etate. Își apără „onoarea de familist" cum și-ar apăra chiristigeria și toată aver.a.

Gherea a subliniat o altă trăsatură importantă în ceeace privește alegerea personajelor din *„O noapte furtunoasă"*. Spiridon, bălatul de prăvălie, Chiriac și Jupân Dumitrache pot fi considerați ca *„un singur Titircă"* la diferite varste. In special, alăturarea celor două personaje — Chiriac — Jupân Dumitrache — este plină de tâlc. Ele reprezintă două faze succesive în formarea burgheziei. Chiriac, care va fi luat „tovarăș la parte", împărtășește opiniile politice ale lui Jupân Dumitrache. Ajuns patron, va deveni până la urmă un alt jupân Dumitrache, la fel de brutal, îngâmfat și lacom de îmbogățire.

Jupân Dum trache, profitorul mișcării dela 1848, se consideră deci pe el și pe ai lui „poporul". Când spun „poporul", ei înțeleg prin aceasta pe *„negustori"* și nu pe *„coate goale"*, pe *„bagabonți"*, pe *„scârțat-scârțat pe hârtie"*, cu atât mai puțin pe muncitori și pe țărani.

In jurul lui Dum trache Titircă, în legătură cu el, se grupează personajele din *„O noapte furtunoasă"*. Nae Ipingescu, ipistatul (polițaiul), reprezentantul autorității burgheze, este gata oricând să se pună la dispoziția lui Dumitrache. Dacă vreun *„coate goale"* „umflat" de jupân Dumitrache ar cuteza să se plângă, Ipingescu ne spune singur ce s'ar întâmpla: *„El! dacă nu-i ajunge, despărțirea e aproape; sa fi poftit la mine la despărțire cu lăcrămațte, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea"*. Și prin această trăsătură, *„O noapte furtunoasa"*, ca și întreaga operă a lui Caragiale, demască aspecte valabile nu numai pentru anii 1880, ci și pentru întreaga perioadă de dominație a burgheziei și moșierimii. Subordonarea directă, servilă a aparatului de stat urmașilor lui Dumitrache, este una dintre hâdele caracteristice ale trecutelor regimuri de exploatare, de care oamenii muncii dela noi s'au lovit mereu. Și urmașii lui Ipingescu au fost totdeauna gata să „umfle", să participe la cel mai sălbatic aparat de teroare împotriva celor indicați de stăpânii lor.

Găsim apoi în aceeași lume pe Rică Venturiano, prin glasul căruia

www.dacoromanica.ro

burghezia își exprima ideile în presă. El amestecă cuvintele în chip atât de pretențios și pedant, încât jupân Dumitrache e nevoit să le tălmăcească în felul lui. Că figura lui Rică nu e o caricatură apăsată, îndepărtată de realitate, a arătat-o și Gherea, citând un pasaj dintr'o gazetă a timpului. Dela gazetele liberale sau conservatoare din 1880 și până la cele liberale sau național-țărăniste de după o jumătate de veac, îl regăsim mereu pe Rică Venturiano, cu frazele lui pompoase, încâlcite și goale. Adoratorul Ziței slujește burgheziei, și savantele lui articole despre *„venitorele și trecutul"* ajută pe toți jupânii Dumitrache să se îmbogățească și să țină puterea.

La fel de caracteristice sunt personajele feminine. Față de Veta, care, ajunsă și ea soție de proprietar, își trece vremea *„compătimind"* cu Chiriac, Zița reprezintă o altă etapă în desvoltarea burgheziei. Adulterul Vetei se petrece mai simplu, și soția lui jupân Dumitrache se mulțumește să fredoneze romanțe de Sion. Zița, însă, e franțuzită, citește în foileton *„Dramele Parisului"* și e foarte turburată atunci când *„monșerul"* ei, Rică, îi adresează versuri care încep cu *„Ești un crin plin de candoare, ești o fragedă zambilă"*... și sfârșesc cu *„Je vous aime, je vous adore, que prétendez-vous encore?"*

Zița e vitoarea Esmeralde Piscopesco. O vedem foarte bine mai târziu, dând câte un *„five o'clock"* pentru locotenentul Mitică și pentru *„Madame Protopopescu"*.

Chiar dacă autorul *„Nopții furtunoase"*, ar fi scris numai această piesă și încă încercarea istoriei literare burgheze de a-l prezenta pe Caragiale reacționar și-ar fi arătat ușor șubrezenia. Căci textul piesei arată limpede că nu instituțiile și ideile pașoptiste le satiriza Caragiale, ci felul cum burghezia, aliată cu moșierimea, deformase aceste instituții și idei.

Satira claselor stăpânitoare, începută cu *„O noapte furtunoasă"*, e continuată și culminează în *„O scrisoare pierdută"*, capodopera literaturii dramatice a trecutului nostru.

De astădată, nu mai avem doar critica burgheziei. Este satira amplă, completă a însăși alianței dintre cele două clase exploatatoare. Tot ce ascundea „lupta" dintre liberali și conservatori, echivalența între pozițiile lor și toată tragi-comedia politică și parlamentară a burghezo-moșierimii sunt denunțate de un scriitor care intră în arenă și, chiar dacă nu știe încă bine pentru ce soluții luptă, își dă seama limpede de ceeace combate.

Acțiunea *„Scrisorii pierdute"* se petrece în 1883, în capitala unui județ de munte. Epoca este deci foarte apropiată de cea din *„O noapte furtunoasă"*. Dar, de astădată, acțiunea surprinde un moment nevralgic al vieții politice — vremea alegerilor. În jurul desemnării candidatului guvernamental e desvăluit tot sistemul politic burghezo-moșieresc.

E deosebit de semnificativ pentru ascuțimea satirii lui Caragiale faptul că lupta se dă, nu în jurul *alegerii*, ci al *desemnării* candidatului guvernamental. Căci candidatul desemnat de guvern poate fi considerat ales. De asta are grijă polițaiul Pristanda cu „băieții" lui. Guvernul e con-

www.dacoromanica.ro

servator. Prin urmare, conservatorul Farfuridi se socoteşte îndreptăţit să fie candidat oficial. Dar liberalul Caţavencu încearcă să obţină sprijinul autorităţilor folosindu-se de şantajul cu *„Scrisoarea pierdută"*, scrisoarea de dragoste a prefectului Tipătescu către Zoe Trahanache. Şi până la urmă, candidatul, şi deci alesul, va fi Agamiţă Dandanache, cel trimis dela centru pentrucă, deşi năuc şi peltic, s'a arătat şantajist mai dibaci decât Caţavencu.

Astfel, trăsătura această principală — faptul că lupta se dă pentru fixarea candidatului guvernamental şi nu pentru alegere — luminează dela început specificul vieţii politice a vremii. După cum îl asigură Trahanache pe Dandanache: *„Dumneata n'ai nicio grijă, mergem la sigur, la noi opoziţie nu încape... suntem tari, stimabile... tari... Nu o să ai majoritate... nu majoritate, unanimitate o să ai, stimabile"*. Şi într-adevăr, la sfârşitul piesei îl vedem ales şi sărbătorit pe Dandanache, care a venit pentru întâia oară în judeţ, pe care nimeni nu-l cunoaşte. Iar manifestaţia o conduce Caţavencu, proaspăt trecut la conservatori şi — pe bună dreptate — poliţaiul Pristanda.

In lupta pentru desemnarea candidatului apar fruntaşii politici locali ai celor două partide. Conservatorii sunt reprezentaţi prin Tipătescu, Trahanache, Farfuridi, Brânzovenescu. Satira pe care le-o consacră Caragiale, pe care atâţi critici burghezi l-au categorisit drept „conservator", e nimicitoare în adevărul ei. Prefectul Tipătescu conduce judeţul ca pe un paşalâc, după bunul lui plac, călăuzit doar de interesele lui şi ale clasei lui. Tipătescu nu pregetă să pună în mişcare poliţia, să aresteze pe oricine i se năzare. Ca să răscumpere scrisoarea, îi oferă lui Caţavencu slujbe, demnităţi, e gata să-i accepte şi candidatura. Cinismul oligarhiei, chipul cum cârmuia ţara, ca pe o proprietate personală, apar clar în personajul acesta — prefectul Tipătescu.

Pristanda, unealta lui Tipătescu, gata la orice pentrucă are *„familie mare şi renumeraţia după buget mică"*, îşi împarte prevăzător dovezile de slugărnicie faţă de Tipătescu, faţă de Zoe mai ales, pe care o recunoaşte ca adevărata stăpână, faţă de Caţavencu şi faţă de toţi cei care i-ar putea porunci într'o zi. Invoiala dintre Tipătescu şi Pristanda e aproape făţişă. Tipătescu închide ochii atunci când cele patruzeci şi patru de steaguri cumpărate de Pristanda se dovedesc a fi numai paisprezece, cincisprezece. Şi în schimb, Pristanda — ca şi Ipingescu — e gata să umfle şi să toarne la *„hârdăul lui Petrache"* pe oricine îi porunceşte Tipătescu, cu toate protestele în numele Constituţiei. *„Curat violare de domiciliu! da umflaţi-l!"*

Mai abil, mai cinic, liberalul Caţavencu desfăşoară o frazeologie grotească, răsunătoare, pentru a masca aceleaşi scopuri şi aceleaşi interese. Demagog, trecând cu uşurinţă, dela lacrimile de porunceală la *„tonul brusc, viol şi latrător"*, netemându-se de întreruperi, atunci când îi sunt favorabile, Caţavencu foloseşte orice mijloc pentru a parveni, e omul politic de care oligarhia burghezo-moşierească se putea folosi cel mai uşor. Şi deaceea numai faptul întâmplător că Agamiţă Dandanache a recurs la un şantaj mai rodnic împiedică reuşita lui Caţavencu. Îl vedem, însă, trecând la

www.dacoromanica.ro

conservatori și primind din partea Zoei asigurări pentru viitor: „*Du-te și ia loc în capul mesei; fii zelos, asta nu-i cea din urmă cameră!*" Intradevăr în România cârmuită de burghezie și moșierime, un Cațavencu sfârșea prin a răzbate. In piesa plănuită de Caragiale, pe care n'a apucat s'o scrie și care trebuia să continue „O noapte furtunoasă" și „O scrisoare pierdută", „Titircă, Sotirescu et comp", Cațavencu urma să ajungă ministru.

Acestea sunt partidele „în luptă". Care e ciocnirea de principii? Farfuridi, teoreticianul conservator, pornește în discuții, „*dela 1821 fix*" și cere „*din două una... ori să se revizuiască, primesc! dar să nu se schimbe nimic, ori să nu se revizuiască; primesc! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo și anume în punctele... esențiale*". Liberalul Cațavencu e întemeietorul „*Aurorei Economice Române*", societate enciclopedică al cărei scop este ca „*România să fie bine și tot românul să prospere!*" Se declară partizanul „*progresului*" și prin progres înțelege că „*o țară care nu merge înainte stă pe loc*". Principiile lor sunt haotice, ciocnirea dintre ele e ridicolă, pentrucă Farfuridi și Cațavencu reprezintă interese de clasă înrudite. Deaceea se ș. fac atât de ușor trecerile și Tipătescu, Trahanache sunt gata, la un moment dat, să-l susțină pe „nihilistul" Cațavencu. Iar Cațavencu își schimbă cu ușurință haina „liber schimbistă" și devine conducătorul manifestației filoguvernamentale. Lupta politică e grotescă pentrucă, oricât ar fi de gălăgioasă și de violentă, ea servește doar să acopere în ochii poporului alianța exploatatorilor. Deaceea înțelegerea între grozavii dușmani politici este totdeauna cu putință. „*Să mă ierți și să mă iubești*" îi spune la sfârșitul piesei Cațavencu lui Tipătescu, pentrucă... „*toți suntem români... mai mult sau mai puțin onești!*" Ca și jupân Dumitrache, ca și Trahanache, Cațavencu înțelege prin „*Români*" clasele stăpânitoare și clientela lor politică.

Pe spinarea cui se face această înțelegere dintre exploatatori? Muncitorimea, țărănimea nu apar direct în „*O scrisoare pierdută*". Prezența lor se face simțită, e presupusă de însăși existența „*proprietarilor*" și politicienilor. Căci din exploatarea muncitorilor și țăranilor trăiesc și moșierii și negustorii și uneltele lor politice. Dar muncitorii și țăranii nu se ivesc pe scenă. Există, e drept, un reprezentant al alegătorilor. Este faimosul „*cetățean turmentat*", care leagă și desleagă acțiunea, lăsând la început să i se fure de către Cațavencu scrisoarea lui Tipătescu, pe care a găsit-o, iar apoi, în ultimul act, găsind din nou scrisoarea și înapoind-o lui Zoe.

Dar chiar în postura lui de om cinstit și înșelat, nu putem vedea în „*cetățeanul turmentat*" pe reprezentantul autentic al exploataților, al muncitorilor sau țăranilor: Pentrucă „*cetățeanul turmentat*" e alegător la colegiul II. Și știm că în sistemul electoral pe „colegii", masele votau doar la colegiul al III-lea, prin delegați. Și „*cetățeanul turmentat*" se declară cu mândrie că e „apropitar" oricât de mărunt proprietar ar fi el.

Lipsa elementului pozitiv, a reprezentanților clasei sociale care urma să elibereze poporul de cârdășia Tipăteștilor, Trahanachilor și Cațavencilor — lipsa proletariatului din piesa aceasta care oglindește întregul me-

www.dacoromanica.ro

canism politico-social al timpului, e caracteristică pentru limitele satirei lui Caragiale, în acest moment al evoluției sale. In epoca *„Scrisorii pierdute"* Caragiale a știut să vadă și să redea în adâncime specificul oligarhiei. Mai limpede și mai complet decât toți ceilalți reprezentanți ai realismului critic la noi, Caragiale a știut să surprindă și să vestejească fără cruțare impletitura de interese în dosul ciocnirilor politice gălăgioase, fără a putea, însă, măcar să schițeze soluțiile.

Valoarea și semnificația piesei au fost și rămân enorme. La doi ani după ce oligarhia burghezo-moșierească dăduse șefului ei titlul de rege, în timp ce barzii oficiali cântau „gloria" și „binefacerile" regimului, în timp ce la sate mizeria și exploatarea aveau să ducă, peste câțiva ani, la răscoalele țărănești din 1888, Caragiale întindea claselor stăpânitoare o oglindă în care se reflectau, în toată goliciunea lor, minciuna și teroarea regimului *„curat constituțional"*.

Atacul era deosebit de puternic și firește că, neputându-l respinge sau ascunde, clasele stăpânitoare au încercat să-l devieze, să-i schimbe semnificația. După strâmbăturile disprețuitoare din presa epocii cărora le-a răspuns atât de răspicat studiul lui Gherea, au urmat interpretările pe scenă sau în scris. Jocul actorilor, perspectiva regizorilor, comentariul criticilor și istoricilor literari, caracterizările din manualele școlare au urmărit aceleași scopuri. Maiorescu a vorbit de *„lipsa de intenționalitate"*, de indiferența politică și morală din opera lui Caragiale. S'a încercat a se transforma *„O scrisoare pierdută"* într'o vagă satiră a „politicianismului" în general sau într'un argument pentru construirea acelui *„Caragiale reacționar"* cu neputință de susținut. Dar textul lui Caragiale se împotrivea acestor *„interpretări"* și rezultatele lor au fost foarte sărace.

Abia după biruința clasei muncitoare, sensul adevărat al *„Scrisorii pierdute"* a fost restituit noilor spectatori. Punerea în scenă, decorurile, jocul actorilor n'au mai transpus piesa „la mahala", ci au prezentat-o în înfățișarea ei reală de satiră a oligarhiei burghezo-moșierești. Din acest punct de vedere, reluarea *Scrisorii pierdute"* în 1948 ca și cea a *„Nopții furtunoase"* în 1949, constitue însemnate evenimente culturale.

Farsa politică burghezo-moșierească, fața adevărată a „democrației" și parlamentarismului burghez, în care, cu ajutorul esențial al lui Pristanda, erau trimiși în parlament Dandanache și Cațavencu, apar nu numai în comedii, ci și într'o serie de schițe. Grotescul ciorovăielii și înțelegerea finală a celor două partide „istorice" sunt redate astfel, în mic, în schița „Telegrame".

Îi vedem aici pe reprezentanții liberalilor și conservatorilor, certându-se, schimbând înjurături și palme la „cafiné central", îi vedem pe cei dela guvern arestând pe cei din opoziție, care depun plângeri *„la pictoarele tronului"*, pentru ca la urmă să se împace — *„pupat toți Piața Endependenței"*.

In „Momente", principalele instituții ale vieții sociale, politice, ori ale moralei burghezo-moșerești sunt cercetate pe rând de ochiul ager și necruță-

www.dacoromanica.ro

tor al realistului şi fixate ca într'un insectar, prin câteva trăsături principale. Ca şi comediile, aceste „schiţe umoristice" dau un întunecat tablou al unor clase în descompunere politică şi morală. Se spune că, după ce a râs din inimă la lectura primului volum din „Suflete moarte", Puşchin ar fi stăruit asupra adâncii tristeţi ce se desprindea din romanul lui Gogol — tristeţea însăşi a orânduirii ţariste. Ca şi comediile, schiţele lui Caragiale au un substrat tragic şi condamnă, în principalele ei aspecte, societatea bazată pe exploatare şi minciună, pe care avea s'o lichideze deplin lupta clasei muncitoare.

Câteva portrete — „Rromânul", „Rromânca" — zugrăvesc pe profitorii acestui regim, pe membrii „oligarhiei". Astfel e *„Rromânca"*, invitata balurilor dela curte, unde a vorbit o jumătate de oră cu prinţesa. Ea sporoveşte în franţuzeşte, păstrând românească doar pentru slugi, şi viaţa ei inutilă se petrece în bârfeli, intrigi şi adultere. Pe această urmaşă a Ziţei, o vedem trecând prin schiţe, injurându-şi şi bătându-şi slugile, primindu-şi oaspeţii, practicând în tinereţe adulterul profitabil, pentru ca, atunci când va ajunge răscoaptă, să facă norocul unor tineri protejaţi.

Nimeni n'a denunţat mai aprig decât Caragiale, pe care Maiorescu l-a socotit indiferent în ce priveşte politica şi morala, putreziciunea morală a claselor stăpânitoare. Ca şi în „O scrisoare pierdută", schiţele oglindesc o lume în care soţii acceptă senin adulterul soţiilor şi ştiu să tragă foloase din „micile lor economii". Aici, câte un Mişu, trecut prin şcoală datorită „lanţului slăbiciunilor", va primi cadouri dela soţia lui Nenea Stasache şi va urca pe scara socială tot prin sprijinul femeilor cu influenţă. Întreţinuţii, cavalerii de industrie şi soţii larg despăgubiţi pentru indulgenţa lor, foiesc prin „high-life", prin „înalta societate".

Caracterul de clică al oligarhiei stăpânitoare atrage ca o trăsătură caracteristică favoritismul şi nepotismul. Unchiul şi nepotul din *„Greu de azi pe mâine"*, denunţă cu elocvenţă indignare plaga nepotismului, pentru ca, până la urmă, să lucreze în cârdăşie. Favoritismul bântue peste tot. În şcoală, pedagogul Rostogan va şti să potrivească altfel întrebările pentru Ionescu, feciorul spălătoresei, decât pentru odrasla domnului deputat. La concursurile administrative pentru postul de perfect caligraf va reuşi, bineînţeles, câte un Ghiţă Niţescu, cu mâna beteagă şi scris urît, dar posesorul unei scrisori de recomandaţie, spre disperarea talentatului Niţă Ghiţescu. *„Şi ce frumos scrisesem, domnule!"*

Administraţia, în care domneşte nepotismul, prezintă şi cealaltă tară specific burgheză — birocratismul. Lemnele pentru şcoala de fete nr. 1 din urbea Z., cerute în Noembrie, vor ajunge „urgent" în Martie, după un nenumărat schimb de telegrame, rezoluţii, cereri şi interpelări.

Coaliţia dintre clasele stăpânitoare avea şi o presă corespunzătoare. Ca şi în parlament, cu aceeaşi violenţă goală, cu egală rea credinţă, ziarele schimbau injurături, umflau sau ascundeau adevărul după interesele de clică. Seriozitatea acestei prese e ilustrată de reporterul politic Caracudi, care îşi inventează senzaţionalele lui reportaje în Cişmigiu.

În denunţarea şovinismului, în indicarea adevăratei sale semnificaţii sociale, Caragiale a dat dovadă de o deosebită luciditate şi pătrundere. Ocupându-ne de viaţa şi activitatea scriitorului, am pomenit de câteva

www.dacoromanica.ro

texte caracteristice. Fața diversionistă a naționalismului burghez apare limpede. Chiar în „*O scrisoare pierdută*" îl vedem pe Cațavencu cerând „*să avem și noi jal'tii noștri*". In „*Rromânul*", în „*Românii verzi*" — bucată foarte semnificativă, care în trecuta ediție de opere complete a fost izgonită și ea la Addenda — absurditatea bestială și rădăcinile soc'ale ale șovinismului apar limpezi. Am văzut că statutele societății „*Românilor verzi*", pline de prohibiții șovine și menite să împrăștie ura națională, au grijă să excepteze dela aceste „prevederi" capitalurile străine.

Este aici, sesizat limpede, adevărul asupra naționalismului burghez, îmbinarea șovinismului cu exploatarea care nu cunoaște granițe, a capitalului cosmopolit.

Se știe că ultima p'esă proiectată de Caragiale, la care a reflectat ani de zile și pe care n'a apucat s'o scrie, urma să se intituleze „*Titircă, Sotirescu et comp*". Trebuiau să reapară aici pr'ncipalele personaje din „*O noapte furtunoasă*" și din „*O scrisoare pierdută*", ajunse într'un alt moment al evoluției lor sociale. Urma să-l vedem pe Dumitrache Titircă deputat, pe Spiridon june cu studii făcute la Liège, pe Cațavencu, din „*O scrisoare pierdută*", ministru, pe Ricâ Venturiano, director de gazetă. Veta ar fi devenit Tante Liza, Zița, Tante Zoe și toate personajele, urcând dela burghezia mijlocie la cea mare, urmau să-și schimbe purtările și limbajul, franțuzindu-se mai tare și „rafinându-se".

De fapt, această trecere a burgheziei în faza imperialistă, în care personajele în p esă urmau să devină mari capitaliști „petroliști" (proprietari de terenuri și acțiuni petrolifere) e zugrăvită tocmai în „Momente". A'ci Zița și Veta — devenite întradevăr Zoe și Liza — dau „five o'clockuri", vorbesc numai franțuzește, au „otel nobiliar", moșii. Apare astfel creșterea economică a burgheziei, întrepătrunderea din ce în ce mai strânsă cu moșierimea și în același timp descompunerea morală din ce în ce mai accentuată a celor două clase coalizate. Caragiale a realizat în „Momente" ceeace n'a putut continua în teatru, urmărirea satirică a evoluției burghezo-moșier.mii și a descompunerii ei.

Astfel, prin opere diverse, scrise la intervale de timp difer'te, Caragiale a închegat o frescă satirică unitară, necruțătoare, adâncă a claselor stăpânitoare din trecut, o frescă în care părțile se leagă toate, se completează, se întăresc una pe alta; o frescă valabilă pentru întreaga burghezo-moșierime în tot timpul cât a stăpânit și exploatat țara. De aici nestăvilita ei putere de viață artistică. Recunoaștem în ea generațiile de Cațavencu și Dandanache, care s'au succedat, folosind aceleași fraze grotești pentru a camufla aceleași interese de clasă. Din famil a lui Cațavencu au făcut parte și politicienii liberali ori conservatori care se îmbrățișau sgomotos în parlament înainte de a porni la asasinarea țăran.lor răsculați și ministrul

www.dacoromanica.ro

antonescian care vorbea de „Arcul carpatic" pentru a ataţa la tâlhărescul război de jaf şi agresiune împotriva ţării socialismului.

SATIRA MICULUI BURGHEZ

Alături de critica directă a oligarhiei, o mare parte a operei lui Caragiale este consacrată acelei pături sociale care e caracterizată tocmai prin faptul că e adânc înrâurită de c'asele stăpânitoare în ideologie, morală şi aspiraţiile ei. E vorba de mica burghezie.

Satira micii burghezii apare de timpuriu în opera lui Caragiale şi chiar a doua sa piesă, „Conu Leonida faţă cu reacţiunea", zugrăveşte pe un strămoş al lui Mitică. Lache şi Mache reprezintă pe un mic burghez de pe la 1880.

„Conu Leonida faţă cu reacţiunea" a fost cea mai din belşug folosită pentru prezentarea lui Caragiale drept reacţionar. Aproape că nu s'a pomenit, însă, de prima idee a piesei, aşa cum reese dintr'o notă de pe manuscris. Această primă idee, pe care o găsim menţionată în „Notele" volumului VI din *Opere complete*, se dovedeşte totuşi de interes adânc. Conu Leonida, pens onarul speriat şi atotştiutor, urma să fie *„un boier bătrân reacţionar"*. Nu mai era satirizat *„republicanul"* speriat de reac ţiune, ci boierul bătrân urmărit de spectrul revoluţiei.

Dar „Conu Leonida", aşa cum a apărut şi s'a jucat, e tot atât de puţin reacţionar concepută ca şi „O noapte furtunoasă". Înrudirea de con cepţie dintre cele două piese e vădită. Dacă „O noapte furtunoasă" ironiza deformarea fraze'or şi instituţiilor paşoptiste de către burghezia dela 1880, Conu Leonida arată cum aceleaşi idei sunt schimonosite în mintea unui mic burghez. Nu republicanismul autentic este caricaturizat în „Conu Leonida". Bietul pensionar şt e tot atât de puţin despre ceeace înseamnă republica şi republicanismul, cât şi *Dumitrache Titircă* despre Constituţie şi sufragiul universal. Documentându-se din ziarul liberal pe care-l considera literă de evanghelie, Leonida lămureşte politica şi ştiinţa soţiei sale care-i soarbe vorbele. Cu „Conu Leonida" începe să se ivească, deci, în opera lui Caragiale satira micului burghez dominat de ideologia burgheză, părtaş pătimaş la o luptă care îi este de fapt străină; lupta dintre partidele „istorice".

Aceeaşi lume de mici burghezi, frizeri, mici funcţionari, apare şi în „D'ale Carnavalului". Îi vedem imitând petrecerile „înaltei societăţi", încurcaţi în complicate intrigi amoroase sau tachinându-se la bal mascat. Aspectele critice sunt întâr te de unele elemente, cum e prezenţa ipistatului, a cărui bună voinţă se cumpăra cu un bilet la loteriile pe care el le organizează şi la care tot el câştigă regulat.

Dar marea lipsă a acestei comedii este că în ea primează încurcătura, comicul de situaţie. Aspectele critice sunt secundare şi tipurile nu sunt

www.dacoromanica.ro

adâncite cu vigoarea realistă d'n „O scrisoare pierdută", „O noapte furtunoasă" sau „Conul Leonida față cu reacțiunea".

Tot de micul burghez se ocupă majoritatea „Momentelor".

Zugrăvindu-l atent pe Mitică sub diverse forme și în felurite împrejurări, tonul lui Caragiale devine pe rând indulgent și sarcastic. E indulgent și binevoitor felul în care e zugrăvit Mitică petrecând, de pildă. Veselia deschisă, glumele ieftine dar fără pretenții domnesc în petrecerile dela Moși, unde coana Luxița, moașa, înfulecă toate alimentele ce-i ies în cale, sau în distracția de Paști a tânărului Lache, funcționar la un magazin de coloniale. Dacă vom compara ironia aceasta binevoitoare cu tonul din schițele care descriu petrecerile în „lumea mare", cu „Five o'clock" sau „High-Life", contrastul va apărea izbitor. Și ironia devine chiar simpatie exprimată simplu, grav, atunci când Caragiale zugrăvește teama de superiori a micului funcționar umilit. Astfel apare Nenea Anghelache, casierul din „Inspecție", care se sinucide de teama controlului ce-l aștepta, deși casa lui era în regulă.

Ironia devine însă aprigă atunci când sunt redate, nu aspectele umile și simple ale lui Mitică, ci roadele influențelor ideologice burgheze, pe care mica burghezie le suferea din plin. Educată în ideile și morala burgheză, aspirând să pătrundă în lumea stăpânilor, mica burghezie oglindea în foarte multe d'n manifestările ei ideologia claselor stăpânitoare. In luminosul exemplu al cismarului proletarizat, din „*Anarhism sau socialism*", I. V. Stalin ne arată că un mic burghez, chiar după ce a ajuns în rândurile proletariatului, își mai păstrează o vreme felul de a gândi, speranțele și preocupările anterioare. La toată lumea aceasta de mici funcționari, de meseriași și mici negustori, pe care o întâlnim în „*Momente*", vedem întipărită influența claselor dominante și aspectele acestei influențe sunt urmărite și surprinse de Caragiale sub formele cele mai diverse.

E, în primul rând, trăsătura principală, aspirația către burghezie, speranța de ridicare. Cu ajutorul hazardului, fiecare Lache sau Mache nădăjduește că va putea parveni în lumea invidiată a celor bogați. Lefter Popescu încearcă lucrul acesta jucând la loterie, are o vreme speranța că a izbutit, se sbate să regăsească biletele pierdute și e pe cale să-și piardă mințile atunci când descoperă că totul fusese o eroare („Două Loturi").

Chiar când n'are parte să ajungă în rândurile oligarhiei, micul burghez se pretinde cunoscut și primit de ea și caută să lase impresia unor relații politice însemnate. Astfel procedează „Amicul X", care călătorește în clasa a III-a, dar discută cu importanță diferite combinații politice ale „partidelor istorice", pomenește pe numele mic și salută familiar diferite personaje politice, care uită să-i răspundă.

Iată o altă trăsătură însemnată a micului burghez așa cum apare în lumea „*Momentelor*": patima cu care ia parte la „lupta" politică a partidelor „istorice", lăsându-se amăgit. Uneori formând masa de manevră a liberalilor sau conservatorilor și participând sincer la simulacrul de luptă

www.dacoromanica.ro

a acestor două partide, alteori făcând parte din clientela lor politică, în nădejdea căpătuirii odată cu venirea la putere *„alor noștri"*, acest sol de mic burghez *„combate"* peste tot, pe stradă, acasă, la slujbă, la cafenea. Cetățeanul care privește cu ironică indiferență părul ala sgomotoasă a celor două partide *„istorice"* e încoltit la cafenea de partizanii înfocați ai liberalilor sau conservatorilor. Iar *„Studențimea universitară română"*, adică acea parte a studențimii care se lăsa pradă diversiunii șovine și era folosită pe rând de liberali sau conservatori, îi cere violent socoteală acestui cetățean. Prins în vâltoarea așa zisei lupte, în care stăpânii țării îl folosesc ca pe o unealtă, micul burghez ajunge să se desumanizeze, să neglijeze cele mai elementare îndatoriri. Nae din „Situațiunea" discută cu aprindere, în timp ce nevastă-sa se afla în durerile facerii.

Aceste trăsături esențiale ale micului burghez le-a surprins și zugrăvit Caragiale. In ele stă marele merit al cronicarului lui Mitică, nu în mici'ismele și *„Mofturile"* pe care istoria literară burgheză a brodat atâtea fanteziste construcții critice și comentarii.

CEALALTĂ LUME — ȚĂRANII IN OPERA LUI CARAGIALE

Dacă, zugrăvind pe micul burghez, în tonul lui Caragiale alternează îndulgența cu ironia ascuțită, atunci când scriitorul vorbește de țărani, ironia e întotdeauna înlocuită de seriozitate, adesea tragică. Gherea, și după el Ibrăileanu, au observat această schimbare semnificativă de ton. După cum în *„1907, din primăvară până'n toamnă"* protestul deschis lua locul ironiei în nuvelele și în piesa pe care Caragiale le-a extras din viața țăranilor nu-l mai întâlnim pe umorist, ci luăm contact cu o altă față a lui Caragiale. Lumea din *„Păcat"* sau *„In vreme de război"* ori cea din *„Năpasta"* se vadește dela primele rânduri a fi alta decât cea din comedii sau momente. Aita e viața și altele sunt preocupările în această lume — altul e tonul artistului care o descrie. Nu pentrucă ar fi vrut să arate vreo opoziție între sat și oraș. Caragiale a batjocorit crunt semănătorismul a cărui poziție diversionistă se baza tocmai pe această opoziție. Este deosebirea între exploatați și exploatatori, între cei care trebue să-și cumpere din greu drepturile și cei care fac și destac legile după interesele clasei lor.

In vechile manuale, și „Năpasta" și „O făclie de Paști", de pildă, au fost categorisite drept dramă sau nuvelă *„psihologică"*. In ceeace-l privește pe Caragiale, termenul nu poate fi interpretat în sensul de psihologism, de literatură de cazuri psihologice. Realistul Caragiale a analizat stările sufletești ale eroilor lui în directă legătură cu împrejurările sociale care le-au dat naștere, și în semnificația lor tipică. Nebunia de pe urma frigii la care ajunge hangiul Leiba Zibal este rezultatul unei întregi vieți de umilințe și spaime. Și tocmai pentrucă scriitorul n'a urmărit antirealistul scop al căutării vreunui *„psihologic pur"*, la el aspectul psihologic se împletește cu critica socială. Nebunul Ion din *„Năpasta"* nu este un caz. E țăranul

www.dacoromanica.ro

care a înnebunit fiind schingiuit de jandarmi și asvârlit, nevinovat, în ocnă.

Există în operele lui Caragiale care se petrec în lumea satului două principale aspecte — unul pozitiv, altul negativ. Este pozitiv și caracteristic pentru întreaga atitudine a lui Caragiale că atunci când a vrut să zugrăvească oameni adevărați, întregi, cu tărie morală și capabili de sentimente puternice, Caragiale a părăsit lumea exploatatorilor și a trecut în cea a exploataților. E semnificativă ostilitatea cu care mai toată critica burgheză a întâmpinat „Năpasta", de pildă. Gherea a demascat disprețul de care dădeau dovadă surtucarii burghezi, atunci când scriau că personajele dramei lui Caragiale au o viață sufletească prea bogată, nepotrivită pentru niște țărani. Față de stupidul dispreț arătat de intelectualii burghezo-moșierimii, care socoteau pe țăran doar o vită de muncă, Caragiale venea să afirme implicit contrariul, în drama și nuvelele lui. Refuzând să se intereseze de frământările amoroase și de mărunțele preocupări ale Tincuțelor și Guvizilor din „high-life", pe care îi satirizase cu înverșunare, el căuta adâncimea sentimentului și tăria de caracter tocmai în lumea exploataților, socotiți prea simpli, neinteresanți, de cronicarii dramatici ai ziarelor conservatoare și liberale.

Dar alături de această trăsătură incontestabil pozitivă și drama și nuvelele denotă o mare lipsă. Trecând în lumea exploataților, el nu-i descrie pe aceștia direct ca exploatați. În centrul piesei sau nuvelelor trec drame psihologice sau morale. Spre deosebire de orășelul de munte, atât de viu tipic, în care se petrece „O scrisoare pierdută", satul din „Năpasta" rămâne în vag social. Și în piesa aceasta reprezentată la doi ani după răscoalele din 1888, nu străbate decât puțin și indirect, din mizeria, din crunta exploatare care-i ridicase pe țărani. Același lucru se poate spune și despre „Păcat" sau „În vreme de război", deși în aceasta din urmă Caragiale face un viguros portret de chiabur în cârciumarul Stavrache. Din acest punct de vedere, elogiul pe care îl aducea Gherea asupra valorii tipice a țăranilor din „Năpasta", nu se arată îndreptățit.

Direct, Caragiale a denunțat exploatarea și asuprirea țăranului cu aceeași hotărire și limpezime ca și în „1907, din primăvară până'n toamnă", într'o schiță, precum și în fabulele pe care le-a scris cu prilejul răscoalelor.

Schița intitulată „Arendașul român" redă o întâmplare caracteristică pentru felul cum se aplica justiția de clasă a burghezo-moșierimii. Jecmănit, înșelat la socoteală, Ion e snopit în bătaie când cutează să protesteze. Căutându-și dreptatea, Ion se plânge primarului, dar primarul se teme de arendaș. Țăranul jefuit și bătut merge cu jalbe mai departe. Subprefectul, venit în cercetare, trage la arendaș și după o masă copioasă vine la primărie la braț cu acesta. Și când arendașul furios de îndrăzneala „țopârlanului", reîncepe să-l care la pumni chiar atunci, sub ochii autorității, subprefectul încearcă să-l potolească făcându-i blânde imputări. Scârbit, plin de năduf, Ion își retrage plângerea și primește

www.dacoromanica.ro

socoteala măsluită. Are în schimb parte de predica lăbărțată a subprefectului, care comunică apoi la centru că „părțile s'au împăcat".

E surprinsă aici, în câteva pagini, toată slugărnicia cu care, îndărătul frazelor mieroase ale politicienilor burghezi, aparatul de stat era la dispoziția exploatatorilor.

Cu prilejul răscoalei din 1907, Caragiale a mai scris și o serie de fabule: „Temelie", „Tunul și plugul", „Bietul Ion", „Boul și Vițelul", în care atacă represiunea sălbatică și ironizează făgăduielile ipocrite cu privire la îmbunătățirea stării țăranilor, făcute de cei care uciseseră 11.000 dintre ei. Apoi, când guvernanții refuzând să recunoască originile adevărate ale răscoalei — exploatarea și mizeria — umblau să vâneze instigatori, Caragiale scrie o nouă fabulă: „Mângâiere". O babă a lăsat să f arbă prea mult fiertura, care a dat în foc. Baba blestemă și găsește că vinovat e necuratul. Morala: „Spre mângâiere, adeseori, ne trebuesc *instigatori*".

OPERA LUI CARAGIALE, CULME A LITERATURII NOASTRE REALISTE. FORȚA EI REALISTĂ — ACTUALITATEA EI

Intr'o autocaracterizare pe care și-a făcut-o, publicată în „Moftul Român" și intitulată „O răutate", Caragiale, între alte trăsături spiritual formulate pe care și le găsea, spune despre sine: „*Votează regulat cu opoziția, deși îi este totdeauna antipatică*". Intâlnim și în operă, în „Cănuță om sucit" sau „Ion", exemple de asemenea oameni care nu se pot împăca deloc cu viața și orânduirea vremii lor. Cănuță nu poate răbda nici întrebările neroade ale profesorului, nici palmele jupânului, nici toată viața tristă și mizeră pe care e silit s'o ducă. In „*Ion*", un om se opune prostului gust și ideilor gata primite de cei din jurul său. Cu toată scărmăneala, cu toate bătăile pe care le înghite, Ion nu vrea cu niciun chip să admită absurditatea „oficială", opinia unanim admisă și anume... „că măgarul surorii sale poate cânta frumos „Carnaval de Veneția cu variațiuni".

Caragiale s'a văzut, deci, ca pe un veșnic opozant, ca pe un om răzvrătit împotriva moralei și a moravurilor timpului. Deaceea el era perfect de acord cu caracterizarea pe care i-o făcea Gherea, atunci când arăta că scriitorul detestă ordinea claselor exploatatoare.

Mic burghez aruncat dela optsprezece ani în crâncena luptă pentru existență din România burghezo-moșierească, Caragiale a fost desigur un răzvrătit, un om care nu s'a putut împăca cu orânduirea politico-socială sau cu ideile și moravurile timpului. In viața lui politică, „veșnicul opozant" a trecut prin multe partide, pe care le-a părăsit trântind ușile. Pe conservatori, pe liberali cu d feritele lor nuanțe i-a respins pe rând, dându-și seama până la urmă de marea deosebire între ceeace pretindeau a fi și ceeace erau întradevăr. Fără a înțelege limpede caracterul de clasă al partidelor „istorice", el și-a dat totuși seama că acestea servesc interesele exploatatorilor de diferite categorii și că le servesc prin cele mai josnice mijloace. Dar Caragiale n'a fost numai opozant. Apropierea de lupta clasei

www.dacoromanica.ro

muncitoare l-a ajutat să-și depășească revolta confuză și șovăielile specifice micului burghez. Fără să fi fost un exponent conștient, consecvent al ideilor proletariatului, revolta și caracterul criticei sale au fost orientate de contactul cu mișcarea muncitorească.

Ca și publicațiile muncitorești, el a denunțat în operă și articole exploatarea crunță a țărănimii, a denunțat șovinismul și sensul lui diversionist. A batjocorit aspru monarhia și a demascat farsa expoziției jubiliare din 1906. Iar în 1907, când clasele conducătoare și-au strâns rândurile în fața revoltei țăranilor, când partidele burghezo-moșierești, care înainte se înjuraseră atât de crunt, s'au împăcat cu fraze patriotarde, pupături și lacrimi de paradă, Caragiale a demascat scopul mârșav al acestor partide în puternicul său „1907, din primăvară până'n toamnă".

In operă, această înrâurire a ideologiei și luptei clasei muncitoare se resimte în însăși amploarea satirei și în adâncimea pe care o capată.

Nu sunt rari în trecutul nostru creatorii de artă care au oglindit critic aspecte din realitatea timpului, care au denunțat fapte și tipuri din întunecatul regim de jaf și asuprire pe care-l impunea poporului alianța dintre cele două clase exploatatoare. Aproape că n'a fost scriitor cu adevărat valoros în opera căruia să nu fi străbătut ceva din revolta care creștea în masele poporului.

Dar nimeni n'a izbutit, așa cum a făcut-o Caragiale, să demaște însuși sistemul, însăși alianța dintre clasele stăpânitoare, să demaste minciuna asa zi ei lupte sgomotoase și goale între partide de fapt înțelese, să satirizeze acea parte a micii burghezii aflate sub directa influență a stăpânilor. Și nimeni n'a izbutit să dea o atât de mare bogație și putere de viață artistică acestei demascări a claselor stapanitoare ale timpului, oglindindu-le critic într'o multiplicitate de tipuri vii.

Caragiale a fost un neîntrecut creator de tipuri. Căutând să deprecieze tocmai ceeace constitue forța realistă a operei lui Caragiale, criticii burgheziei de felul lui Eugen Lovinescu l-au acuzat pe dramaturg de a fi creat doar niște păpuși mecanice — niște personaje care nu știu să rostească decât o singură frază. Acuzația aceasta apare deosebit de absurdă când luăm contact cu opera lui Caragiale. El a folosit, desigur, și anumite expresii, gesturi caracteristice, de felul lui „Rezon!" al lui Ipingescu sau „Curat!" a lui Pristanda. Dar aceste fraze care se referă totdeauna la o trăsătură esențială a personajului zugrăvit sunt departe de a constitui singurele mijloace ale lui Caragiale pentru obținerea tipicului. Apoi, ceeace nu înțelegea Lovinescu este că acel „Rezon" sau „Curat" au de fiecare dată altă nuanță, spun de fiecare dată mai viu, mai colorat, cine e în întregime Ipingescu, Pristanda sau altul dintre personaje.

Dar Caragiale a obținut tipicul prin felurite alte procedee. Astfel este alegerea cu grijă a situațiilor — acele situații tipice despre care vorbește Engels, care împreună cu detaliile veridice și cu caracterele tipice formează elementele de bază ale realismului. Deasemenea, Ibrăileanu a arătat cu dreptate rolul numelui propriu la Caragiale — legătura dintre nume și condiția socială a personajului. Un rol enorm il joacă in teatru și ind.-

www.dacoromanica.ro

caţiile scenice aproape tot atât de importante ca şi dialogul, care îl întregesc arătând atitudini, mişcări şi reacţii caracteristice ale personajelor. Deasmenea, contribue mult la tipizare şi limba personajelor.

Caragiale, pe care Lovinescu l-a acuzat a fi avut o limbă săracă, „pătată de vulgaritate şi orăşenisme", a fost un mare artist al limbii. Dar el n'a cultivat nic odată forma în sine. Limba şi stilul rămân totdeauna la el unelte puse în slujba conţinutului. A cerut singur lucrul acesta artei, în „Câteva păreri". Caragiale n'a făcut acrobaţii stilistice, n'a căutat să scrie „frumos", ci adevărat. Vocabularul lui e bogat, arhaismele se învecinează cu neologismele şi cu vorba curată a ţăranului. Fraza lui ştie să fie şi duioasă şi precisă, să grăbească sau să încetinească mersul povestirii. Dar toate posibilităţile acestea variate, bogate, servesc la caracterizarea întâmplării sau personajelor. Vocabularul eroilor lui se schimbă după poziţia lor socială şi deosebirile de vocabular servesc adesea pentru a sublinia transformările sociale, trecerile dela burghezia mijlocie la cea mare. Trecând dela Veta la Mari Popesco ori la Esmeralde Piscopesco, personajele îşi schimbă vocabularul, şi-l presară din ce în ce mai mult cu franţuzisme. Şi cu totul altfel, sobru, curat, limpede vorbesc ţăranii din „Năpasta".

Regăsim concepţia realistă a lui Caragiale în ideile sale despre rosturile artei.

Chiar dacă în gândirea lui Caragiale vom găsi confuzii în această direcţie, totuşi este însemnat să arătăm că există câteva trăsături care definesc o profundă orientare către o artă populară legată de realitate şi legată în acelaş timp de mase.

Caragiale a vorbit întotdeauna de respectarea realităţii, de redarea vieţii în toată complexitatea ei. El a batjocorit fără cruţare aplicaţiile către retorism ale romanticilor, discursurile semănate în mijlocul unor situaţii.

Caragiale face în „Câteva păreri" chiar analiza pe viu a unei nuvele. El arată unde duce nerespectarea naturalului şi imaginează un exemplu, o schiţă în care, de dragul unei digresiuni psihologice, un erou, în mijlocul unei încăierări, e lăsat cu halba în mână deasupra capului vechiului său prieten.

„Toate priveliştile mării şi toată banala dumitale ingeniozitate de a-mi compara chinul sufletului omenesc cu al talazurilor îţi sunt gratuite şi mie chiar nule. Eu voi a auzi pocnetul paharului spart în capul lui Paul"...

Duşman hotărît al formalismului, care începea să prindă teren la noi odată cu decăderea culturii burgheze, Caragiale a combătut prin parodii usturătoare delirul coloristic al „simboliştilor instrumentişti", sonetele lor „apocalipto-coloristico-auditive". El a batjocorit şi literatura semănătoristă, idilismul rural, falsificarea vieţii ţărănimii. Şi în repetate rânduri Caragiale şi-a manifestat dispreţul profund pentru publicul „de salon", pentru mahalalele estetice ale burghezo-moşierimii, cu veleităţi artistice. Numeroase sunt capitolele din opera lui, unde aceştia apar în ridicola lor sforţare de a se închipui patroni ai artelor.

www.dacoromanica.ro

Caragiale socotea că publicul căruia el i se adresează e format din masele largi cititoare, din oameni simpli, fără sclerozele high-life-ului. O exprimă indirect în schiţe, o spune răspicat în articole, în corespondenţa cu Vlahuţă.

Într'un raport către Barbu Şt. Delavrancea, pe atunci primar al Capitalei, el formula ideea progresistă a înfăptuirii unui ansamblu instrumental popular şi în tot acest raport vorbea cu deosebită simpatie de rostul teatrului şi al muzicii pentru popor, de forţele şi talentele care se află ascunse în masă şi care trebue scoase la lumină.

Iată, deci, că realismul lui Caragiale izvora direct din opiniile sale despre rosturile artei, despre mijloacele pe care trebue să le folosească.

Contactul cu poporul, cu revolta lui crescândă împotriva sinistrei farse a parlamentarismului burghez, iar mai apoi înrâurirea luptei muncitoreşti au dat operei lui Caragiale perspectivă şi vigoare satirică.

Deaceea, opera aceasta a fost şi rămâne populară şi vie. Poporul, care i-a insuflat vigoare realistă şi ascuţime satirică, a recunoscut ani de-a-rândul în personajele pieselor şi schiţelor, în fraze, procedee şi întâmplări, portretul credincios al ridicolilor şi odioşilor guvernanţi care s'au perindat în trecut la cârma ţării. Îşi are tâlcul său adânc faptul că nenumărate fraze şi expresii ale marelui realist au pătruns, cu semnificaţia lor satirică — în limba de toate zilele. Dela conservatori şi liberali la naţional ţărăniști şi legionari, în parlament, în presă, în şcoală, pretutindeni se puteau întâlni tipurile, frazele şi situaţiile caragialeşti, căci continuând o exploatare şi o teroare din ce în ce mai cruntă, mai sălbatică, chipul claselor stăpânitoare rămânea cel pe care, cu minunată ascuţime realistă, a ştiut să-l descrie Caragiale.

Şi oamenii muncii de astăzi dela noi, cuprinşi în iureşul construcţiei paşnice, luptând să clădească o lume opusă celei în care a trăit Caragiale, o lume fericită şi dreaptă, cunosc prin mijlocirea operei lui Caragiale lumea trecută, lumea exploatării în tot tragicul şi grotescul ei. Îşi pot da astfel seama şi mai limpede — cu puterea emotivă pe care o are mijlocul de cunoaştere artistică — de ceeace a reprezentat lumea pe care clasa muncitoare, cu ajutorul Uniunii Sovietice şi sub conducerea avangărzii sale, a măturat-o de pe scena istoriei noastre. Pot astfel preţui şi mai mult viaţa nouă pe care poporul nostru eliberat şi-o construeşte astăzi, pot lupta mai entuziast pentru întărirea acestei vieţi noi, pentru construcţia socialistă, pentru pace.

Iar scriitorii noştri pot învăţa mult, nespus de mult din opera lui Caragiale. Găsesc în ea un model de vigoare şi de concizie realistă, arta măiastră de a alege esenţialul şi de a înlătura inutilul, perfecta corespondenţă între fond şi formă, forma cât mai desăvârşită, îndelung muncită dar menită totdeauna să exprime cât mai credincios şi mai expresiv fondul. Găsesc în opera lui demascarea nimicitoare a literaturii decadente, anti-

www.dacoromanica.ro

realiste, desvăluirea golului ascuns după zorzoanele și cioburile de sticlă colorată ale literaturii formaliste.

Toate acestea asigură operei lui Caragiale locul de frunte pe care ea îl ocupă în literatura noastră trecută. Caragiale aparține poporului prin care și pentru care a scris. Și opera lui e redată poporului nostru eliberat, care o poate prețui în întregimea ei, în întreaga și excepționala ei valoare, ca pe una dintre contribuțiile culturii noastre progresiste la cultura progresistă universală.

SILVIAN IOSIFESCU

www.dacoromanica.ro

★

Teatru

★

www.dacoromanica.ro

O NOAPTE FURTUNOASĂ

COMEDIE IN DOUĂ ACTE

PERSOANELE

JUPÂN DUMITRACHE TITIRCĂ INIMĂ-REA, cherestigiu, căpitan în garda civică.
NAE IPINGESCU, ipistat, amic politic al căpitanului.
CHIRIAC, tejghetar, om de încredere al lui Dumitrache, sergent în gardă.
SPIRIDON, băiat pe procopseală în casa lui Titircă
RICĂ VENTURIANO, arhivar la o judecătorie de ocol, student în drept şi publicist.
VETA, consoarta lui jupân Dumitrache.
ZIŢA, sora ei.

In Bucureşti, la Dumitrache.

ACTUL I

(O odae de mahala. Uşă, în fund, dând în sala de intrare; de amândouă părţile uşii din fund, câte o fereastră. Mobile de lemn şi paie. La stânga, în planul întâi şi în planul din fund, câte o uşă; în dreapta, pe planul al doilea, altă uşă. In dreapta, în fund, răzemată de fereastră, o puşcă de gardist cu spanga [1]) atârnată lângă ea).

SCENA I

JUPÂN DUMITRACHE, în haine de căpitan de gardă, fără sabie, şi NAE IPINGESCU

JUPÂN DUMITRACHE *(urmând o vorbă începută).* — Iacă, nişte papugii... nişte scârţa-scârţa pe hârtie! Ii ştim noi! Mănâncă pe datorie, bea pe veresie[2]), trag lumea pe sfoară cu pişicherlâcuri... şi seara.., se gătesc frumos şi umblă

1) Baionetă.
2) Pe credit.

www.dacoromanica.ro

după nevestele oamenilor să le facă cu ochiul. N'ai să mai ieşi cu o femeie pe uliţă, că se ia bagabonţii laie după dumneata. Un ăla... un prăpădit de amploiat, n'are chioară în pungă şi se ţine după nevestele negustorilor, să le spargă casele, domnule!

IPINGESCU. — Nu se ia după toate, jupân Dumitrache; după cum e şi femeia: dacă trage la ei cu coada ochiului şi face fasoane, vezi bine! bagabonţii atât aşteaptă.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ba să am pardon! Ştiu eu ce vrei dumneata să zici... Dar nevastă-mea nu-i d'alea, domnule.

IPINGESCU. — Vai de mine! jupân Dumitrache, adică, gândeşti că am vrut pentru ca să-ţi fac un atac? Imi pare rău!

JUPÂN DUMITRACHE. — Nu, nene Nae; dar vreau să zic adică, că nevasta mea nu-i d'alea cum zişeşi, şi iaca, după mine dece s'a luat?

IPINGESCU. — S'a luat bagabonţii şi după dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE. — S'a luat şi se ia...

IPINGESCU. — Şi cum eşti dumneata!...

JUPÂN DUMITRACHE. — Eu am ambiţ, domnule, când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Apoi să ştiu de bine că intru în cremenal! Să mai văz eu numai că se ţine bagabontul după mine, şi lasă-l...

IPINGESCU. — Care bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! iaca... un bagabont! de unde-l cunosc eu?

IPINGESCU. — Apoi, dacă nu-l cunoşti, de unde ştii că-i bagabont?

JUPÂN DUMITRACHE. — Asta-i! una vorbim şi băşca ne'nţelegem. Dar dè! ai dreptul; nu ştii ce mi s'a întâmplat, nu ştii cum mă fierbe el pe mine de două săptămâni de zile?... Nu că mi-e frică de ceva, adică de nevastă-mea... să nu...

IPINGESCU. — Aida-de! Coana Veta! Mie-mi spui? N'o ştiu eu?...

JUPÂN DUMITRACHE. — Nu că mi-e frică... dar am ambiţ, domnule; când e vorba la o adică de onoarea mea de familist...

www.dacoromanica.ro

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Bagabontul...

IPINGESCU. — Că bine zici! începuseşi să-mi spui istoria.

JUPÂN DUMITRACHE. — Stai s'o iau dela cap.

IPINGESCU. — Stau.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ştii dumneata că la lăsata secului am mers la grădină la „Iunion"; eram eu, consoarta mea şi cumnată-mea Ziţa. Ne punem la o masă, ca să vedem şi noi comèdiile alea de le joacă Ionescu. Trece aşa preţ ca la un sfert de ceas, şi numai ce mă pomenesc cu un ăla, cu un bagabont de amploiat...

IPINGESCU. — De unde ştii că era amploiat?

JUPÂN DUMITRACHE. — După port nu semăna a fi negustor. Mă pomenesc că vine şi se pune la altă masă alături, cu faţa spre masa noastră şi cu spatele la comèdie. Şade rezemat într'un peş,[1]) şade, şade, şade, şi se uită lung şi galeş la cocoane, se uită, se... Eu, cum m'a făcut dumnezeu cu ambiţ, mă scol ca să plecăm; cocoanele, nu! că să mai şedem, ca încă nu s'a isprăvit comèdia. Incep să mă 'ncruntez la bagabontul şi mai că-mi venea să-l cârpesc, dar mi-era ruşine de lume; eu dè! negustor, să mă pui în poblic cu un coate-goale, nu vine bine... Mai mă uit eu încolo, mai mă fac că nu mă sinchisesc de el..., bagabontul cu ochii sgâiţi la cocoane; ba încă-şi pune şi ochelarii pe nas. Tii! frate Nae, să fi fost el aici să mă fiarbă aşa, că-i sărea ochelarii din ochi şi giubenul din cap, de auzea câinii în Giurgiu.

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — In sfârşit, se isprăveşte comèdia. Ne sculăm să plecăm; coate-goale se scoală şi dumnealui. Plecăm noi pleacă şi dumnealui după noi. Eu îl vedeam cu coada ochiului; dar nu vream să le spui cocoanelor, ca să nu le ruşinez. Ştii cum e Veta mea... ruşinoasă.

IPINGESCU. — Mie-mi spui? N'o ştiu eu?... Ei?

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! Apucăm pe la sfântul Ionică ca să ieşim pe Podul-de-pământ — papugiul cât colea după noi; ieşim în dosul Agiei — coate-goale după noi; ajungem la sfântul Ilie în Gorgani — moftangiul după noi; mergem pe la Mihai-Vodă ca să apucăm spre Stabilament — maţe-fripte

1) Latură, coastă.

www.dacoromanica.ro

după noi... Eu trăgeam cu coada ochiului... fierbeam în mine, dar nu vream să spui cocoanelor...

IPINGESCU. — Rezon! ca să nu le ruşinezi.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ştii cum e Veta mea...

IPINGESCU. — Ruşinoasă, mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE. — Când să apucăm dela Stabilament în sus, mă uit înapoi cu coada ochiului şi nu mai văd pe coate-goale. Mai mergem ce mai mergem, mă uit iar... mă iertase bagabontul.

IPINGESCU. — Jupân Dumitrache, adică să am pardon de impresie, eu gândesc că numa ţi-ai făcut spaimă degeaba. Poate că omul o fi şezând prin partea locului, pe Dealul-Spirii. Ei! a venit şi el la grădină ca şi dumneavoastră, a stat şi el până la isprăvitul comèdiei, şi s'a nemerit să apucaţi tot pe un drum ca să vă înturnaţi la domiciliu. El a rămas la al lui şi dumneavoastră aţi mers înainte.

JUPÂN DUMITRACHE. — Aşa am crezut şi eu întâi, dar stai să vezi!... A trecut după aia o săptămână la mijloc. Imi cam şi uitasem eu de istoria bagabontului; gândeam şi eu: poate c'o fi stând coate-goale prin partea locului, bunioară vorba dumitale. Aşa, zice cumnată-mea ieri: „Nene, hai deseară la „Iunion' la Ionescu!" Cum auzii eu de „Iunion", mă făcui verde la faţă. „Ce să mai căutăm la comèdiile alea nemţeşti, nişte mofturi; dăm parale şi nu înţelegem nimica; mai bine punem banii în buzunarul ălălalt şi zicem că ne-am dus". — „Aide, nene, zău! parol! să n'ai parte de mine şi de Veta!" Ei! când am auzit aşa vorbă mare, n'am putut pentru ca s'o tratez cu refuz.

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! Haide!... dar unde mă gândeam eu că o să mi se întâmple un aşa ceva. Ne ducem. Şedem la o masă mai la o parte; şedem cât şedem, şi începe comèdia. Nu ştiu cum mă întorc cu ochii înapoi, şi pe cine gândeşti că văz la masa dela spate?

IPINGESCU. — Pe bagabontul...

JUPÂN DUMITRACHE. — Pe coate-goale, domnule, pe moftangiul, pe maţe-fripte, domnule! Fir'ai al dracului de pungaş!... Bagabontul, nene, cu sticlele în ochi, cu giubenul în cap şi cu basmaua iac'aşa scoasă. Cum m'a văzut — că trebue să fi fost schimbat la faţă, cum sunt eu când mă necăjesc *(îşi mângâie favoritele)* — cum m'a văzut, a sfeclit-o... A întors

www.dacoromanica.ro

capu 'ncolo și a început să bea din țigară știi așa, niznai. Dar mă trăgea cu coada ochiului. Mă 'ntorc eu iar la loc și mă fac că mă uit la comèdii!... se întoarce și bagabontul iar cu ochii la cocoane! mă uit iar la el, iar se întoarce'ncolo!... mă'ntorc iar la comèdii, iar se uită la cocoane; mă uit iar la el, iar se întoarce încolo; mă'ntorc iar la comèdii...

IPINGESCU. — Iar se uită la cocoane...

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! iac'așa m'a fiert fără apă toată seara.

IPINGESCU. — In sfârșit?

JUPÂN DUMITRACHE. — In sfârșit... plecăm; coate-goale după noi. Era să mă'ntorc în poarta „Ionionului", să-i zic numa: „Ce poftești, mă musiu?" și să-l și umflu; dar știi, am ambiț; m'am gândit: eu negustor... să mă pui în poblic cu un bagabont ca ăla, nu face...

IPINGESCU. — Rezon!... Ei! pe urmă?

JUPÂN DUMITRACHE. — Pe urmă s'a ținut iar gae după mine.

IPINGESCU. — Până la Stabilament...

JUPÂN DUMITRACHE. — Da, până la Stabilament! S'a ținut după mine până la răscruci, știi unde vrei s'apuci spre cazarmă. Ce ziceam eu? „Haide, drace, haide! să intri tu pe strada lui Marcu Aoleriu ori Catilina și lasă!" Aveam de gând să intru cu cocoanele în casă, să trimit repede pe Chiriac pe poarta de din dos pe maidan, să-i iasă înainte, și eu să-l iau pe la spate... să-l apucăm la mijloc pentru ca să-l întreb: „Ce poftești, mă musiu?" și să-l și umflu!... Și dacă nu-i ajungea, să-mi tai mie favuridele! *(își mângâie favoritele).*

IPINGESCU. — Ei! dacă nu-i ajungea, despărțirea e aproape: să fi poftit la mine la despărțire cu lăcrămație, că-i împlineam eu cât îi mai lipsea.

JUPÂN DUMITRACHE. — A avut noroc! mare noroc a avut bagabontul; a scăpat!

IPINGESCU. — Iii! păcat!... Cum?

JUPÂN DUMITRACHE. — Când am trecut eu de răscruci cu cocoanele, și bagabontul era să intre după noi în uliță, a ieșit haita de câini dela maiorul din colț și i-a tăiat drumul lui coate-goale. Am lăsat pe Zița acasă, m'am suit degrab cu Veta sus, am trimis pe Chiriac repede în maidan, eu i-am ieșit

www.dacoromanica.ro

înainte peste uluci tocmai pe la prăvălia lui Bursuc; dar... geaba! până să ieşim noi, fugise bagabontul!

(Se aude glasul lui Chiriac strigând afară: „Spiridoane! Spiridoane!")

IPINGESCU. — Iacătă vine Chiriac... să n'auză.

JUPÂN DUMITRACHE. — Aşi! de el nu mă sfiesc, ba din contra, el ştie toată istoria, i-am spus-o dela început... Atâta om de încredere am... Băiat bun!... ţine la onoarea mea de familist. Dacă nu l-aş fi avut pe el, mi-ar fi mers treaba greu. Eu, ştii, cu negustoria, mai mergi colo, mai du-te dincolo, mă rog, ca omul cu daraveri, toată ziua trebue să lipsesc de acasă. Pe de altă parte, ce să-ţi spui! am ambiţ, ţiu, când e vorba la o adică, la onoarea mea de familist. Dei când lipsesc eu de-acasă, cine să-mi păzească onoarea? Chiriac săracul! N'am ce zice! onorabil băiat! De-aia m'am hotărît şi eu, cum m'oi vedea la un fel cu meremetul [1]) caselor, îl fac tovarăş la parte şi-l şi însor!

IPINGESCU. — Da... coana Veta ce zice?

JUPÂN DUMITRACHE. — Consoarta mea?... Ce să zică?... Dei ca muierea... mai ursuză. Am cam băgat eu de seamă că nu-l prea are la ochi buni pe Chiriac; dar — ştii cum m'a făcut dumnezeu pe mine, nu-i trec muierii nici atitica din al meu — i-am zis pe şleau: „Nevastă, e băiat onorabil şi credincios; n'ai ce-i face: ce-i al omului e al omului!"

IPINGESCU. — Rezon!

SCENA II

ACEIAŞI — CHIRIAC

CHIRIAC *(intrând prin fund)*. — Jupâne, trebue să facem mandat de arestare pentru Tache Pantofarul dela sf. Lefterie: nu vrea să iasă mâine la ezirciţ cu niciun preţ.

JUPÂN DUMITRACHE. — Dar pentruce nu vrea?

CHIRIAC. — Zice că-i bolnav. Am trimis gornistul de trei ori la el cu biletul, şi l-a primit cu refuz. Zice mă-sa că nu poate umbla, că deabia s'a sculat după lingoare. [2])

---

1) Reparaţia.
2) Tifos.

www.dacoromanica.ro

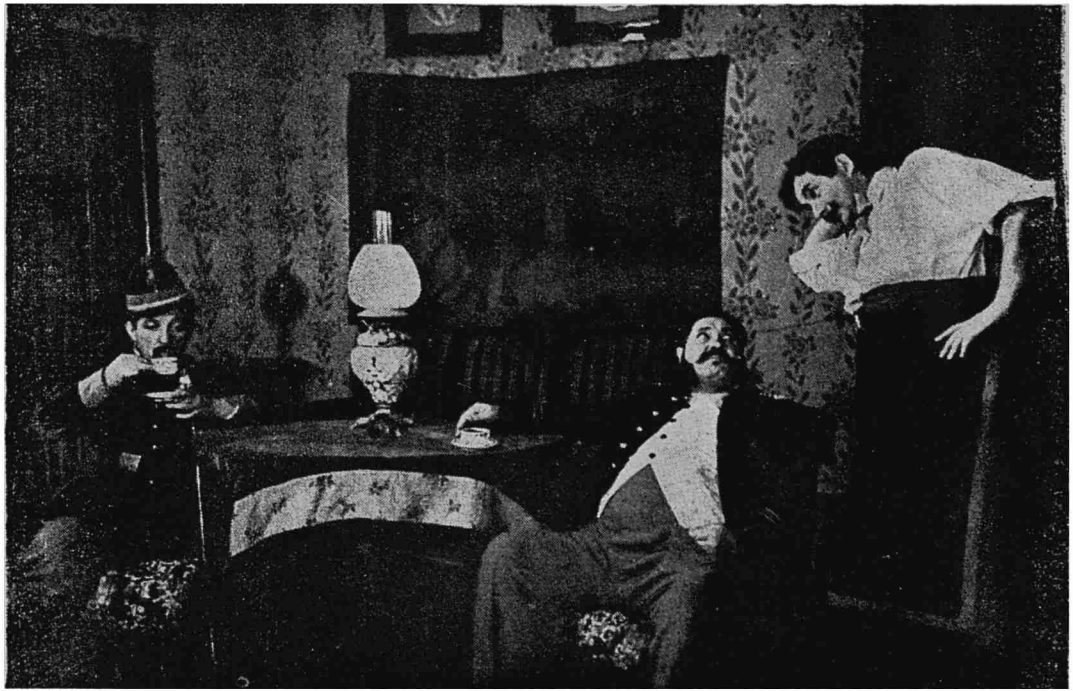

„O noapte furtunoasă". Actul I, scena II
Ipingescu, Jupân Dumitrache, Chiriac
(Teatrul Naţional din Bucureşti, stagiunea 1949-50)

www.dacoromanica.ro

IPINGESCU. — Să dea ceferticat medical.

CHIRIAC. — M'am dus eu la el chiar în persoană; zic: pe ce bază nu vrei să vii mâine la ezirciț, domnule? zice: sunt bolnav, domnule sergent, zice, deabia mă țiu pe picioare, nu pot să merg nici pân' la prăvălie, zice; zic: nu cunosc la un așa rezon fără motiv; zice: aduc martori, domnule sergent, că am zăcut o lună de zile, zice, întreabă și pe Popa Zăbavă dela sfântul Lefterie, zice, alaltăieri m'a grijit, m'a spovedit; zic: n'am eu de-a face cu Popa Zăbavă, nu-l am pe listă, zic, eu pe dumneata te am pe listă: să te prezanți mâine la companie. — Acu trebue să-ĭ dăm mandat, pentru ca să-l iau mâine dimineață.

JUPÂN DUMITRACHE. — Să-i dăm, să-l iei! Ăla-i de-al ciocoilor, îl știu eu; cât a umblat dânsul fel și chip să scape de gardă...

IPINGESCU. — Și eu îl am însemnat pe musiu Tache la catastiful meu; e finul lui Popa Tache.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! vezi!

CHIRIAC. — Lasă-l că nu se sfințește el cu mine, jupâne, îl pocăesc eu... Ei! după aia pe nea Ghiță Țircădău nu l-a putut găsi gornistul de'oc. A fost la el și ieri și astăzi cu biletul; cică n'a dat pe-acasă de trei zile!

JUPÂN DUMITRACHE. — Pricopsitul de cumnatu-meu, n'aș fi mai avut parte de el! Cine știe în ce cârciumă s'a 'nfundat!...

IPINGESCU. — L-am văzut eu azi dimineață, trecea pe la despărțire.

CHIRIAC. — Mă duc să-i trimeț gornistul cu biletul pentru mâine *(iese repede)*.

IPINGESCU. — Era afumat rău nenea Ghiță.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! bravos! asta e una la mână. Om stricat, domnule. Păi dece am desvorțat-o pe Zița de el, gândești? Nu mai putea trăi cu mitocanul, domnule...

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Fată frumoasă, modistă și învățată și trei ani la pasion, să-și mânânce ea tinerețile cu un ăla... Tot gândeam la început, că de! e tânăr, o să-i treacă mai încolo, o să-și vie la pocăință. Ași, ți-ai găsit! Țircădău și om de treabă! Eu, ca ăla, cumnat mai mare, cum am zice ca și un frate, tot îi dam poveațe fetii să mai rabde, să nu strice casa. Cu azi, cu mâine, a răbdat biata fată — biată să nu fie! — a răbdat cât a răbdat, până m'am pomenit într'o zi că

www.dacoromanica.ro

vine țipând la mine, pe cum că: „Nene, moartă, tăiată, nu mai stau cu mitocanul, scapă-mă de pastramagiul ! să știu de bine că mă duc la mânăstire, pâine și sare nu mai mănânc cu el!“ Ei! dacă am văzut ș'am văzut, zic: „Lasă, Z!țo, zic, îți găsești tu norocul, n'a intrat zilele 'n sac! acu e vremea ta! Lac să fie, că broaște destule !“ — ș'am și desvorțat-o. Apoi nu mai era de suferit așa trai. N'o mai maltrata, domnule, măcar cu o vorbă bună. Mă rog, odată ce nu e bărbatul levent, ce fel de casă să mai fie ș'aia?

IPINGESCU. — Mie-mi spui? Nu i-am încheiat eu procesul-verbal atuncea noaptea când a tratat-o cu insulte și cu bătaie?

(Chiriac reintră)

JUPÂN DUMITRACHE. — Apoi de! n'a avut dreptul muierea să-l lase ? Om fără ambiț, domnule, nu ținea la onoarea lui de familist! Un mitocan, mă rog; zice că-i negustor, alege-s'ar praful!

CHIRIAC. t— Jupâne, da deseară știi că ești de rond... mergi?

JUPÂN DUMITRACHE. — Mai e vorbă! cum să nu merg? Dece m'am îmbrăcat! nu vezi?

CHIRIAC. — Jupâne, da faci toate posturile? nu-i așa? Nu sunt multe... până pe la două după douăspce le isprăvești.

JUPÂN DUMITRACHE. — Așa, cam pe la două după douăspce, ca totdeauna... Chiriac băiete *(îl trage la o parte)* ia vezi tu... mă știi că am ambiț, când e vorba la o adică, țiu la...

CHIRIAC. — Lasă, jupâne, că doar nu mă cunoști de ieri de alaltăieri.

SCENA III

ACEIAȘI — SPIRIDON (aducând o gazetă)

JUPÂN DUMITRACHE *(lui Spiridon)*. — Dar mai mult nu puteai să șezi, mă?

SPIRIDON. — Vezi că era mulți mușterii, jupâne, până să-mi dea madama gazeta.

www.dacoromanica.ro

(Ipingescu ia gazeta)

JUPÂN DUMITRACHE. — Mă Spiridoane, fii băiat de treabă, mă, că iau pe sfântul Niculae din cui; știi că i-am pus sfârcul nou de ibrișim, să nu-i fac saftea pe spinarea ta!

SPIRIDON. — Da dece, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE. — Atâta-ți spui eu ție; aida! du-te iute și cere cocoanii să-mi dea sabia și cintironul. *(Spiridon pleacă)*. Chiriac băiete, *(il ia la o parte)* ia vezi, știi că am ambiț, țiu când e la o adică...

CHIRIAC. — Lasă, jupâne, mă știi că consimț la onoarea dumitale de familist.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei! ia vezi...

CHIRIAC. — N'ai grije, jupâne... Eu mă duc să închiz cantorul și magazia. *(Către Ipingescu, care de când a adus Spiridon gazeta, a sorbit-o cu ochii pe toate fețele)*. Bonsoar, nene Nae.

IPINGESCU. — Salutare, onorabile!

(Chiriac iese prin fund, după ce a schimbat gesturi de înțelegere, despre onoarea de familist, cu jupân Dumitrache).

SPIRIDON *(vine din dreapta cu sabia și centironul)*. — Iacă, na, jupâne, poftim.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ce făcea cocoana, mă?

SPIRIDON. — Cosea galoanele la mondirul lui nea Chiriac.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ce a zis?

SPIRIDON. — Zicea că să vii mai devreme la noapte, că-i e urît singură'n casă.

JUPÂN DUMITRACHE. — Uite mă! Ce ți-e cu muierea fricoasă! *(strașnic)* Da Chiriac nu-i aicea?

SPIRIDON. — Jupâne, nea Chiriac mi-a zis să'nchidem mai degrabă, că ai să pleci de rond.

JUPÂN DUMITRACHE. — Dut' de ado cheile și le du lui Chiriac jos. *(Spiridon iese)*. Nene Nae, auzișt cum îmi poartă Chiriac de grija rondului? Ei! i-e tot frică să nu uit regulamentul. Are ambiț băiatul, ca să fie compania noastră ceva mai abitir din toate. Gândești dumneata că mai primeam eu

www.dacoromanica.ro

să fiu căpitan dacă nu-l alegea pe el sergent? Știi cum a regulat compania! E prima domnule, poci să zic...

IPINGESCU. — Bravos!

JUPÂN DUMITRACHE. — Face să-i dea și dicorație?

IPINGESCU. — Să-i dea! dece să nu-i dea? Și el e d'ai noștri, băiat din popor...

JUPÂN DUMITRACHE. — Firește, dicorățiile nu sunt făcute tot din sudoarea poporului?

IPINGESCU. — Rezon!

SPIRIDON *(venind din fund)*. — S'a închis, jupâne; acuma eu... mă duc să mă culc?

JUPÂN DUMITRACHE. — Da, dar tutun și cărticică ți-ai luat? chibrituri ai?

SPIRIDON. — Ce tutun, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE. — Te faci că nu înțelegi, ai? Nu știi ce tutun? Eu n'am aflat că tragi țigară? Aoleo, Spiridoane, nu te-oi prinde odată!... Săracul sf. Niculae! îi știi tu păpara lui!...

SPIRIDON. — Zău, jupâne.

JUPÂN DUMITRACHE. — Haida, pleacă. *(Spiridon pleacă)*. Mă! spune lui nen'tu Chiriac să nu uite dece ne-a fost vorba... să fie cu ochii 'n patru.

SPIRIDON *(ieșind)*. — Bine, jupâne.

SCENA IV

IPINGESCU — JUPÂN DUMITRACHE

JUPÂN DUMITRACHE *(șezând pe scaun)*. — Hei! ia să vedem acu ce mai zice politica. Citișî ceva?

IPINGESCU. — Bravos ziar, domnule! Asta știu că combate bine.

JUPÂN DUMITRACHE. — Apoi nu-i zice lui degeaba „Vocea Patriotului Naționale!..." Ia citește.

IPINGESCU *(citește greoi și fără interpunctație)*. — „București 15/27 Răpciune — Amicul și colaboratoarele nostru R. Vent.. un june scriitor democrat, a cărui asinuitate o cu-

www.dacoromanica.ro

noaşte demult publicul cititor, ne trimite următoarea prefaţiune a unui nou op al său. I dăm astăzi locul de onoare, recomandând cu căldură poporului suveran scrierea amicului nostru. *„Republica şi Reacţiunea* sau *Venitorele şi Trecutul"*. — Prefaţiune. — „Democraţiunea romană, sau mai bine zis ţinta democraţiunii romane este de a persuada pe cetăţeni, că nimeni nu trebue a mânca dela datoriile ce ne impun solemnaminte pactul nostru fundamentale, sfânta Costituţiune..."

JUPÂN DUMITRACHE *(mulţumit)*. — Ei, bravos ! Aici a adus-o bine.

IPINGESCU *(căutând şirul unde a rămas)*. — „...A mânca... sfânta Costituţiune..."

JUPÂN DUMITRACHE *(cam nedumerit)*. — Adică, cum s'o mănânce?

IPINGESCU. — Stai să vezi... că spune el... „Sfânta Costituţiune, şi mai ales cei din masa poporului..."

JUPÂN DUMITRACHE *(nedumerit)*. — E scris adânc.

IPINGESCU. — Ba nu-i adânc deloc. Nu pricepi ? Vezi cum vine vorba lui, să nu mai mănânce nimeni din sudoarea bunioară a unuia ca mine şi ca dumneata, care suntem din popor; adică să şază numai poporul la masă, că el e stăpân.

JUPÂN DUMITRACHE *(lămurit)*. — Ei! aşa mai vii de-acasă. Bravos! Zi-i mainte.

IPINGESCU. — Stai să vezi: acum vine un ce şi mai tare.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei?

IPINGESCU *(urmând citirea)*. — „...A mânca poporul mai ales, este o greşeală neiertată, ba putem zice chiar o crimă..."

JUPÂN DUMITRACHE *(cu deplină aprobare)*. — Ştii că şi aici loveşte bine! Da! cine mănâncă poporul să meargă la cremenal !

IPINGESCU *(bătând cu mâna 'n gazetă)*. — Apoi dece scrie el, sireacul!

JUPÂN DUMITRACHE. — Dă-i nainte, că-mi place.

IPINGESCU. — „...Ba putem zice chiar o crimă *(schimbând tonul şi mai grav)*. Nu ! orice s'ar zice şi orice s'ar face, cu toate sbieretele reacţiunii, ce se svârcoleşte sub dispreţul

www.dacoromanica.ro

strivitor al opiniunii publice ; cu toate urletele acelora ce cu nerușinare se intitulează sistematici opozanți..."

JUPÂN DUMITRACHE *(care la fiece accent al lui Ipingescu a dat mereu din cap în semn de aprobare, îl întrerupe cu entuziasm).* — Hahahaha! i-a 'nfundat!

IPINGESCU *(urmând cu tărie).* — „Nu! în van! noi am spus-o și o mai spunem: situațiunea Romaniei nu se va putea chiarifica, ceva mai mult, nu vom putea intra pe calea viritabilelui progres, până ce nu vom avea un *sufragiu* universale... *(amândoi rămân foarte încurcați).*

JUPÂN DUMITRACHE. — Adicătele, cum vine vorba asta?

IPINGESCU *(după adâncă reflecție).* — A! înțeleg: bate în ciocoi, unde mănâncă sudoarea poporului suveran... știi : masă... sufragiu...

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei ! acu înțeleg eu unde bate vorba lui ! Ei ! bravos ! bine vorbește...

IPINGESCU. — Asta combate, domnule, nu ți-am spus eu !

JUPÂN DUMITRACHE. — Apoi, nu-i zice lui degeaba „Vocea Patriotului Naționale!"

IPINGESCU. — „...Până ce nu vom avea un *sufragiu* universale. Am zis și subsemnez! R. Vent... studinte în drept și publicist".

(Când încă nu sfârșește bine Ipingescu de citit, se aude afară, în stradă, la dreapta, ceartă mare).

UN GLAS DE BĂRBAT *(de afară).* — Lasă, cocoană! poate că să mor și să nu ți-o fac !

GLASUL ZIȚII *(de afară).* — Mitocane! pastramagiule! la poliție ! *(amândouă glasurile vorbesc deodată).* Nene Dumitrache !

(Jupân Dumitrache și Nae Ipingescu rămân uimiți)

JUPÂN DUMITRACHE *(ascultând).* — Săi, nene Nae!

IPINGESCU. — Urgent! *(strânge repede gazeta și scoate fluierul dela cheotoarea mondirului. Amândoi ies fuga prin fund, Ipingescu șuierând signalul de alarmă).*

www.dacoromanica.ro

SCENA V

SPIRIDON (singur, intră în dreapta făcându-şi o ţigară)

Măă! al dracului rumân şi jupânu! nostru! Bine l-a botezat cine l-a botezat „Titircă Inimă-Rea". Ce are el cu mine? Zău! biata cocoană şi cu nea Chiriac! cu ei mai am noroc, ei mai mă scapă de afurisitul, că despre partea lui jupân Titircă Inimă-Rea, halal să fie de oasele mele! m'ar cotonogi. Ieri săptămână, când s'a întors dela grădină cu cocoanele, m'a găsit deştept: „Bravos, musiu Spiridoane! zice, nu te-ai culcat pân' acuma; mâine dimineaţă jupânul săracul să deschiză prăvălia; ai stat pân' acuma să bei la tutun, ai? — Nu jupâne, zic, da dacă nu mi-e somn. — Nu ţi-e somn, ai? stăi că-ţi fac eu ţie poftă de culcat..." Bietul nea Chiriac m'a scăpat, că luase pe sfântul Niculae din cui... Ieri seară m'a găsit dormind: „Bravos, musiu Spiridoane! zice; dormi, ce-ţi mai pasă! tutun ai tras destul, acum te-ai pus să tragi la aghioase; trai, neneaco, cu banii băbachii! — Nu, jupâne, da dacă mi-a fost somn, zic — Somn, ai? Te trage traiul ăl bun la somn! (Auzi, cu sfântul Niculae trai bun, cădea-i-ar bunul pe inimă lui jupânul!) Tragi la somn? Stai că am eu leac să-ţi tai de piroteală". Şi mi-a şi pus mâna 'n păr. Dacă nu era cocoana să sară pentru mine tocmai la apropont, mă rupea, că nu-ş ce-avea, era turbat rău de tot *(s'aude sgomot)*. Auliu! vine! *(stinge repede ţigara cu degetele şi o bagă în buzunar)*.

SCENA VI

SPIRIDON, ZIŢA (intră agitată)

ZIŢA. — Auzi mizerabilul! să se 'ntinză până'ntr'atâta ca să-mi facă un afront.

SPIRIDON. — Dumneata eşti, cocoană Ziţo? Bine că venişi. Eu n'am putut să viu. Mi-era frică să nu mă spue nea Chiriac lui jupânul, că am umblat noaptea pe drum...

ZIŢA *(repede)*. — Ei! l-ai găsit? i-ai vorbit? i-ai dat? i-ai spus?

SPIRIDON. — Da, cocoană.

ZIŢA. — Ce-a zis?

SPIRIDON. — „Mersi!"

ZIŢA. — Şi tu ce i-ai spus?

SPIRIDON. — „Pentru puţin".

www.dacoromanica.ro

ZIŢA. — Nu i-ai spus cum ţi-am zis eu?

SPIRIDON. — Ba da, l-am luat să-i arăt casa.

ZIŢA. — Nu mai trebuia să-i arăţi nimic, că-i scrisesem eu în bilet unde să vie.

SPIRIDON. — Aşa mi-a zis, să-i arăt casa, ca să meargă la sigur... Dar când să ies de pă maidan cu dumnealui, tocmai trecea jupânul dela vale; am lăsat pe persoana în chestie să m'aştepte pe maidan şi eu am sărit peste uluci prin fundul curţii, că mi-era frică să nu dea jupânul cu ochii de mine, ori să vie acasă şi să nu mă găsească.

ZIŢA. — Prostule! nu ştii că nenea e de rond la noapte? nu mai dă pe-acasă până la ziuă.

SPIRIDON. — Dar dacă mă găsea pe uliţă, plăteai dumneata pielea mea?

ZIŢA. — Ei! şi zi persoana în chestiune aşteaptă pe maidan?

SPIRIDON. — Da, şi mi-a dat şi biletul ăsta ca să ţi-l aduc.

ZIŢA *(luând biletul)*. — Şi nu mi-l dai mai curând! Adu să văz *(merge la o parte şi citeşte)*. „Angel radios! de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară, mi-am pierdut uzul raţiunii... *(îşi comprimă palpitaţiile)*. Te iubesc la nemurire *Je vous aime et vous adore; que prétendez-vous encore?* [1]) Inima-mi palpită de amoare. Sunt într'o poziţiune pitorească şi mizericordioasă şi sufăr peste poate. O da! Tu eşti aurora sublimă, care deschide bolta azurie într'o adoraţiune poetică infinită de suspine misterioase, pline de reverie şi inspiraţiune, care m'a făcut pentru ca să-ţi fac aci anexata poezie:

„Eşti un crin plin de candoare, eşti o fragilă zambilă,
„Eşti o rosă parfumată, eşti o tânără lalea!
„Un poet nebun şi tandru te adoră, ah! copilă!
„De a lui poziţiune turmentată fie-ţi milă:
„Te iubesc la nemurire şi îţi dedic lira mea!
„Al tău pentru o eternitate şi per toujours".

(foarte aprinsă, îşi face vânt cu scrisoared şi se plimbă repede)

Spiridoane băiete, du-te, du-te iute; te aşteaptă sigural-

[1]) Te iubesc şi te ador; altceva ce mai pretinzi?

www.dacoromanica.ro

mente... du-te... spune-i să aştepte, viu şi eu după tine numai-decât, numai să vorbesc cevaşilea cu ţăţica.

SPIRIDON. — Nu pot, cocoană, să mă duc, până nu mi-o da voie ori nea Chiriac, ori cocoana.

ZIŢA. — Unde-i Chiriac?

SPIRIDON. — Nu ştiu, pân curte.

ZIŢA. — Dar ţaţa?

SPIRIDON. — Lucrează dincolo. *(Ziţa porneşte spre uşa din stânga, când uşa se deschide şi Veta intră).* Iacătă-i cocoana.

SCENA VII

ACEIAŞI — VETA

VETA *(intră cu lucrul în mână; coase galoanele la un mondir de sergent de gardă civică; este obosită şi distrată, vorbeşte rar şi încet).* — Cine-i aici? *(văzând pe Ziţa)* A! tu erai? mă miram cine-i *(trece încet să şează cu lucrul la masa din dreapta).*

ZIŢA. — Eu, ţăţico; te rog lasă pe Spiridon să se ducă pân'la mine acasă, ca să-mi aducă mantelul; bate vântul şi mi-e frică să nu răcesc când m'oi întoarce... *(tăcere. Veta şade la dreapta şi lucrează adâncită în gânduri).* Îl laşi, ţaţo? *(se apropie de ea).*

VETA. — Ai? ce să las?

ZIŢA. — Să laşi pe Spiridon să-mi aducă ceva de acasă.

VETA. — Da, îl las.

ZIŢA. — Du-te, Spiridoane.

(Spiridon, după ce schimbă priviri şi semne cu Ziţa, iese).

VETA. — Dar tu, Ziţo, la ce-ai venit? *(lucrează înainte).*

ZIŢA. — Stai să-ţi spui... Dar nu mă 'ntrebi, ţato, să-ţi povestesc ce am păţit cu mitocanul! Să vezi, e halima... Auzi, mizerabilul! să 'ndrăznească să-mi ţie drumul ca să-mi facă un atac... Stai, ţaţo, să-ţi spui şi să te cruceşti, nu altceva. — Mai adineaori şedeam acasă. Tuşica, cum ştii c'a făcut-o dumnezeu, se culcă odată cu găinile. Eram ambetată [1]) absolut. „Dramele Parisului" câte au ieşit până acuma le-am citit de trei ori. Ce să fac? n'aveam ce citi. Zic: hai să mă duc

1) Plictisită, iritată.

www.dacoromanica.ro

la ţaţa, dacă nu s'o fi culcat, să mai stăm de vorbă. Scoţ ivărul dela şalon şi plec. Când să trec pe maidan, mă pomenesc cu mitocanul, cu pricopsitul de Ţircădău, că-mi taie drumul. „Bonsoar", şi ştii aşa deodată, sanfasò: „Heo cocoană, zice, mai bine ţi-e acuma văduvă? — Pardon, domnule, zic, n'am de-a face cu dumneata, şi mai întâi când e la o adică, nu sunt văduvă, sunt liberă, trăiesc cum îmi place, cine ce are cu mine! acu mi-e timpul: junâ sunt, de nimini nu depand, şi când oi vrea, îmi găseşte nenea Dumitrache bărbat mai de onoare ca dumneata. — Mi-că t'ei căi! — Zic! pardon, domnule, nu-ţi permit să te 'ntinzi mai mult la un aşa afront; mă înţelegi? — zice..."

VETA *(întrerupând-o scurt)*. — Ziţo... ce e când ţi se bate tâmpla a dreaptă?

ZIŢA. — Iţi vine o bucurie.

VETA. — Mie, bucurie?... nu crez.

ZIŢA. — Da dece nu?

VETA. — Dar când ţi se bate a stângă?

ZIŢA. — Te'mpaci cu o persoană cu care eşti certată.

VETA *(ridicând capul cu mult interes)*. — Da? *(dând din umeri)*. Cu cine să mă'mpac?... nu sunt certată cu nimeni.

ZIŢA. — Aşa... zic mitocanului..., ţaţo, că era trăsnit... Am auzit că dela o vreme 'ncoace într'o băutură o duce. Uf! ţaţico, maşer, bine că m'a scăpat dumnezeu de traiul cu pastramagiul! Să trăiesc eu cu un mitocan! Nu era de mine; eu sunt o persoană delicată; bine că m'am văzut liberă!... Aşa — să nu-mi uit vorba — zic mitocanului: „Nu-ţi permit, domnule, să te naintezi la un aşa afront! Da el: gândeşti, zice, că o să te măriţi, cocoană? — Asta mă 'mportă pe mine, cine ce treabă are! — Să te măriţi, ai? cât o trăi Ghiţă Ţircădău, ori să te 'nhăitezi cu vreunul? Săracul! Dar să ştiu de bine că merg cu el de gât până la dumnezeu, tot n'ai dumneata parte de un aşa ceva; încai dacă m'ai lăsat pe mine, să te duci la mânăstire, că aşa te lăudai la trebunar!... — Mitocane, pastramagiule! la poliţiune! vardist! nene Dumitrache!..." Am avut, ţaţo, parte că a sărit nenea Dumitrache şi cu Nae Ipistatul! aminteri, mitocanul scosese şicul dela baston pentru ca să mă sinucidă... Ei! ce zici dumneata, ţăţico, de nasul

www.dacoromanica.ro

care şi l-a luat mitocanul? *(Veta nu răspunde; Ziţa s'apropie de ea şi o observă).* Ţaţo! ce ai? plângi?

VETA *(ştergându-se la ochi).* — Eu? dece să plâng? Mă doare capul, mi-e cam rău.

ZIŢA. — Iţi sunt ochii turburi grozav...

VETA. — Nu-ş' ce am; parcă mă 'ncearcă nişte friguri.

ZIŢA. — Nenea e de rond la noapte?

VETA. — Da *(s'apucă iar de lucru).* Tu mai stai, Ziţo?

ZIŢA. — Nu, ţaţo; o să mă duc şi eu să mă culc; trebue să fie târziu.

SPIRIDON *(intră şi trece repede lângă Ziţa).* — Cocoană! *(încet).* Până acu am aşteptat degeaba. L-am căutat peste tot, şi pe maidan, şi pe uliţă, nu e nicăeri.

ZIŢA *(încet).* — Biletul zici că i l-ai dat.

SPIRIDON. — Nu ştii? I l-am dat decând m'am dus la tutungerie, când m'a trimis jupânul. *(Iese în dreapta).*

ZIŢA. — Bine *(către Veta).* Ei! ţaţo, eu mă duc, bonsoar, alevoa. Culcă-te şi matale, nu mai lucra dacă ţi-e rău.

VETA. — Lasă să-mi fie rău *(râzând silit).* Mai bine ar fi să mor.

ZIŢA. — Vai de mine! Ce vorbă-i asta? Ce, ţi-e rău de tot? Să trimitem să caute pe nenea.

VETA. — Aşi! eşti nebună! nu vezi că glumesc. Mă doare capul; nu ţi-am spus? Am lucrat mult la lumânare *(are un fior).* M'a tras şi fereastra... Cum m'oi culca, îmi trece.

ZIŢA. — Atunci, alevoa, bonsoir, ţaţo *(pleacă şi se întoarce).* A! să nu uit; mâine ne vedem, ştii că-i sărbătoare. Să ne legăm de nenea să ne ducă la „*Iunion*".

VETA *(repede).* — La „Iunion"? nu Ziţo, nu mai merg la „Iunion".

ZIŢA. — Da dece?

VETA. — Pentrucă... pentrucă nu-mi face nicio plăcere acolo, nu'nţeleg comèdiile alea... Ei! ce să-ţi spui! nu voi.

ZIŢA. — Ei, doamne! ţaţo, parol, ştii că eşti curioasă! Ce, pentru comèdiile alea mergem noi? Mergem să mai vedem şi noi lumea. Ce, adică toţi câţi merg acolo înţeleg ceva, gândeşti? Merg numai aşa de un capriţ, de un pamplezir; dece să nu mergem şi noi?

www.dacoromanica.ro

VETA. — Dece, de ne-ce, nu voi să merg.
ZIŢA. — Aide, zău, ţaţo; i zic eu lui nenea,... vrei?
VETA. — Nu voi, ţi-am spus odată, şi nici dumnealui nu mai vrea să meargă; mi-a spus de azi dimineaţa: degeaba-i zici.
ZIŢA. — Zău! ţăţico, parol! să mă 'ngropi!
VETA. — Nu merg, Ziţo, nu. Mă ştii tu; când zic o vorbă, e vorbă.
ZIŢA.— Zi, nu vrei să mergi, ţaţo?
VETA. — Nu.
ZIŢA *(obidindu-se treptat)*. — Nu?
VETA. — Nu.
ZIŢA *(podidind-o plânsul)*. — Fir'ar a dracului de viaţă ş'afurisită! că m'a făcut mama fără noroc! *(pleacă)*. N'am avut parte şi eu pe lume măcar de o compătimire! *(iese, plângând şi trântind uşa, prin fund. — Spiridon intră din dreapta)*.

SCENA VIII

SPIRIDON, VETA

VETA *(lasă mondirul din mână)*. — Spiridoane băiete, tu dece mai stai? mai ai vreo treabă?
SPIRIDON. — Nu, cocoană.
VETA. — Apoi, du-t' te culcă, ce mai aştepţi? — Domnul Chiriac unde este?
SPIRIDON. — E jos pân curte; adineaori şedea pe laviţa dela poartă. Dar... nu ştiu ce o fi având nea Chiriac, cocoană... par'că nu-i sunt toţi boii acasă...
VETA. — Cine ştie ce-o fi având şi dumnealui.
SPIRIDON. — E necăjit foc; un ceas s'a tot plimbat pe jos; când am trecut pân curte, umbla de colo până colo, parcă vorbea singur şi se bătea cu pumnii 'n piept...
VETA. — O fi supărat, cine ştie!... Spune-i să 'nchiză poarta. Galoanele i le-am cusut; uite mondirul, să i-l duci.
SPIRIDON. — Bine, cocoană *(vrea să plece cu mondirul)*.
VETA. — Pe urmă, sa-i spui... nu; pe urma să te duci sa te culci, nu mai ai ce căuta p'aci. Să nu vie dumnealui să te găsească deştept, că iar o paţi.
SPIRIDON *(aparte)*. — Ei, că par'că dacă m'o găsi dormind nu-i tot un drac!
VETA. — Aide, du-te.

www.dacoromanica.ro

SPIRIDON. — Mă duc: noapte bună, cocoană.
VETA. — Noapte bună, Spiridoane *(Spiridon iese)*. Noapte bună!... Săracul Spiridon! nu ştie el ce-i pe sufletul meu, nu ştie el cum râde de mine! Eu şi noapte bună!... *(merge încet la fereastra din dreapta uşii din fund, se uită în curte, apoi se'ntoarce tot adâncită în gânduri)*. Ei! iacă, nu vrea omul, nu vrea! dragoste cu sila nu se poate. — Nu-i mai place, nu mai vrea... bine! n'o să mor nici eu!... De unde ştii? poate mai bine că s'a întâmplat aşa... A! dece mai dă dumnezeu omului fericire, dacă e să i-o ia înapoi!? Dece nu moare omul când e fericit!? Dece am mai trăit eu s'ajung la aşa ceva!?... *(plânge; se aude sgomot)*. Vine! *(se şterge la ochi repede şi vrea să plece)*. Nu! nu mai voi să fiu proastă: dragoste cu sila nu se poate! *(porneşte să iasă spre stânga, când intră Chiriac, care rămâne un moment la uşă. Veta stă locului. Tăcere)*.

SCENA IX.

CHIRIAC, VETA, apoi de afară IUPAN DUMITRACHE şi IPINGESCU

CHIRIAC. — Dumneata m'ai chemat?
VETA. — Eu?... nu.
CHIRIAC. — Spiridon mi-a spus că...
VETA. — Da... am zis lui Spiridon să-ţi ducă mondirul; l-am cusut.
CHIRIAC. — Mersi!
VETA. — Pentru puţin.

(Pauză)

CHIRIAC. — Poarta... am închis-o.
VETA. — Bine *(întoarce capul în faţa scenii; e mişcată)*.
CHIRIAC. — Alt nimic nu mai ai să-mi poruncesti?
VETA. — Ce! eu să-ţi poruncesc dumitale?
CHIRIAC. — Să-mi poruncesti, fireşte; nu-mi eşti stăpână? . nu sunt slugă în casa dumitale, cu simbrie?
VETA *(întorcându-se cu faţa spre Chiriac)*. — Bine, domnule Chiriac, bine; zi înainte, că n'ai zis destule.
CHIRIAC *(înaintează)*. — Ei! de ieri seara până acu cum ai petrecut? Ţi-e mai bine aşa?
VETA *(scoborînd un pas spre a se depărta de el)*. — Da.

www.dacoromanica.ro

CHIRIAC. — Îți pare bine de ce-ai făcut?

VETA. — Nu mă știu să fi făcut nimic; dar nu-mi pare rău că s'a 'ntâmplat așa.

(Pauză)

CHIRIAC *(mai apropiindu-se)*. — Mâine seară mergi iar la „Iunion".

VETA. — Dacă o vrea dumnealui să mergem, trebue să merg, firește.

CHIRIAC. — Ca să te curtezi cu amploiatul dumitale?

VETA *(tresărind și ridicând capul spre el)*. — Domnule, te-am rugat să fii bun să nu-mi mai zici vorba asta. Dacă n'ai avut destulă vreme să mă cunoști, păcat. Eu te credeam pe dumneata mai deștept.

CHIRIAC *(stă la îndoială, apoi se mai apropie)*. — Jură-te încă odată!

VETA. — Să mă jur — eu?... Nu m'am jurat? n'am plâns? Cu ce m'am ales? Nu mai mă jur pentrucă nu mă crezi; de plâns aș mai plânge, dar nu mai pot... Dar... în sfârșit, nu strici... dumneata... eu stric... nu trebuia să-mi pui mintea cu un copil ca dumneata... D'aia zic și eu: mai bine că s'a întâmplat așa. Tot trebuia să isprăvim odată... Am isprăvit...

CHIRIAC. — Jură-te încă odată și...

VETA *(cu emoție din ce în ce mai nestăpânită)*. — Ce folos! Dumneata crezi mai mult în prostiile și în bănuielile lui bărbatu-meu, decât în jurământul meu, și gândesc că trebuia să ne cunoști destul de bine și pe mine și pe dânsul. Dar... foarte bine ai făcut să nu mă crezi. Așa e. Eu sunt o femeie rea; am vrut numai să râz de dumneata. Eu te las pe dumneata ca p'o slugă „cu simbrie" să păzești casa, și târăsc pe dumnealui pe la grădini ca să mă curtez cu alții. Eu sunt o femeie mincinoasă; n'am simțit nimic când ți-am spus că nu știu să mai fi trăit până să nu te cunosc pe dumneata... Toate le-am făcut pentru dumneata numai din prefăcătorie... totdeauna alta ți-am spus și alta am gândit: te-am mințit, te-am amăgit, am râs de dumneata atâta vreme... Acuma, bine că ți-ai deschis și dumneata, în sfârșit, ochii ca să vezi cine sunt. De! ți-am făcut rău, dar... ai scăpat de mine. Lasă! ce-a fost a trecut... Bonsoar *(vrea să plece spre stânga)*.

www.dacoromanica.ro

CHIRIAC *(ieşindu-i cu un pas înainte)*. — Te duci?
VETA *(stă)*. — La ce să mai stau? Ce mai am eu cu dumneata?
CHIRIAC. — Nu-mi mai zice „dumneata".
VETA. — Cum pofteşti să-ţi zic?
CHIRIAC. — Cum mi-ai zis până ieri.
VETA. — Azi e azi, ieri a trecut *(porneşte să iasă)*.
CHIRIAC *(tăindu-i drumul)*. — Şi nu vrei să se mai întoarcă?
VETA *(scoboară un pas, depărtându-se de el la dreapta)*. — Nu.
CHIRIAC *(apropiindu-se)*. — Veto!
VETA. — Nu; lasă-mă... Ce folos câtă fericire am avut un an, dacă într'o zi mi-am plâns-o toată! Nu, nu mai voi; mai bine mi-este aşa cum sunt...
CHIRIAC. — Dar eu... eu ce să fac?
VETA. — Ce fac şi eu... Învăţul are şi desvăţ, nu ştii dumneata?
CHIRIAC. — Desvăţ! Iesne din gură. Ii scoţi rumânului ochii şi după aia-i zici: „Lasă că nu e rău şi fără să mai vezi... mai bine că s'a întâmplat aşa! n'o să mori fără luminile ochilor!... Învăţul are şi desvăţ!..." Dar dacă n'oi vrea eu să mai trăiesc aşa!... care va să zică să mor, ai?
VETA. — Ei! bine ar fi să poată muri omul când vrea, dar... nu moare nimeni din asta!
CHIRIAC. — Dar dacă eu oi muri? *(se repede şi ia spanga dela puşcă)*. Vezi dumneata spanga asta?
VETA *(se repede la el şi vrea să i-o smucească)*. — Chiriac!
CHIRIAC *(luptându-se cu ea)*. — Fugi!... lasă-mă!...
VETA *(luptându-se)*. — Nu te las! te ştiu eu cine eşti. Nu te las! Nu voi să ţi se tragă moartea dela mine.
CHIRIAC. — Lasă-mă! lasă-mă!... *(se luptă)*.
VETA *(disperată)*. — Chiriac! *(înnecându-se)*. Dacă vrei să te omori, omoară-mă întâi pe mine! *(se luptă din putere)*. Chiriac!... Nu ţi-e milă ţie de mine? Toate, toate de un an şi mai bine le-ai uitat într'o zi?... Chiriac!...
CHIRIAC. — Tocmai pentrucă nu le-am uitat, vreau mai bine să mor. Dacă nu mai este nimic între noi, spune-mi dumneata cum să mai trăiesc! Dacă mă laşi, dacă nu mai mă vrei, tot mort sunt eu; mai bine lasă-mă: adio viaţă! *(se smuceşte)*. Lasă-mă!
VETA *(ţinându-l strâns)*. — Chiriac! Vrei să strig? eşti nebun?

www.dacoromanica.ro

CHIRIAC. — Da ! sunt nebun, firește că sunt nebun, m'ai înnebunit dumneata; dumneata să-mi tragi păcatul ! Câte gânduri și dor m'a ars pe mine, nu mă 'ntrebi ?

VETA. — Dar tu pe mine nu mă 'ntrebi?

CHIRIAC. — Nu mai voi să știu de nimic, nu mai știu cine sunt ! Am vrut să mă omor adineaori în curte, dar ți-am văzut trecând umbra peste perdeaua dela fereastră, ș'am vrut să te mai văz odată. Incai să mor lângă tine, cum am trăit *(cu vorbele acestea Chiriac s'a mai domolit)*.

VETA. — Chiriac, ascultă. Nu mi-ai zis tu să mai mă jur încă odată ? Dacă m'oi jura, mă crezi ?

CHIRIAC. — Te crez.

VETA *(repede)*. — Dragă Chiriac, să n'am parte de ochii mei, să n'am parte de viața ta, să nu mai apuc măcar o zi fericită cu tine — na ! ce mai vrei? — dacă știu eu ceva la sufletul meu din câte ți le-a sporit dumnealui.

CHIRIAC. — Dece te-ai dus la grădină ?

VETA. — M'am dus numai de gura sori-mii Ziții. Era lume multă de n'aveam unde sta; cânta muzica; juca comèdii; n'am auzit nimic, n'am văzut nimic. Toată seara în uetul grădinii m'am gândit numai la tine; par'că dormeam și visam ceva... Știam eu că o să mi se întâmple mie un necaz mare; mi se facuse semn: răsturnasem de dimineață candela... Inca dumnealui, dacă m'a văzut că mă speriu, zice : „Ei ce e dacă s'a răsturnat! nu mai crede în prostii de-alea. Ce! ce-o să ni se 'ntâmple ? să-mi arză cherestigiria ? arză sănătoasă ! Nu m'a făcut ea pe mine! este asiguripsită... Atâta pagubă!..." Răsturnasem candela; pe urmă ochiul ăl drept mi se bătea întruna de vreo trei zile. Pe tine te lăsasem acasă ștergându-ți pușca: știi că ruginise încărcătura înăuntru și te apucaseși s'o scoți cu vergeaua. Nu puteam să-mi iau gândul dela pușcă. Mă gândeam: dacă s'o descărca, doamne ferește! pușca în mâna lui, ce să mă fac eu când l-oi găsi mort întins acasă ?... Da dece nu i-am spus să bage de seamă ! dece nu l-am rugat să o lase la pustia de pușcă! la ce am plecat deacasă ? ! Iac'așa m'am bătut cu gândurile toată seara. N'am văzut, zău! n'am văzut nimic, n'am auzit nimic! Mă jur pe ce vrei tu; mă crezi?

CHIRIAC *(biruit cu desăvârșire)*. — Te crez! *(aruncă departe spanga și ia pe Veta în brațe)*.

www.dacoromanica.ro

VETA *(strângându-l cu putere)*. — Chiriac! *(rămân o clipă îmbrățișați în tăcere)*. Chiriac, să nu mai faci ce mi-ai făcut, că mor... zău! mă omori...

CHIRIAC. — Nu, nu mai fac.

VETA. — Imi făgăduești? te juri?

CHIRIAC. — Da.

VETA. — Și o să mă crezi că eu numai la tine mă gândesc?

CHIRIAC. — Da.

VETA. — Că numai pentru tine trăiesc?

CHIRIAC. — Da.

VETA. — Și n'o să-mi mai zici nicio vorbă rea?

CHIRIAC. — Nu.

VETA. — Și n'o să mai mă faci să plâng?

CHIRIAC. — Nu! nu! nu! Dar mă ierți?

VETA. — Da tu pe mine mă ierți?

CHIRIAC. — Eu te-am iertat demult *(se strâng bine în brațe)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(de afară, sub fereastră)*. — Chiriac! Chiriac!

(Cei îmbrățișați rămân încremeniți ascultând)

VETA. — Hii! Dumnealui...

CHIRIAC *(repede, fără s'o lase din brațe, merge spre fereastră.)* — Nu-i nimic! Trece la posturile din spre Marmizon.. *(către jupân Dumitrache, pe fereastră)* Dumneata ești, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE *(de afară)*. — Dar ce, Chiriac puiule, nu te-ai mai culcat?

CHIRIAC. — Incă nu, jupâne, acu mă culc.

JUPÂN DUMITRACHE *(de afară)*. Somn ușor!...

IPINGESCU *(asemenea)*. — Și vise plăcute, onorabile!

JUPÂN DUMITRACHE *(depărtându-se treptat)*. — Chiriac, puiule, ia vezi de ce am vorbit, fii cu ochii 'n patru d'aproape de tot: mă știi că țiu când e la o adică...

CHIRIAC *(strângând pe Veta cu putere)*. — Lasă, jupâne, mă știi că consimț la onoarea dumitale de familist!...

(Cortina)

www.dacoromanica.ro

ACTUL II

SCENA I

VETA, CHIRIAC

VETA. — Du-te, puiule du-te; fii cuminte, sunt aproape de unsprezece... cine știe? vine fără veste!

CHIRIAC. — Aşi! mai are două ceasuri bune de alergat; nu poate veni aşa degrab.

VETA. — De unde ştii ce se 'ntâmplă? pază bună trece primejdia rea.

CHIRIAC. — N'ai grijă, dragă, când îți spui eu că nu vine; are să meargă până la Cotroceni, ce te gândești? nu-l știi pe el că umblă algalea ?...

VETA. — Bine, dar aș vrea și eu să mă culc; zău, sunt obosită grozav. Știi tu că de ieri seară de când ne-am certat, până acum n'am închis ochii ?

CHIRIAC. — Ei! d'apoi eu i-am închis!

VETA. — Tocmai d'aia; sărută-mă încă odată şi du-te şi tu de te culcă. Mâine ai să ieşi la ezirciț; ai uitat că trebue să te scoli până 'n ziuă ?

CHIRIAC. — Bine zici! Cum să uit, se poate ? Mâine trebue să mă scol la patru ceasuri. Are să vie gornistul, să mergem să luăm doi oameni din companie, ca să ridicăm pe Tache pantofarul dela sfântul Lefterie.

VETA. — Apoi mi-a spus lelița Safta, că-i bolnav de lingoare.

CHIRIAC. — Ce treabă am eu cu boala lui ? ce, eu sunt bolnav ? nu mă priveşte pe mine. Il am pe listă, trebue să se prezante la ezirciț.

VETA *(tresărind ca şi cum ar fi auzit ceva).* — Ia taci! *(ascultă).* Mi s'a părut că umblă cineva pe portiță. Aide, Chiriac, sărută-mă şi du-te.

CHIRIAC *(o sărută).* — Mâine seară nu te mai duci la „Iunion?"

VETA. — Nu, nu mai mă duc fără tine... Dar tu... nu uiți ce mi-ai făgăduit — n'o să mai mă necăjești niciodată ?

CHIRIAC. — Niciodată *(o sărută, o strânge 'n brațe şi pleacă).* Bonsoar *(se mai întoarce spre a repeta jocul şi iese în stânga, planul din fund).*

VETA *(singură, fredonează încet, coborînd la masă)*

„Intr'un moment de fericire,

www.dacoromanica.ro

„Stelele s'au umplut de dor
„Şi printr'o perlă de iubire,
„Mi-au revărsat razele lor"

(fredonează din ce în ce mai încet). Trebue să fie trecute de unsprezece.. Să mă culc... Ce obosită sunt! Nu mai pot... *(şăde lângă masă, deschide albumul şi dă de portretul lui Chiriac).* Ah! Ah! Chiriac! *(fredonează întâia strofă din „Portretul" de G. Sion).*

„Când ore de 'ntristare vor turbura vreodată
„Frumoasa-ţi inimioară, tu vezi portretul meu,
„Şi crede că eu sufăr cu tine deodată,
„Şi c'amândoi atuncia compătimim mereu".

(urmează mai încet; micşorează lumina lămpii de tot şi începe a se pregăti de culcare. — Uşa din fund se deschide încet în vremea asta, şi se arată Rică Venturiano; odaia este foarte slab luminată de flacăra închisă a lămpii).

SCENA II

VETA şi RICĂ VENTURIANO, apoi JUPAN DUMITRACHE şi IPINGESCU de-afară

RICĂ *(intră, se opreşte pe prag, vede pe Veta în spate, răsuflă din adânc, pune mând la inimă şi înaintează în vârful degetelor până la spatele scaunului ei; cade în genunchi şi începe cu putere).* — Angel radios!

VETA *(dă un ţipăt, se scoală şi fuge în partea cealaltă a scenei făcându-şi cruce şi scuipându-şi în sân).* — A!

RICĂ *(întorcându-se în genunchi spre partea unde a fugit ea).* — Angel radios! precum am avut onoarea a vă comunica în precedenta mea epistolă, de când te-am văzut întâiaşi dată pentru prima oară mi-am pierdut uzul raţiunii; da! sunt nebun...

VETA. — Nebun! *(strigând).* Săriţi! Chiriac! Spiridoane!

RICĂ. — Nu striga madam *(se târăşte un pas în genunchi),* fii mizericordioasă! Sunt nebun de amor; da, fruntea mea îmi arde, tâmplele-mi se bat, sufăr peste poate, par'că sunt turbat.

VETA. — Turbat?.. Domnule, spune-mi degrab, c'aminteri, strig: cine eşti, ce poftieşti, ce cauţi pe vremea asta în casele oamenilor?

www.dacoromanica.ro

RICA *(se ridică şi se apropie de dânsa tăindu-i drumul)*. — Cine sunt? mă întrebi cine sunt? Sunt un june tânăr şi nefericit, care suferă peste poate şi iubeşte la nemurire.

VETA. — Ei! şapoi? ce-mi pasă mie! *(după o mică reflecţie)*. Vai de mine! ăsta e vr'un pungaş: a aflat că nu-i dumnealui acasă şi umblă să ne pungăşească *(tare, strigând)*. Chiriac! Spiridoane! săriţi! hoţii!

RICA *(cu mâinile rugătoare)*. — Nu striga! nu striga, fi milos şi cordioasă; aibi pietate! M'ai întrebat să-ţi spui cine sunt, ţi-am spus. Mă întrebi să-ţi spui ce caut... Ingrato, nu mi-ai scris chiar tu însuţi în original?

VETA. — Eu?

RICA. — Da! *(se ridică)*. Nu mi-ai scris să intru fără grijă după zece ceasuri la numărul 9, strada Catilina, când oi vedea la fereastră că se micşorează lampa? Iată-mă. M'am transportat la localitate pentru ca să-ţi repet că te iubesc precum iubeşte sclavul lumina şi orbul libertatea.

VETA. — Adevărat, domnule, parol că eşti nebun. Visezi; ţi-am scris eu dumitale vreo scrisoare? Auzi obrăznicie! Ştii dumneata cu cine vorbeşti?

RICA. — Cum să nu ştiu! In van te aperi. Şi tu mă iubeşti pe mine, nu mai umbla cu mofturi. Te-am vazut d'atunci seara dela „Iunion..."

VETA. — Dela „Iunion"? *(caută cu gândul)*.

RICA. — Da; chiar de atunci seara, când privirile noastre s'au întâlnit, am citit în ochii tăi cei sublimi că şi tu corespunzi la amoarea mea. M'am luat după tine chiar în seara aceea până la Stabilament. Simţeam că mitocanul de cumnatu-tău mă mirosise, ştia că mă ţiu după voi; şi, abandonându-mă curajul de a mai intra într'o stradă fără lampe gazoase, m'am întors îndărăt, pentrucă-mi era frică să nu paţ vr'un conflict cu mitocanul. Alaltăieri seară, amoarea mi-a inspirat curaj; m'am ţinut după voi până în această suburbie, în colţul stradei; dar când să-ţi văz justaminte adresa, mi-a taiat drumul! nişte câini. Când am aflat că şezi pe aci, te-am căutat la nemurire, şi m'am informat prin băiatul dela cherestegeria lui cumnatu-tau cum stai cu familia ta. Am aflat că acum eşti liberă, ţi-am scris prima mea epistolă într'un moment de inspiraţiune, ai primit-o, mi-ai răspuns să viu, şi am venit... pentru ca să-ţi repet că: *(cade iar în genunchi)* nu, orice

www.dacoromanica.ro

s'ar zice şi orice s'ar face, eu voi susţinea sus şi tare, că tu eşti aurora, care deschide bolta înstelată într'o adoraţie poetică, plină de... *(urmează declaraţia foarte iute până ce îl întrerupe Veta).*

VETA *(a ascultat cu mult interes toată tirada lui Rică şi-l întrerupe izbucnind în râs).* — Ha! ha! ha! acu înţeleg eu tot! ha! ha! ha!

RICĂ. — Râzi, râzi, ingrato, de amoarea mea?

VETA. — Da cum, doamne-iartă-mă! să nu râz?... vezi-bine că râz. Apoi ştii dumneata cu cine vorbeşti? mă cunoşti? ştii bine cine sunt?

RICĂ. — Cum să nu ştiu! tu eşti angelul visurilor mele, tu eşti steaua, pot pentru ca să zic chiar luceafărul, care străluceşte sublim în noaptea tenebroasă a existenţii mele, tu eşti...

VETA *(care trece la lampă, îi măreşte focul şi se pune cu chipul în bătaia luminii).* — Zău? ia uite-te bine! *(râde).*

RICĂ *(foarte încurcat, se scoală de jos, şi se dă înapoi împiedicându-se).* — Madam! să am pardon! scuzaţi! Cocoană! considerând că... adică, vreau să zic, respectul... pardon... sub pretext că şi pe motivul... scuzaţi... pardon...

VETA *(râzând).* — Bine, pardonul ca pardonul, dar te rog, dacă ţii la pielea dumitale, să te duci mai degrabă, să ieşi curând din casa asta, că, doamne-fereşte! de te-o călca aici bărbatu-meu, *(accentuând)* mitocanul... dè!...

RICĂ. — Scuzaţi... pardon...

VETA. — Apoi zău, nu ştiu ce-s'o mai alege de dumneata. Bărbatu-meu sufere grozav de gelozie, şi e în stare a fi capabil să te omoare.

RICĂ *(speriat).* — Să mă omoare!

VETA. — Deja alaltăieri seara ai avut noroc de ţi-a tăiat drumul câinii şi nu te-a lăsat să intri în uliţa noastră. Altminteri, dumnealui s'a suit repede sus, a deşteptat pe Chiriac...

RICĂ.— Chiriac!

VETA. — Da, tejghetarul nostru, şi au ieşit amândoi, unul pe maidan şi altul pe la poartă ca să te prinză în uliţă. Încă Chiriac luase şi levorverul; dar până să iasă ei, dumneata fugiseşi...

RICĂ (îngrijorat). — Levorverul!... Madam, vă rog binevoiţi a-mi da drumul d'aici de urgenţă...

VETA. — Ei! ştii că-mi place! Ce! te ţiu eu? Du-te, uşa-i des-

www.dacoromanica.ro

chisă; du-te repede, şi bagă de seamă la poartă să nu dai piept în piept cu dumnealui, că de acum încolo trebue să se întoarcă acasă. Apucă pe maidan şi ieşi de vale spre Antim. Bagă de seamă să nu te întâlneşti cu bărbatu-meu, că te cunoaşte, şi cum te-o vedea, zău! te umflă.

RICĂ. — Mă umflă!.. *(vrea să plece, apoi stă şi se întoarce)*. Cocoană, eşti o madamă venerabilă; profit de ocaziune, spre a vă ruga *(cu multă volubilitate)* să primiţi asigurarea înaltei stime şi profundului respect cu care am onoare a fi al domniei-voastre prea supus şi prea plecat, Rică Venturiano, archivar la judecătoria de pace circumscripţia de galben, poet liric, colaboratore la ziarul „Vocea Patriotului Naţionale", publicist şi studinte în drept...

VETA. — In drept, în strâmb, ce-mi pasă mie! du-te odată, ori ţi s'a făcut pesemne de v'un conflict..

RICĂ. — Nu, madam, nu; eu sunt june cu educaţie, nu voi să pat niciun conflict!

VETA. — Apoi atunci, du-te! ce mai stai?

RICĂ. — Mă duc; scuzaţi, pardon, bonsoar!

VETA. — Aide! *(vrea să-l conducă până la uşă; când vrea să deschiză uşa ca să-i dea drumul, se aude glasul lui jupân Dumitrache în curte, — Rică şi Veta coboară înspăimântaţi)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(afară în curte)*. — Iţi spui că i-am văzut eu capul pe fereastră. E aici în casă. Chiriac! Spiridoane!

VETA *(ingrozită)*. — Musiu! domnule! m'ai nenorocit, şi dumitale atâta ţi-a fost! fugi, fugi că te omoară!

RICĂ. — Aoleo! *(se repede să fugă pe uşă)*.

VETA *(oprindu-l)*. — Nu p'acolo!

JUPÂN DUMITRACHE *(d'afară)*. — Dacă nu i-o ajunge ce i-oi da eu moftangiului, să-mi taie mie favuridele!

IPINGESCU *(tot d'afară)*. — Rezon! *(se aud paşi repezi suind scările)*.

RICĂ *(disperat)*. — Madam, cocoană! ai mizericordie de un june român în primăvara existenţii sale! deabia douăzeci şi cinci de roze şi jumătate înumăr, douăzeci şi şase le împlinesc tocmai la sfântul Andrei... Scapă-mă!

VETA. — Da... dar pe unde? A! pe fereasta asta; ieşi curând, treci binişor pe schele la stânga, lasă-te pe scară în capătul

www.dacoromanica.ro

binalii [1]); jos e o portiță scurtă, care dă în maidan... Fugi iute!

RICA *(iese pe fereastră, se lovește cu capul de zid și-și turtește pălăria)*. — Pardon!... scuzați!... bonsoar! *(dispare pe fereastră, pașii se apropie)*.

SCENA III

VETA singură, apoi DUMITRACHE și IPINGESCU

VETA. — A scăpat sărmanul... Ce comèdie! Doamne sfinte! dacă-l prindea Chiriac, îl omora. Vezi dumneata cine mi-a fost soră-mea Zița! D'aia se ținea dumneaei de capul meu să tot batem grădinile: era amorezată. Și eu, proastă, să nu știu nimic, și să-mi fac zile amare cu Chiriac din pricina lui musiu ăsta... Bine că a scăpat, vai de el, acum trebue să-i sfârâe călcâiele pe maidanul lui Bursuc *(coboară la masă și se face că lucrează. Ușa din fund se deschide de perete și intră furioși jupân Dumitrache și Ipingescu cu săbiile scoase)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(înaintează strașnic)*. — Cocoană! Cine a fost acum aici? *(Ipingescu caută cu ochii în toate părțile, se uită pe sub pat, pe sub masă, peste tot)*.

VETA. — Cine să fie?

JUPÂN DUMITRACHE *(fierbând)*. — Cine să fie?... Știu eu cine să fie? Dacă aș ști, nu te-aș întreba.

IPINGESCU. — Rezon! *(caută mereu)*.

VETA. — Ei! știi că ești nu știu cum! Ce vii așa turbat? Uite, cu sabia scoasă, ca la bătălie?

JUPÂN DUMITRACHE. — Nu râde, cocoană, după ce că pați un afront tocmai la ce-am ținut eu, nu râde; du-te dincolo, cocoană!... Dece nu te-ai culcat pân'acum?

VETA. — Zău, că nu ești în toată firea! auzi că dece nu m'am culcat: pentrucă nu mi-a fost somn. Ce! vrei să mă culc și să-mi las lucrul? Mâine e sărbătoare, trebue să mă gătesc să merg la biserică.

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Cocoană, du-te dincolo, aci avem treabă; du-te curând *(umblă agitat, strigând)*. Spiridoane!

www.dacoromanica.ro

Spiridoane! Chiriac! Spiridoane! Chiriac! *(către Veta)*. Rău ai făcut, cocoană!

VETA. — Ce rău? ce visezi? ce-am făcut?

JUPÂN DUMITRACHE. — Știi dumneata bine! Dumneata să tragi păcatul de ce s'o întâmpla *(sinistru)*, că are să se întâmple lucru mare, cocoană, măcar să știu de bine că merg la cremenal!

VETA. — Ești nebun! *(aparte)* Acu nu mai mi-e frică.

JUPÂN DUMITRACHE *(strașnic la culme)*. — Du-te, cocoană, și nu râde.

VETA. — Iaca, mă duc *(iese râzând în stânga, planul întâi)*.

SCENA IV

JUPÂN DUMITRACHE, NAE IPINGESCU apoi SPIRIDON

JUPÂN DUMITRACHE. — Știi *(se înnecă de emoție)*, mă stăpânesc, adică-i vorbesc cu perdea, nu voi să-i isplic lucru formal, ca să n'o rușinez.

IPINGESCU. — Rezon!

JUPÂN DUMITRACHE. — Știi cum e dânsa...

IPINGESCU. — Coana Veta? rușinoasă... mie-mi spui?

JUPÂN DUMITRACHE *(plimbându-se)*. — Adică chiar în casa mea să nu pot eu pune mâna pe bagabontul? că n'a avut pe unde ieși; altă scară nu mai are casa. *(strigă)* Spiridoane! Chiriac! Chiriac! Spiridoane!

SPIRIDON *(vine din dreapta, cu părul vâlvoi, sculat zăpăcit din somn)*. — Ce-i porunca, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE. — Porunca? vino să-ți dau poruncă *(îl ia de păr)*.

IPINGESCU. — Hahahaha! dă-l, dă-l căţeaua![1])

JUPÂN DUMITRACHE. — Apoi parcă ne-a fost vorba, musiu Spiridoane băiete, să nu te mai găsesc dormind când mă 'ntorc acasă! Na poruncă! na poruncă! mai na poruncă! să-ți mai treacă de piroteală!

SPIRIDON *(plângând)*. — Auliu, jupâne, auliu! Ce ți-am făcut eu, jupâne, dacă am dormit?

1) A părui.

www.dacoromanica.ro

IPINGESCU *(straşnic, către Spiridon)*. — Pentruce nu eşti prezent la apelul nominal?
SPIRIDON. — Auliu! *(se jeleşte)*.
JUPÂN DUMITRACHE. — Taci! Unde-i Chiriac?
SPIRIDON *(fugind într'un colţ)*. — Nu ştiu...
JUPÂN DUMITRACHE *(se repede la el; Spiridon fuge)*. — Da să mănânci şi să dormi ştii?
SPIRIDON. — Doarme în odaia dumnealui, jupâne.
JUPÂN DUMITRACHE. — Doarme? Toţi dormiţi, dormire-aţi somnul ăl lung! Pâinea ştiţi să mi-o mâncaţi. Chiamă pe Chiriac degrabă... mergi!
IPINGESCU *(către Spiridon, bătându-i din picior)*. — Urgent! *(Spiridon iese degrabă în stânga)*.
JUPÂN DUMITRACHE. — Chiriac! Chiriac!... Eu arz în foc şi toţi trag la aghioase! Eu arz de onoarea mea de familist şi lor de somn le arde... Chiriac!

SCENA V

ACEIAŞI — CHIRIAC, apoi SPIRIDON

CHIRIAC *(ştergându-se la ochi, în costum de noapte, vine moale, de somn, din stânga)*. — Ce-i jupâne? ce s'a aprins? arde? unde arde?
JUPÂN DUMITRACHE *(luându-l de mână şi aducându-l în faţa scenii)*. — Chiriac! *(scurt)* M'am nenorocit!
CHIRIAC. — Pentruce?
JUPÂN DUMITRACHE. — S'a dus ambiţul!
CHIRIAC. — Cum?
JUPÂN DUMITRACHE. —Tocmai la ce am ţinut...
CHIRIAC. — Ce?
JUPÂN DUMITRACHE. — Mi s'a necinstit onoarea de familist!
CHIRIAC. — Aşi! nu se poate; ţi s'a părut!
JUPÂN DUMITRACHE. — Am văzut cu ochii.
CHIRIAC. — Aşi! aşa m'ai speriat şi alaltăieri seara; aşa ţi se năzare dumitale.
JUPÂN DUMITRACHE. — Chiriac, întreabă şi pe nenea Nae!
IPINGESCU *(grav)*. — Aprob pozitiv.
CHIRIAC *(desmeticit)*. — Cum? când? unde? cine?
JUPÂN DUMITRACHE. — Bagabontul!
CHIRIAC. — Ei?

www.dacoromanica.ro

JUPAN DUMITRACHE. — Mațe fripte, Chiriac puiule, l-am văzut din uliță pe fereastră aici în casă... cu ochelarii pe nas, cu giubenu în cap.

IPINGESCU. — Idem.

(Spiridon intră din dreapta)

CHIRIAC. — Aici în casă? Nu mă băga 'n păcate, jupâne!

SPIRIDON *(aparte)*. — Cu ochelari? Cu giuben? E persoana cocoanii Ziții *(iese pe furiș, prin fund)*.

JUPAN DUMITRACHE. — L-am văzut cu ochii mei, și nu se poate să fi ieșit d'aici, că n'avea pe unde! Pe scară m'am suit eu cu nenea Nae, trebuia să dau piept în piept cu el. Trebue să fie aici în casă, ascuns. Trebue să-l găsim *(iese în dreapta)*.

CHIRIAC *(bătându-se în piept)*. — Las' pe mine, jupâne.

IPINGESCU *(care se află la fereastra din stânga)*. — Să am pardon: fereastra asta dă pe schele, schelele merg până 'n capătul binalii.

(Jupân Dumitrache reintră și iese căutând în stânga)

CHIRIAC. — Da.

IPINGESCU. — Ei! acolo nu-i scară? Dacă o fi ieșit pe aici pe fereastră, s'a dus, a scăpat pe maidanul lui Bursuc.

CHIRIAC. — Nu se poate să fi găsit scara. Schelele se 'nfundă în podul grajdului; podul nu-i podit până acum, e gratie numa, și scara este în partea ailaltă, în dosul binalii.

JUPAN DUMITRACHE *(reintră din stânga, disperat)*. — Mi s'a dus ambițul, nu mai voi să știu de nimic! mi s'a necinstit onoarea de familist, acum nu mai îmi pasă măcar să intru și 'n cremenal! *(căutând cu ochii, găsește bastonul lui Rică uitat pe scânduri lângă scaunul unde acesta a căzut în genunchi la intrare. — Chiriac caută și el în toate părțile)*. Chiriac! Chiriac! puiule, uite! *(arată bastonul)*. Mai zi că mi s'a părut.

CHIRIAC *(se repede și ia pușca, acuma cu spanga pusă)*. — Jupâne, vrei să punem mâna pe el? după mine curând! Nene Nae, ațin'te după noi! Odaia lui Spiridon *(arată în dreapta)* dă tot pe scara mare. Pe scara pe unde ați venit, n'a putut fugi. Pe aici, pe schele, a ieșit. Trebue să fie ascuns în podul grajdului la capătul binalii. Aideți iute după mine. Tii! nu scapă el din ghiara mea nici mort! *(vor să sară pe fereastră)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA VI

ACEIAȘI — VETA (din stânga)

VETA. — Ce e, frate, ce ce?

CHIRIAC *(cu putere, către ea)*. — Nu scapă el, cocoană, nici mort din ghiara mea.

JUPÂN DUMITRACHE *(asemenea)*. — Da, cocoană, nici mort.

IPINGESCU *(asemenea)*. — Absolut!

CHIRIAC. — Aide, jupâne! aide, nene Nae! *(vrea să se repează peste fereastră cu puşca în mână)*.

VETA *(aleargă şi se pune în dreptul ferestrii)*. — Sunteţi nebuni? Vreţi să se rupă schelele cu voi? Chiriac, nu ştii că schelele sunt părăsite de trei săptămâni? vrei să te prăpădeşti?

CHIRIAC. — Lasă-ne, cocoană! *(vrea s'o dea înlături, ea nu se lasă)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(asemenea)*. — Lasă-ne, cocoană!

IPINGESCU *(asemenea)*. — Pardon!

VETA *(lui Chiriac)*. — Iar te iei după vreo bănuială de-a dumnealui, iar? Ai uitat ce...

JUPÂN DUMITRACHE. — Da, bănuială... cu ochilari la nas şi cu giubenu 'n cap!

CHIRIAC *(se luptă cu Veta)*. — Lasă-mă, cocoană! *(scapă din mâinile ei şi iese pe fereastră)*.

VETA *(şovăie şi cade pe scaun)*. — Chiriac.

JUPÂN DUMITRACHE. — Inainte, Chiriac! Inainte, nene Nae *(iese pe fereastră, Nae Ipingescu îl urmează)*.

VETA *(sculându-se şovăind, scoate capul pe fereastră)*. — Chiriac! Chiriac! binişor! să nu cazi!

SCENA VII

VETA, ZIŢA

ZIŢA *(intră prin fund, repede)*. — Ce e, ţaţo? ce s'a întâmplat? mi-a spus Spiridon...

VETA *(sculându-se repede de pe scaun)*. — Ziţo, Ziţo, tu mi le faci toate, tu m'ai dus la „Iunion", tu ai dat nas amploiatului să se ţie după noi, de mi-am găsit beleaua cu Chiriac...

ZIŢA. — Cu Chiriac?

VETA *(dregând-o)*. — Cu dumnealui, cu Chiriac, cu toţi; l-ai chemat să vie, şi în loc să vie la tine a venit aici.

ZIŢA. — Şi?...

www.dacoromanica.ro

VETA. — Şi tocmai când să-i dau drumul înapoi pe uşe, iacătă-i dumnealui cu Nae ipistatul [1]) se suia pe scară strigând ca nişte turbaţi...

ZIŢA. — Şi pe urmă?

VETA. — L-am făcut scăpat pe fereastră, i-am dat drumul pe schelă, ca să iasă pe la spatele binalii, pe portiţa dinspre maidan.

ZIŢA *(cu spaimă)*. — Pe portiţa dinspre maidan!

VETA. —Da, pentrucă pe scara a mare s'ar fi întâlnit piept în piept cu dumnealui.

ZIŢA *(sdrobită)*. — Ţaţo! *per l'amour di Dieu!* portiţa dinspre maidan e încuiată; adineaori am vrut să viu eu p'acolo, ca să nu mai ocolesc, şi a trebuit să mă întorc iar pe uliţă ca să intru în curte.

VETA. — Încuiată ? şi ulucile sunt de doi stânjeni ! Atunci persoana în chestie n'a putut fugi! Ziţo, Ziţo! e primejdie! dumnealui e grozav, Chiriac e nebun!

ZIŢA. — Vai de mine! monşerul meu! mi-l omoară!

VETA. — Chiriac a luat puşca cu spangă şi dumnealui a scos sabia...

ZIŢA. — Nu mai spune, ţaţo, că mor! *(se aude o dărâmare de scânduri)*.

VETA. — Taci! *(ascultă amândouă)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(de afară)*. — Aţin'te, Chiriac!

IPINGESCU *(de afară)*. — Stai! în numele Costituţiunii!

VETA *(ingrozită)*. — L-a prins !

ZIŢA *(asemenea)*. — Ah! mor!

VETA. — Sunt în curte, aide să mergem de grabă. Tu ai făcut încurcătura, tu s'o descurci! Aide repede de scapă omul din primejdie.

ZIŢA. — Aide ! *(Amândouă pornesc să iasă prin fund; când ele vor să păşească pragul, s'aude alt sgomot afară şi strigăte)*.

GLASUL LUI JUPÂN DUMITRACHE. — Nu te lăsa, Chiriac! *sgomot, strigăte şi o detunătură de puşcă)*.

VETA. — Chiriac!

ZIŢA. — Monşerul meu! *(ies amândouă disperate)*.

---

1) Poliţai.

www.dacoromanica.ro

SCENA VIII

RICA VENTURIANO apoi SPIRIDON

RICA *(coboară încet pe fereastră pe unde a ieșit; este prăfuit de var, ciment și cărămidă; părul îi este în neorânduială; pălăria ruptă; e galben și tras la față; tremură și i se încurcă limba la vorbă ; i se năluceşte a spaimă din când în când și îl apucă slăbiciune la încheieturi)*. Am scăpat până acum! Sfinte Andrei, scapă-mă și de acu încolo: sunt încă june! Geniu bun al venitorului României, protege-mă: și eu sunt român! *(răsuflă din greu și își apasă palpitațiile)*. O ce noapte furtunoasă! Oribilă tragedie! *(i se pare că aude ceva și tresare)*. Ce de peripeții!... Ies pe fereastră și pornesc pe dibuite pe schele! mă țiu binișor de zid și ajung în capătul binalii... Destinul mă persecută implacabil... Schelele se'nfundă: nicio scară... Cocoana perfidă mă îndusese în eroare... Vreau să mă 'ntorc și d'odată auz pe inimici venind în fața mea pe schele. O iau înapoi fără să știu unde merg; mă împiedic de un butoi cu țiment... O inspirațiune... — eu, ca poet, am totdeauna inspirațiuni! — m'ascunz în butoi! Pașii inimicilor s'apropie în fuga mare, mulți inși trec iute pe lângă butoiul meu, înjurându-mă; eu, ca june cu educațiune, mă fac că n'auz... Toți se depărtează... Auz un sgomot, strigăte, țipete de femei, în fine o împușcătură. Sgomotul apoi cu încetul se stinge, totul rămâne într'un silențiu [2]) lugubru, numai din depărtare se aude orologiul dela Stabilament bătând unsprezece și douăzeci... oră fatală pentru mine! — Ies binișor din butoiul meu, mă târăsc d'a-bușele pe schele și mă pomenesc înapoi aci... Ce să fac? pe unde să ies? Imi trebue o inspirațiune ingenioasă... *(pune mâna la frunte și caută în gând)*. Da, am găsit-o! să ies pe uşe *(merge repede în vârful degetelor la uşa din fund, o deschide; afară, în sală, e beznă)*. Obscuritate absolută! *(merge la fereastră)*. A! auz pași; vine cineva pe schele *(se repede la uşa din dreapta, a odăii lui Spiridon)*. P'aici! *(Spiridon intră în acelaș moment repede, și se lovesc amândoi în piept)*. Ah! cum m'ai speriat! *(îi vine rău)*.

SPIRIDON. — Domnule, musiu, tot aici ești? E foc mare, trebue să fugi! dacă o pune mâna pe dumneata, te omoară...

RICA. — Mă omoară?... Scapă-mă, băiete, scoate-mă de aici... Pe

www.dacoromanica.ro

unde să ies? *(pornind spre uşa din dreapta, pe unde a intrat Spiridon).* Pe aici...

SPIRIDON. — Nu se poate *(îi taie drumul).* Odaia d'acolo răspunde tot pe scara a mare; vrei să te 'ntâlneşti cu ei piept în piept?

RICA. — Nu, nu voi; dar atunci ce-i de făcut! existenţa mi-este periclitată. Voi să scap. Scapă-mă: Iţi dau bacşiş trei sferturi de rublă.

SPIRIDON. — Trei sferturi de rublă! şase pachete de tutun! te scap.

RICA. — Cum? pe unde? spune-mi iute, că mi-e degrabă, îmi vine stenahorie! [1]).

SPIRIDON. — Dumneata stăi aici. Eu mă duc colea în odăiţă *(la dreapta),* deschiz uşa care dă în scară, cum i-oi vedea că se urcă sus, te chem în odaie, închidem uşa dela mijloc, şi când or intra cu toţii aici, îţi dau drumul pe dincolo, pe scară, te cobori şi ieşi repede pe poartă... Lasă că te scap, n'ai grijă.

RICA. — Da, du-te de grabă!

SPIRIDON *(cu şiretenie).* — Apoi, nu-mi dai?

RICA. — Ce?

SPIRIDON. — Ce mi-ai făgăduit.

RICA. — Ba da, îţi dau *(se caută în toate buzunarele şi complectează suma din mărunţele; Spiridon o socoteşte cu scumpătate).* Băiete *(solemn),* tânărule! ştii tu în ce poziţiune mă găsesc? ştii tu ce pericol mă ameninţă?

SPIRIDON. — Ba bine că nu! Dacă n'oi şti eu păpara lui jupânul!... hehei! lasă; dacă n'ăi putea scăpa...

RICA. — Ai? *(şovăie).*

SPIRIDON. — Ai să vezi şi dumneata al dracului ce e... Dece-i zice lui „Titircă Inimă-Rea"?

RICA. — Nu, nu voi să văz, scapă-mă.

SPIRIDON *(cam rece).* — Ei! lasă, dacă oi putea, te scap eu, fireşte.

RICA. — A! *(şovăie).* Auz sgomot pe scară; se suie... *(şovăie).*

---

1) Pierderea respiraţiei.

www.dacoromanica.ro

Aleargă; scapă-mă! *(Spiridon iese încet în dreapta, numărând gologanii; Rică îl zoreşte dela spate).*

SCENA IX

RICĂ, DUMITRACHE, CHIRIAC, IPINGESCU, ZIŢA şi apoi VETA

RICĂ *(o clipă singur; joc de scenă mută; deodată se aud în odaia din dreapta palme, şi Spiridon ţipând).* — A! *(paşi pe scară; Rică se repede la uşa din dreapta).*

JUPÂN DUMITRACHE *(întâmpinându-l cu sabia scoasă).* — Stăi!

RICĂ *(dându-se înapoi).* — Sunt mort, sfinte Andrei! *(se repede la fereastra schelelor în stânga).*

CHIRIAC *(întâmpinându-l, sare pe fereastră în scenă, cu puşca cu baionetă în mână, ca de asalt).* — Stăi!

RICĂ *(dându-se înapoi şovăind).* — Geniu bun al venitorului României! *(se repede la uşa din fund).*

IPINGESCU *(întâmpinându-l cu sabia scoasă).* — Stăi! *(recunoscând pe Rică, îi cade sabia din mână).* Nu mă nebuni, onorabile! Dumneata eşti?

RICĂ *(tremurând grozav).* — Eu!

(Ziţa intră prin fund).

JUPÂN DUMITRACHE. — Ce pofteşti, mă musiu? *(se repede să-l umfle, Ziţa îi sare 'n piept şi îl opreşte).*

CHIRIAC *(trânteşte puşca şi scuipă în palme).* — Lasă-mi-l mie, jupâne! *(se repede şi el să-l umfle).*

IPINGESCU *(sărind şi oprind în piept pe Chiriac).* — Nu da, onorabile!... îl cunosc eu.

CHIRIAC *(lui Ipingescu).* — Dă-te la o parte!

ZIŢA *(lui jupân Dumitrache).* — Nene Dumitrache, nu-mi asasina viitorul! *(se luptă cu el).*

JUPÂN DUMITRACHE. — Lasă să-l întreb numai: ce pofteşti mă musiu?

CHIRIAC. — Lasă-mă, nene Nae, să-l învăţ eu pe maţe-fripte să mai umble după nevestele negustorilor!

IPINGESCU *(strigând tare ca să acopere toate strigătele).* — Staţi! staţi! că e 'ncurcătură! Pe dumnealui îl cunosc eu! Dumnealui nu-i d'ăi de care credeţi dumneavoastră; e cetăţean onorabil.

www.dacoromanica.ro

CHIRIAC. — Da de onorabil n'are 'ncotro! *(vrea să se repeadă).*
IPINGESCU *(oprindu-l).* — E d'ai noştri, e patriot!
JUPÂN DUMITRACHE. — Dacă-i patriot, dece umblă să-mi strice casa? dece mă atacă la onoarea de familist? *(vrea să se repeadă; Veta intră prin fund).*
ZIŢA. — Nene! nene! iartă-mă! nu e ce crezi dumneata.
JUPÂN DUMITRACHE. — Dar ce e?
CHIRIAC. — Ce e?
VETA *(trecând lângă Chiriac şi luându-l la o parte necăjită).* — Ce e, ce el oameni în toată firea şi nu 'nţelegeţi ce el! Umblaţi ca nebunii! *(şoptindu-i repede).* Iaca ce e: tânărul umblă după Ziţa, s'a amorezat cu ea dela „Iunion", ştii din seara când s'a luat după noi, şi-a trimes unul la altul bilete de amor, şi 'n loc să meargă la ea acasă, a greşit ş'a venit aici. Nu ţi-am spus eu că e tot o bănuială proastă de-a dumnealui. Mă faci să intru în alte alea cu nebuniile tale. Iacă ce e; ai văzut? *(în timpul acesta jupân Dumitrache, cam încurcat de potolirea lui Chiriac, vrea să asculte şi el explicaţia).*
CHIRIAC *(dumirindu-se).* — A!
JUPÂN DUMITRACHE *(trecând lângă Veta).* — Ei! Ce e?

(In timpul acesta, scenă mută între Ipingescu, Rică şi Ziţa, mai în fund).

VETA *(către Chiriac).* — Spune-i ce e *(trece în fund).*
CHIRIAC *(luând la o parte pe jupân Dumitrache şi şoptindu-i).* — Ce e, ce el! Oameni în toată firea şi nu înţelegem! Umblăm ca nebunii! iaca ce e: tânărul umblă după Ziţa; s'a amorezat cu ea dela „Iunion", ştii, din seara aia când s'a luat după dumneavoastră, şi-a trimis unul la altul bilete de amor, şi în loc să meargă la ea acasă, a greşit ş'a venit aici. Nu ţi-am spus eu, jupâne, că aşa îţi căşunează dumitale! M'ai făcut să alerg ca nebunii, să-mi rup gâtul! Doamne fereşte! dacă făceam şi moarte de om? Iacă ce e; ai văzut?
JUPÂN DUMITRACHE *(înseninat şi dumirit).* — A! *(căutând la Ziţa cu coada ochiului).* Ei! bată-te, Ziţo, să te bată! *(Chiriac trece lângă Ipingescu).*
ZIŢA *(plecând ochii cu nevinovăţie).* — Nene!
JUPÂN DUMITRACHE *(cu părinţie).* — Ei! nu te ruşina! ale tinereţii va'uri! *(către public).* Fată romanţioasă! D'aia dumneaei: „Ai nene, la „Iunion", parol! să mă 'ngropi!"

www.dacoromanica.ro

„O noapte furtunoasă". Actul II, scena IX
Chiriac. Veta, Zița, Rică Venturiano. Jupân Dumitrache, Ipingescu

www.dacoromanica.ro

(In timpul acesta, cei ce n'au vorbit sunt grupați în fund; Rică încă nu-și poate veni bine în fire)

IPINGESCU *(înaintând lângă jupân Dumitrache)*. — Onorabile! *(cu ifos)* Știi cine-i tânărul ăsta? *(arată pe Rică)*.

JUPÂN DUMITRACHE. — Cine?

IPINGESCU. — Asta e ăl care scrie la „Vocea Patriotului Naționale".

JUPÂN DUMITRACHE. — Nu mă nebuni!

IPINGESCU. — Parol.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ei fugi că mor!

IPINGESCU. — D'apoi ce crezi! chiar el însuși în persoană: e băiat bun, d'ai noștri, din popor. El combate în articolul ăl de astă seară, știi cu „sufragiul".

JUPÂN DUMITRACHE *(încântat)*. — Ei bravos! *(încet)*. Apoi de! să facem cunoștință Cum e amorezat de Zița, mai știi! de unde a fost să iasă norocul fetii!

IPINGESCU. — Rezon! aia ziceam și eu *(către Rică)*. Onorabile domn, permite-mi pentru ca să-ți prezant pe cetățeanul Dumitrache Titircă, comersant apropitar și căpitan în gvarda civică [1]) *(cu importanță)*. E d'ai noștri. *(grupul din fund înaintează)*.

RICĂ. — Sunt încântat *(se confundă în complimente)*. Mersi de cunoștință.

IPINGESCU. — Dumneatui este cetățeanul Rică Venturiano, amploiat judiciar, student la Academie — învață legile — și redactor la „Vocea Patriotului Națională..." *(cu putere)* E d'ai noștri... ce să mai stăm să mai vorbim... îl știi... *(amândoi recomandații se complimentează și-și dau mâna)*.

JUPÂN DUMITRACHE *(cu respect amestecat cu sfială)*. — Da, tocmai astă seară citeam cu nenea Nae, în gazeta dumneavoastră, cum scriți despre ciocoi că mănâncă sudoarea poporului suveran. Ei, bravos! îmi place! bine combateți reacțiunea, nu pot să zic, știi colea, verde, românește. Să vă ajute dumnezeu ca să scăpați poporul de ciocoi!

RICĂ *(prinzând limbă, după ce a zâmbit cu multă satisfacție de vorbele lui jupân Dumitrache)*. — Domnule, dumnezeul nos-

1) Gardă cetățenească formată în 1848 de burghezia democrată; degenerată mai târziu într'un instrument al burghezo-moșierimii reacționare.

www.dacoromanica.ro

tru este poporul: *box populi, box dei!* [1]) Noi n'avem altă credinţă, altă speranţă decât poporul. *(Jupân Dumitrache ascultă uimit).* Noi n'avem altă politică decât suveranitatea poporului; deaceea, în lupta noastră politică, am spus-o şi o mai spunem şi o repetăm necontenit tuturor cetăţenilor: „Ori toţi să muriţi, ori toţi să scăpăm!"

JUPÂN DUMITRACHE *(răpit).* — Bravos! să trăieşti! *(bate 'n palme, încet către Ipingescu).* Vorbeşte abitir, domnule. Ăsta e bun de dipotat.

IPINGESCU. — Hei! lasă-l că ajunge el şi dipotat curându-curând... *(în timpul acesta Rică a venit lângă Ziţa).*

JUPÂN DUMITRACHE. — Cum combate el, poate să ajungă şi ministru *(tare, către Rică, care stă tot în grup).* Mă rog, onorabile, eu îmi cer iertare, ştiţi că poate, adineaori, cum ţiu eu la... poate, v'am adus un afront; dar e şi vina dumneavoastră; nu ştiam că veniţi pentru Ziţa...

RICĂ. — Mă rog, pardon, vina nu este nici a mea, nici a dumitale, nici a madam Zîţii: este a tăbliţii dela poartă... Dumneaei îmi scrisese că şade la numărul 9... am văzut la poartă numărul 9 şi am intrat. *(vorbeşte încet cu Ziţa, Veta şi Chiriac).*

JUPÂN DUMITRACHE *(către Ipingescu).* — Aşa e; asta meşterul Dincă binagiul mi-a făcut-o; a tencuit zidul dela poartă şi mi-a bătut numărul 6 d'andoasele; să-l pui mâine să mi-l întoarcă la loc, să nu se mai întâmple vreun conflict.

CHIRIAC *(care s'a găsit în fund cu Veta, Ziţa şi Rică).* — Lasă că-i spui eu şi cu cocoana, dacă vă e ruşine *(coboară cu Veta; Rică şi Ziţa se ţin în fund).* Jupâne.

VETA. — Frate.

JUPÂN DUMITRACHE. — Ce-i, Chiriac, puiule? ce-i Veto?

VETA. — Avem să te rugăm ceva.

CHIRIAC. — Da... să nu ne tratezi cu refuz.

JUPÂN DUMITRACHE. — Orice; mă ştii cum ţiu la nevastă şi la tine.

VETA. —Uite ce e: musiu Rică şi cu Ziţa compătimesc împreună.

---

1) Formă schimonosită a dictonului latin „Vox populi, vox dei" — glasul poporului e glasul lui Dumnezeu.

www.dacoromanica.ro

JUPÂN DUMITRACHE *(încântat)*. — Ei! așa e, ale tinereții valuri!
CHIRIAC. — Și le e rușine să-ți spue că ar vrea să...
JUPÂN DUMITRACHE. — Să... ce?
CHIRIAC. — Ei! nu știi dumneata? să pue pirostriile; vrei și dumneata?
JUPÂN DUMITRACHE *(răpit)*. — Dacă dumnealui cabulipsește[1]) să ne onoreze cu atâta cinste... de! Zestrea nu-i așa mare, și dumnealui e, știi, ceva mai sus... noi suntem negustori.
RICĂ *(coborând)*. — Cetățene, suntem sub regimul libertății, egalității și fraternității: unul nu poate fi mai sus decât altul, nu permite Constituția.
IPINGESCU. — Rezon!
JUPÂN DUMITRACHE *(lui Ipingescu)*. — Bine vorbește, domnule, bravos!
RICĂ. — Eu, dacă compătimește și madam Zița la suferința mea...
JUPÂN DUMITRACHE. — Mai e vorbă! cum să nu compătimească? Ziță nene, ia vino'ncoa. *(Zița vine rușinoasă)*. Ei! nu-ți mai fie rușine: ale tinereții valuri... Vrei?
ZIȚA. — Eu fac ce vrei dumneata; îmi ești ca și un frate mai mare.
JUPÂN DUMITRACHE. — Ei, să vă fie de bine, și ceasul ăl bun să-l dea pronia *(încet Ziții)*. Să-ți cinstești bărbatul; ăsta e om, nu glumă; ți-ai găsit norocul.
ZIȚA. — Mersi, nene *(trece în fund)*.
JUPÂN DUMITRACHE. — Pentru puțin *(lui Rică)*. Ei acum, cumnate, ia să vorbim o vorbă colea între bărbați, cocoanele să nu asculte; știi dumneata, nene Nae, cum sunt cocoanele...
IPINGESCU. — Rușinoase... mie-mi spui?
JUPÂN DUMITRACHE *(lui Rică, care a venit lângă el)*. — Toate ca toate, dar la onorarea de familist să ții.
RICĂ. — Da, familia e patria cea mică, precum patria e familia cea mare; familia este baza societății.
JUPÂN DUMITRACHE. — Așa e, bravos! *(lui Ipingescu)*. Toate le știe, îmi place...
IPINGESCU. — Apoi dacă-i jurnalist...

---

1) Binevoește.

www.dacoromanica.ro

VETA *(din fund, către jupân Dumitrache).* — Ei! toate bune, frăţico, dar noi nu dormim în noaptea asta? Chiriac are să se scoale mâine până 'n ziuă la ezirciţ.

JUPÂN DUMITRACHE. — Mai e vorbă, soro, cum să nu?

(Toţi se dispun a se retrage; Rică e cu Ziţa, Chiriac cu Veta, jupân Dumitrache suie cu Ipingescu)

IPINGESCU *(lui jupân Dumitrache).* — Onorabile, îndatoreazăă-mă cu o ţigară de tutun.

JUPÂN DUMITRACHE. — Şi cu două, nene Nae *(bagă mâna să scoaţă tabacherea şi se opreşte încruntat cu mâna în buzunar).* Nene Nae! Chiriac!

CHIRIAC *(coborînd lângă jupân Dumitrache).* — Ce-i, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE *(luând pe Chiriac şi pe Ipingescu de mână şi aducându-i dramatic în faţa scenii).* — Toate le-am lămurit; bine, de cumnatul Rică nu mai am ce să zic; dar să vă arăt ce am găsit pe pernele patului dumneaei... că uitasem;... îmi vine să întru la bănuieli rele.

CHIRIAC *(înfiorat).* — Ce-ai găsit, jupâne?

JUPÂN DUMITRACHE. — Uite... *(scoate din buzunar o legătură de gât).*

IPINGESCU. — Frumoasă legătură, de şic!

CHIRIAC. — Aşi! ado 'ncoa, jupâne; asta-i legătura mea, n'o ştii dumneata?

JUPÂN DUMITRACHE *(lămurit).* — Ei, bată-te să te bată! dece nu spui aşa, frate? *(lui Ipingescu, cu filosofie).* Ei! vezi?... Uite aşa se orbeşte omul la necaz!

IPINGESCU. — Rezon!

(Pornesc cu toţii veseli spre fund)
(Cortina).

www.dacoromanica.ro

CONUL LEONIDA FAȚĂ CU REACȚIUNEA

FARSĂ INTR'UN ACT

PERSOANELE

CONUL LEONIDA, pensionar — 60 de ani.
COANA EFIMIȚA, consoarta lui — 56 de ani.
SAFTA, slujnica lor.

In București, la Leonida.

(O odaie modestă de mahala. In fund, la dreapta, o ușă; la stânga o fereastră. De-o parte și de alta a scenei câte un pat de culcare. In mijlocul odăii o masă împrejurul căreia sunt așezate scaune de paie. Pe masă, o lampă cu gaz; pe globul lămpii un *abat-jour* cusut pe canava. In planul întâi, la stânga, o sobă cu ușa deschisă și cu câțiva tăciuni pâlpâind. — Leonida e în halat, în papuci și cu scufia de noapte; Efimița în camizol, fustă de flanelă roșie și legată la cap cu tulpan alb. Amândoi șed de vorbă la masă).

SCENA I

LEONIDA. — Așa, cum îți spusei, mă scol într'o dimineață, și, știi obiceiul meu, pui mâna întâi și 'ntâi pe „Aurora Democratică", să văz cum mai merge țara. O deschiz... și ce citesc? Uite, țiu minte ca acuma: „11/23 Făurar... A căzut tirania! Vivat Republica!"

EFIMIȚA. — Auzi colo!

LEONIDA. — Răposata dumneei — nevastă-mea a d'întâi — nu se sculase încă. Sar jos din pat și-i strig: „Scoală, cucoană, și te bucură, că ești și dumneata mumă din popor; scoală, c'a venit libertatea la putere!"

EFIMIȚA *(afirmativ)*. — Ei!

LEONIDA. — Când aude de libertate, sare și dumneei răposata din pat... că era republicană! Zic: gătește-te degrabă, Mițule, și... hai și noi pe la revuluție. Ne îmbrăcăm, domnule,

www.dacoromanica.ro

frumos, şi o luăm repede pe jos pân' la teatru... *(cu gravitate)* Ei, când am văzut... ştii că eu nu intru la idee cu una cu două...

EFIMIŢA. — Ţi-ai găsit!... dumneata nu eşti d'ăia. Ehei! ca dumneata, bobocule, mai rar cineva.

LEONIDA. — Ori să zici nu ştiu ce şi nu ştiu cum, că adicătele „acu, unde eşti tu republican, ţii parte naţiunii..."

EFIMIŢA. — Aşi!

LEONIDA. — Dar, când am văzut, am zis şi eu: să te ferească dumnezeu de furia poporului!... Ce să vezi, domnule? Steaguri, muzici, chiote, tămbălău, lucru mare, şi lume, lume... de-ţi venea ameţeală, nu altceva.

EFIMIŢA. — Bine că n'am fost în Bucureşti pe vremea aia! cum sunt eu nevricoasă, doamne-fereşte! păţeam alte alea...

LEONIDA. — Ba nu zi asta; puteai trage un ce profit *(schimbând tonul)*. Ei, cât gândeşti c'a ţinut toiul revuluţiei?

EFIMIŢA. — Până seara.

LEONIDA *(zâmbind de aşa naivitate, apoi cu seriozitate)*. — Trei săptămâni de zile, domnule.

EFIMIŢA *(minunându-se)*. — Nu mă 'nebuni, soro!

LEONIDA. — Ce te gândeşti dumneata, că a fost aşa un bagadel [1]) lucru? Fă-ţi idee: dacă chiar Galibardi, [2]) de-acolo, de unde este el, a scris atunci o scrisoare către naţiunea română.

EFIMIŢA *(cu interes)*. — Zău?

LEONIDA. — Mai e vorbă!

EFIMIŢA. — Adică cum?

LEONIDA. — Vezi dumneata, i-a plăcut şi lui cum am adus noi lucrul cu un sul subţire ca să dăm exemplu Evropii, şi s'a crezut omul dator, ca un ce de politică, pentru ca să ne firitisească...

EFIMIŢA *(curioasă)*. — Da... ce spunea în scrisoare?

LEONIDA *(cu importanţă)*. — Patru vorbe, numai patru, da vorbe, ce-i drept! Uite, ţiu minte ca acuma: „Bravos naţiune! Halal să-ţi fie! Să trăiască Republica! Vivat Prinţipatele-Unite!" şi jos iscălit în original „Galibardi".

EFIMIŢA *(satisfăcută)*. — Apoi, atunci dacă-i aşa, a vorbit destul de frumos omul!

www.dacoromanica.ro

LEONIDA. — Hehei! unul e Galibardi: om, odată şi jumătate! *(cu mândrie şi siguranţă)*. Ei! giantă latină, domnule, n'ai ce-i mai zice. Dece a băgat el în răcori, gândeşti, pe toţi împăraţii şi pe papa dela Roma?

EFIMIŢA *(mirată)*. — Şi pe papa dela Roma? Auzi, soro?

LEONIDA. — Ba încă ce! i-a tras un tighel, de i-a plăcut şi lui. Ce-a zis papa — iezuit, aminteri nu-i prost! — când a văzut că n'o scoate la căpătâi cu el?... „Mă, nene, ăsta nu-i glumă; cu ăsta, cum văz eu, nu merge ca dè, cu fitecine; ia mai bine să mă iau eu cu politică pe lângă el, să mi-l fac cumătru". Şi de colea până colea, tura vura, c'o fi tunsă, c'o fi rasă, l-a pus pe Galibardi de i-a botezat un copil.

EFIMIŢA *(cu ironie)*. — Şi-a cunoscut omul nasul!

LEONIDA. — Vezi bine!... Acu ia spune, cam câţi oameni te bate gândul că să aibă Galibardi?

EFIMIŢA. — Sumedenie!

LEONIDA. — O mie, domnule, numa o mie.

EFIMIŢA. — Ei! fugi că mor! şi adică numa cu o mie să...

LEONIDA *(întrerupând-o)*. — Da, da întreabă-mă să-ţi spun ce fel de oameni sunt.

EFIMIŢA. — Ceva tot unul şi unul.

LEONIDA. — Ai mai prima, domnule, aleşi pe sprinceană, care mai de care, dă cu puşca 'n dumnezeu; volintiri, mă rog: azi aici, mâine 'n Focşani, ce-am avut şi ce-am pierdut!

EFIMIŢA. — Ei! aşa da.

LEONIDA. — Şi toţi se 'nchină la el ca la Cristos; de hatârul lui, sunt în stare, trei zile d'a-rândul, să nu mănânce şi să nu bea, dacă n'or avea ce.

EFIMIŢA. — Ce spui, soro?

LEONIDA. — Ce-ţi spui eu, şi câte şi mai câte altele şi mai şi.

EFIMIŢA. — Bravos!

(O mică pauză şi căscături de amândouă părţile)

LEONIDA. — Trebue să fie târziu, Miţule; ne culcăm?

EFIMIŢA *(se scoală şi se uită la ceas)*. — Douăspce trecute, bobocule.

LEONIDA *(sculându-se şi el şi mergând spre patul din stânga)*. — Vezi dumneata cum trece vremea cu vorba...

www.dacoromanica.ro

EFIMIŢA *(dregându-şi patul)*. — Ei! cum le spui dumneata, să tot stai s'asculţi ; ca dumneata, bobocu'e, mai rar cineva.

LEONIDA *(la pat şi intrând sub plapomă)*. — Miţo, ai zis matale fetii să vie mâine mai de dimineaţă ca să facă focul?

EFIMIŢA *(stingând lampa)*. — Da, *(se 'nchină şi se aşează în pat, la dreapta)*.

(Odaia rămâne luminată numai de flacăra tăciunilor din sobă)

LEONIDA *(după ce s'a învârtit în pat până să-şi facă culcuşul, cu satisfacţie)*. — Al aaşa!

(Un moment pauză, în timp ce fiecare se aşează bine în aşternutul său)

EFIMIŢA *(din aşternut)*. — Şi zi aşa cu Galibardi, ai?

LEONIDA *(asemenea)*. — Aşa zău!... Ei! mai dă-mi încă unul ca el, şi până mâine seara — nu-mi trebue mai mult — să-ţi fac republică... *(cu regret)*. Da nu el! Da o să-mi zici că cu încetul se face oţetul, ori că mai rabdă, că n'a intrat zilele'n sac *(cu tărie)*. D'apoi bine, frate, până când tot rabdă azi, rabdă mâine? că nu mai merge, domnule, s'a săturat poporul de tiranie, trebue republică!

EFIMIŢA. — Adică, zău, bobocule, dè! eu, cu mintea ca de femeie, pardon să te 'ntreb şi eu un lucru: ce procopseală ar fi şi cu republica?

LEONIDA *(minunat de-aşa întrebare)*. — Ei! bravos! ş'asta-i bună! Cum, ce procopseală? Vezi asta-i vorba: cap ai, minte ce-ţi mai trebue? Apoi, închipueşte-ţi dumneata numai un condei, stai să-ţi spui: mai întâi şi 'ntâi că dacă e republică, nu mai plăteşte niminea bir...

EFIMIŢA. — Zău?

LEONIDA. — Zău... Al doilea că fieştecare cetăţean ia câte o leafă bună pe lună, toţi într'o egalitate.

EFIMIŢA. — Parol?

LEONIDA. — Parol... Par egzamplu, eu...

EFIMIŢA. — Pe lângă pensie?

LEONIDA. — Vezi bine; pensia e başca, o am după legea a veche, e dreptul meu; mai ales când e republică, dreptul e sfânt: republica este garanţiunea tuturor drepturilor.

www.dacoromanica.ro

EFIMIȚA *(cu toată aprobarea)*. — Așa da.

LEONIDA. — Și al treilea, că se face și lege de muraturi

EFIMIȚA. — Cum lege de murături?

LEONIDA. — Adicătele că nimini să nu mai aibă drept sa-și plătească datoriile.

EFIMIȚA *(crucindu-se de mirare)*. — Maică precistă, doamne! apoi daca-i așa, dece nu se face mai curând republică, soro?

LEONIDA. — Hei! te lasă reacționarii, domnule? Firește, nu le vine lor la socoteală să nu mai plătească niminea bir! e a-proape de mintea omului: de unde ar mai mânca ei lefurile cu lingura?

EFIMIȚA. — Așa e... da... *(reflectând mai adânc)*, un lucru nu 'nțeleg eu.

LEONIDA. — Ce lucru?

EFIMIȚA. — Daca n'o mai plăti niminea bir, soro, de unde or să aiba cetățenii leafă?

LEONIDA *(în luptă cu somnul)*. — Treaba statului, domnule; el ce grije are? pentruce-l avem pe el? e datoria lui să 'ngrijească să aibă oamenii lefurile la vreme...

EFIMIȚA *(lămurită)*. — Așa da... vezi, mie nu-mi dădea 'n gând *(după o pauză de reflecție)*. Ce bine ar fi! unde dă dumnezeu odată să o mai vedem ș'asta, republica! *(Leonida începe să sforăie)*. Dormi, soro?... *(Leonida sforaie 'nainte)*. A adormit.

SCENA II

Coana Efimița se așează pe o ureche și adoarme și ea. — Unul după miezul nopții sună rar în vecinătate: patru bătăi pentru sferturi apoi o bătaie mai gravă pentru ceas. In orchestră melodramă „misterioso". Câteva momente pauză, după care se aud în depărtare două trei detunături de pușcă și chiote surde; apoi, altele mai multe și strigăte mai distincte, și încă odată).

EFIMIȚA. — *(Se deșteaptă și se ridică 'n pat, privind cu nedumerire către ușă și întrebând cu neastâmpăr)*. Cine e? *(pauză)*. Cine e? *(pauză — sare din pat, aleargă repede la ușă și o încearcă dacă e bine încuiată, asemenea la fereastră, și se întoarce mai puțin îngrijată să se așeze iar la loc, făcându-și o cruce)*. Cine știe ce-oi fi visat!... *(se culcă și aținește iar; în orchestră melodramă; pauză; o salvă de detunări și strigăte înmulțite; cucoana sare din pat cât colo)*. Cine e?

www.dacoromanica.ro

(o pauză; merge tremurând la masă, caută p'întuneric chibriturile şi aprinde lampa; foarte emoţionată, încearcă încă odată, uşa, merge în vârful degetelor la dulapul de haine, îl încuie repede, ca şi cum ar fi prins pe cineva în el, şi ascultă cu palpitaţie ce se petrece înăuntru; se uită apoi pe sub paturi şi prin toate colţurile, stinge lampa, se închină şi se urcă iar în pat). Ce-o fi ş'asta? *(deodată, se aud o nouă salvă şi chiote prelungite; coana Efimiţa sare jos şi rămâne înmărmurită în picioare, ascultând; o altă salvă şi strigăte).* Leonido! *(sgomotul se repetă)* Leonido! *(pauză; sgomotul se repetă cu putere; cucoana se repede peste un scaun cu exasperare, se împiedică şi cade peste patul lui Leonida).* Leonido!!!

SCENA III

LEONIDA *(sculându-se din somn înspăimântat).* — Ai! ce e?

EFIMIŢA. — Leonido! scoal' că-i foc, Leonido!

LEONIDA *(speriat).* — Unde-i foc?

EFIMIŢA. — Scoal' că-i revuluţie, bătălie mare afară!

LEONIDA. — Aşi! vorbă să fie! Ce te pomeneşti vorbind, domnule?

EFIMIŢA. — Bătălie la toartă, soro: pistoale, puşti, tunuri, Leonido, ţipete, chiote, lucru mare, de am sărit din somn!

LEONIDA *(luând-o cu binişorul).* — Miţule, nu-i nimica; ştii cum eşti dumneata nevricoasă, unde am vorbit toată seara de politică, t'ei fi culcat cu faţa 'n sus şi ai visat cine ştie ce

EFIMIŢA *(impacientată).* — Leonido, deşteaptă sunt eu acuma?

LEONIDA. — Apoi dè! Miţule, asta dumneata ştii.

EFIMIŢA *(atinsă).* — Bravos, bobocule! nu m'aşteptam ca tocmai dumneata să te pronunţi cu aşa iluzii în contra mea; te credeam mai altfel... îmi pare rău!... Cucoane Leonido, sunt deşteaptă; am auzit cum te-auz şi m'auzi... revuluţie, bătălie mare!

LEONIDA. — Bine, Miţule, stăi, nu te importa degeaba. De când m'ai deşteptat pe mine, ai mai auzit ceva?

EFIMIŢA. — Nu.

LEONIDA. — Apoi dè! cum vine treaba asta? spune matale...

EFIMIŢA *(cam în nedumerire).* — Dè, soro, ştiu şi eu?

www.dacoromanica.ro

LEONIDA. — Apoi, vezi? Dar... s'o mai luam şi pe partea ailaltă, să vedem ce-ai să mai zici. Bine, chiar revoluţie să fi fost, să zicem...; nu ştii dumneata că n'are nimini voie să descarce focuri în oraş? e ordin dela poliţie...

EFIMIŢA *(aproape răsconvinsă)*. — Dè! bobocule, să zic şi eu cum zici, că după cum le spui dumneata, una şi cu una fac două, n'are de unde să te mai apuce omul... *(stând la gânduri şi iar îndoindu-se)*. Da bine, soro, am auzit, am a-u-zit; cum s'auz ce nu era? ce-am auzit dacă nu era nimica?

LEONIDA. — Ei! domnule, câte d'astea n'am citit eu, n'am păr în cap! Glumeşti cu omul! Se 'ntâmplă... *(cu tonul unei teorii sigure)* că fiindcă dece? o să mă 'ntrebi... Omul, bunioară, de par egzamplu, dintr'un nu-ştiu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie. Pe urmă, firește, şi nimica mişcă.

EFIMIŢA.— Comèdie, soro! *(minunându-se)*. Aşa o fi!

LEONIDA. — Bunioară şi la dumneata acuma, o ipohondrie trecătoare; nu-i nimica... Hai să ne culcăm: noapte bună, Miţule.

EFIMIŢA. — Noapte bună, *(încă nedumerită oarecum, stinge lampa şi se vâră în pat)*.

LEONIDA *(după o pauză)*. — Nu te mai culca cu faţa 'n sus, Miţule, că iar visezi.

(Cucoana s'aşează p'o ureche; în odaie întuneric, în orchestră melodramă; o pauză, după care d'odată se aud în depărtare chiote, strigăte şi detunături).

SCENA IV

EFIMIŢA. — Ai auzit?

LEONIDA. — Ai auzit?

(Amândoi, d'odată, se ridică înfiorați. Sgomotul s'apropie)

EFIMIŢA *(sărind din pat)*. — E idee, Leonido?

LEONIDA *(cu spaimă)*. — Aprinde lampa... *(sare şi el din pat)*

(Sgomotul mai aproape)

EFIMIŢA *(aprinzând lampa)*. — E fandacsie, bobocule?

LEONIDA *(tremurând)*. — Nu-i lucru curat, Miţule!

(Sgomotul tot mai tare)

www.dacoromanica.ro

EFIMIȚA. — E ipohondrie, soro?

(Sgomotul crește mereu)

LEONIDA. — E primejdie mare, domnule! Ce să fie?

EFIMIȚA. — Ce să fie? dumneata nu vezi ce să fie? Revuluție. bătălie mare, Leonido!

LEONIDA *(ciudându-se)*. — Bine, frate, revuluție ca revuluție, da nu-ți spusei că nu-i voie dela poliție să dai focuri în oraș?

(Sgomotul crește înainte).

EFIMIȚA *(tremurând)*. — Voie ne-voie, auzi?

LEONIDA *(asemenea)*. — Auz; da nu e, nu se poate să fie revuluție... Câtă vreme sunt ai noștri la putere,[1]) cine să stea să facă revuluție?

EFIMIȚA. — Dè! întreabă-mă să te 'ntreb... *(sgomot mare)*. Auzi?

LEONIDA. — Unde mi-este gazeta? *(nervos)* că dacă o fi să fie revuluție, trebue să spuie la „Ultime știri". Unde mi-e gazeta? *(merge la masă, ia gazeta, își aruncă ochii pe pagina a treia și dă un țipăt)*. Al

EFIMIȚA. — Ei!

LEONIDA *(pierdut)*. — Nu e revuluție, domnule, e reacțiune: ascultă: *(citește tremurând)* „Reacțiunea a prins iar la limbă. Ca un strigoi în întuneric, ea stă la pândă ascuțindu-și ghiarele și așteptând momentul oportun pentru poftele ei antinaționale... Națiune, fii deșteaptă!" *(cu dezolare)*. Și noi dormim, domnule!

EFIMIȚA *(asemenea)*. — Cine strică, soro, dacă nu mi-ai ci'it gazeta de cu seara!

(Sgomot tare).

LEONIDA *(prăpădit)*. — Și pe mine mă știu toți reacționarii că sunt republican, că sunt pentru națiune.

EFIMIȚA *(tremurând și începând să plângă)*. — Ce-i de făcut, soro?

---

1) Apare aici clar pe cine satirizeaza Caragiale Golul cuvintelor revoluționare pe care burghezia românească coalizată cu moșierimea le mai folosea, izbucnește în tot ridicului său. De fapt, cei care făceau tărăboiul cu frazele umflate se aflau la putere, iar ziarele lor erau ziarele oficioase.

www.dacoromanica.ro

LEONIDA *(stăpânindu-se ca să-i facă curaj)*. — Nu te speria Miţule, nu te speria...

(Salve şi chiote foarte apropiate).

EFIMIŢA. — Iute, soro, pune mâna.

(Amândoi trag cearşeafurile din paturi în mijlocul casei, golesc dulapul, scrinul şi fac două legături mari; apoi baricadează uşa cu paturile şi cu mobilele).

LEONIDA *(lucrând)*. — Mergem la gară p'în dosul Cişmegiului, şi plecăm până 'n ziuă cu trenul la Ploeşti... Acolo nu mai mi-e frică : sunt între ai mei ! republicani toţi, săracii !

(Sgomot şi mai aproape).

EFIMIŢA *(îngrozită, oprindu-se din lucru şi ascultând)*. — Soro' soro ! auzi dumneata? Zavragiii vin încoace !

LEONIDA *(asemenea)*. — Auz... *(tremură)*. Şi cum sunt eu deochiat, drept aicea vin, să ne dărâme casa.

EFIMIŢA *(îndoindu-se de genunchi şi înnecându-se)*. — Nu-mi spune, soro, că mor!

LEONIDA. — Fă iute, iute!

(Sgomotul şi mai aproape; Leonida cade'n genunchi).

EFIMIŢA. — Soro, mor! a intrat în uliţa noastră...

LEONIDA. — Stinge lampa!

(Cocoana suflă iute în lampă; sgomotul este sub ferestre. Amândoi sunt trăsniţi. O pauză, sgomot şi apoi câteva bătăi în uşa de afară).

EFIMIŢA *(şoptind)*. — Sunt la uşă.

LEONIDA *(asemenea)*. — Atât mi-a fost... Nu te mişca *(bătăile se repetă mai tare; sgomotul s'a cam depărtat)*. Să ne ascundem în dulap...

EFIMIŢA. — Să lăsăm calabalâcul şi să sărim pe fereastră...

LEONIDA. — Dar dacă or fi intrat în curte?

(Bătăile în uşă se îndesesc cu nerăbdare; sgomotul se depărtează mereu).

UN GLAS DE FEMEIE *(de-afară)*. — Dar asta, comèdie!

EFIMIŢA *(cu uimire, plecându-se spre uşă să asculte)*. — Ai?

LEONIDA *(oprind-o)*. — St! nu te mişca!

(Pumni tari în uşă; sgomotul şi mai departe)

www.dacoromanica.ro

GLASUL *(de-afară)*. — Ei! Doamne! *(strigând)*. Coniță!
EFIMIȚA *(uimită)*. — E slujnica, Leonido, Safta.
(Chiotele și împușcăturile d'abia se mai aud foarte departe)
LEONIDA. — St! par'că s'a mai depărtat zavera!
(Bătăi disperate în ușă).
GLASUL *(d'afară)*. — Deschide, cocoană, să fac focul *(O pauză. Leonida și Efimița ascultă uimiți neștiind ce să creadă)*. Vai de mine! nu-i bună asta! a pățit boierii ceva!
EFIMIȚA. — E Safta... *(vrea să meargă la ușă)*.
LEONIDA *(oprind-o)*. — St! nu deschide odata cu capul!
EFIMIȚA *(ne mai putând răbda și smucindu-se)*. — Trebue să deschiz, soro, că'ncepe dobitoaca să țipe și-i mai rău: ne dă de gol la zavragii!
(Bătăi din toate puterile în ușă)
LEONIDA *(comprimându-și inima și cu un ton de supremă resignare)*. — Deschide!
EFIMIȚA *(mergând în vârful degetelor la ușă, întreabă cu gura jumătate)*. — Cine e?
GLASUL *(d'afară)* — Eu, cocoană, am venit să fac focul.
EFIMIȚA *(stă un minut la îndoială, apoi se hotărăște și, dând în lături baricada, deschide, și cu glasul alterat)*. — Haide, intră.
(In odaie e întuneric. Coana Efimița ține piept Saftii la ușă).

SCENA V

EFIMIȚA *(mișcată, cu tonul misterios)*. — Ce-i afară, Safto?
SAFTA *(care a intrat cu un braț de lemne)*. — Bine, cucoana, ce să fie! Da pân' acuma n'am putut închide ochii: toată noaptea a fost masă mare la băcanul din colț; acu d'abia s'a spart cheful. Adineaori a trecut p'aici vreo câțiva, se duceau acasă pe două cărări; era și Nae Ipingescu, ipistatul, beat frânt; chiuia și trăgea la pistoale... obicei mitocănesc.
LEONIDA *(nedumerit)*. — Ce obicei?
SAFTA. — Știi, a făcut oamenii chef, c'aseară a fost lasata secului.
EFIMIȚA *(înseninându-se și prinzând limbă, catre Leonida cu umor)*. — A fost lăsata, secule!
LEONIDA *(îmbărbătat)*. — Ei vezi? *(plin de triumful teoriei)*.

www.dacoromanica.ro

Tot vorba mea, domnule! Omul, bunioară de par egzamplu, dintr'un nu-ştiu-ce ori ceva, cum e nevricos, de curiozitate, intră la o idee; a intrat la o idee? fandacsia e gata; ei! şi după aia, din fandacsie cade în ipohondrie *(către cucoana)* Văzuşi?

EFIMIŢA *(cu chef)*. — Ei! soro! par'că ziceai că nu e voie dela poliţie să se dea cu pistoale în oraş?

LEONIDA *(sigur)*. — Apoi bine, nu vezi dumneata că aici a fost chiar poliţia în persoană...

EFIMIŢA. — Ei, bobocule, apăi cum le ştii dumneata toate, mai rar cineva! *(aprinde lampa)*.

(Amândoi sunt foarte veseli. Safta rămâne încremenită văzând răsturnarea odăii).

(Cortina).

www.dacoromanica.ro

O SCRISOARE PIERDUTĂ

COMEDIE IN PATRU ACTE

PERSOANELE

ŞTEFAN TIPĂTESCU, prefectul judeţului.
AGAMEMNON DANDANACHE, vechi luptător dela 48.
ZAHARIA TRAHANACHE, prezidentul Comitetului permanent, Comitetului electoral, Comitetului şcolar, Comiţiului agricol şi al altor comitete şi comiţii.
TACHE FARFURIDI, avocat, membru al acestor comitete şi comiţii.
IORDACHE BRÂNZOVENESCU, asemenea.
NAE CATAVENCU, avocat, director-proprietar al ziarului „Racnetul Carpaţilor", prezident-fondator al Societăţii Enciclopedice-Cooperativ „Aurora Economică Română".
IONESCU, institutor, colaborator la acel ziar şi membru al acestei societaţi
POPESCU, institutor, asemenea.
GHIŢĂ PRISTANDA, poliţaiul oraşului.
UN CETĂŢEAN TURMENTAT.
ZOE TRAHANACHE, soţia celui de sus.
UN FECIOR.
ALEGĂTORI, CETĂŢENI, PUBLIC.

In capitala unui judeţ de munte, în zilele noastre.

ACTUL I

(O anticameră bine mobilată. Uşă în fund cu două ferestre mari de laturi. La dreapta, în planul din fund o uşă, la stânga altă uşă, în planul din faţa. In stânga, planul întâi, canapea şi un fotoliu).

SCENA I

TIPĂTESCU, puţin agitat, se plimbă cu „Racnetul Carpaţilor" în mână; e în haine de odaie; PRISTANDA, în picioare, mai pre uşă, stă rezemat în sabie.

TIPĂTESCU *(terminând de citit o frază din jurnal)*. — „...Ruşine pentru oraşul nostru să tremure în faţa unui om!... Ruşine

www.dacoromanica.ro

pentru guvernul vitreg, care dă unul din cele mai frumoase județe ale României pradă în ghiarele unui vampir!..." *(indignat)*. Eu vampir, ai?... Caraghioz!

PRISTANDA *(asemenea)*. — Curat caraghioz!... Pardon, să iertați, coane Fănică, că întreb: bampir... ce-i aia, bampir?

TIPĂTESCU. — Unul... unul care suge sângele poporului. Eu sug sângele poporului!...

PRISTANDA. — Dumneata sugi sângele poporului!... Aoleu!

TIPĂTESCU. — Mișel!

PRISTANDA. — Curat mișel!

TIPĂTESCU. — Murdar!

PRISTANDA. — Curat murdar!

TIPĂTESCU. — Ei! nu s'alege!

PRISTANDA. — Nu s'alege!

TIPĂTESCU. — Cu toată dascălimea dumnealui, cu toată societatea moftologică a dumnealui... degeaba! să-mi raza mie mustățile!

PRISTANDA. — Și mie!

TIPĂTESCU. — Dar în sfârșit, las'o asta! lasă-l sa urle ca un câine!

PRISTANDA. — Curat ca un câine!

PIPĂTESCU. — Începuseși să-mi spui istoria de aseară *(șade)*

PRISTANDA. — Cum vă spuneam, coane Fănică *(se apropie)*, aseară, ațipisem nițel după masă, precum e misia noastră.. că acuma dumneavoastră știți că bietul polițai n'are și el ceas de mâncare, de băutură, de culcare, de sculare, ca tot creștinul...

TIPĂTESCU. — Firește...

PRISTANDA. — Și la mine, coane Fănică, să trăiți! greu de tot... Ce să zici? Familie mare, renumerație mică, după buget, coane Fanică. Încă d'aia nevastă-mea zice: „Mai roagă-te și tu de domnul prefectul să-ți mai mărească leafa, ca te prăpădești de tot..." Noua copii, coane Fănică, să trăiți! nu mai puțin... Statul n'are idee de ce face omul acasa, ne cere numai datoria; dar dè! nouă copii și optzeci de lei pe lună; familie mare, renumerație mică, după buget.

TIPĂTESCU *(zâmbind)*. — Nu-i vorba, după buget e mica, așa e... decât tu nu ești băiat prost: o mai cârpești, de ici, de colo; dacă nu curge, pică... Las'că știm noi!

www.dacoromanica.ro

PRISTANDA. — Ştiţi! Cum să nu ştiţi, coane Fănică, să trăiţi! tocma dumneavoastra să nu ştiţi!

TIPĂTESCU. — Şi nu-mi pare rău, dacă ştii să faci lucrurile cu minte: mie-mi place să mă servească funcţionarul cu tragere de inimă... Când e om de credinţă...

PRISTANDA. — De credinţă, coane Fănică, să trăiţi!

TIPĂTESCU. — Nu mă uit dacă se foloseşte şi el cu o para, două... mai ales un om cu o familie grea.

PRISTANDA. — Nouă suflete, coane Fănică, nouă, şi renumeraţie...

TIPĂTESCU. — După buget...

PRISTANDA. — Mică, sărut mâna, coane Fănică.

TIPĂTESCU. — Lasă, Ghiţă, cu steagurile de alaltăieri ţi-a ieşit bine; ai tras frumuşel condeiul.

PRISTANDA *(uitându-se pe sine şi râzând)*. — Curat condei! *(luându-şi numaidecât seama, naiv)* Adicăte, cum condei, coane Fănică?...

TIPĂTESCU. — Contul jidanului s'a plătit la comitet pe patruzeci şi patru de steaguri...

PRISTANDA *(naiv)*. — Da.

TIPĂTESCU. — Ei?... s'a pus patruzeci şi patru de steaguri?

PRISTANDA *(cu tărie)*. — S'a pus, coane Fănica, s'a pus... Poate unul două să le fi dat vântul jos... da s'a pus...

TIPĂTESCU. — Patruzeci şi patru?

PRISTANDA. — Patruzeci şi patru în cap, coane Fănica.

TIPĂTESCU *(râzând)*. — Nu umbla cu moşturi, Ghiţă. Nu m'am plimbat eu la luminaţie în trăsură cu Zoe şi cu nenea Zaharia în tot oraşul? Tocmai ea, cum e glumeaţă, zice: „Ia să-i numărăm steagurile lui Ghiţă"...

PRISTANDA *(mâhnit)*. — Imi pare rău: tocmai coana Joiţica, tocmai dumneaei, care dè!... să ne aşteptăm dela dumneaei la o protecţie...

TIPĂTESCU. — Apoi, ea n'a zis cu rautate, a zis-o de gluma. Nu ştie şi nenea Zaharia şi ea că eşti omul nostru...

PRISTANDA. — Al dumneavoastră, coane Fănică, şi al coanii Joiţichii, şi al lui conul Zaharia... Ei? şi le-aţi numărat, coane Fănică?... Ei? aşa e? Patruzeci şi patru...

TIPĂTESCU. — Vreo paispce... cinspce.

PRISTANDA. — Apoi să le numărăm, coane Fănică; să le numărăm: două la prefectură.

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU. — Două...
PRISTANDA. — Două pe piaţa lui 11 Februarie...
TIPĂTESCU. — Patru...
PRISTANDA *(căutând în gând)*. — Două la primărie...
TIPĂTESCU. — Şase...
PRISTANDA *(acelaş joc)*. — Unul la şcoala de băieţi..
TIPĂTESCU. — Şapte...
PRISTANDA. — Unul... la şcoala de fete...
TIPĂTESCU. — Opt...
PRISTANDA. — Unul la spital...
TIPĂTESCU. — Nouă...
PRISTANDA. — Două... la catrindală, la sf. Niculae...
TIPĂTESCU. — Unsprezece.
PRISTANDA. — Două la prefectură... paispce...
TIPĂTESCU *(râzând)*. — Le-ai mai numărat pe ale dela prefectură.
PRISTANDA. — Nu, coane Fănică, să trăiţi! *(continuă repede, pe nerăsuflate)* Două la primărie, opspce, patru la şcoli, douăzeci şi patru, doua la catrindală la sf. Niculae treizeci...
TIPĂTESCU *(râzând)*. — Le-ai mai numărat odată pe toate astea şi aduni rău...
PRISTANDA. — Doamne păzeşte, coane Fănică, să trăiţi, patruzeci şi patru, în cap... patruzeci şi patru... Cum zic, unul două, poate vântul... ori cine ştie...
TIPĂTESCU *(râzând)*. — Ghiţă... apoi nu mă orbi dela obraz aşa.
PRISTANDA *(schimbând deodată tonul, umilit şi naiv)*. — Familie mare... renumeraţie[1]) după buget mică...
TIPĂTESCU *(uitându-se la ceas)*. — Ia să lăsăm steagurile, Ghiţă...
PRISTANDA. — Curat să le lăsăm, coane Fănică.
TIPĂTESCU. — Spune odată istoria de-aseară, că ma grăbesc.
PRISTANDA. — Bine ziceţi, coane Fănică. Aseară pe la zece şi jumătate, mă duc acasă, îmbuc ceva şi mă dau aşa pe o parte să aţipesc numai un minuţel, că eram prăpădit de osteneală dela foc. Nevasta zice, pardon: „Desbracă-te, Ghiţă, şi te culcă". Eu, nu ; eu, la datorie, coane Fănică, zi şi noapte la datorie. Aşa, mă scol cam pe la douăspce fără un sfert,

1) Remuneraţie: plată, răsplată.

www.dacoromanica.ro

și pardon, mă desbrac de mondir, scoț chipiul, mă îmbrac țivilește și plec... la datorie, coane Fănică. Până să plec se făcuse vreo unul după douăspce. O iau prin dosul primăriei și apuc pe maidan ca să ieș la bariera „Unirii". Când dau să trec maidanul, văz lumină la ferestrele de din dos ale lu d. Nae Cațavencu, și ferestrele vraiște. Ulucile înalte... dac te sui pe uluci, poți intra pe fereastră în casă. Eu, cu gându la datorie, ce-mi dă în gând ideea ? zic : ia să mai ciupin noi ceva dela onorabilul, că nu strică... și binișor, ca o pisică mă sui pe uluci și mă pui s'ascult : auzeam și vedeam cum v'auz și m'auziți, coane Fănică, știți ca la teatru.

TIPĂTESCU *(interesându-se)*. — Ei, ce ?

PRISTANDA. — Jucaseră stos. [1])

TIPĂTESCU. — Cine era ?

PRISTANDA. — Cine să fie ? dăscălimea : Ionescu, Popescu popa Pripici...

TIPĂTESCU. — Și popa ?

PRISTANDA. — Da, popa și d. Tăchiță, și Petcuș, și Zapisescu toată gașca'n par. Jocul era pe isprăvite... și fumărie de tutun... ieșea pe fereastră ca dela vapor. Mai juca popa și Petcuș. Ăilalți ședeau de vorbă.

TIPĂTESCU. — Și Cațavencu mă 'njura ?

PRISTANDA. — Grozav, coane Fănica, pe guvern și pe d-voas tră... și-și număra voturile.

TIPĂTESCU. — Dăscălimea, popa și moflujii.

PRISTANDA. — Curat moflujii !

TIPĂTESCU. — Las' că le dau eu voturi.

PRISTANDA. — Da să vedeți ce s'a 'ntâmplat... coane Fanica Din vorba 'n vorbă, Cațavencu zice : „Mă prinz cu d-voastr că o să voteze cu noi cine cu gândul nu gândiți, unul pe car contează bampirul — și acolo, pardon, tot bampir vă zicea pe care conteaza bampirul ca pe dumnezeu... și când l-om avea pe ăla, i-avem pe toți... Ia ascultați scrisoarea asta". și scoate o scrisorică din portofel... „Ia ascultați..." Diavolu de popă, n'are de lucru ? se scoală repede dela joc și zice „Să mă 'ngropi, sufletul meu, Năică, nu citi... stăi, s'o ascul și eu... să-mi aprinz numai țigara..." Și, coane Fănică, se scoală dela joc, aprinde chibritul, trage din țigară și vir

1) Vechi joc de cărți

www.dacoromanica.ro

să arunce chibritul aprins pe fereastră drept în ochii mei. Mă trag înapoi, alunec de pe uluci şi caz pe maidan, peste un dobitoc, care pesemne trecea ori şedea lângă uluci. Dobitocul începe să strige, toţi din casă sar năvală la fereastră; eu, cum căzusem, mă ridic degrabă, o iau pituliş pe lângă uluci şi intru în curtea primăriei.

TIPĂTESCU *(interesându-se de povestire)*. — Ei?

PRISTANDA. — M'am mai întors eu, dar închiseseră ferestrele şi lăsaseră perdelele.

TIPĂTESCU. — Cine să fie? Ce scrisoare? Nu pricep... Ghiţă, eu trebue să mă duc la dejun, să nu fac pe nenea Zaharia şi pe Zoe să m'aştepte. Ei nu dejunează fără mine şi nenea Zaharia nu iese înainte de dejun. Şi mai ales cum e Zoe nerăbdătoare...

PRISTANDA. — Ce-mi ordonaţi, coane Fănică?

TIPĂTESCU. — Să-mi afli ce scrisoare e aia şi de cine e vorba

PRISTANDA. — Ascult, coane Fănică.

TIPĂTESCU. — Dacă s'ar putea să punem mâna şi pe firul asta — nu doar că mi-e teamă de intrigile proaste ale lui Caţavencu — dar n'ar fi rău să-l dezarmam cu desăvârşire, s'apoi să-l lucrăm pe onorabilul.

PRISTANDA. — Curat să-l lucrăm!

TIPĂTESCU. — Stăi un minut până să-mi schimb haina; ieşim împreună; am să-ţi mai spun ceva.

PRISTANDA. — Stau, coane Fănică.

(Tipătescu iese în stânga).

SCENA II

PRISTANDA (singur)

Grea misie, misia de poliţai... Şi conul Fănică cu coana Joiţica mai stau să-mi numere steagurile... Tot vorba bietei neveste, zice: „Ghiţă, Ghiţă, pupă-l în bot şi-i papă tot, că satului nu i-crede la ăl flămând..." zic: curat! De-o pildă, conul Fănică: moşia moşie, fonctia fonctie, coana Joiţica, coana Joiţica: trai, neneco, cu banii lui Trahanache... *(luându-şi seama)* babachii... Da eu, unde? famelie mare, remuneraţie după buget mică *(şade în fund, pe un scaun, la o parte)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA III

ZAHARIA TRAHANACHE, GHIȚĂ PRISTANDA apoi TIPĂTESCU și ZOE

TRAHANACHE *(intră prin fund, fără să ia seama la Ghiță, care se ridică repede la intrare. Trahanache e mișcat).* — A! ce coruptă soțietate!... Nu mai e moral, nu mai sunt prințipuri, nu mai e nimic: enteresul și iar enteresul... Bine zice fiu-meu dela facultate alaltăieri în scrisoare: vezi, tânăr tânăr, dar copt, serios băiat! zice: „Tatițo, unde nu e moral, acolo e corupție, și o soțietate fără prințipuri, va să zică ca nu le are!..." Auzi d-ta mișelie, infamie *(vede pe Ghiță).* Aici erai Ghiță? *(se stăpânește).*

PRISTANDA. — Aici, sărut mâna, coane Zahario.

TRAHANACHE. — Fănică a ieșit?

PRISTANDA. — Ba nu, coane Zahario, vine numaidecât momental, e dincolo... A! iată conul Fănică...

TIPĂTESCU *(cu pălăria și haina de oraș vine din stânga, e surprins la vederea lui Zaharia).* — Neica Zaharia! Cum se poate? Ai ieșit înainte de dejun? Ce e?

TRAHANACHE. — E comedie, mare comedie, Fănică, stăi să-ți spui *(îi face semn să expedieze pe Pristandà).*

PRISTANDA *(repede).* — Mai aveți ceva să-mi ordonați, coane Fănică?

TIPĂTESCU. — Nu... Nu uiți de ce-am vorbit. Trebue să avem deslegarea istoriei cât mai degrabă.

PRISTANDA. — Ascult.

TIPĂTESCU. — Nene Zahario, e lung ce ai să-mi spui? Nu mi-o poți spune la dejun?

TRAHANACHE. — Ai puțintică răbdare... Nu trebue să știe Joițica... E comedie mare, Fănică *(șade pe canapea, cu spatele spre fund).*

TIPĂTESCU *(uitându-se la casă).* — Atunci treci, Ghiță, pe la nenea Zaharia p'acasă și lasă-i vorbă coanei Joițichii — nu-i așa, nene Zahario? — să fie așa de bună să nu se supere dacă om întârzia dela dejun... avem ceva politică de vorbit între bărbați.

PRISTANDA. — Ascult, coane Fănică *(Pristandà pleacă spre fund. Tipătescu se întoarce spre Trahanache și coboară. Când Pristandà vrea să iasă prin fund, ușa din dreapta se deschide puțin. Zoe scoate capul, chiamă pe Pristandà: „Pst! Pst!"*

www.dacoromanica.ro

şi închide repede uşa. Tipătescu se întoarce şi îl vede pe Pristandă lângă uşa din dreapta).

TIPĂTESCU. — Ai ? Un'te duci ?

PRISTANDA *(făcându-i semn să tacă şi arătându-i pe Trahanache).* — Unde mi-aţi ordonat.

TIPĂTESCU *(fără a înţelege).* — Dece nu ieşi prin faţă ?

PRISTANDA *(urmându-şi jocul).* — Da, prin faţă...*(se întoarce spre uşa din fund. Tipătescu se 'ntoarce iar spre Trahanache, jocul Zoii se repetă. Fănică se 'ntoarce iar. Ghiţă, care este iar lângă uşa din dreapta, iese năvală pe acolo. Tipătescu dând din umeri, fără să 'nţeleagă, se coboară să şază pe fotoliu, lângă Trahanache).*

SCENA IV

TIPĂTESCU, TRAHANACHE

TIPĂTESCU. — Ei ! neică Zahario, ce e ? ia spune, te văz cam schimbat!...

TRAHANACHE. — Ai puţintică răbdare, să vezi... Azi dimineaţă pe la opt şi jumătate, intră feciorul în odaie nici nu-mi băusem cafeaua — îmi dă un răvăşel şi-mi zice că aşteaptă răspuns... Dela cine era răvăşelul ?

TIPĂTESCU. — Dela cine ?

TRAHANACHE. — Dela onorabilul d. Nae Caţavencu.

TIPĂTESCU. — Dela Caţavencu ?

TRAHANACHE. — Zic : ce are a face Caţavencu cu mine şi eu cu Caţavencu, nici în clin, nici în mâneci, ba chiar putem zice, dacă considerăm după principii, dimpotrivă.

TIPĂTESCU. — Fireşte... Ei ?

TRAHANACHE. — 'Stăi, să vezi *(scoate un răvăşel din buzunar şi-l dă lui Tipătescu).*

TIPĂTESCU (luând răvăşelul şi citind). — „Venerabilului d Zaharia Trahanache, prezident al Comitetului permanent, al Comitetului şcolar, al Comitetului electoral, al Comitetului agricol şi al altor comitete şi comiţii... Loco *(scoate hârtia din plic)*, Venerabile domn, în interesul onoarei d-voastră de cetăţean şi de tată de familie, vă rugăm să treceţi astăzi între orele 9 jum. şi 10 a. m. pe la biroul ziarului „Răcnetul Carpaţilor" şi sediul Societăţii Enciclopedice Cooperative „Aurora Economică Română", unde vi se va comunica un

www.dacoromanica.ro

document de cea mai mare importanţă pentru d-voastră.. Al d-voastră devotat, Caţavencu, director-proprietar al ziarului „Răcnetul Carpaţilor", prezident fundator al Societăţii Enciclopedice Cooperative „Aurora Economică Română..." Ei ? ce document ?

TRAHANACHE. — Ai puţintică răbdare ! să vezi... M'am gândit : să nu mă duc... să mă duc. să nu mă duc... ia. numai de curiozitate, să mă duc, să văz ce moft mai e şi ăsta. Ma îmbrac degrabă, Fănică, şi mă duc.

TIPĂTESCU. — La Caţavencu ?

TRAHANACHE. — Stăi, să vezi... la Caţavencu. — Cum intru se scoală cu respect şi mă poftește pe fotel. „Venerabile" în sus, „venerabile" 'n jos. „Imi pare rău, că ne-am răcit împreună, zice el, că eu totdeauna am ţinut la d-ta ca la capul judeţului nostru..." şi în sfârşit o sumă de delicateţuri... Eu serios, zic: „Stimabile, m'ai chemat să-mi arăţi un docoment. arată docomentul!" Zice: „Mi-e teamă, zice, că o să fie o lovitură dureroasă pentru d-ta, şi ar fi trebuit să te pregătesc mai dinainte, d-ta un bărbat aşa de, şi aşa de..." şi iar delicateţuri. Zic iar: „Stimabile, ai puţintică răbdare. docomentul..." El iar: „că dè, damele..." Să vezi unde vrea să m'aducă mişelul !.. Biata Joiţica ! să nu cumva sa-i spui. să nu care cumva să afle ! cum e ea simţitoare !...

TIPĂTESCU. — Ce! a cutezat? mizerabilul! *(se ridică turburat)*.

TRAHANACHE *(oprindu-l)*. — Stăi, să vezi ! „... că dè, damele. zice nu înţeleg totdeauna meritele şi calităţile morale ale bărbatului, şi respectul care va să zică, ce trebue să-i poarte..." In sfârşit *(Tipătescu fierbe)* ce s'o mai lungesc degeaba! După ce-i pui piciorul în prag şi-i zic: „Ia ascultă. stimabile, ai puţintică răbdare: docomentul!" vede mişelul că n'are încotro, şi-mi scoate o scrisorică... Ghici a cui şi către cine ?

TIPĂTESCU *(deabia stăpânindu-şi emoţia)*. — A cui ? a cui. nene Zahario ?

TRAHANACHE. — Stăi, să vezi *(răspicat şi râzând)*. A ta către nevastă-mea, către Joiţica : scrisoare de amor în toată regula... Ai ? ce zici d-ta de asta ?

TIPĂTESCU *(turburat rău)*. — Nu se poate, nu se poate !

TRAHANACHE. — Am citit-o de zece ori poate: o ştiu pe dinafară ! ascultă : „Scumpa mea Zoe, venerabilul (adică eu)

www.dacoromanica.ro

merge deseară la întrunire (întrunirea de alaltăieri seara). — Eu (adică tu) trebue să stau acasă, pentrucă aştept depeşi dela Bucureşti, la care trebue să răspunz pe dată; poate chiar să mă cheme ministrul la telegraf. Nu mă aştepta, prin urmare, şi vino tu (adică nevastă-mea, Joiţica) la cocoşelul tău (adică tu) care te adoră, ca totdeauna şi te sărută de o mie de ori, Fănică..." *(priveşte lung pe Tipătescu, care e în culmea agitaţiei).*

TIPĂTESCU *(plimbându-se înfuriat).* — Nu se poate! O să-i rup oasele mizerabilului!... Nu se poate!

TRAHANACHE *(placid).* — Fireşte că nu se poate; dar ţi-ai fi închipuit aşa mişelie... *(cu candoare).* Bine, frate, înţeleg plastografie [1]) până unde se poate, dar până aci nu înţeleg... Ei, Fănică, să vezi imitaţie de scrisoare! să zici şi tu că e a ta, dar să juri, nu altceva, să juri! *(oprindu-se şi privind pe Tipătescu, care se plimbă cu pumnii încleştaţi; cu mirare şi ciudă)* Uite-te la el cum se turbură! Lasă, omule, zi-i mişel şi pace! Ce te aprinzi aşa? Aşa e lumea, n'ai ce-i face, n'avem s'o schimbăm noi. Cine-şi poate închipui până unde poate merge mişelia omului!

TIPĂTESCU *(acelaş joc).* — Mizerabilul!

TRAHANACHE. — Măi omule, ai puţintică răbdare, zi-i ce i-am zis eu: „Eşti tare, stimabile, la machiaverlicuri, [2]) tare, tare, n'am ce să zic: dar nu ţi-ai găsit omul..." Ei, dacă a văzut că nu i se trece cu mine, ştii la ce-a ajuns? Mi-a spus că dacă nu dau eu importanţă lucrului, o să-i dea publicul, pentrucă scrisoarea o să se publice duminică la gazetă şi o să fie pusă în cercevea [3]), ca s'o vază oricine-o pofti.

TIPĂTESCU *(turbat).* — Îl împuşc! îi dau foc! trebue să mi-l aducă aci numaidecât, viu ori mort, cu scrisoarea *(se repede în fund).* Ghiţă! Ghiţă! Să vie poliţaiul!

TRAHANACHE *(după el până în fund).*— Ai puţintică... *(întorcându-se singur în scenă)* E iute, n'are cumpăt. Aminteri bun băiat, deştept, cu carte, dar iute, nu face pentru un prefect. Într'o soţietate fără moral şi fără prinţip... trebue să ai şi puţintică diplomaţie!

---

1) Falsificarea scrisului cuiva.
2) Aici: şiretlicuri, tertipuri.
3) Ramă.

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU *(întorcându-se din fund.* — Infamul ! Canalia !

TRAHANACHE. — Ei, astâmpără-te omule, şi lasă odată moşturile, avem lucruri mai serioase de vorbit. Deseară e întrunire. S'a hotărît ? Punem candidatura lui Farfuridi ? Ce facem? — Deseară, am aflat că dăscălimea cu Caţavencu şi cu toţi ai lor va să facă scandal. Trebue să-i spunem lui Ghiţă să îngrijească. Mişelul de Caţavencu o să ia deseară cuvântul ca să ne combată...

TIPĂTESCU *(fierbând mereu).* — Nu te teme, nene Zahario, deseară d. Caţavencu nu o să fie la întrunire, o să fie în altă parte — la păstrare.

TRAHANACHE. — Aide, mergi la dejun ?

TIPĂTESCU. — Nu, neică Zahario, mulţumim, am treabă. Du-te dumneata singur ; sărutări de mâini coanii Joiţichii.

TRAHANACHE. — Bine, dar la prânz desigur. Deseară eu mă duc la întrunire, trebue să stai cu Joiţica, i-e urît singură. După întrunire avem preferanţă...

TIPĂTESCU *(ameţit).* — Da, neică Zahario.

TRAHANACHE. — La revedere, Fănică.

TIPĂTESCU. — La revedere, neică Zahario...

TRAHANACHE *(mergând spre uşă, condus de Tipătescu).* — Şi nu te mai turbura, neică, pentru fitece mişelie. Nu vezi tu cum e lumea noastră ? Intr'o soţietate fără moral şi fără prinţip, nu merge s'o iei cu iuţeală, trebue să ai *(cu fineţe)* puţintică răbdare... *(iese în fund).*

SCENA V

TIPĂTESCU, apoi ZOE

TIPĂTESCU *(vine ameţit şi împleticindu-se din fund şi cade pe un scaun cu capul în mâini).* — Ce să fac ? Ce să fac ? şi nu mai vine Ghiţă !...

ZOE *(ieşind din dreapta misterios şi coborînd repede lângă el).* — Fănică ! Fănică !

TIPĂTESCU *(ridicându-se iute).* — Zoe !... Ştii ?

ZOE *(dezolată).* — Ştiu ! Sunt nenorocită, Fănică. Ştiu... am fost dincolo în odaie, am intrat pe scăricica din dos... Am venit numaidecât după Zaharia. N'am avut curaj să dau ochii cu el, măcar că nu crede... Am auzit tot, tot, tot. Sunt nenorocită, Fănică... Când a plecat Ghiţă l'-am chemat dincolo.

www.dacoromanica.ro

(Tipătescu înțelege) i-am spus tot: numai el ne poate scăpa
TIPĂTESCU. — De unde aflaseși?
ZOE. — Eu am știut numaidecât după Zaharia... Uite!... *(îi dă o scrisoare. Scena aceasta se face cu multă nervozitate).*
TIPĂTESCU *(citind)*. „Stimabilă doamnă, la redacția noastră se află un document iscălit de amabilul nostru prefect și adresat d-voastră. Acest document vi s'ar putea ceda în schimbul unui sprijin pe lângă amabilul în chestiune. Binevoiți dar a trece îndată pe la biroul nostru, spre a regula această afacere într'un chip mulțumitor pentru amândouă părțile..." — *(cu disperare)* Cum? cum? când ai pierdut biletul, Zoe?
ZOE *(înnecată)*. — Nu știu... Alaltăieri seara, când am plecat dela tine, îl aveam; când am ajuns acasă, nu știu dacă-l mai aveam; poate să fi scos batista pe drum și mi-a căzut scrisoarea: le aveam tot într'un buzunar!
TIPĂTESCU. — A! ce nenorocire!
ZOE. — M'am dus la Cațavencu... dela el veneam acuma. Mi-a propus să-mi dea înapoi scrisoarea, cu condiție să-i asigurăm alegerea. Aminteri, publică scrisoarea poimâine...
TIPĂTESCU *(în prada agitației)*. — Lupta este disperată. Vrea să ne omoare, trebue să-l omorîm!... Și nu mai vine Ghiță...
ZOE. — Pe Ghiță l-am trimes eu la Cațavencu, să-i cumpere scrisoarea cu orice preț.
TIPĂTESCU. — Care va să zică Ghiță e acolo?
ZOE. — Desigur *(se aude sgomot)*.
TIPĂTESCU. — El trebue să fie... *(se repede la ușa din fund, o deschide și se trage iute înapoi)*. A! Ascunde-te... degrabă *(o duce repede și ies amândoi prin stânga)*.

SCENA VI

FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU intrând misterios din fund; apoi TIPĂTESCU din stânga.

BRÂNZOVENESCU. — Poate să nu fie tocmai așa; poate că e o manoperă... o manoperă grosolană, ca să intimideze pe câțiva nehotărîți...
FARFURIDI *(cu intenție fină)*. — Pe venerabilul domn Trahanache l-am văzut intrând la Cațavencu astăzi pe la zece, când mă duceam în târg... Eu, am n'am să 'ntâlnesc pe cineva, la zece fix mă duc în târg...

www.dacoromanica.ro

BRÂNZOVENESCU. — Ei!

FARFURIDI. — Pe respectabila madam' Trahanache am văzut-o ieşind dela Caţavencu tot astăzi pe la unsprece, când mă'ntorceam din târg... Eu, am n'am clienţi acasă, la unsprece fix mă 'ntorc din târg...

BRÂNZOVENESCU. — Nu 'nţeleg.

FARFURIDI. — Cum nu 'nţelegi? la unsprezece fix...

BRÂNZOVENESCU. — Nu frate, nu 'nţeleg daraverile astea cu opoziţia; tu ai văzut pe Trahanache întâi, pe urmă pe madam Trahanache, şi eu adineaori am văzut pe poliţaiul, pe Ghiţă, intrând la Caţavencu...

FARFURIDI *(cu intenţie)*. — Ei?

BRÂNZOVENESCU *(cu îndoială)*. — Să fie trădare la mijloc? ai?

FARFURIDI. — Eu merg şi mai departe şi zic: trădare să fie, dacă o cer interesele partidului, dar s'o ştim şi noi!...

BRÂNZOVENESCU. — Prefectul trebue să ne dea cheia comediei ăştia... Iacătă-l...

TIPĂTESCU *(venind din stânga turburat şi dându-şi aer silit de degajare)*. — Salutare, salutare, stimabile!

BRÂNZOVENESCU *(aparte)*. — E galben!

FARFURIDI *(aparte)*. — Ce roşu s'a făcut *(tare)*. Salutare, salutare, onorabile...

TIPĂTESCU *(oferindu-le locuri)*. — Ia poftiţi, ia poftiţi, mă rog.

BRÂNZOVENESCU. — Mulţumim, mulţumim, stimabile, dar ne cam grăbim: sunt douăsprece trecute.

FARFURIDI. — Şi eu, am n'am înfăţişare, la douăsprece trecute fix mă duc la Tribunal...

BRÂNZOVENESCU. — Uite de ce e vorba, stimabile, să fim scurţi... Prin târg... se spune...

FARFURIDI. — Adică, dă-mi voie, să fim expliciţi; mie îmi place să pun punctele pe i... se aude...

BRÂNZOVENESCU. — Se aude... cum că partidul nostru dă la colegiul II [1]) ajutor lui Caţavencu...

---

1) In epoca „Scrisorii pierdute" se vota pe colegii. Au fost la început patru, apoi trei colegii. Succesul guvernului era asigurat prin folosirea cunoscutelor mijloace de „ onvingere" a alegătorilor, mijloace atât de tipic reprezentate în „Scrisoarea pierdută" de către Pristanda şi băieţii" lui. Iar la colegiul al 3-lea (sau mai înainte la al 4-lea) unde votau masele, se vota indirect prin delegaţi.

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU *(mișcat)*. — Care partid? Care Cațavencu?
BRÂNZOVENESCU. — Cum care partid?
FARFURIDI. — Adică partidul nostru: madam Trahanache, dumneata, nenea Zaharia, noi și ai noștri... să ducem pe brațe pe d. Cațavencu.
TIPĂTESCU. — Și cine spune asta? *(râde silit)*.
BRÂNZOVENESCU. — Nu râde, stimabile, nu râde; a început să se vorbească...
FARFURIDI. — Și dè!... ce să zicem! lumea are pentru ce să intre la bănuieli.
BRÂNZOVENESCU. — D. Trahanache la vizită la d. Cațavencu...
TIPĂTESCU. — Ei?
FARFURIDI. — Madam Trahanache la vizită la d. Cațavencu...
TIPĂTESCU. — Ei?
BRÂNZOVENESCU. — D. Ghiță polițaiul la vizită la d. Cațavencu...
FARFURIDI. — De unde și până unde?
BRÂNZOVENESCU.— Noi, ce să zicem — ne temem de ce spune lumea...
TIPĂTESCU *(nervos)*. — Ei, ce spune lumea?
FARFURIDI. — Vrei să vorbesc curat și deslușit, stimabile? Ne temem de trădare... Na!
TIPĂTESCU *(după ce s'a întors când la unul când la altul, supărat către Farfuridi)*. — Amice, d-le Farfuridi, nu ți se pare d-tale că te faci mai catolic decât papa?
FARFURIDI *(hotărît)*. — Da, când e vorba de principuri, stimabile, da, mă fac, adică, nu, nu mă fac, sunt, când e vorba de asta, sunt mai catolic decât papa...
TIPĂTESCU *(supărat)*. — Domnilor, nu primesc acasă la mine astfel de observații, pe care, dați-mi voie să vă spui, le consider ca niște insulte...
FARFURIDI. — Să nu ne iuțim, stimabile...
TIPĂTESCU. — Cum să nu mă iuțesc, onorabile? D-voastră veniți la mine acasă, la mine, care mi-am sacrificat cariera și am rămas între d-voastră, ca să vă organizez partidul — căci fără mine, trebue să mărturisiți că d-voastră n'ați fi putut niciodată să fiți un partid — d-voastră veniți la mine acasă să mă numiți pe față trădător... Al asta nu pot să v'o permit...
BRÂNZOVENESCU *(scoțând o hârtie din buzunar)*. — Mă rog,

www.dacoromanica.ro

iată ce se împarte acum prin târg, din partea lui d. Cațavencu... E tipărit, stimabile!

TIPĂTESCU *(mișcat, îi smulge hârtia)*. — Tipărit?

FARFURIDI *(smulgându-i-o el)*. — Da, tipărit, dă-mi voie.. *(citește)*. „Dăm ca pozitivă știrea cumcă desigur candidatura amicului nostru politic d. *Cațavencu*, prezidentul grupului independent, este pusă la adăpost de orice loviri din partea administrației. *Din contra*, avem cuvinte *puternice* pentru a crede că *atât* bătrânul și venerabilul d. Trahanache, prezidentul Comitetului electoral, cât și *junele* și *onorabilul* nostru prefect, ar fi convinși *în fine* că în împrejurările prin care trece țara, județul nostru nu poate fi mai bine reprezentat decât de un bărbat independent ca amicul nostru d. *Ca-ța-ven-cu*... D. Cațavencu va lua cuvântul la întrunirea de deseară... Comitetul grupului independent" *(vorbit)*... Aud?

TIPĂTESCU *(aparte)*. — Nu mai rămâne nicio clipă de pierdut *(tare)* Domnilor, vă rog, niște afaceri importante mă chiamă numaidecât la telegraf... Mă scuzați... dar... *(merge la o masă și trage clopoțelul, apoi iese în fund)*.

BRÂNZOVENESCU. — Așa scurt?

FARFURIDI. — Adică, cum am zice, poftiți pe ușă afară... Bine!

TIPĂTESCU *(apare în fund cu un fecior)*. — Unde e Ghiță?

FECIORUL. — L-am căutat tot târgul, coane Fănică, nu e *(vorbesc încet, în fund)*.

BRÂNZOVENESCU *(care a vorbit încet cu Farfuridi)*. — Aide la Trahanache... Aici am aflat tot... Aide...

FARFURIDI. — Brânzovenescule, mi-e frică de trădare... Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU. — Două-sprece trecute...

FARFURIDI. — Două-sprece trecute?... Eu, la două-sprece trecute fix...

TIPĂTESCU *(coborînd între ei)*. — Astfel dar, d-lor...

BRÂNZOVENESCU. — Ne ducem, ne ducem, stimabile, nu voim să facem deranj...

FARFURIDI *(grav)*. — Ne ducem, dar gândește-te stimabile că suntem membrii aceluiaș partid... Cum ziceam adineaori amicului Brânzovenescu: trădare să fie *(cu oarecare emoție)* dacă o cer interesele partidului, dar s'o știm și noi... De-aceea, eu totdeauna am repetat cu strămoșii noștri, cu Mihai-Bravul și Ștefan-cel-Mare: iubesc trădarea, *(cu inten-*

www.dacoromanica.ro

ție) dar urăsc pe trădători... *(schimbând tonul, cu dezinvoltură).* Salutare, salutare, stimabile!...

BRÂNZOVENESCU *(asemenea).* — Salutare!...

TIPĂTESCU *(închizând ușa după ei, grozav de plictisit).* — A! *(coboară).*

SCENA VII

TIPĂTESCU, ZOE, apoi CETĂȚEANUL TURMENTAT

ZOE *(ieșind din stânga repede).* — S'a dus?... Ai văzut, Fănică? Ai auzit? Și Ghiță nu mai vine... Fănică, Fănică, ne amenință o nenorocire grozavă...

TIPĂTESCU. — Taci! vine cineva. E Ghiță desigur *(se repede la ușa din fund, prin care apare Cetățeanul turmentat).*

CETĂȚEANUL *(șovăind).* — Sluga *(în tot jocul sughite și șovăie).*

ZOE. — Cine e ăsta?

TIPĂTESCU. — Ce poftești d-ta?

CETĂȚEANUL. — Eu?... *(sughite)* Eu sunt alegător...

TIPĂTESCU *(nervos).* — Cum te chiamă?

CETĂȚEANUL. — Cum mă chiamă? Ce trebue să spui cum mă chiamă... vorba e, sunt alegător? *(șovăie).*

ZOE. — E turmentat?

TIPĂTESCU. — Dracul să-l ia! nu e nimeni afară: lasă să-mi intre aici toți nebunii, toți bețivii... Aide, ieși!

CETĂȚEANUL. — Nu sunt turmentat... *(zâmbind)* coană Joițico... Las' că ne cunoaștem... Mă cunoaște conul Zaharia dela 11 Februarie... Nu e vorba, ținem la d. Nae Cațavencu... e din Soțietate... dar vorba e, eu alegător... eu... *(sughite)* apropitar... eu pentru cine votez? *(sughite)* d'aia am venit *(șovăie).*

ZOE. — Trimite-l, Fănică, dă-i drumul... e amețit de tot...

TIPĂTESCU *(luându-l cu binișorul).* — Fii bun, cetățene, du-te. Al'dată mai vorbim...

CETĂȚEANUL. — Dar ce să vorbim al'dată?

ZOE. — A!

CETĂȚEANUL. — Acu ce treabă avem?... Nu vă uitați la mine că sunt așa de... Am făcut-o de oaie de tot. Să vezi d-ta cum de a devenit la băutura... *(sughite)* că a fost lată de tot...

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU *(necăjit)*. — Fii bun, omule, şi 'nţelege *(vrea să-l apuce)*.

CETĂŢEANUL. — Eu am găsit *(sughite)* o scrisoare...

TIPĂTESCU şi ZOE. — O scrisoare !

CETĂŢEANUL. — Da *(către Tipătescu)* A d-tale către coana Joiţica... Am găsit-o alaltăieri seara pe drum, când ieşeam dela întrunire... Fă-ţi idee *(sughite)* de alaltăieri seara până azi dimineaţă s'o duci într'un chef !...

TIPĂTESCU *(repezindu-se şi apucându-l cu amândouă mâinile de gât)*. — Mizerabile !

CETĂŢEANUL. — Nu mă sgudui *(sughite)* că ameţesc...

ZOE. — Lasă-l, Fănică, să vedem.

CETĂŢEANUL. — Lăsaţi-mă să vedeţi. Când am găsit-o, de curiozitate am deschis-o şi m'am dus subt un felinar, s'o citesc. N'apucasem s'o isprăvesc bine... şi haţ ! pe la spate, d. Caţavencu... dă să mi-o ia.

TIPĂTESCU. — Şi *(disperat)* ţi-a luat-o ?

ZOE *(acelaş joc)*. — Ţi-a luat-o ?

CETĂŢEANUL. — Aşi ! Am băgat-o în buzunar. Zice d. Nae : „Aşa ? faci parte din soţietatea noastră şi primeşti scrisori dela prefectul, cetăţene, bravos ! — Zic: *(sughite)* Aşi ! dela prefectul ! — Zice : I-am cunoscut slova... Ia arată-mi-o. — Doamne păzeşte !" Ba că dă-mi-o, ba că nu ţi-o dau, din vorbă 'n vorbă, tura-vura, ne-am abătut pe la o ţuică... una—două—trei... pe urmă dă-i cu bere, dă-i cu vin, dă-i cu vin, dă-i cu bere... A făcut cinste d. Nae... l-am băut... oo! l-am băut !

ZOE. — Dar scrisoarea ?

TIPĂTESCU. — Scrisoarea *(se repede la el strigând)*, unde e scrisoarea ?

CETĂŢEANUL. — Nu striga *(sughite)* că ameţesc !... O am la mine scrisoarea *(amândoi îl ascultă şi-l privesc cu îndoială şi nerăbdare nervoasă)*. Da.

ZOE şi TIPĂTESCU. — S'ar putea !

CETĂŢEANUL. — Da... o am la mine *(căutându-se prin buzunare)*. Ehei! d. Nae zicea că-mi dă zece poli pe ea; zic: nu trebue, onorabile, parale... slava domnului... aprpitar sunt *(sughite)* alegător... *(sughite şi se caută mereu)*. Vorba e... *(sughite)*, eu pentru cine votez ? *(se opreşte din căutat şi cu*

www.dacoromanica.ro

simplicitate) Am pierdut-o! *(se mai caută, apoi cu hotărîre)* Am pierdut-o!

TIPĂTESCU. — A!

ZOE. — Ți-a furat-o Cațavencu!

CETĂȚEANUL. — Adică d. Nae. Se prea poate... că am și dormit... Vezi d-ta *(Zoe și Tipătescu își frâng mâinile)* fă-ți idee... dă-i cu bere, dă-i cu vin... dă-i cu vin... dă-i cu...

TIPĂTESCU *(apucându-l și sguduindu-l)*. — Mizerabile! Ce ai făcut!

CETĂȚEANUL *(căzând pe un scaun)*. — Nu mă sgudui!

SCENA VIII

ACEIAȘI — GHIȚĂ PRISTANDA

PRISTANDA *(intră gâfâind într'un suflet, prin fund)*. — Coane Fănică! Coană Joițico!

TIPĂTESCU și ZOE. — Ghiță!

PRISTANDA. — Vine! vine conul Zaharia!

CETĂȚEANUL *(pufnind)*. — Conul Zaharia?... nu mai spune *(sughite)* că amețesc...

TIPĂTESCU *(lui Pristandă, arătând pe Cetățeanul turmentat)*. — Ia-l pe nenorocitul ăsta, și...

ZOE. — Și dă-i drumul prin dos, pe scara a mică.

PRISTANDA *(ridicând pe Cetățeanul turmentat)*. — Aide, cetățene! *(îl împinge spre dreapta)*.

CETĂȚEANUL. — Nu mă 'mpinge *(sughite)* că amețesc.

PRISTANDA *(acelaș joc)*. — Aide!

CETĂȚEANUL. — Vorba e... eu pentru cine votez?...

PRISTANDA. — Aide!

CETĂȚEANUL. — Nu mă 'mpinge *(sughite)* că amețesc. *(Ieșe, împins de Pristandă)*.

SCENA IX

ZOE, TIPĂTESCU, apoi GHIȚĂ PRISTANDA și TRAHANACHE

TIPĂTESCU *(repede Zoii)*. — De Zaharia nu avem teama: știe tot, dar nu crede nimica... N'ai auzit?

ZOE. — Fănică! Fănică! *(Ghiță intră din dreapta)*. Ce-ai făcut, Ghiță? Ai fost la Cațavencu?

www.dacoromanica.ro

PRISTANDA. — Am fost, coană Joiţico... Se lasă greu, greu de tot: o mie de poli, ori deputăţia...

TIPĂTESCU. — Trebue să punem mâna pe el *(hotărît)*. Du-te Ghiţă, ia jandarmi... viu ori mort, trebue să mi-l aduci la poliţie, acuma într'un moment.

ZOE. — Fănică!...

TIPĂTESCU. — Du-te.

PRISTANDA. — Ascult! *(vrea să pornească spre fund, în momentul acesta intră Trahanache cu aerul triumfător).*

TRAHANACHE. — L-am prins cu alta mai boacănă!

ZOE *(începând să se jelească şi căzându-i ca leşinată în braţe)*. — Nene! nene!

TRAHANACHE. — Joiţico! *(către Tipătescu)* A aflat?

TIPĂTESCU. — Ştie tot!

TRAHANACHE *(îngrijind-o, după ce a pus-o cu ajutorul lui Pristandă pe fotoliu)*. — Bine, omule, nu ţi-am zis să nu-i spui? o ştiam eu cât e de simţitoare! Iaca vezi! *(toţi o îngrijesc)*. Ei! Ţi-am spus că l-am prins pe onorabilul cu alta mai boacănă... Ghiţă, iute un pahar cu apă *(Ghiţă iese în stânga)*.

TIPĂTESCU. — Care onorabilul?

TRAHANACHE *(acelaş joc)*. — Ei, ai puţintică răbdare... Catavencu, dè...

TIPĂTESCU. — Cu ce alta?

TRAHANACHE *(bătând cu putere în palmele Joiţichii)*. — Cu altă plastografie... Ce plastograf!

PRISTANDA *(care a venit cu paharul cu apă)*. — Curat plastograf!

(Cortina cade).

ACTUL II

Acelaş salon

SCENA I

TRAHANACHE, FARFURIDI şi BRÂNZOVENESCU

(stau împrejurul unei mese rotunde, studiind listele electorale; fiecare are câte un creion colorat în mână).

BRÂNZOVENESCU. — Şaizeci şi nouă cu roşu, buni... unsprezece cu albastru... ai lor...

FARFURIDI. — Doisprezece...

www.dacoromanica.ro

TRAHANACHE. — Ai puțintică răbdare... unu, doi, cinci... șapte... zece... unsprezece.
FARFURIDI. — Doisprezece...
TRAHANACHE. — Cu Ienache Siripeanu.
BRÂNZOVENESCU. — Nici nu mai are drept de vot, de când și-a măritat fata... Nu i-a dat casele de zestre? Ei? Dacă votează, merge la pușcărie onorabilul.
TRAHANACHE. — Ai puțintică răbdare... Da dacă-l putem aduce să voteze cu noi...
FARFURIDI. — Altă vorbă... Să voteze cu noi, e ușor; are procesul cu epitropia bisericii, săptămâna viitoare... dar să voteze cu noi? Adică cum să voteze cu noi?...
BRÂNZOVENESCU. — Adică cum să voteze cu noi ?
TRAHANACHE. — Să voteze cu noi.
BRÂNZOVENESCU. — Nu pricepi, neică Zahario, vorba noastră? Adică „noi", partidul nostru, pentru cine votăm noi, pentru cine lucrăm noi? Noi încă nu știm...
TRAHANACHE. — Mă rog, aveți puțintică...
FARFURIDI. — Nu știm...
TRAHANACHE. — Mă rog, aveți...
FARFURIDI. — Ba eu merg și mai departe și zic, cum ziceam lui amicul meu Brânzovenescu: mă tem de trădare...
TRAHANACHE. — Cum de trădare?
BRÂNZOVENESCU. — De-aia noi astăzi, când am mirosit ceva cumva...
FARFURIDI. — Ceva cumva...
TRAHANACHE. — Ceva cumva?
BRÂNZOVENESCU. — Dacă e ceva la mijloc...
FARFURIDI. — Ceva la mijloc...
TRAHANACHE. — Ceva la mijloc?
FARFURIDI. — Da, așa, dacă e trădare, adică dacă o cer interesele partidului, fie!
BRÂNZOVENESCU. — Dar cel puțin s'o știm și noi *(Trahanache vrea să-i întrerupă, fără să izbutească).*
FARFURIDI. — Pentrucă eu am zis-o cu strămunii noștri, cu Mircea-cel-Bătrân și cu Vlad-Țepeș, neică Zahario: îmi place trădarea, dar...
TRAHANACHE. — Mă rog, ai puțintică...
BRÂNZOVENESCU. — Ce răbdare, neică Zahario! Nu mai e vreme de așa lucru... Astă seară e întrunire?

www.dacoromanica.ro

FARFURIDI. — Mâine începe alegerea?

TRAHANACHE. — Da...

FARFURIDI. — Ei! pentru cine votăm?

BRÂNZOVENESCU. — Pentru cine votăm?

TRAHANACHE. — Aveţi puţintică răbdare! Pentru cine aţi mai votat şi până acuma?

BRÂNZOVENESCU. — Nu înţeleg.

FARFURIDI. — Nici eu.

TRAHANACHE. — Mă rog, ia să ne tălmăcim noi puţintel...

FARFURIDI. — Să ne tălmăcim, da, să ne tălmăcim, asta o cerem şi noi.

TRAHANACHE. — Ce sunteţi d-voastră, mă rog? Vagabonţi de pe uliţă? nu... Zavragii? nu... Căuzaşi? nu... D-voastră adică noi, suntem cetăţeni, d-le, suntem onorabili... Mai ales noi trei suntem stâlpii puterii: proprietari, membrii Comitetului permanent, ai Comitetului electoral, ai Comitetului şcolar, ai Comitetului pentru statuia lui Traian, ai Comiţiului agricol şi eţetera. Noi votăm pentru candidatul pe care-l pune pe tapet partidul întreg... pentrucă dela partidul întreg atârnă binele ţării, şi dela binele ţării, atârnă binele nostru...

BRÂNZOVENESCU. — Aşa e...

FARFURIDI. — Aşa e, dar...

TRAHANACHE. — Dar ce? Numele candidatului poate să fie al meu, al d-tale, ori al d-sale, după cum cer enteresuri'e partidului. Din moment în moment aşteptăm să-l ştim... Prefectul trebue să vie; nu-l aşteptăm să vie dela telegraf? Ei? nu bate telegraful?... bate; ce treabă alta are? Poate că acuma când noi vorbim, poate să fi şi sosit numele... pe sârmă, stimabile... Da, pe sârmă, ce crezi d-ta?

FARFURIDI. — Toate bune şi frumoase cum le tălmăceşti d-ta, neică Zahario, dar nouă... nouă ni-e frică de trădare...

BRÂNZOVENESCU. — Nu din partea d-tale...

FARFURIDI. — Nu din a d-tale...

TRAHANACHE. — Da din a cui?

FARFURIDI. — Din a cui, din a cui? ştii d-ta din a cui...

TRAHANACHE. — Să n'am parte de Joiţica, dacă ştiu.

BRÂNZOVENESCU. — Ei, stimabile, prea te faci chinez, dă-mi voie...

www.dacoromanica.ro

FARFURIDI. — Ştii ce, venerabile neică Zahario, ia să dăm noi mai bine cărţile pe faţă.
TRAHANACHE. — Dă-le, neică, să vedem.
FARFURIDI. — Ţi-am spus că mi-e frică de trădare... Ei?
BRÂNZOVENESCU. — Ei?
TRAHANACHE. — Ei?
FARFURIDI. — Ei! ni-e frică din partea amicului.
TRAHANACHE. — Care amic?
BRÂNZOVENESCU. — Care amic, care amic? Ştii d-ta...
TRAHANACHE. — Să n'am parte de Joiţica, dacă ştiu.
FARFURIDI. — Iar te faci chinez...
TRAHANACHE. — Zău nu...
FARFURIDI. — Din partea amicului... Fănică..
TRAHANACHE *(surprins)*. — Ce?
BRÂNZOVENESCU. — Din partea prefectului.
TRAHANACHE *(încruntat)*. — Cum?
FARFURIDI *(scurt)*. — Nouă ni-e frică... dè! că-şi dă coatele cu Caţavencu...
TRAHANACHE *(urmează jocul crescendo)*. — Cu Caţavencu?
FARFURIDI. — Cu moftologul...
BRÂNZOVENESCU. — Cu nifilistul...
TRAHANACHE *(deabia stăpânindu-şi indignarea)*. — Cu Caţavencu? trădare? Fănică trădător! Ei! bravos! Ei! asta mi-a plăcut! Ei! nu m'aşteptam! Ei! ne-am procopsit!
FARFURIDI. — Dè! noi...
BRÂNZOVENESCU. — Ce ne-am zis?
TRAHANACHE *(biruit din ce în ce mai mult de indignăre)*. — Ai puţintică răbdare, stimabile. Nu dau voie nimănui să-şi permită, mă 'nţelegi, să bănuiască măcar câtuşi de puţin pe Fănică. Pentru mine, stimabile, mă 'nţelegi, să vie cineva să-mi bănuiască nevasta, pe Joiţica...
BRÂNZOVENESCU. — Pe coana Joiţica, onorabile...
FARFURIDI. — Imi pare rău, neică Zahario, noi nu...
TRAHANACHE *(şi mai indignat)*. — Ai puţintică răbdare... zic: pentru mine să vie cineva să bănuiască pe Joiţica, ori pe amicul Fănică, tot una e... E un om cu care nu trăiesc de ieri de alaltăieri; trăiesc de opt ani, o jumătate de an după ce m'am însurat a doua oară. De opt ani trăim împreună ca fraţii, şi niciun minut n'am găsit la omul ăsta măcar atitica rău... Credeţi d-voastră că ar fi rămas el prefect aici şi nu

www.dacoromanica.ro

s'ar fi dus director la Bucureşti, dacă nu stăruiam eu şi cu Joiţica... şi la dreptul vorbind, Joiţica a stăruit mai mult...

FARFURIDI. — Ei! se 'nţelege, damele sunt mai ambiţioase...

TRAHANACHE *(şi mai indignat)*. — Ai puţintică răbdare... Nu de ambiţ, că ni-era prieten — pentru enteresul partidului. Cine altul ar fi putut fi prefect al nostru?

FARFURIDI. — S'ar mai fi găsit, poate.

TRAHANACHE. — Să-mi dai voie să nu te crez? Un om endepandent, care a făcut servicii partidului, judeţului, ţării... şi mie, ca amic, mi-a făcut şi-mi face servicii, da!... şi să veniţi d-voastră, tot din partid, *(cu ton de mustrare aspră)* şi să bănuiţi că... să vă pronunţaţi cu astfel de cuvinte neparlemantare... Imi pare rău...

BRÂNZOVENESCU. — In sfârşit, noi...

TRAHANACHE. — Ai puţintică răbdare... Imi pare rău... *(indignat rău de tot)*. Care va să zică unde nu înţelegeţi d-voastră politica, hop! numaidecât trădare! Ne-am procopsit! Ce soţietate! Adevărat, bine zice fiu-meu dela facultate: unde nu e moral, acolo e corupţie şi o soţietate fără prinţipuri, va să zică că nu le are. *(în culmea indignării)* Trădare! bravos! Fănică trădător! frumos! *(pleacă)*. Salutare! salutare, stimabile! *(iese foarte turburat prin fund)*.

SCENA II

FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU
(stau un minut privind unul la altul)

FARFURIDI. — Ei!... ţi-a plăcut venerabilul?

BRÂNZOVENESCU. — E tare... tare de tot... Solid bărbat! Nu-i dăm de rostul secretului. Trebue să mai aşteptăm.

FARFURIDI. — Să mai aşteptăm? Până când să mai aşteptăm?... Deseară, la sfârşitul întrunirii, parcă-l văz pe venerabilul că se scoală şi trage clopoţelul: „Stimabililor, aveţi puţintică răbdare: Candidatul Comitetului nostru este onor. d. Nae Caţavencu..."

BRÂNZOVENESCU. — Moftologul!

FARFURIDI. — Nifilistul! — Şi bravo 'n sus, şi bravo 'n jos, şi mâine şi poimâine, nenea Ghiţă poliţaiul aleargă până-i iese limba de un cot şi ţi-l toarnă pe d. Caţavencu, care ne-a injurat şi ne-a batjocorit de atâta vreme pe toate tonurile, de-

www.dacoromanica.ro

putat la colegiul II... Şi noi... să stăm cu mâinile în sân?... peste poate!...

BRÂNZOVENESCU. — Ce-o să faci? Te joci cu puterea?

FARFURIDI. — Ce să fac?... Batem o depeşă la Bucureşti, la Comitetul central, la minister, la gazete, scurt şi cuprinzător: *(bătând cu pumnul drept în palma stângă, ca un telegrafist pe aparatul lui, sacadat, tot textul-proiect al depeşii)* „Trădare! Prefectul şi oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Caţavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II... trădare! trădare! de trei ori trădare!"

BRÂNZOVENESCU *(scurt)*. — E tare! prea tare! n'o iscălesc.

FARFURIDI *(cu tărie, impunător)*. — Trebue să ai curaj ca mine! trebue s'o iscăleşti: o dăm anonimă!

BRÂNZOVENESCU. — Aşa da, o iscălesc!

FARFURIDI. — O iscălim: „Mai mulţi membri ai partidului..."

BRÂNZOVENESCU. — Da dacă ne cunoaşte slova la telegraf?

FARFURIDI. — Punem pe altcineva s'o scrie.

BRÂNZOVENESCU. — Pe cine?

FARFURIDI. — Trebue să găsim pe cineva să ni-o dea la telegraf! Aide, Brânzovenescule.

BRÂNZOVENESCU. — Numai să nu păţim ceva.

FARFURIDI *(impunător)*. — Trebue să ai curaj: anonimă. Câte ceasuri sunt?

BRÂNZOVENESCU. — Cinci.

FARFURIDI. — Aide degrab, între cinci şi şase fix se închide telegraful... *(ies cu grabă)*.

SCENA III

GHIŢĂ PRISTANDA (singur, intră prin dreapta, e puţin mişcat).

O făcurăm şi p'asta... şi tot degeaba. Am pus mâna pe d. Caţavencu... Când am asmuţit băieţii de l-a umflat, striga cât putea: „Protestez în numele Constituţiei! Asta e violare de domiciliu!" — Zic: „Curat violare de domiciliu! da-umflaţi-l". Şi l-au şi umflat. L-am turnat la hârdăul lui Petrache. M'am întors cu birja acasă la el, am căutat prin toate coltişoarele, am ridicat duşamelele, am destupat urloaiele sobii, am scobit crăpăturile zidului: peste putinţă să dau de scrisoare. M'am întors la poliţie, l-am scotocit prin buzunare, peste tot: nu e şi nu e. L-am ameninţat că am poruncă dela

www.dacoromanica.ro

conul Fănică să-l chinuesc ca pe hoții de cai... degeaba; nu spune decât numai și numai coanii Joițichii. O caut și nu o găsesc; acasă nu-i, aici nu e... A! iacăt-o... Coană Joițico!

SCENA IV

PRISTANDA și ZOE

ZOE *(venind repede din fund)*. — Ghiță, bine că te găsesc.

PRISTANDA. — Și eu vă căutam, coană Joițico...

ZOE. — Ghiță, Ghiță, ce-am aflat? ce-ați făcut? Ați înebunit? Adineaori, când ieșam de-acasă, am aflat dela doctorul că te-ai dus cu jandarmii, ai călcat casa lui Cațavencu, l-ai luat pe sus și l-ai dus la poliție, la arest! Cum ai făcut asta?

PRISTANDA. — Ordin verbal dela conul Fănică.

ZOE. — Unde e Fănică?

PRISTANDA. — Nu știu, îl caut și eu.

ZOE. — Și pentru ce l-ați arestat pe Cațavencu?

PRISTANDA. — Pentru ca să-i apucăm scrisoarea.

ZOE. — Și ai apucat-o?

PRISTANDA. — Nu, coană Joițico, după cât am căutat și pe dânsul și la el acasă, scrisoarea este ascunsă altundeva.

ZOE. — Ghiță, m'ați nenorocit! Scrisoarea o să fie publicată mâine și ați facut și scandal degeaba. Dăscălimea o să urmeze înainte cu gazeta și în lipsa lui... Ce-o să zică la București guvernul, când o afla că ați violat domiciliul lui Cațavencu și l-ați arestat în ajunul alegerilor, după ce guvernul era asigurat că toate au să se petreacă cu bine și cu liniște?... Cum o să mai poată rămâne Fănică prefect?

PRISTANDA. — Coană Joițico, am uitat să vă spui: după câte fățăduieli și amenințări i-am făcut lui Cațavencu, mi-a răspuns că în zadar mai stăruesc și că la urma urmelor nici nu mai vrea să stea la vorbă cu nimeni, dar cu nimeni, decât numai cu d-voastră.

ZOE. — Cu mine?... Du-te, Ghiță, du-te degrabă dă-i drumul și roagă-l din partea mea să poftească aici... îl aștept!...

PRISTANDA. — Numai dacă conul Fănică...

ZOE. — Dacă ții la tine, dacă ții la familia ta, Ghiță...

PRISTANDA. — Cum să nu țiu coană Joițico? unsprece suflete!

www.dacoromanica.ro

ZOE. — Du-te degrabă, într'un suflet, şi să nu vii fără Caţavencu. Poartă-te bine cu el. Ia o birjă şi vino 'ntr'o clipă.
PRISTANDA. — Ascult!
ZOE. — Ai venit?
PRISTANDA. — M'am dus...

SCENA V

ZOE (singură)

(agitată, scoate gazeta şi citeşte) „In numărul de mâine al foii noastre vom reproduce o interesantă scrisoare sentimentală a unui înalt personaj din localitate către o damă de mare influenţă. Originalul va sta de mâine la dispoziţia curioşilor, în biroul nostru de redacţie. Atât pentru astăzi. A bon entendeur salut!..."[1]) Ce mai e de făcut?... *(se plimbă agitată, apoi se opreşte ca în faţa unei inspiraţii)*. Trebue să alegem pe Caţavencu. Nu mai încape vorbă, nu mai e vreme de stat la gânduri. Cu un mişel ca el, când ne ţine la mână aşa de bine, lupta ar fi o copilărie, o nebunie... Fănică... trebue să se învoiască... trebue... Ei! ş'apoi! mai la urmă Caţavencu poate fi tot aşa de bun deputat ca oricare altul... Dar unde e Fănică? unde poate să fie?...

SCENA VI

ZOE şi TIPĂTESCU (venind din fund)

TIPĂTESCU. — Zoe! aici eşti?
ZOE. — Fănică!... te aşteptam... Ce ai făcut? Ai arestat pe Caţavencu. Te-ai gândit bine la ce ai făcut? Cum ţi-a venit să faci una ca asta? Pentruce ai făcut-o?
TIPĂTESCU *(nervos)*. — Pentruce? pentruce? Tu mă întrebi pentruce? Pentru nerozia care ai făcut-o tu, pentru ca să evit nenorocirea pe care ai cauzat-o tu din neglijenţă. Se poate atâta distracţie! atâta nebăgare de seamă! o scrisoare de amor s'o arunci în neştire într'un buzunar cu batista, şi s'o pierzi ca şi cum ai pierde o hârtie indiferentă, ca un afiş, după ce ai ieşit dela reprezentaţie... La atâta lipsă de judecată, să-ţi spui drept, nu m'aşteptam! Ce dumnezeu! eşti

1) Cel care înţelege adevărul va fi salvat.

www.dacoromanica.ro

femeie în toată firea, nu mai eşti copil. Atâta neglijenţă nu se pomeneşte nici în romane, nici într'o piesă de teatru.

ZOE. — Judecă-mă, Fănică, judecă-mă... *(plânge)*. Da, aşa e... am fost o copilă... am făcut o nerozie fără seamăn; dar acuma trebue îndreptată. Fănică, dacă mă iubeşti, dacă ai ţinut tu la mine măcar un moment în viaţa ta, scapă-mă... scapă-mă de ruşine! Tu eşti bărbat, nu-ţi pasă! Pentru tine, afişarea intrigii noastre n'ar fi o nenorocire... dar pentru mine... Fănică, gândeşte-te, gândeşte-te. *(plânge)*.

TIPĂTESCU. — Tocmai de-aia m'am asigurat de persoana lui Caţavencu...

ZOE. — In zadar, Fănică; Caţavencu poate muri astăzi, mâine gazeta lui tot o să publice scrisoarea noastră, dumnezeule! Cum or să-şi smulgă toţi gazeta, cum or să mă sfâşie, cum or să râză!... O săptămână, o lună, un an de zile n'o să se mai vorbească decât de aventura asta... In oraşelul ăsta, unde bărbaţii şi femeile şi copiii, nu au altă petrecere decât bârfirea, fie chiar fără motiv... dar încă având motiv.... şi ce motiv, Fănică!... Ce vuiet! ce scandal! ce cronică infernală!... Şi eu, Fănică, în timpul ăsta, ce să fac? Să mor? să mor dacă voieşti... pentrucă după asta nu o să mai pot trăi.

TIPĂTESCU. — Atunci, dacă nu e altă scăpare... Zoe! Zoe! mă iubeşti...

ZOE. — Te iubesc, dar scapă-mă.

TIPĂTESCU. — Să fugim împreună...

ZOE *(retrăgându-se)*. — Eşti nebun? dar Zaharia? dar poziţia ta? dar scandalul şi mai mare care s'ar aprinde pe urmele noastre?...

TIPĂTESCU *(descurajat)*. — Atunci nu ne mai rămâne nimica de făcut?

ZOE. — Ba da!

TIPĂTESCU. — Ce?

ZOE. — Să sprijinim candidatura lui Caţavencu!

TIPĂTESCU *(sărind)*. — Peste putinţă!

ZOE. — Să-l alegem!

TIPĂTESCU. — Niciodată.

ZOE. — Trebue.

TIPĂTESCU. — Odată cu capul! Te gândeşti la ce spui? Iată pe ce depeşe am pus mâna adineaori, a adus-o la telegraf canalia care a găsit scrisoarea ta, beţivul de ieri. E o depeşe

www.dacoromanica.ro

anonimă. Am oprit-o și am dat ordin la telegraf să nu mai expedieze nimica fără știrea mea; dar știu eu ce poate conține o depeșe cu cheie?... Iată: „Trădare! Prefectul și oamenii lui trădează partidul pentru nifilistul Cațavencu, pe care vor să-l aleagă la colegiul II. Trădare, trădare, de trei ori trădare... Mai mulți membri ai partidului..." ...Ori ce s'ar întâmpla, nu se poate să sprijinim pe mizerabilul, nu, nu, nu!... Spune-mi, să căutăm, să găsim alt mijloc?

ZOE *(sdrobită)*. — Alt mijloc nu văz... alt mijloc nu este.

TIPĂTESCU. — Atunci...

ZOE. — Atunci... *(înecată)*, lasă-mă, lasă-mă în nenorocire... lasă-mă să mor de rușine... Omoară-mă pe mine care te-am iubit, care am jertfit tot pentru tine... Iată unde m'ai adus! iată cât plăteau jurămintele tale! M'ai adus la moarte — pentrucă *(hotărîtă)* mă omor înainte de izbucnirea scandalului, astăzi, acuma, aici! — m'ai adus la moarte, și mă poți scăpa, și mă lași să mor... *(plânge)*.

TIPĂTESCU. — Zoe ! Zoe !

ZOE. — Lasă-mă... Dacă ambiția ta, dacă nimicurile tale politice le pui mai presus de rușinea mea, de viața mea, lasă-mă! Să mor... *(plângând)*. Să mor cu siguranța că opt ani de zile m'ai amăgit în fiecare minută, că nu m'ai iubit niciodată... niciodată... niciodată...

TIPĂTESCU. — Zoe! să vedem, să ne mai gândim!

ZOE. — Nu mai e vreme de gândit, Fănică! Fiecare minută care trece mă apropie de pieire... Trebue să te hotărăști!

TIPĂTESCU *(în luptă cu el însuși)*. — Să mă hotărăsc! să mă hotărăsc...

ZOE *(înecată)*. — Adineaori, în Lipscani, am aflat de arestarea lui Cațavencu. Am alergat ca o nebună la redacție. Iată ce foaie au scos comitetul lor. *(Îi dă foaia, Tipătescu citește încet)*. Înțelegi la ce trebue să ne așteptăm după arestarea lui.

TIPĂTESCU. — Omul ăsta își joacă viața!

ZOE. — Nu și-o joacă pe a lui, Fănică, o joacă pe a mea; pentrucă încă odată îți spui... din două una: ori tu mă iubești și eu trăiesc, și atunci lupta e peste putință cu Cațavencu — trebue să-mi cedezi; ori nu, și atunci mor, și dacă mă lași să mor, după ce-oi muri poate să se 'ntâmple orice... *(sdrobită)* Sunt hotărîtă... *(revenindu-i deodată toată energia)*

www.dacoromanica.ro

Da, sunt hotărîtă, dar nu voi să mor până nu voi fi luptat cu toate împrejurările *(cu energie crescândă)* şi am să lupt! şi cu tine am să lupt din toate puterile, cu tine, om ingrat şi fără inimă! cu tine trebue să lupt, pentrucă acuma tu eşti piedica a mai grea, care mă opreşte să-mi capăt iar liniştea!... Da, sunt hotărîtă, şi trebue să biruesc tot, şi pe tine... aşa de hotărîtă sunt, încât adineaori am poruncit lui Ghiţă să meargă să dea drumul lui Caţavencu şi să-l poftească aici din partea mea...

TIPĂTESCU. — Femeie nebună! ce ai făcut?

ZOE. — Am făcut ce am crezut că trebue să fac. Dacă tu nu vrei să sprijini pe Caţavencu, dacă tu nu vrei să-l alegi, ca să mă scapi — atunci eu, care voi să scap, îl sprijin eu, îl aleg eu...

TIPĂTESCU. — Cum?

ZOE. — Da, îl aleg eu. Eu sunt pentru Caţavencu, bărbatul meu cu toate voturile lui trebue să fie pentru Caţavencu. In sfârşit cine luptă cu Caţavencu, luptă cu mine... Aide, Fănică, luptă, sdrobeşte-mă, tu care ziceai că mă iubeşti. Să vedem! *(pleacă spre dreapta).*

TIPĂTESCU. — Zoe!

ZOE. — Lasă-mă! *(iese).*

TIPĂTESCU *(urmărind-o).* — Zoe! Zoe! *(iese după ea. O clipă scena goală).*

SCENA VII

GHIŢA PRISTANDA şi CAŢAVENCU

PRISTANDA *(apărând în fund şi făcând loc cu respect lui Caţavencu să treacă).* — Poftiţi, coane Nicule, poftiţi... *(umilit)* şi zău, să pardonaţi, în consideraţia misiei mele, care ordonă *(serios)* să fim scrofuloşi la datorie... D-voastră ştiţi mai bine ca mine... aşa e poliţaiul: tată să-ţi fie — trebue să-l ridici? îl ridici! n'ai ce-i face: e misie. De aia *(foarte rugător)* mă rog să pardonaţi...

CAŢAVENCU. — Imi pare rău, Ghiţă, că mai stărueşti cu scuzele tale... Adică noi nu ştim cum merge poliţia? *(sentenţios).* Intr'un stat constituţional un poliţai nu e nici mai mult nici mai puţin decât un instrument!

www.dacoromanica.ro

PRISTANDA. — Curat instrument!

CAȚAVENCU. — Nu brațul care lovește, voința care ordonă e de vină... Eu chiar am scris un articol în privința asta. Nu știu dacă l-ai citit?

PRISTANDA. — Trebue să-l fi citit, coane Nicule; eu gazeta d-voastră o citesc ca evanghelia totdeauna; că să nu vă uitați la mine... adică pentru misie... *(misterios)* altele am eu în sufletul meu, dar dè! n'ai ce-i face: famelie mare, renumerație după buget mică...

CAȚAVENCU. — Și în sfârșit, cum ar fi posibil martiriul, dacă n'ar exista călăul?

PRISTANDA. — Curat, coane Nicule!

CAȚAVENCU *(schimbând tonul)*. — Cetățene, nu uita condiția cu care am venit aici! Am venit în casa prefectului, nu voi însă să dau ochii cu el, nu mă pot așa de ieftin compromite. Am venit chemat de d-na Trahanache, pe dânsa voi s'o văz.

PRISTANDA. — Mai e vorbă, coane Nicule, pe coana Joițica, pe dumneei... conul Fănică nici nu e aicea... Poftiți, poftiți, ședeți, coane Nicule, mă duc să spui coanii Joițichii că ați venit... *(vrea să plece)*.

CAȚAVENCU. — Poți să-i adaogi chiar că mă grăbesc să mă întorc în temnița unde m'a aruncat disgrația dumneei.

PRISTANDA. — Ascult *(aparte)*. Mare pișicher! Strașnic prefect ar fi ăsta! *(iese aruncând priviri furișe de admirație către Cațavencu)*.

SCENA VIII

CAȚAVENCU (singur)

In sfârșit, capitulează! Se putea altfel?... Iubitul, scumpul, venerabilul nenea Zaharia *(râde)* parcă-l auz deseară proclamându-mă candidat al colegiului. Sărmanul Farfuridi!... *(grav)*. Scopul scuză mijloacele, a zis nemuritorul Gambetta!... Amabilul Fănică trebue să facă venin de moarte... atât mai bine pentru mine! Își pierde mințile, atât mai rău pentru el. Mă arestează, atât mai bine pentru mine! Coana Joițica, mai cu minte ca toți, mă chiamă, și eu poli-

www.dacoromanica.ro

ticos, iată-mă, gata să-i sărut mâna cu respect... Mă rog, n'ai ce-i face: mâna care-ţi dă mandatul!... Dar... unde e coana Joiţica... *(se întoarce spre fund, apoi spre stânga, în fine spre dreapta. În momentul acesta apare Tipătescu în uşa din dreapta, unde stă un moment nemişcat. Gest de surpriză din partea lui Caţavencu. Aparte)*. Tipătescu! O preferam pe ea!

SCENA IX

CAŢAVENCU, TIPĂTESCU

TIPĂTESCU *(a apărut în dreapta cu aerul încruntat şi pumnii încleştaţi, a stat în uşă, a mers apoi liniştit la uşa din fund, măsurând din ochi pe Caţavencu, şi s'a oprit în fund un moment; aparte)*. — Ţine-mă, doamne!

CAŢAVENCU *(jenat)*. — Stimabile domn, scuzaţi-mă dacă v'ar părea că mă prezint la d-voastră astfel, într'un mod neregulat... Trebue să vă spun că am fost adus aici din arest de poliţaiul d-voastră, după ordinele... şi nu m'aşteptam să vă întâlnesc...

TIPĂTESCU *(aparte)*. — Impertinent!

CAŢAVENCU. — Pentrucă mi se spusese că eram chemat de... altfel nici nu aş fi venit... în fine, dacă sunt aici prizonier, rămâi... dacă sunt liber — şi nu cer nimic mai mult — mă retrag îndată...

TIPĂTESCU *(care a tot bătut din călcâi cu impacienţă, coboară încet, rar şi cu dinţii strânşi)*. — Iubite şi stimabile d-le Caţavencu, nu înţeleg pentruce, între doi bărbaţi cu oarecare pretenţie de seriozitate, să mai încapă astfel de meşteşuguri şi rafinării de maniere, astfel de tirade distilate, când situaţia lor e aşa de limpede... Eu sunt un om căruia-i place să joace pe faţă... Să-mi dai voie să-ţi spui ceva... Ia poftim, ia poftim, mă rog. *(Îi oferă un scaun, aparte)*. Să fiu cuminte. Ce bine că-i Zoe dincolo!

CAŢAVENCU. — Stimabile domn, d-tale îţi place să joci pe faţă, primesc; mie-mi place să joc scurt, scurt *(gest de retezare)*. Situaţia noastră o putem deslega numaidecât *(Tipătescu îi oferă jeţul, el îl respinge uşor)*. Mulţumesc!

TIPĂTESCU *(acelaş joc)*. — Ia poftim, mă rog, ia poftim!

CAŢAVENCU *(acelaş joc)*. — Mulţumesc!

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU *(privind țintă la Cațavencu și cu tonul mârâit).* — Poftim dè !...

CAȚAVENCU *(care s'a retras puțin, cedează în sfârșit și cade pe fotoliu cam fără voie).* — Mulțumesc.

TIPĂTESCU. — Așa *(șade aproape de el, Cațavencu se cam retrage. Tipătescu se îndeasă spre el, Cațavencu acelaș joc și iar).* Astfel, dar, onorabile domn, d-ta — prin ce mijloace nu-mi pasă! — posedezi o scrisoare a mea, care poate compromite onoarea unei familii...

CAȚAVENCU *(gest).* — A!

TIPĂTESCU. — Mă iartă că te-am ofensat. Să fiu și mai scurt... Iată: d-ta ești un om practic, d-ta posedezi un lucru care-mi trebue mie, și știi cât îmi trebue... Eu viu și-ți zic: *(cu multă afabilitate)* Mă rog, onorabile domn, ce-mi ceri d-ta în schimbul acelui lucru?

CAȚAVENCU *(naiv).* — Cum, nu știi?

TIPĂTESCU *(asemenea).* — Nu...

CAȚAVENCU *(asemenea).* — Nici măcar nu vă dă în gând?

TIPĂTESCU. — Nu... d'aia întreb...

CAȚAVENCU. — Stimabile domn *(cu dignitate)*, un om politic...

TIPĂTESCU *(cu pofidă).* — Adică d-ta...

CAȚAVENCU. — Dă-mi voie... Un om politic trebue, mai ales în niște împrejurări politice ca acelea prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mișcare generală, mișcare ce, dacă vom lua în considerație trecutul oricărui stat constituțional, mai ales un stat tânăr ca al nostru...

TIPĂTESCU *(impacient, bătând din călcâi).* — Mă rog, onorabile, încăodată... *(răspicat)* ce-mi ceri d-ta în schimbul acelei scrisori? Scurt! scurt! *(repetă gestul de retezare al lui Cațavencu).*

CAȚAVENCU. — Ei?... dacă este așa, dacă voiești scurt, iată: voi *(rugător)* să nu mă combați, ceva mai mult, să-mi sprijini candidatura...

TIPĂTESCU *(vrând să izbucnească).* — Candidatura d-tale! *(stăpânindu-se).* Onorabile domn, nu ți se pare că ceri prea mult?...

CAȚAVENCU. — Atuncea d-ta, care mi-ai propus schimbul, care-mi faci întrebarea, trebue să răspunzi...

TIPĂTESCU *(apropiindu-se și îndesându-se înspre Cațavencu,*

www.dacoromanica.ro

se repetă jocul de scenă de mai sus). — Ba zău, spune, nu ți se pare prea mult? Ai? Ce zici?

CAȚAVENCU *(naiv).* — Nu.

TIPĂTESCU *(cu insinuare).* — Dacă s'ar retrage Comitetul permanent și am rezerva un loc pentru prea iubitul d. Cațavencu?...

CAȚAVENCU *(zâmbind și cu bonomie).* — E un nimic, stimabile...

TIPĂTESCU. — Dacă în postul de avocat al statului s'ar numi acelaș d. Cațavencu?...

CAȚAVENCU *(asemenea).* — E puțin, onorabile...

TIPĂTESCU. — Dacă în locul de primar, vacant acum, și în locul de epitrop-efor la sf. Nicolae s'ar numi tot nenea Cațavencu? Ai? *(Cațavencu surâde cu un gest de refuz).* Și dacă și moșia „Zăvoiul" din marginea orașului...

CAȚAVENCU *(zâmbind asemenea).* — Dă-mi voie, stimabile, un om politic trebue, este dator, mai ales în împrejurări ca acele prin care trece patria noastră, împrejurări de natură a hotărî o mișcare generală, mișcare *(mângâie și umflă cuvintele distilându-și tonul și accentul)* ce, dacă vom lua în considerație, trecutul unui stat constituțional, mai ales un stat tânăr ca al nostru, deabia ieșit din...

TIPĂTESCU *(bătând impacient din călcâi și întrerupându-l).* — Ei! să lăsăm frazele, nene Cațavencule! Astea sunt bune pentru gură-cască... Eu sunt omul pe care d-ta să-l îmbeți cu apă rece?... Spune, unde să fie! bărbățește: ce vrei dela mine? *(se ridică fierbând).*

CAȚAVENCU *(ridicându-se și el).* — Ce vreau? ce vreau? Știi bine ce vreau. Vreau ce mi se cuvine după o luptă de atâta vreme; vreau ceea ce merit în orașul ăsta de gogomani, unde sunt cel dintâi... între fruntașii politici... Vreau...

TIPĂTESCU *(fierbând).* — Ce vrei?

CAȚAVENCU *(asemenea).* — Vreau... mandatul de deputat, iată ce vreau: nimic altceva! nimic! nimic! *(după o pauză, cu insinuare caldă și crescândă)* Mi se cuvine!... Te rog!... Nu mă combate... Susține-mă... Alege-mă. Poimâine, în momentul când voi fi proclamat cu majoritatea cerută... în momentul acela vei avea scrisoarea *(cu multă căldură)*... pe onoarea mea!

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU *(aproape să izbucnească).* — Pe onoarea ta?... Şi dacă nu pot să te aleg?...

CAŢAVENCU. — Poţi!

TIPĂTESCU *(pierzându-şi cumpătul din ce în ce).* — Şi dacă nu voi? — zi că nu voi să te aleg?

CAŢAVENCU *(îndârjit).* — Trebue să vrei.

TIPĂTESCU *(deabia mai stăpânindu-se).* — Uiţi că nu e bine să te joci cu un om ca mine astfel. Nu! nu! nu *voi* să te aleg!

CAŢAVENCU. — Trebue!

TIPĂTESCU. — Nu!

CAŢAVENCU. — Trebue să vrei, dacă ţii câtuşi de puţin la onoarea...

TIPĂTESCU *(izbucnind).* — Mizerabile! *(Caţavencu face un pas înapoi).* Canalie neruşinată! Nu ştiu ce mă ţine să nu-ţi sdrobesc capul... *(se repede, ia un baston de lângă perete şi se întoarce turbat către Caţavencu).* Mişelule! trebue să-mi dai aci scrisoarea, trebue să-mi spui unde e scrisoarea... ori te ucid ca pe un câine! *(se repede năvală la el. Caţavencu ocoleşte masa şi canapeaua, răstoarnă mobilele şi se repede la fereastră, pe care o deschide de perete îmbrâncind-o înafară).*

CAŢAVENCU *(tremurând, strigă la fereastră înafară).* — Ajutor! Săriţi! Mă omoară vampirul! prefectul asasin! ajutor!

SCENA X

ACEIAŞI — ZOE (venind repede din dreapta)

ZOE *(repezindu-se între Caţavencu şi Tipătescu, rugătoare şi foarte emoţionată).* — D-le Caţavencu, d-le, pentru dumnezeu! te rog, nu striga... Fănică, ai înnebunit?... D-le Caţavencu... mă rog...

CAŢAVENCU *(emoţionat şi el).* — Cum să nu strig, d-nă?

TIPĂTESCU *(sdrobit de mişcare, ştergându-şi fruntea şi căzând pe un scaun la dreapta).* — Mişel! mişel! mişel!

ZOE *(rugătoare).* — Domnule Caţavencu, cer scuze eu pentru momentul de iuţeală care l-a făcut pe Fănică să uite...

CAŢAVENCU. — Nu încap scuze, doamnă... trebue să ies d'aci numaidecât: nu mai pot sta un moment într'o casă unde-mi este viaţa în primejdie!...

ZOE. — Domnule Caţavencu, în sfârşit d-ta eşti un om cu min-

www.dacoromanica.ro

te, un om practic, d-tale îţi este indiferent dela cine ţi-ar veni aceea ce-ţi trebue aşa de neapărat...

CAŢAVENCU. — Nu 'nţeleg...

ZOE. — Ai cerut, în schimbul scrisorii de care e vorba, mandatul de deputat. Ai jurat pe onoarea d-tale că poimâine când ăi fi proclamat, vei da scrisoarea aceluia ce te-ar face să fii ales... Ei! eu te aleg, eu şi cu bărbatul meu; mie să-mi dai scrisoarea... Primeşti?...

CAŢAVENCU *(ca lovit de o idee)*. — Primesc...

ZOE *(încet către Tipătescu, care stă cufundat în gânduri pe fotoliu)*. — Şi înţelegi că atunci, când, luptând cu tine, voi căpăta scrisoarea... tot... tot... Fănică, va fi isprăvit între noi *(tare)*. Suntem deplin înţeleşi, dominule Caţavencu...

CAŢAVENCU. — Da, madam', pe deplin... dar... *(îi face semn către Tipătescu)*.

ZOE *(stăruind lângă Tipătescu)*. — Fănică! Fănică! hotăreşte-te! Poţi fi tu duşmanul liniştii mele?... Spune!... *(rugându-l frumos)*. Fănică!...

TIPĂTESCU *(ne mai putând lupta şi sculându-se)*. — In sfârşit, dacă vrei tu... fie!... Intâmple-se orice s'ar întâmpla... *(cu hotărîre)*. Domnule Caţavencu, eşti candidatul Zoii, eşti candidatul lui nenea Zaharia... prin urmare şi al meu! Poimâine eşti deputat!...

ZOE *(triumfătoare)*. — A!

CAŢAVENCU. — Poimâine veţi avea... *(se aude sgomot afară, vocea lui Trahanache: „Ai puţintică răbdare!")*.

ZOE. — Nenea!

TIPĂTESCU. — Zaharia!

CAŢAVENCU. — Venerabilul!

TIPĂTESCU. — Repede, ascundeţi-vă amândoi... Nu trebue să vă vază... *(Zoe iese degrabă în stânga, Tipătescu cu Caţavencu la dreapta)*.

SCENA XI

TRAHANACHE (singur)

Nimeni?... şi dobitocul de fecior mi-a spus că Fănică şi Zoe sunt aici... *(merge la uşa din dreapta şi bate cu discreţie)*. Nimeni! *(asemenea în stânga)*. Nimeni! *(vrea să plece prin fund şi ca şi când şi-ar aduce aminte de ceva)*.

www.dacoromanica.ro

A! era să uit! *(şade la masa de scris, ia condeiul şi scrie, citind)* „Dragă Fănică, te-am căutat! Mă întorc peste o jumătate de ceas. Trebue să ne vedem înainte de întrunire. Aşteaptă-mă, negreşit; nu ieşi: ai puţintică răbdare... Trahanache..." *(pune scrisoarea la vedere pe masă)*. Acum să dăm de căpătâiele firelor iubitului nostru d. Caţavencu *(iese prin fund repede. Un moment scenă goală; apoi uşile din dreapta şi din stânga se deschid binişor. Din stânga iese Zoe, din dreapta Tipătescu şi Caţavencu)*.

SCENA XII

TIPĂTESCU, CAŢAVENCU, ZOE apoi CETĂŢEANUL TURMENTAT

TIPĂTESCU. — Blestemată politică! un moment să n'ai pace! *(merge la uşa din fund şi o închide)*. Suntem în linişte... *(lui Caţavencu)* Eu merg la telegraf să-ţi anunţ la Bucureşti candidatura... d-ta aşteaptă acasă un cuvânt al meu... Deseară, la întrunire, fii cu tact... trebue mult tact *(se aud în fund bătăi în uşă; toţi din scenă tac şi nu mişcă; iar bătăi, apoi trei fluierături)* E Ghiţă, ăsta e semnalul lui! *(merge şi deschide uşa din fund, prin care apare Cetăţeanul turmentat, fluierând ca de mirare)*.

TIPĂTESCU. — Iar? *(se dă înapoi)*.

CAŢAVENCU. — Omul meu! *(se dă cam la spatele Zoii)*.

CETĂŢEANUL. — Da, iar eu! *(sughite)* Am venit pentru istoria aia de care am vorbit azi dimineaţă... Ce facem? Iacă, mâine începe... Eu... pentru cine votez?

TIPĂTESCU *(ţinându-i calea să nu coboare în scenă)*. — Pentru cine? pentru cine? Lasă-mă în pace, cetăţene: ai ajuns nesuferit... Votează pentru cine pofteşti...

CETĂŢEANUL. — Eu nu poftesc pe nimeni, dacă e vorba pe poftă...

TIPĂTESCU. — Ei! lasă-mă în pace, administraţia nu voieşte să influenţeze câtuşi de puţin pe nimeni.

CAŢAVENCU *(intervenind)*. — Pardon, daţi-mi voie: mie-mi pare din contra că într'un stat constituţional, mai ales într'un stat tânăr ca al nostru, administraţia ar trebui să...

ZOE *(asemenea)*. — Se 'nţelege?...

www.dacoromanica.ro

CETĂŢEANUL *(către Caţavencu)*. — Ei! onorabilul! nu te vedeam; sluga! o mie de ani pace! Şi zi, mă lucraşi, ai? Adică, dă-i cu bere, dă-i cu vin, nu pentru cinstea obrazului... pentru ca să-mi faci pontul cu scrisoarea... bravos! dom'le Nae.

CAŢAVENCU. — A! a!

ZOE. — Fănică! Fănică! trimite-l!.. e nesuferit!

TIPĂTESCU *(nervos)*. — In sfârşit, cetăţene, te rog lasă-ne cu binişorul, lasă-ne... Ce poftеşti dela mine?

CETĂŢEANUL. — Nu ţi-am spus? *(sughite)*. Mâine începe... Ei? *(sughite)* Eu pe cine aleg? Pentru cine?... *(făce semnul votării şi sughite)*.

ZOE. — Pentru d. Nae Caţavencu.

CETĂŢEANUL. — Pentru... *(sughite şi pufneşte de râs)*. Nu mă nebuni că ameţesc...

TIPĂTESCU *(din ce în ce mai nervos, luând pe Cetăţeanul de mână şi sguduindu-l)*. — Pentrucă eşti un om vitios...

CETĂŢEANUL. — Nu mă smuci, că ameţesc!

TIPĂTESCU *(asemenea)*. — Pentrucă te-ai lăsat să-ţi ia din buzunar, să-ţi fure scrisoarea...

CETĂŢEANUL. — Ei! nu face nimica, poate mai găsim alta...

TIPĂTESCU. — Lasă-mă să vorbesc... pentrucă eşti...

CETĂŢEANUL. — Alegător...

TIPĂTESCU. — Nu... beţiv... vitios... păcătos.

ZOE. — Fănică!...

TIPĂTESCU. — Da, beţiv... Uite şi acuma eşti turmentat, eşti băut... *(Caţavencu râde)*.

CETĂŢEANUL. — Aşi!

TIPĂTESCU *(cu desgust)*. — Uite, nenorocitule! miroşi cale d'o poştă... *(îl împinge)*.

CETĂŢEANUL *(şovăind)*. — Asta este mirosul meu natural...

TIPĂTESCU. — Miroşi a rom...

CETĂŢEANUL. — Ei bravos! Vrei să miros a gaz?

TIPĂTESCU. — Ei! pentru toate astea trebue să-ţi dai votul lui onorabilul d. Caţavencu... Pentru aşa alegător, mai bun ales nici că se putea...

ZOE. — Fănică!...

CAŢAVENCU. — Totdeauna ironic *(zâmbind)*, stimabile!

www.dacoromanica.ro

SCENA XIII

ACEIAŞI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU şi TRAHANACHE

TIPĂTESCU *(montându-se treptat)*. — Da, pentru d. Caţavencu lucrăm noi, pe d-sa noi îl sprijinim, pe d. Caţavencu să-l alegeţi d-voastră. Şi nu-l sprijinim de silă, îl sprijinim pentrucă dumnealui este cel mai onest concetăţean al nostru...

ZOE. — Fănică, fii calm...

TIPĂTESCU. — Da, sunt calm... Pentrucă dumnealui *(Farfuridi, Brânzovenescu şi Trahanache apar în fund şi ascultă. Cei dintâi arată tot ce se petrece în scenă celui de-al treilea)* nu e ca alţii mişel, pentrucă nu e ca alţii canalie, nu e ca alţii infam... *(se montează din ce în ce)*... pentrucă încăodată, la alegători ca d-ta, cu minte, cu judecată limpede, cu simţ politic, nu se poate mai bun reprezentant decât d. Caţavencu, *(apăsând)* onorabilul d. Caţavencu! *(Tipătescu împinge cu scârbă pe Cetăţeanul turmentat)*.

CAŢAVENCU *(zâmbind cu bonomie)*. — Ce răutăcios!

BRÂNZOVENESCU *(din fund)*. — A!

FARFURIDI *(lui Trahanache)*. — Iacă trădarea! Când îţi spuneam, venerabile!... *(coboară toţi)*.

TRAHANACHE. — Ei! ai puţintică răbdare!

ZOE. — Nene! *(se repede la Trahanache şi-l trage de o parte, unde-i vorbeşte încet şi cu multă mişcare. Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat vorbesc de altă parte asemenea)*.

TIPĂTESCU. — Ei! lăsaţi-mă toţi în pace!

FARFURIDI. — Te lăsăm, stimabile, dar mergem la Bucureşti...

BRÂNZOVENESCU. — Şi vom spune tot...

TIPĂTESCU *(aparte)*. — Duceţi-vă la dracul! *(trece lângă Trahanache şi Zoe)*.

FARFURIDI. — La ziare!

BRÂNZOVENESCU. — La Comitetul electoral central!

FARFURIDI. — La guvern!

CETĂŢEANUL *(arătând pe Farfuridi şi Brânzovenescu lui Caţavencu)*. — Oleu!... că ameţesc! *(Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat convorbesc foarte mişcat, de-o parte, cu Farfuridi şi Brânzovenescu)*.

TRAHANACHE. — In sfârşit, ce e, Fănică?

TIPĂTESCU. — Nu mă 'ntreba pe mine, nene Zahario!

www.dacoromanica.ro

ZOE *(cu energie)*. — Nicio vorbă, nene, trebue...
TRAHANACHE. — Dece?
ZOE *(precipitată)*. — Dacă mă iubești, dacă ții la mine, acuma tăcere; și spun pe urmă tot *(vorbesc încet toți trei)*.
CAȚAVENCU *(către Farfuridi și Brânzovenescu)*. — Dați-mi voie, stimabile, nu d-voastră veți avea mai multă încredere față cu înaltele locuri decât onorabilul *(toți ascultă, Tipătescu se plimbă agitat în fund)* d. Tipătescu, prefectul cel mai onest!...
TRAHANACHE. — Da!
CAȚAVENCU. — Cel mai integru!
CETĂȚEANUL. — Da!
CAȚAVENCU. — Cel mai credincios!...
ZOE. — Firește!
CAȚAVENCU. — Dați-mi voie să vă spun că toate sbuciumările d-voastră sunt numai și numai chestii personale, și când vin niște asemenea persoane... ca d-voastră...
CETĂȚEANUL. — Nanana!
FARFURIDI. — Care va să zică și insulte!
BRÂNZOVENESCU. — Bravos!
CAȚAVENCU. — Chestie de tarabă, onorabile! daraveri de clopotniță, stimabile!
ZOE *către Trahanache)*. — Se 'nțelege!
CAȚAVENCU. — Alegătorii vor vorbi...
ZOE *(îndemnând pe Cetățeanul turmentat și pe Trahanache)*. — Da, alegătorii vor vorbi.
TRAHANACHE. — Da, alegătorii vor vorbi, firește!
CETĂȚEANUL *(serios)*. — Da, noi vom vorbi!

SCENA XIV

ACEIAȘI — GHIȚĂ PRISTANDĂ (venind fuga din fund cu o depeșă în mână)

PRISTANDA. — Coane Fănică! o depeșă *fe-fe* urgentă!
ZOE. — O depeșă *(se întorc toți spre fund)*.
TIPĂTESCU *(deschide nervos depeșa și citește)*. — „Cu orice preț, dar cu orice preț, colegiul d-voastră al II-lea trebue să aleagă pe d. Agamemnon Dandanache *(toți mișcare)*. Se face din aceasta pentru d-voastră o înaltă și ultimă chestie de încredere"... A!

www.dacoromanica.ro

FARFURIDI şi BRÂNZOVENESCU. — Aha!

ZOE *(cu toată energia)*. — A! nu se poate! Vom lupta contra oricui... vom lupta contra guvernului!... *(Tipătescu a căzut obosit pe un scaun)*.

TRAHANACHE. — Ai puţintică răbdare!

ZOE. — Da, nene! vom lupta contra guvernului!

CAŢAVENCU. — Da, vom lupta contra guvernului! *(Caţavencu, Zoe şi Trahanache de o parte, Farfuridi, Brânzovenescu frecându-şi mâinile cu satisfacţie de altă parte; Ghiţă în fund; Tipătescu, obosit, pe scaun, ca şi cum n'ar lua parte la ce se petrece. Cetăţeanul turmentat în mijloc)*.

CETĂŢEANUL *(târît de curent)*. — Da! vom lupta contra... *(sughiţând şi schimbând tonul)*... adică nu... Eu nu lupt contra guvernului!...

(Cortina)

ACTUL III

(Teatrul înfăţişează sala cea mare a pretoriului primăriei, un fel de exagon din care se văd trei laturi. Trei uşi în fund; cea din mijloc dă în coridorul de intrare; pe cea din dreapta se citeşte: „Ofiţer ţivil": pe cea din stânga: „Arhiva". In stânga, la planul al doilea, o uşă cu inscripţia „Cabinetul primarului". In dreapta, acelaş plan, altă uşă cu inscripţia: „Registratura". — Partea stângă până la uşa „Arhivei" este despărţită de scenă cu un grilaj de lemn acoperit cu perdeluţe de chembrică[1]) verde. Lângă grilaj, la stânga, în scenă este o estradă pe care sunt aşezate masa şi jeţul prezidenţial. Inaintea mesei, puţin mai jos, este tribuna. Pe masă sunt două candelabre, hârtie, călimări şi un clopoţel. Pe tribună o sticlă şi un pahar de apă. De partea dreaptă sunt bănci dese şi scaune; sub estradă, asemenea. Peste tot sunt bănci şi scaune, afară de o cărare lăsată liber dela uşa de intrare din fund prin mijlocul scenii, pe unde vine şi se duce lumea. Pe pereţi câteva lămpi atârnate în cuie. Lumină cam săracă. La ridicarea perdelii, Trahanache este la masa prezidenţială în jeţul său, la spatele tribunei. Imprejurul mesei, Brânzovenescu şi alţi cetăţeni. — Inaintea tribunii, cu spatele spre dânsa, alegători, cetăţeni, public, unii şezând jos, alţii în picioare. Pe bănci, pe scaune şi împrejur asemenea. — In capul băncilor din faţă, e Caţavencu împreună cu Ionescu, Popescu şi alţi dascăli şi partizani. — Farfuridi e la tribună. — Perdeaua se ridică asupra unei întreruperi. In toată sala e rumoare. Prezidentul agită clopoţelul).

---

1) Pânză subţire de bumbac.

www.dacoromanica.ro

SCENA I

TRAHANACHE, CAȚAVENCU, BRÂNZOVENESCU, FARFURIDI, IONESCU, POPESCU, CETĂȚENI, ALEGĂTORI, PUBLIC. — Rumoare.

FARFURIDI *(dela tribună)*. — Dați-mi voie! *(gustă din paharul cu apă)* Dați-mi voie! *(Rumoare)*.

TRAHANACHE *(trăgându-și clopoțelul)*. — Stimabili! onorabili! *(atabil)* faceți tăcere! Sunt cestiuni importante, arzătoare la ordinea zilei... Aveți puțintică răbdare... *(către Farfuridi)* Dă-i înainte, stimabile, aveți cuvântul!

FARFURIDI *(către adunare)*. — ...După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric și din punctul de vedere de drept, voi încheia cât se poate mai scurt...

POPESCU. — Parol?... Numai dacă te'i ține de vorbă *(râsete în partea unde sunt dascălii)*.

FARFURIDI. — Rog, nu mă 'ntrerupeți, dați-mi voie...

TRAHANACHE *(către partea unde e Popescu)*. — Stimabile... nu 'ntrerupeți...

FARFURIDI. — După ce am vorbit dar din punctul de vedere istoric și din punctul de vedere de drept, voi încheia, precum am zis, cât se poate mai scurt *(bea o sorbitură, apoi, reluându-și răsuflarea rar ca și cum ar începe o poveste)* La anul una-mie-opt-sute-două-zeci și unu... fix... *(Rumoare și protestări în grupul lui Cațavencu: A!A!A!)*.

POPESCU. — Dacă ne întoarcem iar la 1821 fix, ne-am procopsit *(rumoare și protestări)*.

FARFURIDI. — Dați-mi voie... La una-mie-opt-sute...

TOȚI *(în cor cu tonul lui)*. — Douăzeci-și-unu fix... *(rumoare și protestări)*.

FARFURIDI. — Dați-mi voie.

TRAHANACHE *(clopoțel)*. — Stimabile, onorabile! Nu întrerupeți... Aveți puțintică...

CAȚAVENCU. — Ce răbdare, venerabile d-le prezident! Ceasurile sunt înaintate. Sunt și alți oratori înscriși să vorbească...

TOȚI DIN GRUP. — Da! da!

CAȚAVENCU. — Onorabilul orator a promis să încheie cât se poate mai scurt; apoi ce fel de scurt este asta, s'o luăm a doua oară dela 1821? A! A!A!

TOȚI DIN GRUP. — A! A! A! *(rumoare)*.

FARFURIDI. — Dați-mi voie...

www.dacoromanica.ro

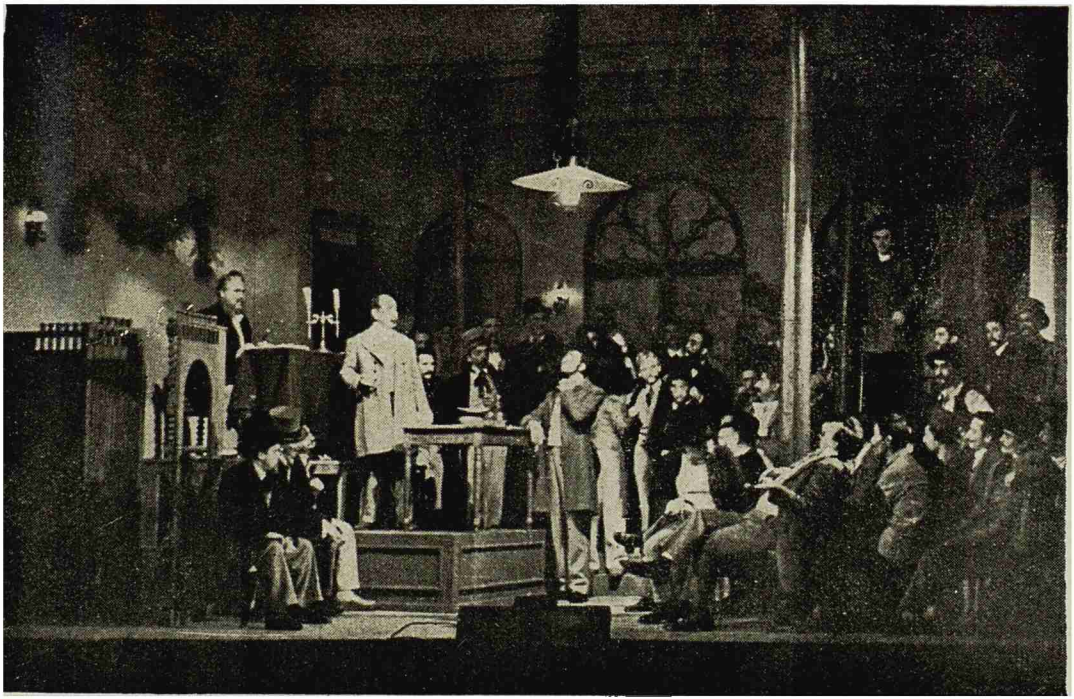

„O scrisoare pierdută". Actul III, scena I
Adunarea electorală prezidată de Trahanache. La tribună Farfuridi
(Teatrul Național din București, stagiunea 1948-49)

www.dacoromanica.ro

TRAHANACHE *(către Farfuridi cu dulceață, ridicându-se peste masă către tribună).* — Stimabile... eu gândesc că nu ar fi rău să sărim la 48...

CAȚAVENCU *(strigând).* — Mai bine la 64...

POPESCU, IONESCU *(și toți din grup).* — Da !da ! la 64...

TRAHANACHE *(ridicându-se ca și când ar consulta adunarea).* — Adică... la plebicist ? [1]).

TOȚI. — Da, la plebicist ? *(sgomot).*

FARFURIDI *(întorcându-se cu spatele spre adunare și cu fața la prezident).* — Dați-mi voie, d-le prezident; mi-ați acordat cuvântul: îmi pare că un prezident odată ce acordă cuvântul...

TRAHANACHE *(sculându-se și punând, peste masă, mâinile pe umerii lui Farfuridi, mângâietor).* — Dacă mă iubești, stimabile, fă-mi hatârul... să trecem la plebicist... dorința adunării !...

FARFURIDI. — Dar, d-le prezident...

TRAHANACHE *(și mai rugător).* — Să trecem la plebicist ! *(îl întoarce binișor de umeri cu fața spre adunare).*

TOȚI *(cu putere).* — Da ! la plebicist ! la plebicist !

FARFURIDI *(soarbe odată și cu aerul resignat).* — Ce ziceam dar ? La 1864, vine, mă 'nțelegi, ocaziunea să se pronunțe poporul printr'un plebicist... Să vedem însă mai 'nainte... să ne dăm seama bine de ce va să zică... dece este un plebicist...

IONESCU. — Știm ce este plebicistul ! Mersi de explicație !

TOȚI. — Nu trebue explicație... *(rumoare).*

FARFURIDI *(către întrerupători).* — Dați-mi voie ! *(către Trahanache)* D-le prezident!...

TRAHANACHE *(clopoțel).* — Stimabili, onorabili, rog nu întrerupeți pe orator *(foarte afabil)* faceți tăcere; sunt cestiuni arzătoare la ordinea zilei: aveți puțintică răbdare *(către Farfuridi)* Aveți cuvântul, stimabile, dați-i înainte!

FARFURIDI *(luând vânt).* — Când zicem dar 64, zicem plebicist, când zicem plebicist, zicem 64... Știm, oricine dintre noi știe ce este 64, să vedem ce este plebicistul... *(cu tărie începând fraza)* Plebicistul !...

CAȚAVENCU. — Aici nu e vorba de plebicist...

FARFURIDI. — Dați-mi voie *(discutând cu Cațavencu)* mi se

---

1) E vorba de plebiscitul ținut din inițiativa lui Al. I. Cuza și M. Kogălniceanu, prin care s'a confirmat prima reformă agrară.

www.dacoromanica.ro

pare că atunci când zicem 64... *(cu energică convingere)* şi să nu căutaţi a încerca măcar să mă combateţi: vă voi dovedi cu date istorice că toate popoarele îşi au un 64 al lor...

CAŢAVENCU. — Daţi-mi voie ; nu e vorba de 64 *(rumoare aprobativă pentru Caţavencu)*.

FARFURIDI. — Daţi-mi voie... *(Toate colocviile şi întreruperile se fac avocăţeşte cu multă vioiciune şi cu tonul înţepat şi volubil)*. Domnule prezident!...

TRAHANACHE *(clopoţel)*. — Stimabile, onorabile, faceţi tăcere... avem cestiuni arzătoare...

CAŢAVENCU *(ridicându-se în capul băncii)*. — Cum, domnule prezident? De unde până unde 64 cestie arzătoare la ordinea zilei ? Dacă nu mă 'nşel, îmi pare că suntem în anul de graţie 1883... Ce are a face ?... Chemaţi pe onorabilul orator la cestiune...

TRAHANACHE *(ridicându-se iar peste masă şi atingându-l pe umeri pe Farfuridi)*. — Stimabile... *(afabil şi rugător)* Să lăsăm plebicistul, dacă mă iubeşti; să trecem la cestiune.

FARFURIDI *(obosit de întreruperi, întorcându-se cu faţa spre Trahanache şi cu spatele la adunare)*. — Domnule prezident, aţi binevoit a-mi acorda cuvântul... Eu cred c'ar trebui...

CAŢAVENCU *(strigând)*. — Nu trebue, onorabile !

TOŢI DIN GRUP. — Nu, nu trebue !

TRAHANACHE *(punând mâinile peste masă, pe umerii lui Farfuridi, şi foarte dulce)*. — Mă rog, dacă mă iubeşti, fă-mi hatârul... dorinţa adunării stimabile... *(îl întoarce de umeri binişor cu faţa spre adunare)*.

TOŢI. — Da! la chestiune! la chestiune!

FARFURIDI *(foarte obosit, soarbe şi se resignează)*. — Ajungem dar la chestiunea Revizuirii Constituţiunii şi Legii Electorale...

TOŢI *(cu satisfacţie)*. — A! Aşa da!

TRAHANACHE *(asemenea)*. — A ! *(clopoţel)* Ei ! acu aveţi puţintică răbdare... *(către Farfuridi)* Scurt, stimabile, scurt, dacă mă iubeşti : dorinţa adunării.

FARFURIDI *(asudă, bea şi se şterge mereu cu basmaua)*. — Mă rog, daţi-mi voie ! Ştiţi care este opinia mea în privinţa revizuirii ?

TOATĂ SALA. — Nu !... Să vedem !... Spune !

www.dacoromanica.ro

CAȚAVENCU *(batjocoritor)*. — Să vedem opinia lui d. Farfuridi *(Trahanache clopoțește)*.

FARFURIDI *(asudă mereu și se emoționează pe văzute)*. — Opinia mea este aceasta : e vorba de revizuire, da ?

TOȚI *(puternic)*. — Da! da!

FARFURIDI *(emoționat și asudând)*. — Atunci, iată ce zic eu, și împreună cu mine *(începe să se înnece)* trebue să se zică asemenea toți aceia care nu vor să cază la extremitate, *(se înnecă mereu)*, adică vreau să zic, da, ca să fie moderați... adică nu exagerațiuni !... într'o chestiune politică... și care, dela care atarnă viitorul, prezentul și trecutul țării... să fie ori p-ea-prea, ori foarte-foarte... *(se încurcă, asudă și înghite)* încât vine aci ocazia să întrebăm pentruce ?... da... pentruce ?... Dacă Europa... să fie cu ochii ațintiți asupra noastră, dacă mă pot pronunța astfel, care lovesc soțietatea, adică fiindcă din cauza sguduirilor... și... idei subversive... *(asudă și se rătăcește din ce în ce)* și mă 'nțelegi, mai în sfârșit, pentru care în orice ocaziuni solemne a dat probe de tact... vreau să zic într'o privință, poporul, națiunea, România... *(cu tărie)* țara în sfârșit... cu un bun simț pentru ca Europa cu un moment mai nainte să vie și să recunoască, dela care putem zice depandă... *(se încurcă și asudă mai tare)* precum, — dați-mi voie — *(se șterge)* precum la 21, dați-mi voie *(se șterge)* la 48, la 34, la 54, la 64, la 74 asemenea și la 84 și la 94, și eșetera, întru cât ne privește... pentru ca să dam exemplu chiar surorilor noastre de ginte latine însă ! *(foarte asudat, se șterge, bea, iar se șterge și suflă foarte greu. Trahanache a urmărit cu mâna tactul sacadelor oratorice ale lui Farfuridi. Bravo și aplauze în fund, conduse de Brânzovenescu ; râsete și sâsâituri în grupul lui Cațavencu. Clopoțelul lui Trahanache deabia se mai aude. — După ce s'a mai oprit sgomotul, cu multă aprindere)* Dați-mi voie ! Termin îndată ! mai am două vorbe de zis *(sgomotul tace)* Iată dar opinia mea *(în supremă luptă cu oboseala care-l birue)* Din două una, dați-mi voie: ori să se revizuiască, primesc ! dar să nu se schimbe nimica ; ori să nu se revizuiască, primesc ! dar atunci să se schimbe pe ici pe colo, și anume în punctele... esențiale... Din această dilemă nu puteți ieși... Am zis !

(Aplauze în fund, sâsâituri în față. Farfuridi coboară sdrobit,

www.dacoromanica.ro

ştergându-se de sudoare, şi merge în fund. Brânzovenescu şi alţi alegători îl întâmpină şi-i strâng mâna. — Rumoare. Mai mulţi din auditori se scoală şi strică rândurile. Caţavencu sue dela dreapta în mijloc, unde vorbeşte încet cu grupul său gesticulând viu. Cu un alt grup mai în fund Farfuridi şi Brânzovenescu asemenea. — Pristandă iese misterios din cabinetul primarului, trece prin uscioara grilajului, care este la spatele tribunii şi trage de pulpană pe Trahanache, care sună clopoţelul).

SCENA II

ACEIAŞI — PRISTANDA

TRAHANACHE *(lăsând clopoţelul şi întorcându-se la spatele mesii).* — Ai? ce e?

PRISTANDA *(misterios şi repede).* — Coane Zahario! conul Fănică, coana Joiţica!...

TRAHANACHE. — Ei? ce?

PRISTANDA. — Sunt dincoace în cabinet! au venit pe din dos, vă aşteaptă. Numaidecât să poftiţi acolo.

TRAHANACHE *(asemenea misterios).* — Nu pot să las prezidenţia... să aibă puţintică răbdare.

PRISTANDA. — Trebue... numaidecât!... suspandaţi!

TRAHANACHE *(trage clopoţelul şi se ridică).* — Stimabilă, onorabilă adunare. După discursul important, pe care l-a ţinut respectabilul nostru concetăţean şi advocat d. Farfuridi, eu cred că ar fi bine să suspandăm şedinţa pentru cinci minute.

VOCI. — Da! da! pentru cinci minute!

(Caţavencu cu grupul său, Farfuridi şi Brânzovenescu cu ai lor se amestecă în mulţime. Trahanache, care s'a dat jos de pe tribună, a deschis portiţa grilajului şi a trecut cu Ghiţă în partea stângă despărţită, bate în uşa „Cabinetului primarului". Zoe şi Tipătescu îi deschid; Trahanache şi Ghiţă dispar înăuntru; uşa se închide la loc).

SCENA III

ACEIAŞI fără TRAHANACHE şi PRISTANDA

CAŢAVENCU *(către grupul lui).* — Ei, cum să-l trimeţi în Cameră, nene, pe stimabilul? Nu zic, are ideile, opiniile lui —

www.dacoromanica.ro

și eu respect ideile, numai să fie sincere, și el e sincer, n'ai ce zice, — respect la orice opiniune !... Dar să-ți vie stimabilul cu idei învechite, cu opiniuni ruginite, și să te sperie mereu cu Europa, cu sguduiri, cu teorii subversive... asta nu mai merge... Astfel de opiniuni nu le respect, să-mi dea voie să-i spui...

POPESCU. — Nu, uite ce susține Farfuridi, n'ai înțeles ; susține că adică după istorie — d'aia se teme el de sguduiri — nu trebue să dăm exemplu rău surorilor noastre de ginte latină. N'ai auzit, chiar a zis-o el: surorile noastre de ginte latină...

IONESCU. — Da! a zis-o...

CAȚAVENCU *(cu aer de protecție)*. — Voi dascălii sunteți băieți buni, dar aveți un cusur mare : cum vă vorbește cineva de istorie, s'a isprăvit, are dreptate *(cu putere)* Ce istorie ? Apoi, dacă e vorba de istorie, apoi ce te 'nvață istoria mai întâi și 'ntâi ?

POPESCU. — Că România dela Traian...

CAȚAVENCU. — Nu-i așa...

IONESCU. — Că adică strămbunul nostru...

CAȚAVENCU. — Ce strămbun ! ce nostru ! Vezi că nu știți ! *(cu tonul retoric)* *Or,* mai întâi și 'ntâi istoria ne învață anume că un popor care nu merge înainte stă pe loc *(publicul începe să-i ia aminte că perorează, și se grupează încet-încet împrejurul lui ca să asculte),* ba chiar dă înapoi, că legea progresului este așa, că cu cât mergi mai iute, cu atât ajungi mai departe *(Grupul lui Cațavencu aprobă și admiră, grupul lui Farfuridi și Brânzovenescu, care s'au apropiat și ascultă mai dintr'o parte, dă din umeri).*

IONESCU. — Asta e așa.

POPESCU. — Nici nu mai încape vorbă.

FARFURIDI *(înțepat)*. — Da ! progres ! progres fără conservațiune, când vedem bine că Europa...

CAȚAVENCU *(întrerupându-l lătrător)*. — Nu voi, stimabile, să știu de Europa d-tale, eu voi să știu de România mea și numai de România... Progresul, stimabile, progresul ! In zadar, veniți cu gogoriță, cu invențiuni anti-patriotice, cu Europa, ca să amăgiți opinia publică...

FARFURIDI *(și mai înțepat)*. — Dă-mi voie... Mi se pare că altcineva amăgește opinia publică...

CAȚAVENCU. — Nu voi să știu dece zici d-ta.

www.dacoromanica.ro

BRÂNZOVENESCU. — Firește că nu vrei să știi... nu-ți vine la socoteală...

CAȚAVENCU *(și mai lătrător)*. — Să-și vază de trebile ei Europa. Noi ne amestecăm în trebile ei? Nu... N'are prin urmare dreptul să se amestece într'ale noastre... D-ta ești advocat, ești confrate cu mine...

FARFURIDI. — Da, sunt advocat, dar nu sunt confrate cu d-ta...

CAȚAVENCU *(urmându-și jocul)*. — Știi ca și mine principiul de drept, fiecare cu al său, fiecare cu treburile sale... *oneste bibere...* [1])

FARFURIDI. — De onest n'ai încotro!... *(grupurile Cațavencu și Farfuridi încep a se despărți, fiecare de o parte)*.

CAȚAVENCU *(cu tonul înțepător)*. — Stimabile, nu știu pentru ce d-ta mă prigonești dela o vreme... Ce ai cu mine? Suntem în fața alegătorilor, stimabile: *or*, nu încape pică; să luptăm: d-ta o să-ți pui candidatura, o știm; eu ți-o declar că mi-o pui pe a mea... luptă electorală! și știm că lupta electorală este viața popoarelor... De ce te revolți contra adevărului? în contra dreptului?... *Oneste bibere*, onorabile!... *(aprobări din partea grupului)*.

FARFURIDI *(izbucnind)*. — Ia scutește-mă cu mofturile d-tale! Onest d-ta? Pe de o parte „Răcnetul Carpaților", pe de altă parte chiverniseala confraților; pe de o parte opoziție la toartă, pe de altă parte teșcherea la buzunar!... Urlă târgul domnule...

BRÂNZOVENESCU *(trăgându-l de mânecă)*. — Tache! Tache!

FARFURIDI *(smucindu-se)*. — Ia lasă-mă 'n pace, să mă răfuesc odată cu domnul... Ce adică, noi nu știm, nu vedem, orbi suntem? d-ta ești candidatul prefectului...

CAȚAVENCU *(râzând)*. — Eu sunt candidatul grupului tânăr, inteligent și independent... Onorabilul, venerabilul nostru prezident — *(il caută cu ochii)* unde e venerabilul prezident? nu-l văz... — va proclema, pe cât știm, astăseară pe candidatul comitetului d-voastră — comitetul d-voastră. — ...*Or*, dacă voi avea onoarea ca să mă agreeze și comitetul d-voastră... căci e al d-voastră...

---

1) Începutul schimonosit al maximei latine: „honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere" (să trăiești cinstit, să nu păgubești pe nimeni, să dai fiecăruia ce e al său!)

www.dacoromanica.ro

FARFURIDI *(fierbând mereu)*. — Nu mai este comitetul nostru, este al dumitale...

BRÂNZOVENESCU. — Tache! Tache, fii cuminte *(îl trage de mânecă, Farfuridi se smucește)*.

CAȚAVENCU *(cu ton batjocoritor)*. — Adică, dă-mi voie, d-ta nu mai ești al comitetului! *(grupurile se desenează distinct de două părți și se privesc cu încordare)*.

FARFURIDI. — Da, eu nu mai sunt, eu care am susținut totdeauna partidul... și d-ta, care l-ai înjurat totdeauna... ești!

CAȚAVENCU. — Dă-mi voie!...

FARFURIDI *(furios)*. — Ce voie! ce voie!... Vii cu moftologii, cu iconomii, cu soțietăți, cu scamatorii, ca să tragi lumea pe sfoară... cu dăscălimea d-tale *(mișcare în grupul Cațavencu)* cu moftangiii d-tale...

POPESCU *(violent)*. — Domnule, retrage-ți cuvântul!

FARFURIDI *(continuând)*. — Cu grupul *(umflând cuvintele)* inteligent... independent... impertinent! *(pornește spre fund cu Brânzovenescu și cu grupul lor)*.

TOȚI *(din grupul Cațavencu)*. — A! a! *(se reped spre ei, sgomot, învălmășeală și ghionteli)*.

FARFURIDI *(ieșind prin fund)*. — Vă 'nvățăm noi, papugiilor!

GRUPUL CAȚAVENCU. — Afară! afară! *(urmărește în fund pe cei din grupul Farfuridi)*...

(Toată lumea s'a înghesuit în fund și a ieșit afară cu sgomot. În tot timpul scenii următoare, sala întrunirii e goală. În fund, prin ușă, se văd mai mulți alegători plimbându-se în sus și 'n jos, vorbind încet și fumând).

SCENA IV

TRAHANACHE ieșind repede din fund, din cabinetul primarului în partea despărțită cu grilaj, după el FĂNICĂ și ZOE urmărindu-l. (Scena aceasta se face misterios și repede)

TRAHANACHE. — Nu! nu se poate...

ZOE *(urmându-l)*. — Nene...

TIPĂTESCU *(asemenea)*. — Neică Zaharia.

ZOE. — Dacă ai ținut vreodată la mine...

TIPĂTESCU. — Dacă mi-ești prietin...

TRAHANACHE. — Ei, aveți puțintică răbdare! *(serios)* Cum putem noi să punem candidatura unui plastograf?

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU. — Bine, frate, plastograf, așa e; dar până să bage lumea de seamă... să-l tragem în judecată...

ZOE. — Să ne facem de râs prin tribunale... nene, gândește-te...

TRAHANACHE *(după un moment de ezitare)*. — Ei nu! Dacă ar fi numai una... aia cu scrisoarea ta către Joițica, înțeleg; să zic: pentru politică — unde e în joc enteresul țării, ca oricare român, a încercat omul, ca să te forțeze adică, pentrucă te știe că ții la onoarea Joițichii, ca prieten ce-mi ești — a făcut plastografie...

TIPĂTESCU. — Se 'nțelege!

ZOE. — Firește; în politică...

TRAHANACHE. — Ei, aveți puțintică răbdare... Dar astălaltă? *(se lovește cu mâna pe buzunarul hainii)* Apoi, dacă umblă el cu machiavelicuri, să-i dau eu machiavelicuri — *(schimbând tonul)* Martoră mi-e maica precista! Să n'am parte de Joițica — că e de față — să spue...

ZOE *(cu sentiment)*. — Nene!

TRAHANACHE. — N'am umblat în viața mea cu diplomație; dar dacă e vorba să facem pe iezuitul à la Metternich,[1] apoi să-i dau eu, neică...

TIPĂTESCU *(impacient)*. — Nu pricep, neică Zahario!

ZOE *(asemenea)*. — Nici eu.

TRAHANACHE. — Ei, aveți puțintică răbdare! *(scoate o hârtie din buzunar și o desface — o poliță)*. Asta tot pentru politică e? Girurile astea două cu care onorabilul d. Cațavencu a ridicat cinci mii de lei dela Soțietate, sunt tot pentru enteresul țării?

TIPĂTESCU *(luând degrabă poliția și examinând-o când pe-o parte când pe alta)*. — Suntem scăpați!

ZOE. — Scăpați?

TRAHANACHE. — Ei apoi? când îți spuneam eu să ai puțintică răbdare, că l-am prins cu alta mai boacănă...

TIPĂTESCU *(abia stăpânindu-și bucuria)*. — Nene Zahario, candidatul nostru este d. Agamiță Dandanache.

TRAHANACHE. — Așa da!

ZOE. — Mi-e frică!...

TIPĂTESCU. — Nu mai avem nicio grijă.

---

1) Ministru și diplomat reacționar austriac (1773—1859).

www.dacoromanica.ro

TRAHANACHE. — ...Dă-mi înscris pe Gagamiță ăla, să nu-i uit numele... *(vorbește încet cu Zoe).*

TIPĂTESCU *(scoate portofelul, rupe o filă și scrie pe ea, apoi o dă lui Zaharia).* — Iată...

TRAHANACHE. — Mă duc să deschid ședința.

TIPĂTESCU. — Anunță îndată candidatura, ridică ședința și vino să mergem la preferanță, te așteptăm...

TRAHANACHE *(vrând să treacă prin portița grilajului în partea tribunii).* — A! ți-am dat polița lui Cațavencu... Să nu o pierzi *(trece).*

TIPĂTESCU. — N'ai grijă, neică Zahario, eu nu pierz hârtiile de preț... *(sărută repede pe Zoe).*

ZOE. — Fănică!

TIPĂTESCU. — A! acum, să-l lucrez eu pe nenea Cațavencu! *(ies amândoi iute pe ușa din stânga).*

SCENA V

TRAHANACHE, care s'a urcat la tribună, apoi CAȚAVENCU, POPESCU, IONESCU, ALEGĂTORI, PUBLICUL venind din fund și ocupând locurile lor din scena I-a.—(Intrare sgomotoasă, acompaniată de clopoțelul prezidențului)

TRAHANACHE *(în picioare).* — Orele sunt înaintate! Poftiți, poftiți stimabililor: avem cestiuni arzătoare la ordinea zilii... *(șade).*

(Toată lumea s'a așezat la locul său).

CAȚAVENCU *(cu modestie).* — D-le președinte, vă rog, cerusem și eu cuvântul...

TRAHANACHE. — Da *(binevoitor)*, da, stimabile. Aveți cuvântul. Poftiți la tribună!...

(Mișcare în grupul lui Cațavencu).

CAȚAVENCU *(ia poză, trece cu importanță printre mulțime și sue la tribună; își pune pălăria la o parte, gustă din paharul cu apă, scoate un vraf de hârtii și gazete și le așează pe tribună, apoi își trage batista și-și șterge cu eleganță avocățească fruntea. Este emoționat, tușește și luptă ostentativ cu emoția care pare a-l birui. — Tăcere complectă. Cu glasul tremurat).* — Domnilor!... Onorabili concetățeni!... Frați-lor!... *(plânsul îl înnecă).* Iertați-mă, fraților, dacă sunt mișcat, dacă emoțiunea mă apucă așa de tare... suindu-mă la această tribună... pentru a vă spune și eu... *(plânsul îl înnecă mai tare)...* Ca orice român, ca orice fiu al țării sale...

www.dacoromanica.ro

în aceste momente solemne... *(deabia se mai stăpânește)* mă gândesc... la țărișoara mea... *(plânsul l-a biruit de tot)* la România... *(plânge. Aplauze în grup)*... la fericirea ei !... *(acelaș joc de amândouă prăjile)*... la progresul ei ! *(asemenea crescendo)*... la viitorul ei ! *(plâns cu hohot. Aplauze sguduitoare).*

IONESCU, POPESCU, TOȚI *(foarte mișcați).* — Bravo !

CAȚAVENCU *(ștergându-se repede la ochi, și remițându-se d'odată; cu tonul brusc, vioi și lătrător).* — Fraților, mi s'a făcut o imputare și sunt mândru de aceasta!... a... O primesc! Mă onorez a zice că o merit !... *(foarte volubil)* Mi s'a făcut imputarea că sunt foarte, că sunt prea, că sunt ultra-progresist... că sunt liber-schimbist... că voi progresul cu orice preț. *(scurt și foarte retezat)* Da, da, da, de trei ori da ! *(aruncă roată priviri scânteietoare în adunare. Aplauze prelungite).*

CAȚAVENCU. — Da! *(cu putere din ce în ce crescândă)* Voi progresul și nimic alt decât progresul : pe ca'ea politică... *(îngroașă vorbele).*

POPESCU. — Bravo !

CAȚAVENCU. — Socială...

IONESCU. — Bravo !

CAȚAVENCU. — Economică...

POPESCU. — Bravo !

CAȚAVENCU. — Administrativă...

IONESCU. — Bravo !

CAȚAVENCU. — Și... și...

IONESCU, POPESCU, GRUPUL. — Bravo ! bravo !

TRAHANACHE *(clopoțind).* — Rog, nu întrerupeți pe orator, stimabile...

CAȚAVENCU *(cu tărie).* — Nu mă tem de întreruperi, venerabile d-le președinte... *(către adunare și mai ales către grup, cu tonul sigur)* Puteți, d-lor să întrerupeți, pentrucă eu am tăria opiniunilor mele... *(reintrând în tonul discursului și îngroșând mereu vorbele)* și... și... finanțiară. *(Aplauze prelungite)*... Da, suntem ultra-progresiști, da, suntem liber-schimbiști... Or... conduși de aceste idei, am fundat aci în orașul nostru „Aurora Economică Română" soțietate enciclopedico-cooperativă, independentă de cea din București... pentrucă noi suntem pentru descentralizare. Noi... eu... nu recunosc, nu voi să recunosc epitropia Bucureștenilor, capitaliștilor,

www.dacoromanica.ro

asupra noastră; căci în districtul nostru putem face şi noi ce fac dânşii în al lor...

GRUPUL *(aplauze)*. — Bravo!

CAŢAVENCU. — Soţietatea noastră are de scop să încurajeze industria română, pentrucă, daţi-mi voie să vă spui, din punctul de vedere economic, stăm rău...

GRUPUL *(aplauze)*. — Bravo!

CAŢAVENCU. — Industria română e admirabilă, e sublimă, putem zice, dar lipseşte cu desăvârşire. Soţietatea noastră dar, noi, ce aclamăm? Noi aclamăm munca, travaliul, care nu se face deloc în ţara noastră!

GRUPUL. — Bravo *(aplauze entuziaste)*.

TRAHANACHE *(clopoţind)*. — Stimabile... nu...

CAŢAVENCU. — Lăsaţi, d-le preşedinte, să întrerupă... nu mă tem de întreruperi!... In Iaşi, de exemplu, — permiteţi-mi această digresiune, este tristă, dar adevărată! — In Iaşi n'avem niciun negustor român, niciunul!...

GRUPUL *(mişcat)*. — A!

CAŢAVENCU. — Şi cu toate aceste toţi faliţii sunt jidani! Explicaţi-vă acest fenomen, acest mister, dacă mă pot exprima astfel!

GRUPUL. — Bravo! *(aplauze)*.

CAŢAVENCU. — Ei bine! Ce zice soţietatea noastră? Ce zicem noi?... Iată ce zicem: această stare de lucruri este intolerabilă! *(aprobări în grup. Cu tărie)* Până când să n'avem şi noi faliţii noştri?... Anglia-şi are faliţii săi, Franţa-şi are faliţii săi, până şi chiar Austria-şi are faliţii săi, în fine oricare naţiune, oricare popor, oricare ţară îşi are faliţii săi *(îngroaşă vorbele)*... Numai noi să n'avem faliţii noştri!... Cum zic: această stare de lucruri este intolerabilă, ea nu mai poate dura!... *(aplauze frenetice. Pauză. Oratorul soarbe din pahar şi aruncă iar priviri scânteietoare în adunare. In momentul acesta mai mulţi inşi se mişcă în fund, pe unde apare Cetăţeanul turmentat şi Ghiţă în civil)*.

SCENA VI

ACEIAŞI — GHIŢĂ PRISTANDA şi CETĂŢEANUL foarte şovăind. Sgomot la intrarea acestora.

TRAHANACHE *(clopoţind)*. — Faceţi puţintică tăcere...

CAŢAVENCU *(care în timpul scurt al rumorii provocate de în-*

www.dacoromanica.ro

trarea lui Pristandă și a Cetățeanului turmentat, și-a consultat hârtiuțele, cu ton predomnitor). — Fraților, iată ce spun statutele soțietății noastre la art. I-iu: „Se formează în urbea noastră o soțietate Enciclopedico-Cooperativă cu numele de „Aurora Economică Română". Scopul soțietății este ca România să fie bine și tot românul să prospere!"

CETĂȚEANUL *(care, dela intrare, a venit șovăind până la mijloc și s'a turnat pe un scaun în fața tribunii, se scoală și ridică mâna).* — Și eu! *(sughite)* și eu sunt! *(șovăie și iar se toarnă pe scaun. — Râsete în fund, rumoare în față).*

CAȚAVENCU *(către Trahanache, întorcându-se spre masa prezidențială).* — D-le președinte, rog să nu fiu întrerupt...

TRAHANACHE. — Parcă ziceai, stimabile, ca întreruperile...

CAȚAVENCU. — Da, *(cu dignitate)* dar...

TRAHANACHE. — In sfârșit... *(clopoțind)* Nu întrerupeți, mă rog...

CAȚAVENCU *(căutând șirul).* — Ziceam dar: „...ca România să fie bine și tot românul să prospere"...

CETĂȚEANUL *(se scoală șovăind și ridică mâna).* — Și eu sunt! *(sugnite rău; râsete, rumoare).*

TRAHANACHE. — A! *(sculându-se peste masă)* Ce? ce ești d-ta, stimabile?...

CETĂȚEANUL *(sughițând).* — Mă cunoaște d. Nae... *(arată pe Cațavencu)* Cioclopedică... *(râsete, rumoare).*

CAȚAVENCU *(nervos).* — Ce?

CETĂȚEANUL. — Română!... *(râsete; sughite)* Aurora!... *(sughite; râsete, rumoare din ce în ce mai mare).*

TRAHANACHE *(nervos și el, către adunare clopoțind).* — Faceți tăcere, stimabile!... *(către Cetățeanul turmentat)* Cum?

CETĂȚEANUL *(șovăind).* — Cioclopedică! *(sughite)* Comportativă! *(sughite)* Iconomie! *(sughite)* Soțietate care va să zică... *(râsete și rumoare mare).*

IONESCU. — E turmentat!...

POPESCU. — E tun! *(grupul se mișcă; unii se scoală).*

CETĂȚEANUL *(sughițând și strigând).* — Sunt nembru!

TRAHANACHE *(agitând clopoțelul cu putere, către Ionescu și Popescu).* — Stimabile! stimabile *(cu afabilitate)*, rog, dați afară pe onorabilul!

IONESCU, POPESCU și GRUPUL. — Afară! E turmentat!

www.dacoromanica.ro

Afară! *(Ionescu și Popescu îl îmbrâncesc spre ușă. Cațavencu s'a dat jos dela tribună și vorbește cu câțiva din grup).*

CETĂȚEANUL *(îmbrâncit de dascăli și opunându-se).* — Nu mă 'mbrânciți... că amețesc!

IONESCU, POPESCU și GRUPUL. — Afară!

CETĂȚEANUL. — Nembru! *(Toată scena aceasta a fost însoțită de râsete și rumoare. Dascălii au dat afară pe Cetățeanul turmentat. In adunare, mișcare. Pristandà se apropie la tribună, în vreme ce dascălii și grupul lor, în mijloc cu Cațavencu, se agită și-și reiau locurile).*

PRISTANDA *(misterios lui Trahanache).* — Coane Zahario, dă-i zor! trebue să-l lucrăm pe onorabilul, pe d. Nae Cațavencu: ordinul lui conul Fănică... Sunt la ușă, când oi tuși de trei ori, d-ta proclamă catindatul și ieși pe portiță... și pe urmă-i treaba mea...

TRAHANACHE *(încet).* — Bine.

PRISTANDA *(încet).* — Când oi tuși de trei ori: nu mi-a sosit încă oamenii!... *(trece lângă ușa din fund, pe unde intră cu sgomot Farțuridi, Brânzovenescu și alți câțiva. Pristandà vorbește încet cu dânșii. Toți se aranjează în fund, astupând ușa de ieșire).*

SCENA VII

ACEIAȘI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU și alți alegători și CETĂȚEANUL TURMENTAT, apoi ZOE și TIPĂTESCU ascunși după grilaj și ascultând ce se petrece în adunare.

TRAHANACHE *(clopoțind, către Cațavencu, care vorbește încet cu grupul lui).* — Poftiți la tribună, stimabile!... *(Cațavencu pornește spre tribună).*

ZOE. — Nu mai auz nimic...

TIPĂTESCU. — Pesemne n'a sosit încă Ghiță.

CAȚAVENCU *(dela tribună).* — Fraților!

FARFURIDI *(aducând din fund pe Cetățeanul turmentat).* — Te-a dat afară? Cum se poate, fraților, să lăsăm să gonească din adunare pe un cetățean onorabil, pe un alegător?

BRÂNZOVENESCU. — Pentrucă d. Cațavencu...

CAȚAVENCU *(răcnind).* — Stimabile! *(lui Trahanache)* D-le prezident! *(Rumoare surdă în fund).*

TRAHANACHE. — Stimabile, *(clopoțind)* aveți puțintică răbdare

www.dacoromanica.ro

(Ghiță tușește cu putere de trei ori) Fiindcă orele sunt înaintate...

CAȚAVENCU. — Dați-mi voie!...

TRAHANACHE *(ridicându-se)*. — Fiindcă unii dintre domnii alegători au început să plece, ar fi bine, cred, mâine fiind alegerea, ca chiar acuma să rugăm pe onorabilul orator să-și întrerupa discursul un moment, să aibă puțintică răbdare, pentru ca să proclamăm numele candidatului propus de comitetul nostru.

CAȚAVENCU *(cu aer foarte degajat)*. — Primesc cu mulțumire, d-le președinte *(coboară dela tribună către grupul său)* Numele candidatului.

TOȚI *(din grup și din sală)*. — Da! numele candidatului!

ZOE *(tremurând, încet)*. — Fănică!

TIPĂTESCU *(încet)*. — Taci! n'ai grijă!

TRAHANACHE *(citind foaia între lumânări)*. — Stimabile! candidatul pe care-l susține comitetul nostru, este domnul...

IONESCU. — Naie Cață...

TRAHANACHE *(întrerupându-l)*. — Ai puțintică răbdare... *(citind)* domnul...

CAȚAVENCU. — Domnul... *(Toată lumea ascultă cu mare nerăbdare și în deplină tăcere; Zoe se strânge după grilaj lângă Tipătescu)*.

TRAHANACHE. — Domnul... Agamiță Dandanache!

(Mișcare de satisfacție în fund. În grupul din față turburare. Zoe și Tipătescu ascultă mișcați).

CAȚAVENCU *(sărind în loc și răcnind)*. — Trădare! *(gesticulează viu în mijlocul grupului său. În fund aplauze)*.

TRAHANACHE *(în picioare)*. — Dați-mi voie! *(clopoțind; după un moment de tăcere)*. Cine a pronunțat cuvântul trădare! *(Toată lumea e în picioare și în fierbere)*.

CAȚAVENCU *(din mijlocul grupului, cu putere)*. — Eu!

GHIȚA, BRANZOVENESCU și CETĂȚEANUL TURMENTAT *(și cei din fund)*. — Afară! afară moftologul!

TRAHANACHE *(trăgând clopoțelul foarte violent, către grupul din fund)*. — Aveți puțintică răbdare! *(către Cațavencu)*. Și cine este trădător, stimabile?

CAȚAVENCU *(foarte aprins)*. — Acela care falsifică numele candidatului odată hotărît, acela care uită, care trădează interesele și onoarea familiei sale... *(cu un gest colosal)* D-ta!

www.dacoromanica.ro

TRAHANACHE *(trântind clopoţelul pe masă, în culmea indignării).* — Apoi, ai puţintică răbdare, stimabile! Mă scoţi din ţâţâni... Eu falsificator?... Pe mine cetăţean onorabil, pe mine, om venerabil, să vie într'o adunare publică, să mă facă falsificator... cine? *(rumoare mare. Tipătescu şi Zoe ascultă palpitând)* cine? *(cu energie).* Un plastograf patentat!

CAŢAVENCU *(sărind din loc).* — Plastograf!

TOŢI DIN FUND *(strigând ameninţător).* — Afară plastograful!

TOŢI DIN FAŢĂ *(asemenea).* — Afară falsificatorul! trădătorul! *(ţierbere mare).*

CAŢAVENCU *(spumând, se repede din mijlocul grupului său la tribună cu pumnii încleştaţi şi sbierând febril. Un moment tăcere).* — Fraţilor! domnilor! un moment, onorabili concetăţeni! Am voit să acoper o ruşine care se petrece de atâta vreme în sânul oraşului nostru... *(Zoe şi Tipătescu mişcare)* am voit să cruţ opinia publica de o lovitură scandaloasa... astăzi însă am fost lovit aşa de crud în dignitatea mea, încât nu mai pot tăcea. *(Zoe şi Tipătescu mişcare).* Acest onorabil cetăţean *(arată pe Trahanache),* acest om venerabil, d. Zaharia Trahanache...

TRAHANACHE *(cu pofidă).* — Ei? Eu...

CĂŢAVENCU. — Este atât de naiv, încât crede că e plastografie un document olograf...[1]) *(Zoe şi Tipătescu mişcare de groază).*

ZOE. — Fănică!... *(şoviie).*

TIPĂTESCU *(susţinând-o şi răcnind cu o supremă putere).* — Ghiţă! *(se repede la portiţa grilajului... Zoe se agaţă de el şi-l opreşte. Rumoare mare).*

PRISTANDA *(punând mâinile amândouă lângă gură ca o portvoce şi strigând asemenea spre partea de unde i-a venit chemarea).* — Prezent! *(către cei din fund).* Pe el, copii! *(Grupul din fund cu Pristandă, Farfuridi, Brânzovenescu, Cetăţeanul turmentat, se reped la tribună şi pun mâna pe Caţavencu).*

CAŢAVENCU *(continuând a sbiera în mijlocul sgomotului)*

1) Scris de mâna celui care l-a făcut.

www.dacoromanica.ro

— O scrisorică a prefectului către...

GRUPUL LUI CAȚAVENCU. — Pe ei, fraților. *(Grupul din față dă năvală spre fund).*

TOATĂ LUMEA. — Afară! ho! huideo! *(Sgomot la culme, strigăte, huiduieli, fluierături. Zaharia Trahanache a ieșit repede pe portița grilajului, a dat dincolo de Zoe și de Tipătescu, și toți trei 'ascultă 'ce se petrece în adunare. Pristandă, Farfuridi, Brânzovenescu au apucat de gât pe Caţavencu și-l târăsc afară. Grupul Ionescu și Popescu sunt grămadă peste cei din fund. Toate cuvintele și mișcările acestea din urmă se fac deodată și într'o clipă. — Cortina se lasă asupra primei mișcări a scandalului).*

ACTUL IV

(Grădina lui Trahanache în fund grilaj cu poartă de intrare în mijloc; se vede în fund perspectiva orășelului pe un fundal de dealuri. La dreapta în grădină, pe planul întâi și al doilea, intrarea, cu trei trepte de piatră, în casele lui Trahanache. La stânga boschete. Mobile de grădină).

SCENA I

ZOE și TIPĂTESCU

ZOE. — Unde e? unde poate să fie Caţavencu?

TIPĂTESCU. — Nu știu: a fugit, a murit, a intrat în pământ... *(după o pauză, apropiindu-se de Zoe).* Ei? și pentru ce voiești să știi? pentruce te 'ngrijești mai mult acuma. Din contra. Eu parcă nu mai am grija... Zoe, gândește-te: de două zile oamenii noștri aleg pe Dandanache, pe care-l așteptăm din minut în minut — am ordine să-i fac o primire strălucită...

ZOE. — Ei și?

TIPĂTESCU. — Ei!... de două zile va să zică, strivesc pe Caţavencu, și el nu e nicăiri. Unde e? pentruce nu s'arată!... Are scrisoarea, pentruce nu o publică? Pentruce a disparut, nu știu, — din ce motive nu publică scrisoarea, nu-mi pasă, — destul că nu o publică... Și-l crezi tu pe mișelul capabil să nu o publice pentru altceva, decât pentrucă nu poate?

ZOE. — Ce inimă! ce judecată ai, Fănică? *(cu frământare concentrată).* Dar aste două zile cum am trăit eu?... Ce strângere continuă de inimă! ce frică! ce tortură!... Fiecare persoană care-mi iese înainte, fiecare figură pe care o văz, fiecare

www.dacoromanica.ro

mișcare ce se face în jurul meu, îmi sdrobește toată puterea... Fănică, ai milă de mine, o zi încă de astfel de chinuri și nu mai pot trăi... înnebunesc... *(își ia capul în mâini și plânge).*

TIPĂTESCU. — Nu fi copilă, Zoe... Zoe...

ZOE *(plânsă).* — Tu nu înțelegi, tu nu simți! Peste câteva minute se sfârșește alegerea și se proclamă deputat al vostru Dandanache; sunt sigură... sigură... că în același moment, mișelul, care s'a ascuns și ne pândește din întuneric, o să-și împrăștie publicația lui infamă... ca să-și răzbune! Ei... atunci eu?...

TIPĂTESCU *(scoate polița din buzunar și i-o arată).* — Nu poate... Dacă face asta, e pierdut...

ZOE. — Ce-mi pasă! după ce m'o pierde pe mine!... Fănică, n'aș voi să mă răzbuni, aș voi să mă scapi... Prevedeam asta... Presimțeam c'o să ajungem aici, când am văzut scandalul de alaltăieri seara la întrunire... Iată culmea nenorocirii: el nu știe că ai plastografia lui;... el nu știe că dacă ar veni aici să primească schimbul acestor două hârtii, ar scăpa și el și m'ar scăpa și pe mine... Te-ai bizuit să joci cu Cațavencu și te-ai amăgit, și mi-ai jucat onoarea mea, rușinea mea, viața mea, și ai pierdut, pentrucă sau el joacă mai bine ca tine sau noi avem mai puțin noroc decât el... *(se înnecă de plâns).* Ce să fac? ce să fac!

TIPĂTESCU. — Taci! vine cineva... șterge-te la ochi!

SCENA II

ACEIAȘI — TRAHANACHE și AGAMIȚĂ DANDANACHE

TRAHANACHE *(foarte politicos).* — Poftim, poftim stimabile!

TIPĂTESCU. — Cine să fie?

ZOE. — Un străin?...

TRAHANACHE *(coborînd).* — Dă-mi voie, Joițico, sa-ți recomand pe d. Agamiță Dandanache!

ZOE și TIPĂTESCU. — Dandanache! *(complimente).*

TRAHANACHE. — Candidatul nostru!... adică ce mai candidat... alesul nostru.

DANDANACHE *(vorbește peltic și sâsâit).* — Sărut mâna... Si domnul? bărbatul dumneei?

TRAHANACHE. — Nu, eu sunt bărbatul dumneei, dumneei este nevasta mea, cum am avut onoarea să vă recomand...

www.dacoromanica.ro

DANDANACHE. — Si d-voastră?

TRAHANACHE. — Şi eu?... bărbatul dumneei... Eu *(serios)* Zaharia Trahanache, prezidentul Comitetului permanent, Comitetul electoral şi... ai puţintică răbdare... *(se caută în buzunar şi scoate o carte de vizită, pe care i-o dă lui Dandanache)*, sunt aicea toate comitetele...

DANDANACHE *(la cartea)*. — Mersi !... Si domnul?

TRAHANACHE. — Domnul Fănică Tipătescu, prefectul nostru, amicul meu şi al familiei mele.

DANDANACHE *(lui Fănică)*. — Imi pare bine, d-le prezident! *(ii dă mâna. Trahanache trece lângă Zoe)*.

TIPĂTESCU. — Şi mie, onorabile, nu mai puţin... 'Sunt încântat... Dar cu ce ocazie pe la noi?

DANDANACHE. — Cu ocazia aledzerii, neicusorule, cu ocazia aledzerii; ştii, m'a combătut opoziţia şi colo şi dincolo, şi dincolo... si rămăsesem eu... care familia mea dela pătuzsopt în Cameră... rămăsesem mă 'nţeledzi fără coledzi... si asa am venit pentru aledzere.

ZOE *(cu răutate)*. — Nu trebuia să vă mai deranjaţi...

DANDANACHE. — Ba încă te deranz, coniţa mea! Da stii, nu făţea să nu faţem măcar act de prezenţă...

TRAHANACHE. — Se 'nţelege! foarte bine, foarte bine! trebue, trebue!

DANDANACHE. — Da de deranz... destul! Inchipueste-ţi să vii pe drum cu birza ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, sdroncasdronca... Stii, m'a sdrunţinat!... si clopoţeii a. *(gest)* îmi ţiue urechile... stii asa sunt de ameţit si de obosit... nu-ţi faţi o idee, coniţa mea *(către Trahanache)*, nu-ţi faţi o idee, d-le prefect, neicusorule *(către Tipătescu)* nu-ţi faţi o idee, d-le prezident, puicusorule...

TIPĂTESCU. — Fireşte...

ZOE. — Mai e vorbă...

DANDANACHE. — Adineaori am sosit, era sa trag la otel... dar birzarul... el stia de te viu, mi-a arătat pe d. prefect *(arată pe Trahanache)*.

ZOE *(încet către Tipătescu, care râde)*. — Şi încă mai râzi, Fănică.

TRAHANACHE. — Da! mă duceam pe la alegere ca să văz cum mergem... Nu-i vorba, de mers, mergem strună... dar ştii

www.dacoromanica.ro

deobicei, ca un cap ce sunt al partidului, trebue să fie acolo...

DANDANACHE *(strângându-i mâna)*. — Bine că te-am găsit, neicusorule, mersi *(vorbesc amândoi de-o parte)*.

ZOE *(către Fănică încet)*. — Iată, Fănică, pentru cine mi-am pierdut eu liniștea... Și spune drept dacă nu era mai bun Cațavencu!

TIPĂTESCU *(scurt)*. — E simplu, dar îl prefer, cel puțin e onest, nu e un mișel!

TRAHANACHE *(lui Dandanache)*. — Stimabile, eu te las acî cu amicul Fănică și cu Joițica... Eu trebue să mă duc la alegere: peste o jumătate de ceas se deschide urna; trebue să fiu acolo... D-ta n'ai nicio grijă, mergem la sigur, la noi opoziție nu încape... suntem tari, stimabile... tari... Nu o să ai majoritate, stimabile...

DANDANACHE. — Cum se poate? Să nu te pomenesti cu vrun balotaz? ai?... a mai pățit-o și alții.

TRAHANACHE. — Adică, ai puțintică răbdare, balotaj la noi?... zic: nu majoritate, unanimitate o să ai, stimabile.

DANDANACHE. — A, asa?... *(cu siguranță)* Se 'nțeledze... Niți nu se putea altfel...

TRAHANACHE. — Salutare, stimabile, salutare... La revedere Fănică... La revedere, Joițico *(iese)*.

SCENA III

ZOE, TIPĂTESCU, DANDANACHE

DANDANACHE. — Cum îți spui, să nu m'aleg, puicusorule, cu merdzea... Eu, familia mea, dela patusopt... luptă, lupta si dă-i, si dă-i si luptă... si eu mă 'nțelegi tocmai acuma să rămâi pe dinafară... fără coledz!... si cât p'ați, neicusorule, să nu m'aleg...

ZOE. — Să nu te-alegi d-ta, cu meritele d-tale! era peste putință...

TIPĂTESCU. — Peste putință...

DANDANACHE. — Ei, uite așa, cu meritele mele, coniță, vezi! era cât p'ați, dar stii cât p'ați... Intreabă-mă neicusorule, să-ți spui: nu vrea comitetul țentral si pațe; zițea că nu sunt marcant. Auzi eu sa nu fiu marcant... Am avut noroc, mare noroc am avut. Sa vedeți. Intr'o seară... ținevas — nu spui ține... persoană însemnată... da becher — vine și

www.dacoromanica.ro

zoacă la mine cărți... si când pleacă își uită pardesiul la mine. A doua zi, voi să-l îmbrac... gândeam că-i al meu... văz că nu-i al meu; îl caut prin buzunare si dau... peste ce te gândesti?

TIPĂTESCU. — Peste?

DANDANACHE *(răzând)*. — Peste o scrisorică.

AMĂNDOI. — O scrisorică.

DANDANACHE. — De amor...

AMĂNDOI *(mișcați)*. — O scrisorică de amor?

DANDANACHE. — O scrisorică de amor către becherul meu, dela nevasta unui prietin, — nu spui ține... persoană însemnată.

ZOE. — Ei și?

TIPĂTESCU. — Ei?

DANDANACHE. — Ei, ce să-ți mai spui, puicusorule? Adu o birze, mă, băiete, degrabă... Mă sui în birze si mă duc la persoana, la becherul,—nu spui ține—e persoană însemnată—: Găseste-mi mă 'nțeledzi, un coledzi, ori dau scrisoarea la „Răsboiul"... De colea până colea... gâri-mâr... a trebuit, conița mea, să țedeze, si tranc! depesa aiți, neicusorule...

ZOE *(agitată treptat în măsura povestirii lui Dandanache)*. — A! d-le Dandanache, ai făcut rău... fapta d-tale este... să-mi dai voie să-ți spui...

TIPĂTESCU *(încet)*. — Zoe! *(ea urcă)*.

DANDANACHE. — Asa e, puicusorule, c'am întors-o cu politică. Aud? Ce era de făcut? Aminteri dacă nu-mi dedea în gând asta, nu m'aledzeam... si nu merdzea de loc, neicusorule; fă-ți idee! familia mea dela patuzsopt *(coborînd către public)* si eu, în toate Camerele, cu toate partidele, ca românul imparțial... si să rămâi fără coledzi!

TIPĂTESCU. — Vezi bine! *(mușcându-și buzele)* Dar nu ne-ai spus sfârșitul istoriei... scrisoarea.

ZOE. — Ei! scrisoarea?

DANDANACHE. — Care scrisoare?

TIPĂTESCU. — Scrisoarea, becherului...

DANDANACHE. — Care becher?

ZOE *(nervoasă)*. — Persoana însemnată... scrisoarea... de amor... arma d-tale politică, cu care te-ai ales...

TIPĂTESCU. — Scrisoarea pe care voiai s'o publici în „Răsboiul", dacă nu...

www.dacoromanica.ro

DANDANACHE *(aducându-şi în sfârşit aminte)*. — A da! scrisoarea... da... am priţeput...

ZOE. — Ei! scrisoarea?

TIPĂTESCU. — Ce s'a făcut?

DANDANACHE. — O am pusă acasă la păstrare... dar stii, la loc sigur...

ZOE. — Nu i-ai înapoiat-o persoanei?

DANDANACHE *(cu mirare)*. — Cum s'o înapoiez?

TIPĂTESCU. — Iată te-alegi, el şi-a ţinut cuvântul...

ZOE. — Trebue să i-o dai înapoi...

DANDANACHE. — Cum se poate, coniţa mea, s'o dau înapoi? S'ar putea să fac asa prostie? Mai trebue s'aldată... La un caz iar... pac! la „Răsboiul" *(coboară)*.

ZOE *(cu desgust)*. — A! *(trecând lângă Fănică, încet şi cu tonul lui de mai sus)*. E simplu, dar e un om onest! *(tare către Dandanache)*. D-le Dandanache, am să vă fac o rugăciune: o să rămâneţi la masă la noi... mă rog să nu povestiţi istoria cu scrisoarea becherului d-voastră...

TIPĂTESCU. — Ştiţi asupra alegătorilor, ar face poate rău efect...

DANDANACHE. — Nu spui, neicusorule; dar dacă oi uita — aminteri, am memorie bună... dar stii, cum sunt ameţit de drum, poate să uit si să 'nţep — să-mi faţeţi semn. Eu la masă o să stau ori lângă d-ta, ori lângă consoarta d-tale...

TIPĂTESCU. — Care consoarta mea?

DANDANACHE. — Doamna.

ZOE *(aparte)*. — A! idiot!

TIPĂTESCU *(impacientat)*. — Pardon, d-le Dandanache, doamna e soţia d-lui prezident al Comitetului, domnul care v'a adus aici *(subliniază silabic)*, domnul Zaharia Trahanache, doamna Zoe Zaharia Trahanache... Eu sunt Ştefan Tipătescu, prefectul judeţului, cu doamna sunt numai prieten...

DANDANACHE *(care a ascultat cu multă atenţie)*. — Asa e, bine ziţi puicusorule... bată-vă sănătatea să vă bată... pardon... stii eu... de pe drum *(serios)*, fă-ţi idee d-ta, ţinţi postii, hodoronc-hodoronc, sdronca-sdronca, si clopoţeii... îmi ţiue grozav...

ZOE *(aparte)*. — Trebue să-l duc de aici să se liniştească puţin... e ameţit rău de tot.

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU. — D-le Dandanache, nu voiți să vă odihniți, să vă liniștiți puțin...
DANDANACHE. — Ba da, neicusorule... dar unde?
ZOE. — Poftiți cu mine, d-le Dandanache
DANDANACHE *(dându-i brațul și ieșind cu ea la dreapta pe scară)*. — Stii, conița mea, sunt asa de ametit... stii, trăsura... si clopoțeii... stii, îmi țiue grozav... grozav îmi țiue... *(ies)*.

SCENA IV

TIPĂTESCU (singur)

Și-l aleg pe d. Agamiță Dandanache! Iaca pentru cine sacrific de atâta vreme liniștea mea și a femeii pe care o iubesc... Unde ești, Cațavencule, să te vezi răzbunat! Unde ești, să-ți cer iertare că ți-am preferit pe onestul d. Agamiță, pe admirabilul, pe sublimul, pe neicusorul, pe puicusorul Dandanache... Ce lume! ce lume! ce lume!

SCENA V

TIPĂTESCU, ZOE, (apoi) PRISTANDA

ZOE *(coborînd precipitat treptele)*. — Ai auzit, Fănică? Ai auzit? Onestul tău d. Agamiță, care triumfează, păstrează scrisoarea... Ce trebue să facă onestul Cațavencu, care n'a reușit care-și mușcă acum mâinile, își mestecă turbarea și mă ochește din cine știe ce ascunzătoare! *(agitată)*. A! mi-e groază să mă gândesc. Ce face Cațavencu? unde e ascuns șarpele? de unde o să-și arunce veninul asupra mea!
TIPĂTESCU. — Zoe! Zoe! fii bărbată...
ZOE *(înnecată)*. — Nu mai pot, nu mai pot. Vorbele lui Dandanache mi-au luat toată puterea, mi-au frânt inima... A! înnebunesc de frică *(își ascunde obrazul)*.
PRISTANDA *(venind repede din stânga)*. — Coană Joițico! coană Joițico!...
TIPĂTESCU. — Ghiță!
ZOE *(tresărind)*. — Ghiță... Ce e? Spune!
PRISTANDA *(oprindu-se)*. — Coană Joițico, voiam să...
ZOE *(fierbând)*. — Spune, nu mă chinui! Ce e? A publicat-o? dă-mi-o, s'o văz! *(foarte agitată)* dă-mi-o, s'o văz!

www.dacoromanica.ro

TIPĂTESCU. — Zoe! eşti nebună!
PRISTANDA *(aparte)* — Curat nebună!
ZOE. — Da, sunt nebună! şi ţie trebue să-ţi mulţumesc de asta.
PRISTANDA *(căutând s'o calmeze)*. — Nu, coană Joiţico, nu e nimica publicat... „Răcnetul" nici n'a apărut astăzi... După ce a fugit Caţavencu, dăscălimea s'a apucat la ceartă, s'au bătut, l-au bătut pe popa Pripici, şi nici vorbă să mai scoaţă gazeta... S'a spart partidul independent.. s'a spart! *(încet Zoii, trecând spre Tipătescu)*. Am să vă spun ceva secret, acu, numaidecât...
TIPĂTESCU. — Nu spuneam eu! Dar Caţavencu?
PRISANDA. — Nu l-am găsit, coane Fănică, parcă a intrat în pământ *(bătându-se repede pe frunte ca şi cum şi-ar aduce aminte de ceva)*. A! ce-am uitat! Să mă iertaţi, sărut mâna, coane Fănică... Ministrul... nu, miniştrii, toţi şapte vă chiamă la telegraf numaidecât... de-aia vă căutam aşa de zor...
TIPĂTESCU. — La telegraf? Ce mai vor dela mine?
PRISTANDA. — Nu ştiu, dar bate telegraful de un ceas, coane Fănică, trebue să mergeţi.
TIPĂTESCU. — A blestemată politică... Zoe! Zoe, curaj, mă duc...
ZOE. — Du-te.
TIPĂTESCU. — Mă 'ntorc îndată *(îi sărută mâna)*. Zoe, fii cuminte! Nu suntem pierduţi; n'ai grijă; la revedere! *(pleacă prin fund)*.
ZOE. — La revedere!... A!... cum pot să iubesc pe omul ăsta! *(cade pe gânduri. Pristandă urmăreşte pe Tipătescu până la ieşire şi se uită după el până se depărtează)*.

SCENA VI

ZOE, PRISTANDA

PRISTANDA *(după ce s'a asigurat că Tipătescu s'a depărtat, coboară degrabă)*. — Coană Joiţico!
ZOE *(tresărind)*. — Ai! Ghiţă! iar m'ai speriat... Ce e? ce vrei? du-te! lasă-mă 'n pace!
PRISTANDA. — Sărut mâna, coană Joiţico, nu vă supăraţi *(foarte cu binişorul)*. Este cineva... cineva, pe care-l ştiţi d-voastră bine... aşteaptă aici... ar voi să vă vorbească... dar numai d-voastră... De-aia eu l-am trimis pe conul Fănică la

www.dacoromanica.ro

telegraf, pentru ca să rămâneţi d-voastră singură... Am minţit... nu-i adevărat că-l chiamă miniştrii... Ştiu că o să mă ocărască, o să mă bată că l-am trimis la cai verzi pe pereţi, dar lasă să mă ocărască... să mă bată... Nu e mai marele meu? nu e stăpânul meu, dela care mănânc pâine eu şi unsprece suflete? L-am minţit, dar pentru binele d-voastră, coană Joiţico... Il primiţi?... da?

ZOE *(care a stat pe gânduri şi n'a ascultat tirada lui Pristandă)* — Pe cine să primesc?

PRISTANDA. — Pe cine — pe cine?... pe d. Nae Caţavencu...

ZOE *(sărind din loc)*. — Pe Caţavencu? E aici? Unde e, Ghiţă? Să vie acu, numaidecât: mergi, adu-l iute *(e în culmea neră bdării)*.

PRISTANDA. — Ascult! *(merge în fund la stânga şi aduce pe Caţavencu)*. Poftim, stimabile, poftim *(îl introduce şi iese repede)*.

SCENA VII

ZOE, CAŢAVENCU

ZOE *(repezindu-se la el)*. — D-le Caţavencu, ai voit să mă pierzi pe mine şi te-ai pierdut şi pe d-ta. La ce-ai fugit, pentru dumnezeu! la ce-ai dispărut? Fănică are în mână o poliţă, ale cărei giruri le-ai plastografiat, ca să ridici cinci mii de lei dela societate... Ştii?

CAŢAVENCU. — Ştiu, madam', că o are *(dezolat)*, ştiu, dar ce e de făcut?

ZOE. — Om nebun! ţi-ai pierdut minţile? mai întrebi ce e de făcut! Nu ştii? Să-ţi dau poliţa: scapă-mă, să te scap! să schimbăm: dă-mi scrisoarea...

CAŢAVENCU *(dezolat)*. — Madam'! madam'! peste putinţă...

ZOE. — Ce?

CAŢAVENCU. — Scrisoarea d-voastră.

ZOE. — Ei?

CAŢAVENCU. — N'o mai am!...

ZOE. — Nu se poate!...

CAŢAVENCU. — N'o mai am!...

ZOE. — Minţi!

CAŢAVENCU. — Nu mint; n'o mai am!

ZOE. — Nenorocitule! ce ai făcut-o?

www.dacoromanica.ro

CAȚAVENCU. — Am pierdut-o!
ZOE *(dând un țipăt și uitându-se pierdută în toate părțile.* — Ai dece nu pot să te omor!
CAȚAVENCU. — Omoară-mă, madam, omoară-mă, dar nu e vina mea!
ZOE. — Cum ai pierdut-o? când ai pierdut-o, unde ai pierdut-o?
CAȚAVENCU. — In scandalul, în bătaia de alaltăieri seara dela întrunire, cine nu știu... mi-a smuls pălăria din cap... scrisoarea o aveam în căptușeala pălăriei...
ZOE. — Care va să zică, adevărat ai pierdut-o?
CAȚAVENCU. — Da!
ZOE. — Mi-ai pierdut scrisoarea... și nu știi, nu bănuești pe unde poate rătăci scrisoarea mea?
CAȚAVENCU. — Nu.
ZOE. — Nu?
CAȚAVENCU. — Nu...
ZOE *(disperată).* — A! ești un om pierdut!... pierdut!... Eu poate că mai scap... căci poate să mai scap! dar d-ta... *(cu putere)* d-ta ești pierdut!... Când te-a arestat Fănică, te-am scăpat eu... acuma te arestez eu și n'ai să scapi decât atunci când mi-oi găsi scrisoarea... pentrucă poate să mai am noroc s'o găsesc... Roagă-te la dumnezeu s'o găsesc... A! s'a întors jocul, d-le Cațavencu... începe să te părăsească norocul și să mai treacă și 'n partea noastră... A! ești pierdut! da, pierdut!... *(strigând în fund).* Ghiță! Ghiță!
CAȚAVENCU. — Doamnă, pentru dumnezeu! *(se uită în toate părțile).*
ZOE — Ghiță!... *(către Cațavencu).* Nu te uita pe unde să scapi... Nu mai e scăpare: plastografii dovediți nu mai au scăpare... s'a mântuit... Ghiță! Ghiță! *(merge strigând în fund și se întâlnește piept în piept cu Cetățeanul turmentat).*

SCENA VIII

ACEIAȘI — CETĂȚEANUL TURMENTAT cu pălăria albă a lui Cațavencu.

CETĂȚEANUL *(intrând și coborînd foarte bine dispus).* — Nu e Ghiță, eu sunt...
ZOE. — Ce cauți?
CAȚAVENCU *(aparte).* — Pălăria mea!
CETĂȚEANUL. — Pe d-voastră, coană Joițico!
ZOE. — Ce vrei cu mine?

www.dacoromanica.ro

CETĂȚEANUL. — Ei! uite și d. Nae. Salutare onorabile!
ZOE *(nervoasă)*. — Ce vrei? spune ce vrei?
CETĂȚEANUL. — Ce vreau eu, bine vreau. Eu am o vorbă: o mie de ani pace! *(gest de impacientă din partea femeii)*. Eu, coană Joițico, am găsit o scrisoare.
ZOE. — Pe care ai lăsat-o să ți-o fure onorabilul d. Cațavencu...
CAȚAVENCU *(sdrobit)* — Doamnă!
CETĂȚEANUL. — Las'o a'a... am mai găsit una!.
ZOE. — Ei, ce-mi pasă!
CETĂȚEANUL. — Nu vă supărați, coană Joițico, să vedeți... nu v'am spus tot. Eu până să nu intru în politică, cum am zice, care va să zică până să nu deviu negustor și apropitar, am fost împărțitor... la poștie... mă cunoaște conul Zaharia!
ZOE. — Ei! ieși odată și lasă-mă... Ghiță!
CETĂȚEANUL. — Și d'atunci, care va să zică, eu dau scrisoarea după andresă. Dacă nu găsesc andrisantul, scriu pe ea cu plaivaz: „andrisantul necunoscut", ori „nu se află", ori „mort", care va să zică fiecare după cum devine..., *(Zoe se plimbă impacientată în fund)* dar dacă găsesc andrisantul i-o dau andrisantului... Bunioară acuma... Eu am gasit alaltăieri, în învălmășeala dela primărie, o pălărie...
ZOE *(coborînd)*. — O pălărie?
CAȚAVENCU *(aparte)*. — Mizerabilul.
CETĂȚEANUL. — O pălărie, da, asta... și astăzi tot îndesând-o pe capul meu s'o potrivesc — că mi-era strâmtă — am vrut să-i scot căptușeala s'o mai lărgesc... când colo în căptușeala peste ce dau!...
ZOE. — O scrisoare!
CAȚAVENCU. — O scrisoare!
CETĂȚEANUL. — O scrisoare, da d-le Nae... Nu mai mergem pe la o țuică?...
ZOE *(foarte emoționată)*. — S'o vedem!
CETĂȚEANUL. — E dela conul Fănică: andrisantul sunteți d-voastră.
ZOE. — Dă-mi-o, dă-mi-o degrabă!
CAȚAVENCU. — Sunt în adevăr pierdut!
ZOE — Degrabă, dacă o ai.
CETĂȚEANUL. — O am, n'am pierdut-o... nu m'am mai întâlnit *(sughite și arată pe Cațavencu)* cu onorabilul! *(scoate scrisoarea din căptușeala pălăriei și i-o dă Zoii)*.

www.dacoromanica.ro

CAȚAVENCU *(aparte)*. — A! mizerabilul!

ZOE *(care a smucit scrisoarea)*. — A!

CAȚAVENCU *(încet către cetățeanul turmentat, care a trecut lângă el)*. — Nenorocitule! ți-ai aruncat norocul în gârlă: te făceam om!

CETĂȚEANUL. — Nu puteam... îndrisantul cu domiciliul cunoscut *(arată pe Zoe)*.

ZOE *(care s'a remis de prima emoțiune)*. — Domnule, domnule, ești un om onest, ești un om admirabil, fără pereche. Cum te chiamă, mă rog? spune-mi... recunoștința mea...

CETĂȚEANUL. — Ce trebue să mai spui cum mă chiama? ma cunoaște conul Zaharia dela 11 Februarie[1]). Iaca un cetățean și eu...

ZOE. — Cum să-ți mulțumesc? Ce ceri dela mine?

CETĂȚEANUL. — Să-mi spui d-ta, pentru cine votez. Iaca mai e un sfert de ceas și se închide alegerea... eu... pentru cine votez?...

CAȚAVENCU *(cu amărăciune)*. — Pentru d. Agamiță Dandanache.

ZOE *(întorcându-se spre el cu o privire de dispreț și amenințare)*. — D-le Cațavencu! tot mai poți vorbi? și încă ironic. A! ești tare, drept să-ți spui...

CETĂȚEANUL. — Coana Joițico, adevărat?

ZOE. — Da, adevărat, pentru d. Agamiță Dandanache: da adevărat; poate că e singurul adevăr pe care d. Cațavencu l-a spus în viața d-sale...

CETĂȚEANUL. — Atunci mă duc să votez... *(vrea să plece)* dar cum îi zice?

ZOE. — D-le Cațavencu, fii bun scrie, ma rog, votul acestui onest cetățean. *(Cațavencu stă pe loc)*. Te rog...*(îi arată scrisoarea. Cațavencu trece la masă, scrie un buletin și i-l dă Cetățeanului turmentat)*. Imi dai voie? *(ia buletinul)* „Agamiță Dandanache"... Bravo, d-le Cațavencu, ești un om de bună credință...

CETĂȚEANUL *(luând buletinul)*. — Mă duc, nu mai e vreme.

ZOE *(conducându-l)*. — Te rog să crezi, d-le, că oricând recunoștința mea...

---

1) Ziua abdicării lui A. I. Cuza, abdicare determinată de complotul burghezo-moșierimii românești.

www.dacoromanica.ro

CETAȚEANUL *(foarte grăbit).* — Nu mai e vreme... se'nchide alegerea *(iese ducând sus biletul).*

(Zoe l-a condus cu multă amabilitate până la ieșire; se'ntoarce, se oprește în fund, își deschide corsajul, pune scrisoarea în sân, se încheie la loc și coboară încet și țintă spre Cațavencu. La fiece pas al Zoii, Cațavencu se îndoaie de încheieturi; când ea s'a apropiat bine, se oprește țeapăn înaintea lui; el cade în genunchi).

SCENA IX

ZOE, CAȚAVENCU

CAȚAVENCU. — Iartă-mă, iartă-mă...

ZOE *(râzând).* — Scoală-te, ești bărbat, nu ți-e rușine! *(cu ton aspru)* Scoală-te!

CAȚAVENCU *(sculându-se rușinat).* — Iartă-mă...

ZOE *(cu dignitate).* — Ești un om rău... mi-ai dovedit-o... Eu sunt o femeie bună... am să ți-o dovedesc. Acuma sunt fericită... Puțin îmi pasă dacă ai vrut să-mi faci rău și n'ai putut. Nu ți-a ajutat dumnezeu, pentrucă ești rău; și pentrucă eu voi să-mi ajute totdeauna, am să fiu tot bună ca și până acuma.

CAȚAVENCU *(umilit).* — Madam!

ZOE. — Nu tremura! Pe parola mea de onoare, ești scăpat...

CAȚAVENCU. — Sărut mâinile... devotamentul meu...

ZOE. — Cu o condiție: după alegere, o să fie manifestație publică... d-ta ai s'o conduci.

CAȚAVENCU *(repede și supus):* — O conduc...

ZOE. — D-ta o să prezidezi banchetul popular din grădina primăriei...

CAȚAVENCU *(asemenea).* — Prezidez...

ZOE. — O sa chefuești cu poporul.

CAȚAVENCU *(acelaș joc).* — Chefuesc...

ZOE. — Și o să vii aici cu toții, să saluți, în numele alegătorilor, pe deputatul ales și pe prefect.

CAȚAVENCU. — Da.

ZOE. — Ne-am înțeles?

CAȚAVENCU. — Da.

ZOE. — Du-te și ia loc în capul mesii; fii zelos, asta nu-i cea din urmă Cameră!

CAȚAVENCU. — Madam, madam Trahanache, ești un înger...

ZOE. — Mulțumesc, ești prea galant, dar du-te degrabă...

www.dacoromanica.ro

CAŢAVENCU. — Mă duc, mă duc, şi să vedeţi dacă nu v'o plăcea... Sărut mânile! sărut mânile!... *(iese repede zăpăcit prin fund).*

SCENA X

ZOE (singură)

E adevărat, ori visez? *(şade pe un scaun, scoate scrisoarea, o citeşte, o sărută).* Fănică! *(se scoală râzând, o mai citeşte, o mai sărută de mai multe ori şi iar şade).* Fănică! *(plâns nervos... după o pauză, se scoală zâmbind, se şterge la ochi şi răsuflă tare).* A!... mi-a trecut... Fănică! *(sue repede scările la dreapta şi dispare).*

SCENA XI

TIPĂTESCU (singur)

(intră repede din fund). A înnebunit Ghiţă? Mă trimite la telegraf pentru nimica... Imi face farse? Ce însemnează... Şi Zoe... unde e Zoe? *(se uită în toate părţile şi iese repede în dreapta).*

SCENA XII

TRAHANACHE şi DANDANACHE vin din dreapta din grădină, planul al treilea.

TRAHANACHE. — A! aici la noi, stimabile, a fost luptă crâncenă, orice s'ar zice... s'au petrecut comèdii mari.

DANDANACHE. — Taţi, frate.

TRAHANACHE. — Infamii! Inchipueşte-ţi d-ta, un caraghios, un mişel ca să enfluanseze pe Tipătescu... Pe Fănică dè!... pe prefect *(Dandanache dă multă atenţie, dar pare că nu pricepe).*

DANDANACHE. — A, da! asa! că nu esti d-ta prefectul *(se aude în depărtare entrata unui marş).*

TRAHANACHE. — Ori să-l învrăjbească cu mine şi cu familia mea... s'apucă şi face o scrisorică de amor ca din partea lui Fănică, prefectul... către Zoiţica, nevastă-mea, şi-i imitează slova băiatului... ştii, să juri, nu altceva... Inchipueşte-ţi plastografie!

DANDANACHE. — Nu mă nebuni, neicusorule! La mine a fost cazul adevărat!...

www.dacoromanica.ro

TRAHANACHE. — Cum, cazul adevărat ?

DANDANACHE. — Scrisoarea era a persoanei... da... becher.

TRAHANACHE. — Cum becher ?

DANDANACHE. — Adică necăsătorit...

TRAHANACHE. — Cine ?

DANDANACHE. — Nu spui ţine, — persoană însemnată.... Când i-am pus piţorul în prag, — ori coledzi, ori „Războiul" mă 'nţeledzi, — tranc! depesa aiţi...

TRAHANACHE. — Nu 'nţeleg ! *(aparte)*. E ameţit de drum... căruţa... şi clopoţeii.

DANDANACHE (aparte) — E slab de tot prefectul, îi spui de două ori o istorie şi tot nu priţepe...

(In toată scena aceasta şi în cea următoare, până la intrarea mulţimii, se aude marşul şi uralele treptate, din ce în ce mai aproape şi mai distinct)

SCENA XIII

ACEIAŞI — ZOE. TIPĂTESCU

ZOE *(coborînd întâi treptele, urmată de Tipătescu, veseli şi fără să vază pe cei din scenă)*. — Şi astfel, cum ai văzut, *(văzând pe Trahanache şi Dandanache, schimbă tonul)*, d-le prefect, furtuna rea trece curând... *(coborînd)*. D-le Dandanache, într'un moment, masa e gata...

DANDANACHE. — Tocmai îi spuneam d-lui prefect şi dumnealui îmi spunea...

TIPĂTESCU. — D-lui prefect?...

DANDANACHE. — Da, d-lui prefect! *(arată pe Trahanache, care vorbeşte la o parte cu Zoe)*.

ZOE *(încet)*. — Îţi place, nene, alesul d-voastră?

TRAHANACHE *(încet)*. — Deştept... dar mi se pare că e cam şiret.

DANDANACHE *(lui Tipătescu)*. — Imi spunea istoriile de aiţi dela aledzeri, cu scrisoarea, cu plastografia *(mişcarea Zoii)* si eu îi spuneam de cazul meu... că la mine a fost chiar adevărat... cu becherul...

ZOE *(repezindu-se lângă el, încet)*. — D-le Dandanache, mi-ai promis să nu mai pomeneşti de istoria asta...

DANDANACHE. — Eu am promis *(repede)* când am promis?

www.dacoromanica.ro

„O scrisoare pierdută". Actul IV, scena XII.
Dandanache şi Trahanache

www.dacoromanica.ro

cui am promis? ţe am promis? *(aducându-şi deodată aminte)*. A! da! Nu mai... nu mai...

(Uralele s'au apropiat cu desăvârşire. Lumea toată intră cu muzica).

SCENA XIV

ACEIAŞI — FARFURIDI, BRÂNZOVENESCU, CAŢAVENCU, CETĂŢEANUL TURMENTAT, GHIŢĂ PRISTANDA, IONESCU, POPESCU, ALEGĂTORI, CETĂŢENI, PUBLIC

(Brânzovenescu şi Farfuridi cu alţi alegători mai spălaţi, în costume de pretenţie provincială, intră, venind din casă, coborînd pe treptele din dreapta; salutări de toate părţile. Prin fund, Caţavencu, Ghiţă poliţaiul, îmbrăcat civil. Cetăţeanul turmentat, Ionescu şi Popescu, intră conducând manifestaţia publică. Cei ce vin prin fund, sunt toţi ameţiţi, şi mai ales Caţavencu şi Cetăţeanul turmentat, care înghite şi sughite mereu. După ei vin o mulţime de cetăţeni cu ramuri verzi şi steaguri, asemenea foarte chefuiţi. Toată lumea cu borcane de băutură în mâini. — Din casă, în urma lui Farfuridi, Brânzovenescu şi celorlalţi alegători, vin feciorii cu sticle de şampanie. — Ghiţă Pristandă, îndată ce soseşte în scenă, face semn muzicii să tacă. Muzica tace. Se împart pahare de şampanie fruntaşilor. — Tipătescu, Zoe, Trahanache, Dandanache sunt în stânga).

FARFURIDI *(luând un pahar de şampanie)*. — In sănătatea d-lui Agamiţă Dandanache, alesul nostru! Să trăiască! *(Urale şi muzică. Pristandă ţine cu mâna tactul uralelor. Toţi ciocnesc şi beau).*

DANDANACHE *(îndemnat de Zoe şi Tipătescu, trece în mijloc cu paharul în mână)*. — In sănătatea alegătorilor... care au probat patriotism şi mi-au acordat... *(nu nimereşte)* asta... cum să zic dè!... zi-i pe nume dè!... a! sufradzele lor: eu, care familia mea dela patuzsopt în Cameră, si eu ca rumânul imparţial, care va să zică... cum am ziţe... în sfârsit să traiasca! *(urale şi ciocniri)*.

TRAHANACHE *(către Caţavencu, care a coborît spre el şi Tipătescu)*. — Şi aşa zi, ai? d'ai noştri, stimabile? bravos? mă bucur.

CAŢAVENCU. — Venerabile neică Zahario! în împrejurări ca acestea *(mişcat)* micile pasiuni trebue să dispară.

TRAHANACHE. — Ei, aici mi-ai plăcut! bravos! să trăeşt'!

CAŢAVENCU. — In sănatatea venerabilului şi imparţialului nostru prezident, Trahanache! *(Urale şi ciocniri).*

(Zoe vede pe Cetăţeanul turmentat în grămadă, ia un pahar şi merge de i-l oferă).

www.dacoromanica.ro

CETĂŢEANUL. — In sănătatea coanii Joiţichii! că e *(sughite)* damă bună! *(ciocneşte cu ea; ea îi strânge mâna din toată inima. Urale, ciocniri).*

CAŢAVENCU *(lui Tipătescu încet).* — Să mă ierţi şi să mă iubeşti, *(expansiv)* pentrucă toţi ne iubim ţara, toţi suntem români!... mai mult, sau mai puţin oneşti! *(Tipătescu râde).* In sănătatea iubitului nostru prefect! Să trăiască pentru fericirea judeţului nostru. *(Urale, ciocniri).*

TRAHANACHE *(luând un pahar şi trecând în mijloc foarte vesel).* — Ei, aveţi puţintică răbdare!... Nu cunosc prefect eu! eu n'am prefect! eu am prieten! In sântatea lui Fănică! Să trăiască pentru fericirea prietenilor lui! *(sărută pe Fănică, apoi pe Zoe, Fănică sărută mâna Zoii).*

(Urale. Dandanache între alegători, cu Farfuridi şi Brânzovenescu, le povesteşte încet, făcând gestul cu clopoţeii; la dreapta, în fund, Pristanda, Cetăţeanul turmentat, muzica şi lume. In stânga Zoe, Tipătescu, Trahanache cu alţii alegători. In mijloc Caţavencu).

CAŢAVENCU *(foarte ameţit, împleticindu-se 'n limbă, dar tot îngroşându-şi silabele).* — Fraţilor! *(toţi se 'ntorc şi-l ascultă).* După lupte seculare care au durat aproape treizeci de ani, iată visul nostru realizat! Ce eram acuma câtva timp înainte de Crimeea? [1]) Am luptat şi am progresat; ieri obscuritate, azi lumină! ieri bigotismul, azi liber-pansismul! ieri întristarea, azi veselia!... Iată avantajele progresului! Iată binefacerile unui sistem constituţional!

PRISTANDA. — Curat constituţional! Muzica! Muzica!

(Muzica atacă marşul cu mult brio. Urale tunătoare. Grupurile se mişcă. Toată lumea se sărută, gravitând în jurul lui Caţavencu şi lui Dandanache, care se strâng în braţe, în mijloc. Dandanache face gestul cu clopoţeii. Zoe şi Tipătescu contemplă dela o parte mişcarea. Cortina cade repede asupra tabloului).

---

1) Războiul din 1853—1856 între Rusia deoparte şi Anglia, Franţa Piemontul şi Turcia de alta.

www.dacoromanica.ro

D'ALE CARNAVALULUI

PERSOANELE

NAE GIRIMEA, frizer şi sub-chirurg.
IANCU PAMPON.
MACHE RAZACHESCU, ce-i mai zice şi *„Crăcănel."*
UN CANDIDAT dela Percepţie.
IORDACHE, calfă la Girimea.
UN IPISTAT.
DIDINA MAZU.
MIŢA BASTON.
UN CHELNER.
O MASCĂ.
MĂŞTI, PUBLIC, SERGENŢI DE NOAPTE.
Intr'un carnaval la Bucureşti.

ACTUL I

(Un salon de frizerie de mahala. Mobile de paie. Uşă şi fereastră de prăvălie în fund. La dreapta, în planul întâi o uşă; în planul al doilea un lavabo Ambele planuri din dreapta sunt mascate de restul scenei printr'un „paravent").

SCENA I

IORDACHE, apoi PAMPON

IORDACHE *(şade pe un scaun şi dă un brici la piatră, fredonând):* „Şi mă cere, mamă, cere— Cine dracul te mai cere? Şi mă cere d'un bărbier..."

PAMPON *(intrând prin fund):* Aici este frizeria lui d. Nae Girimea?...

IORDACHE *(sculându-se politicos):* Da, poftiţi... Barba? părul?

PAMPON. — Nimic...

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Atunci, poate, vă spălaţi la cap?

PAMPON: Eu nu mă spăl niciodată la cap, pentrucă sufăr de....

IORDACHE. — De măsea? Ştii cum ţi-o scot? Odată... pac!

PAMPON. — Ei, nu de măsea... sufăr de bătăi...

IORDACHE. — De bătăi?... Ştii cum le...

PAMPON. — Ei! Lasă-mă'n pace, omule; nu mă spăl la cap pentrucă sufăr de bătăi de inimă. Înţelege odată că n'am venit pentru alişveriş.

IORDACHE. — Atunci, pentru ce?

PAMPON. — Am o trebuinţă cu d. Girimea... Nu cumva eşti d-ta?

IORDACHE. — Nu, eu sunt calfă...

PAMPON. — D. Nae nu este aici?

IORDACHE. — Nu, domnule; îl aştept: trebue să vie foarte curând...

PAMPON. — Atunci îl aştept şi eu... Se poate?

IORDACHE. — De ce nu? Poftiţi.... *(îi dă un scaun)*.

PAMPON *(după o mică pauză)*. — Mă rog, la d-voastră se fac şi abonamente?

IORDACHE: Da: 12 rasuri 3 franci, ceva ala „vivat concurenţa!" Să poftească oricare dacă le dă mâna; glumeşti d-ta? vine un ras, ori un tuns 25 de santimuri, cu pudra, unt de migdale, liyantă... Pentru frezat, spălat, bătături, se plăteşte supliment.

PAMPON. — Şi biletele de abonament le aveţi cu o pecetie, ca ăsta? *(arată biletul pe care-l scoate din portofel)*.

IORDACHE. — Nu... ăsta este din ale vechi; gândesc că numai ăsta a mai rămas *(îl examinează)*. Pesemne că d-ta ai luat biletul ăsta demult şi ai plecat din Bucureşti. Trebue să vi-l schimbăm; pe astea le-am tras din circulaţie.

PAMPON *(punând biletul la loc)*. — Nu; e altceva cu biletul ăsta...

IORDACHE. — Până acu vreo trei luni le aveam aşa, pentru iconomie adică: punea d. Nae pecetea pe o bucată de hârtie ori de mucava, şi pe urmă la fiecare răsătură trăgeam cu cerneală o dungă, până se făcea douăsprezece. Acu pentrucă ni s'a întâmplat o istorie cu un spiţer, a hotărît d. Nae să dea la tipografie să i le facă cu numere: l-am ras? ţac! îi tai numărul.

www.dacoromanica.ro

PAMPON. — Cu un spițer? Ce istorie?

IORDACHE. — Al dracului spițerul! Închipuește-ți d-ta! Lua un bilet. Îl rădeai, trăgeai o dungă. Să zicem că asta era Marți; bun! Joi, iar o dungă; Sâmbătă, alta: trei dungi. Marțea ailaltă, te uitai la bilet: numai o dungă. Peste asta mai trăgeam una; una și cu una două. Joi mai trăgeam una, care va să zică trei; bun! Marțea ailaltă... biletul alb.

PAMPON. — Alb?

IORDACHE. — De tot...

PAMPON. — Cum asta?

IORDACHE. — Așteaptă să vezi, că e frumoasă... A mers așa preț de vreo zece luni de zile, până să băgăm noi de seamă.., Mușterii mulți... l-ai ras, i-ai tras dunga, te culci pe urechia aia, și nu-i mai ții altă socoteală. Într'o Sâmbătă seara, vine spițerul, și nu știu cum din vorbă — era lume multă în prăvălie — lui d. Nae i se pare că spițerul cere un bilet, și-mi zice: „Iordache, un bilet nou lui d. Frichinescu... așa-l chiamă. Dar el.., zice: „Eu bilet nou? n'am cerut; al meu e neînceput..." și scoate biletul alb ca laptele... Măi, ce dracu! Ne uităm noi lung, eu și d. Nae, la bilet... pe urmă ne uităm la spițerul, pe urmă unul la altul, și d. Nae zice: „Bine!" și-i trage o dungă. Pleacă spițerul... Zice d. Nae: „Iordache, biletul spițerului e cu scamatorie: ia să-l ținem noi de scurt: ori că ne-a furat pecetia, ori că și-a făcut el alta pe model, că prea se'ntinde abonamentul lui ca cașcavalul prăjit...

PAMPON. — Ei, în sfârșitul sfârșitului ce era?

IORDACHE. — Stăi să vezi. Al dracului spițerul! Asta era într'o Sâmbătă. Marți dimineața altă dungă; — dar acum le însemnam și cu tibișir pe pervazul ușii; — două; Joi alta. trei... Sâmbătă alta...

PAMPON *(cam impacientat)* — Patru...

IORDACHE — Joi...

PAMPON. — Ei! spune odată, că n'am vreme de stat.

IORDACHE. — Parcă ziceai că aștepți pe d. Nae.

PAMPON. — Bine, îl aștept, dar spune odată.

IORDACHE. — Dacă nu mă lași... Joi, un ras și un tuns, două dungi: cinci și cu două șapte: pe bilet șapte, pe ușă șapte. In sfârșit, Sâmbată îl raz iar; dau să scriu dunga: pe bilet erau patru și cu una acu cinci, pe ușă șapte și cu una opt. Spițerul nu știa că mijlocește contabilitatea dublă. Marți, pe ușă

www.dacoromanica.ro

opt şi cu una nouă; pe bilet trei şi cu una patru; şi pe urmă — Joi, pândeşte când nu e d. Nae în prăvălie, şi intră; după ce-l raz, zice: „Scrie una că am luat bilet nou dela d. Nae... „Pe uşă nouă şi cu una zece...

PAMPON. — Ei? Prin urmare...

IORDACHE. — Ei! prin urmare, ştergea dungile cu doftorii, cu metaluri de-ale lor dela spiţerie.

PAMPON. — Şi cum a rămas?

IORDACHE. — N'a vrut d. Nae să facă scandal, măcar că era de un procuror ceva. D. Nae, ştii, mai galant, i-a luat biletu şi vreo cinci franci câţi i-avea în buzunar, i-a făcut un moral bun, din porc şi din măgar nu l-a mai scos, i-a tras vreo doua palme şi l-a dat pe uşe afară...

PAMPON *(care a ascultat cu atenţie, ca lovit de o inspiraţie)*. — A! ce idee mi-a venit! Parfumeriile, odicoloanele, pomădurile, liubemurile Didinii... Spiţerul!... Da!... Zici că biletele astea le-aţi tras din circulaţie de mai bine de trei luni?

IORDACHE. — Da.

PAMPON. — Zici că d. Nae a luat înapoi biletul cu scamatoria dela spiţerul?...

IORDACHE. — Da.

PAMPON. — Ei? Spiţerul în vreme de zece luni cât v'a tras pe sfoară, numai cu un bilet a lucrat?...

IORDACHE. — Ştiu şi eu?

PAMPON. — Era peste cu putinţă. Atunci aţi fi băgat de seamă mai degraba... la adu-ţi aminte bine

IORDACHE. — De unde să-mi aduc aminte... E demult...

PAMPON, — A! ce idee! să vedem! Mă duc... mă întorc numai-decât... spune-i lui d. Nae că am să-i vorbesc... Viu cât mai degrabă *(iese în fund. La ieşire se loveşte cu Miţa, care intră foarte agitată)*. — A! pardon, madam !...

SCENA II

IORDACHE, MIŢA

MIŢA. — Iordache! Unde e Nae?

IORDACHE. — Nu ştiu; a plecat de azi dimineaţă şi până acuma nu s'a mai întors. Trebue să vie, ca să mă pot duce şi eu la masă.

MIŢA *(trântindu-se pe un scaun)*. — Am să-l aştept şi eu...

IORDACHE. — Dar dacă vine târziu, eu ce sa fac? să rabd de

www.dacoromanica.ro

foame? Trebue să închiz prăvălia și să mă duc la mâncare...

MIȚA. — Nu știu, nu voi să știu de nimic.. *(patetică)*. - - Iordache...

IORDACHE. — Ce?

MIȚA. — Iordache, sunt nenorocită...

IORDACHE. — A simțit Crăcănel ceva...

MIȚA. — Aș. Crăcănel ! — îți spui că sunt nenorocită...

IORDACHE. — Pentru?

MIȚA. — Nae! Nae, pe care l-am iubit, pe care l-am adorat pentru eternitate, până la nebunie... Tu știi cât l-am iubit?

IORDACHE. — Ei! da. Ei! ce?

MIȚA *(montându-se treptat)*. — Nae mă traduce.

IORDACHE. — Ași!

MIȚA. — Mă traduce la sigur,

IORDACHE. — Fugi, de-acolo !

MIȚA. — La sigur... De opt zile nu l-am văzut. Ii scriu: „Bibicule, Mangafaua pleacă mâine Miercuri la Ploești, rămâi singură și ambetată; sunt foarte rau bolnavă; vino, să-i tragem un chef..." Și Năică nici nu-mi răspunde. Iubește pe alta, mi s'a făcut semn. In cărți cade mereu gând la gând cu bucurie, cu dragoste, cu temei, cu întâlnire pe drum de seară cu o damă de verde.

IORDACHE. — Ași! nu mai crede în mofturile cărților, frate...

MIȚA. — Trebue s'o știu, trebue s'o aflu... și să vedem... O să fie un scandal... dar un scandal cum n'a mai fost până acuma în „Universul".

IORDACHE. — Ași! nu-i nimica! ți-ai făcut spaimă de gelozie *(dând din umeri urcă până'n fund, unde dă piept în piept cu Catindatul dela Percepție)*.

MIȚA. — Un mușteriu! poate mă cunoaște.., Nu voi să mă compromentez. Trec să aștept în odaie *(iese pe după paravan în dreapta)*.

SCENA III

IORDACHE, CATINDATUL (legat cu o basma la fălci)

CATINDATUL *(către public, coborînd)*. - - Pfii! al dracului mă doare!... dar știi cum?... Lucru mare.. Nu mai merge... M'am hotărît. Trebue s'o încerc și p'asta...

IORDACHE *(care l-a urmărit, coborînd înaintează un scaun până la mijlocul scenei)*. — Ia poftiți! poftiți!...

www.dacoromanica.ro

CATINDATUL *(hotărît)*. — Știi s'o scoți? Scoate-mi-o!
IORDACHE. — N'ai idee cum ți-o scot: până să clipești din ochi, odată, pac!.., Ia poftiți! poftiți!,,
CATINDATUL. — Uf! mersi!
IORDACHE. — Ia poftiți...
CATINDATUL. — Ce n'am pus, domnule? Ce să-ți mai spui? Ce n'am pus? Mi-am tăbăcit gingiile... Ce n'am pus?.
IORDACHE, — Ce să-i pui, domnule? E odată vătămată, s'a ispravit: picături de rădăcină de clește.
CATINDATUL — Ce n'am pus?... In sfârșit, astazi m'a învațat unul dela noi dela percepție...
IORDACHE. — A! d-ta ești dela percepție?...
CATINDATUL. — Da, catindez până la o vacanță. Nu e vorba, am cu ce trăi; am parte în bogasierie la Ploești; îmi trimete parale Nenea Iancu; dar știi, orișicât, poți zice, trebue pentru ca să-ți faci o carieră ca tânăr...
IORDACHE. — Mai e vorbă..,
CATINDATUL. — A! eu aș fi avut parale multe, daca nu mă'ncurcam cu tratație de amor pe vremea războiului. O iubeam, o iubeam!... și ea mă traducea... cu un ofițer de itidentie.
IORDACHE. — Ei, ș'acuma?
CATINDATUL. — Acuma... nu-ți spui? catindez la percepție *(mâhnit)*. Dar catindez demult... Știi catindezi azi, catindezi mâine, o lună, două, trei, un an.. Bine, până când? Nu zic să mă facă ajutor, ori reghistrat, domnule, dar măcar aco'o ceva.
IORDACHE. — Adică să te înainteze.
CATINDATUL. — Măcar un copist de clasa a doua.
IORDACHE. — Și acuma câtă leafă primiți în mână?
CATINDATUL. — Nu ți-am spus că sunt catindat? Nimic, de doi ani de zile nimic *(șade)*.
IORDACHE. — Nimic?
CATINDATUL. — Nimic...
IORDACHE. — Dar... reținere nu vă face?
CATINDATUL. — Asta, ce-i dreptul, nu...
IORDACHE. — Tot e bine... Ei!.. ia desleaga-te.
CATINDATUL. — Pentru ce?
IORDACHE. — Legat, nu poci...
CATINDATUL. — Ce?

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Pentrucă nu poți căsca gura.
CATINDATUL. — Pentru ce să casc gura?
IORDACHE. — Aminteri cum să ți-o scot?
CATINDATUL. — Ce să-mi scoți?
IORDACHE. — Ei, asta-mi place! Pentru ce ai venit aicea?... Măseaua...
CATINDATUL. — Măseaua?
IORDACHE. — Ei da, măseaua *(merge și scoate instrumentele dintr'o masă)*. Știi cum ți-o scot? până să clipești din ochi *(revine lângă Catindat)* odată... pac!
CATINDATUL *(care s'a sculat)*. — Uf!
IORDACHE. — Șezi...
CATINDATUL. — Mersi, am șezut destul...
IORDACHE. — Trebue să stai jos... ca să am loc în sus să trag... d'a'mpicioarele cum?
CATINDATUL. — N'o mai scoți... mi-a trecut.
IORDACHE. — Cum ți-a trecut?
CATINDATUL. — Nu ți-am spus că m'a învățat unul dela noi dela percepție... zice c'a citit în cartea lui Matei.
IORDACHE. — Dela Matei citire?
CATINDATUL. — Nu vanghelistul, ăsta e altul, e doftor de bătături în Italia și face și văpsea pentru păr...
IORDACHE. — Ei?
CATINDATUL: Ei? să zicem că mă doare: întâi rabd cât pot... pe urmă, pui doftorii; pe urmă, dacă văz că nu mai merge, mă duc hotărît la bărbier să mi-o scoață... bun! Cum intru...
IORDACHE: Ei! prin urmare...
CATINDATUL. — Cum intru, zic serios: știi s'o scoți? scoate-mi-o. De par examplu, adineaori la d-ta... D-ta nici nu înțelegeai ce vreu eu... Și pe urmă, mă dau în vorbă mai de una, mai de alta... Dar când intru, simți odată ca un cuțit *(arată la falcă)* cald, și pe urmă rece; pe urmă din vorbă 'n vorbă, vii d-ta, sub-firugul, cu cleștele: atunci deodată simț iar un cuțit... rece, și pe urmă numaidecât cald... și pe urma nu mai simț nimic... Vezi, d-ta, pesemne, nu știu cum devine care va să zică de este al naturii lucru ceva, că măseaua, în interval de conversație, de frică trece... Ei... al dracului italianul!
IORDACHE. — *(care a ascultat cu multă atenție)* — Fugi, d-le, cu superstițiile italienești... Imi pare rău de d-ta, om

www.dacoromanica.ro

tânăr!... Bine, d-ta nu vezi cum e naturelul la toate, că trebue să aibă o bază, măcar cât de mică, dar să fie bază. Ce nu are bază cum poate să fie naturel? Ori să-mi spui d-ta că Matei ăla al d-tale — că eu nu-l cunosc — te-a învăţat adica să mergi pin ploaie fără umbrelă şi să zici, numai aşa la un capriţ, că e soare... să nu te ude... Auzi d-ta mofturi italieneşti!

CATINDATUL. — Aşa e, decât n'are a face cu măseaua *(face o grimasă în partea măselei).*

IORDACHE — Ba prea are a face.

CATINDATUL. — Ba nu *(altă grimasă).*

IORDACHE. — Ba da, tot lucru naturel...

CATINDATUL. — Ba nu!... *(altă grimasă)* Hait!

IORDACHE. — Ce?

CATINDATUL. — Iar m'a apucat *(începe să se plimbe)* dar rău... rău de tot...

IORDACHE. — Vezi... vorba mea... ştiu eu...

CATINDATUL *(oprindu-se în loc din umblet, şi cu un ton foarte hotărît).* — Ştii s'o scoţi? scoate-mi-o!

IORDACHE. — Şezi...

CATINDATUL *(hotărît).* — Adu cleştele *(şade).*

IORDACHE *(merge, ia cleştele şi revine).* — Zi că te-a ciupit un purice... odată... pac!

CATINDATUL *(uitându-se ţintă la cleşte şi apoi sculându-se).* — Mi-a trecut Ai văzut vorba mea... ştiu eu... Al dracului, italianul!...

IORDACHE *(plictisit).* — Al

CATINDATUL *(foarte mulţumit).* — Salutare, neică, şi mersi! *(pleacă).*

IORDACHE. — Stai, domnule!...

CATINDATUL. — Nu mai pot... e târziu... am treabă la canţilerie, am o groază de avizuri de făcut... Salutare, neică, şi mersi! *(iese repede prin fund).*

SCENA IV

IORDACHE apoi MIŢA

IORDACHE. — Aşa haplea mai rar... Ce dracu face d. Nae de nu mai vine... Sunt aproape de douăsprezece... Mă leşin de foame *(Miţa intră din dreapta)* Miţa? o uitasem!...

www.dacoromanica.ro

MIŢA. — N'a venit Nae încă?
IORDACHE. — Uite ce e, coană Miţo, d-ta tot zici că-l aştepţi; eu mă repez aici aproape să'mbuc ceva şi mă'ntorc numaidecât... nu-i aşa? *(îşi ia pălăria).*
MIŢA. — Poţi să te duci.
IORDACHE. — Da, nu pleci? să nu rămâe prăvălia singură...
MIŢA *(nervoasă).* — Ţi-am spus odată: îl aştept până mâine, până poimâine, până o veni!
IORDACHE. — Atunci mă duc... mă 'ntorc la moment. *(iese în fund).*

SCENA V

MIŢA apoi PAMPON

MIŢA. — Să-l aştept, da, să-l aştept... Trebue să vie... Să mă traducă pe mine Nae... şi să nu-mi răzbun? Peste poate!
PAMPON *(care a intrat).* — Mă rog, d. Nae n'a venit încă? *(salută).*
MIŢA *(aparte).* — Un muşteriu... *(tare)* Nu, domnule, şi eu îl aştept... Dacă poftiţi şi d-voastra să-l aşteptaţi... vine ori dânsul ori băiatul...
PAMPON. — Mersi, madam, *(şade, aparte)* Curăţică, *(tare, după o pauză)* D-voastra sunteţi rudă ori consoarta dumnealui...
MIŢA *(tristă).* — Nici rudă, nici consoartă, d-le — îi sunt.., adică i-am fost... amică... Am venit pentru o mică afacere.
PAMPON. — Ca şi mine...
MIŢA *(oftând).* — La d-ta... nu poate fi ca la mine... La mine e chestiune de traducere.
PAMPON. — În amor?
MIŢA *(asemenea).* — Da, în amor...
PAMPON. — Ca şi la mine...
MIŢA. — Ca şi la d-ta?... Cum?
PAMPON. — Mi se pare, adică nu mi se pare... sunt aproape sigur că sunt tradus.
MIŢA. — Ca şi mine...
PAMPON. — Şi numai d. Nae poate să mă pue pe urma aceluia care a devenit în chestiune... Al dar n'are să-mi scape... Sunt hotărît! Am să-i dau o curăţenie spiţerului să mă pomenească!
MIŢA. — E spiţer?

www.dacoromanica.ro

PAMPON. — Da, desigur spiţer. Aflasem adineaori cum îl chiamă dela băiatul de aici...

MIŢA. — Dela Iordache...

PAMPON. — Da, îmi spusese cum îl chiamă, dar i-am uitat numele cu gândul la dovezi — pentrucă am dovezi — nişte hârtii pe care le-am găsit în odaie la Didina.

MIŢA. — Didina...

PAMPON — Da, amanta mea, cel mai sacru amor, pentru care mi-am sacrificat cariera de militar, fiindcă până să nu o cunosc am fost tist de vardişti la Ploieşti... Şi sunt turbat de gelozie! Toată noaptea n'am dormit...

MIŢA. — Ah! mie-mi spui ce-i gelozia?... Numai o noapte n'ai dormit? Nu ştii nimic! Câte nopţi!...

PAMPON. — Nu, azi noapte nu a devenit din gelozie, pentrucă nu începuse încă chestia... Am jucat la Podul-Gârlii conţina cu nişte papugii până la şase azi dimineaţă... I-am ras...

MIŢA. — Să nu te bucuri... Şi eu câştig la conţină, dar ce folos! noroc la cărţi, nenoroc la amor...

PAMPON. — Aşi! la mine nu e noroc, e ştiinţă: îi iau la sigur... poate că să am o goană nebună, să pierz. Eu joc conţina oarbă cu fantele, şi am eu merchezul meu. Bunioară, cărţile le ţiu în stânga şi joc cu dreapta; am bătut cu fantele, pui cărţile batute jos, fantele la loc în mâna stângă, pentru altă ocazie... Azi noapte i-am stins...

MIŢA *(plictisită)*: Nu mai vine Nae...

PAMPON. — Astfel dar azi dimineaţă, coniţa mea, pe la şase ceasuri, mă întorc acasă la Didina; bat la uşă, se scoală somnoroasă şi-mi deschide. Era încă întuneric: aprinz lumânarea... Dar, când viu prea târziu, e totdeauna supărată şi'ncepe să ma certe... Acuma nu zice nimic: se'ntoarce, pardon, cu faţa la perete şi tace. Zic eu *(Miţa plictisită s'a sculat şi se plimbă)* în gândul meu: e supărată... s'o las să doarmă; când o vedea mâine c'am câştigat trei poli, îi trece... Dau să mă desbrac şi văz pe jos lângă mescioară două hârtiuţe. M'aplec — cum le-am văzut am simţit un fior rece — m'aplec, le iau: ce era? Un bilet de abonament la frizeria model a lui d. Nae Girimea..

MIŢA: Nae Girimea? *(se interesează)*.

PAMPON. — Da, şi un bilet de amor dela o damă către „Bibicul" ei...

www.dacoromanica.ro

MIȚA. — „Bibicul"?

PAMPON. — Da, către spițerul... Să vezi cum am aflat pe urmă că e spițer.

MIȚA *(aparte)*. — „Bibicul!" S'ar putea!

PAMPON. — Cum am citit hârtiuțele și am văzut pecetia pe bilet: „Frizeria model. Nae Girimea", mi-am luat iar paltonul și bastonul și am ieșit binișor; Didina adormise iar. Mă duc la poliție, cercetez și aflu că aici e frizeria. Am venit; d. Nae nu era aici. Băiatul mi-a spus că bilete de astea...

MIȚA *(interesandu-se nerăbdătoare)*. — In sfârșit?

PAMPON. — In sfârșit, ce mai să lungim vorba degeaba, conița mea, spițerul este... După câte mi-a spus baiatul, am fost cu biletul la o spițărie, am spus că aveam ceva scris pe el și s'a șters cu un fel de esență, și că aș vrea să știu ce era scris... se poate? și spițerii nu știu ce-a făcut, ce-a turnat pe bilet — mirosea a spirt de țiperig — și'n două minute a ieșit iar dungile la loc...

MIȚA. — Să fie cu putință?

PAMPON. — Le-am numărat: sunt cincizeci și cinci de dungi... Spițerul mișel! l-am prins mai rău decât d. Nae: o să-i dau o curățenie... să-i rupă șalele!...

MIȚA *(aparte)*. — Să fie Nae? A! ce răzbunare ar fi! *(tare)* Domnule, zici că biletul de amor este către „Bibicul?"

PAMPON. — Da!

MIȚA. — Și este iscălit de cine?

PAMPON. — „A ta adorantă, Mița..."

MIȚA. — Mița! A! Dumnezeule!

PAMPON. — Ce?

MIȚA. — Domnule, ești sigur că e spițer?...

PAMPON. — Firește... Mai sigur se poate? Biletul era alb... spirt de țiperig și d'odată cincizeci și cinci de dungi... Le-am numărat... poftim să le numeri și d-ta...

MIȚA. — Și ai venit aici pentru ca să afli numele omului cu chestia de traducere?

PAMPON. — Da.

MIȚA. — Eu am o presimțire...

PAMPON. — Care?

MIȚA. — Cum este amanta dumitale?

PAMPON. — Cum să fie adică?

MIȚA. — De roșu, de ghindă, de tobă, ori de verde?

www.dacoromanica.ro

PAMPON. — De verde...
MIŢA. — De verde?
PAMPON. — Da.
MIŢA. — Şi ai la d-ta biletul cătră „Bibicul", pe care zici că l-ai găsit în odaia damii de verde?
PAMPON. — Da.
MIŢA. — A ! să-l văz degrabă...
PAMPON *(dându-i biletul)*. — Iacătă-l.
MIŢA *(ia biletul, îl priveşte şi face o mutră grozav de disperată)*. A! am să-mi răzbun!... *(solemnă)* Domnule, nu te juca cu inima unei femei nenorocite... Spune drept: biletul ăsta l-ai găsit în odaia amantii d-tale? Jură...
PAMPON *(grav)*. — Pe onoarea mea !
MIŢA. — Uite-te la biletul ăsta... l-ai citit? *(citind nervos)* „Bibicule, Mangaiaua pleacă mâine Miercuri la Ploieşti, rămâi singură şi ambetată; sunt foarte rău bolnavă: vino negreşit, am pofta să-i tragem un chef... A ta adorantă, Miţa..." Ai vazut biletul?... Acum uite-te la mine bine...
PAMPON — Ei? *(îi ia înapoi biletul)*.
MIŢA. — Ei! Eu, eu sunt nenorocita care am scris bîletu ăsta...
PAMPON. — Se poate?
MIŢA. — Da, se poate... *(dezolata)* Şi omul care a fost la Didina dumitale este amantul meu !...
PAMPON. — Amantul dumitale? Spiţerul?
MIŢA. — Ce spiţer? nu-i spiţer... *(frământându-se)* A! trebue să am o explicaţie... O să-mi razbun... o răzbunare teribilă!
PAMPON *(acelaş joc)*. — Amantul dumitale? trebue să-l ştiu şi eu, trebue să-l văz. Eu nu mă mulţumesc pe răzbunarea dumitale... Trebue ca să-mi răzbun eu!... *(se plimbă turbat)*.
MIŢA. — Juri să ne razbunăm împreună?
PAMPON. — Jur!

SCENA VI

ACEIAŞI — IORDACHE

IORDACHE *(venind repede din fund)*. — Coană Miţo, eşti aici? Vine.
MIŢA. — Nae...
PAMPON. — D. Nae.
IORDACHE *(dând pe Pampon la o parte şi luând pe Miţa în partea cealaltă)*. Pardon. *(Miţei)* Vine Crăcănel al d-tale.

www.dacoromanica.ro

Viu într'un suflet dela birt din colţ... Crăcănel a intrat în birt, a întrebat de prăvălia lui d. Nae Girimea, şi băiatul l-a îndreptat aici. Ascunde-te iute... vine, trebue să fie la uşă.

MIŢA. — Crăcănel! ce caută?

IORDACHE. — Treci degrabă în odăiţă. *(Miţa pleacă spre dreapta pe după paravan).*

PAMPON. — Te duci?

MIŢA. — Da... *(lui Iordache)* Când o pleca, dă-mi de veste... fă-i vânt degrabă...

PAMPON. — Bine, da chestia noastră cum rămâne? *(o urmăreşte până la uşă).*

MIŢA. — Mai vorbim noi. *(iese repede în dreapta închizând uşa după ea).*

PAMPON *(aparte)*. — Ciudat lucru! Să fie vre-o moftangioaică?... *(lui Iordache)* Mă rog, cine e persoana asta?

IORDACHE. — E o damă...

PAMPON. — Bine, damă... o văz eu că e damă, dar cine e? *(Crăcănel intră).*

IORDACHE *(încet lui Pampon)*. — Lasă că-ţi spui eu...

SCENA VII

ACEIAŞI — CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL. — Mă rog aici este d. Nae frizerul?

IORDACHE. — Aici este... da... nu-i acasă.

CRĂCĂNEL. — Dar... mă rog, se 'ntoarce?

PAMPON *(lui Iordache aparte)*. — Cine-i domnul ăsta?

IORDACHE *(încet lui Pampon)*. — Lasă că-ţi spui eu...

CRĂCĂNEL. — Aud?

IORDACHE. — Nu crez să se întoarcă aşa degrabă... Dacă aveţi trebuinţă chiar cu d-lui, atunci poftiţi mai pe seară, poate să-l găsiţi...

CRĂCĂNEL. — In sfârşit, eu tot mai pot aştepta; poate să vie *(şade)*.

IORDACHE. — Aşteptaţi degeaba, domnule, vine foarte târziu...

CRĂCĂNEL. — De unde ştii? poate vine mai curând...

IORDACHE *(încet lui Pampon)*. — Cum dracu să-i fac vânt?

PAMPON. — Dacă spune odată omul că vine deseară...

CRĂCĂNEL. — Ei, poate să am noroc. Nu ştii d-ta? de câte ori pleci să stai un ceas şi stai cinci... Ei, de ce adică să nu

www.dacoromanica.ro

pleci odată pentru șapte și să stai numai unul?... *(se gătește în fața unei oglinzi, își piaptănă barbetele și chelia, ia o gazetă și se pune pe citit. Iordache și Pampon dau din umeri. Pampon scoate o pereche de cărți și începe să se joace cu ele pe genunchi. Iordache merge la ușa din dreapta).*

MIȚA *(scoțând capul pe ușă).* Fă-i vânt!

IORDACHE. — Nu e chip... Zice că vrea s'aștepte...

MIȚA. — Ce dracul caută aici?

IORDACHE. — Știu eu... caută pe d. Nae...

MIȚA. — Nu 'nțeleg.

IORDACHE. — I-am spus că d. Nae vine deseară, și tot zice că-l așteaptă... Al stăi, că îi am eu leacul...

MIȚA. — Domnul ălălalt s'a dus?

IORDACHE. — Nu, e aici...

MIȚA. — Să m'aștepte... Bate-mi în ușă când l-ăi exoflisi [1]) pe Crăcănel...

IORDACHE. — Îl exoflisesc acuma, să vezi... *(coboară în scenă. Miția își retrage capul și închide ușa. Lui Pampon):* Dama a zis s'așteptiț!...

PANPON *(încet).* — Bine...

IORDACHE *(către Crăcănel, care e cufundat în citirea jurnalului).* Ei, boierule, d. Nae nu mai vine... Eu trebue să închiz prăvălia...

CRACANEL *(lăsând gazeta).* — Al închizi?... Atunci, dacă închizi, trebue să mă duc și eu...

PAMPON *(strângându-și cărțile).* — Firește că trebue să te duci, nu o să te încue aici.

CRACANEL. — Dacă e așa... salutare... Mă'ntorc eu mai târziu *(iese în fund).*

IORDACHE. — Cu plecăciune... S'a dus! uf! Al dracului dobitoc!... De ce mușterii am eu parte astăzi!

PAMPON. — Mă rog, cine e negustorul ăsta?

IORDACHE. — Uriful ăsta? Este amantul damii de colo...

PAMPON *(sărind).* — Amantul damii de colo?...

IORDACHE. — Da.

PAMPON. — Care a vorbit cu mine adineaori?... Miția?

IORDACHE. — Da, da!

PAMPON *(fioros).* — Bibicul ei? Ăsta e bibicul?

---

1) Expedia

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Ei, da, frate, când îți spui odată; e amantul damii de colo... Ce te prinde mirarea?...

PAMPON *(care și-a luat pălăria și bastonul degrabă).* — Am pus mâna pe Bibicul! Nu-l las nici mort! nici mort! *(se repede și iese glonț pe ușa din fund).*

SCENA VIII

IORDACHE, NAE, apoi MIȚA

IORDACHE. — Asta este nițel cam țicnit... De ce mușterii am parte eu astazi?... Frumos carnaval! S'o scoț pe Mița. *(Nae intră)* D. Nae, în sfârșit! credeam că nu mai vii.

NAE. — Dece?

IORDACHE. — Te-a căutat doi inși...

NAE. — Cine?

IORDACHE. — Unul, nu știu cum îl chiamă, ălălalt era Crăcănel...

NAE. — Crăcănel?...

IORDACHE. — Da; și coana Mița... e aici.

NAE *(strâmbându-se).* — Mița aici? Nu i-ai spus că nu sunt acasă și că viu târziu?

IORDACHE. — I-am spus, da a zis că te așteaptă până mâine, până poimâine... Am profitat de ocazie și m'am dus la birt în colț să mănânc ceva. N'apucasem să gust de două ori, și hop! Crăcănel vine 'n birt și 'ntreabă pe băiat unde e frizăria model a lui d. Nae. Am alergat degrabă sa dau de veste coanii Mițiі... Era aici și negustorul ălălalt; zice că are un bilet de abonament să-l schimbe, ori să te 'ntrebe ceva... în sfârșit nu știu bine.

NAE. — Care va să zică Mița e aici?

MIȚA *(care a crăpat ușa mai dinainte și a auzit ultimele vorbe ale lui Iordache, coborînd).*—Aici, Bibicule; ce, îți pare rău?

NAE *(făcându-se vesel).* — Să-mi pară rău? cum să-mi pară rău? Se poate?

MIȚA *(trecând lângă Nae, încet).* — Trimete de aici pe Iordache Am să-ți spun ceva între patru ochi...

NAE *(făcându-se că n'aude).* — Auz?

MIȚA. — Iordache, dacă nu mai ai treabă, fii bun și ne lasă; am să-i spui ceva lui d. Nae în secret...

IORDACHE. — Mă duc... să-mi isprăvesc porția de varză *(iese în fund).*

www.dacoromanica.ro

SCENA IX

MIȚA, NAE *(Mița merge și încue ușa din fund).*

NAE. — Pentru ce încui ușa?

MIȚA *(în fund).* — Poate să vie iar cineva să ne facă deranj... Am să-ți spui ceva în liniște... *(pauză)* Nae! *(coboară încet emoționată)* Bibicule! nu mă mai iubești... *(un pas și se oprește).*

NAE *(d'abia întorcându-se).* — Ei na! de unde ți-a mai venit ș'asta 'n cap?

MIȚA *(încă un pas).* — Pentru ce n'ai venit alaltăieri seara când ți-am scris?

NAE *(același joc).* — Eram bolnav alatăieri...

MIȚA *(coborînd, cu energie).* — Minți!... Ai primit biletul meu?

NAE. — Da.

MIȚA. — Unde mi-e biletul? Arată biletul...

NAE *(după ce se caută prin toate buzunarele).* — Pesemne că l-am pierdut.

MIȚA. — L-ai pierdut? Unde l-ai pierdut?

NAE. — Știu eu unde l-am pierdut? dacă știam că-l pierz, firește că nu-l pierdeam.

MIȚA. — Nu știi unde l-ai pierdut?

NAE. — Nu...

MIȚA *(strașnică).* — Bibicule! Bibicule!

NAE. — Ei?...

MIȚA *(scoate din buzunar o sticluță mică și i-o arată).*

NAE. — Ei, ce?

MIȚA. — Știi ce are înăuntru?

NAE. — Cerneală...

MIȚA. — Nu cerneală, Năică... vitrion englezesc!

NAE *(dându-se înapoi).* — Vitrion? ești nebună?

MIȚA. — Da, vitrion! ți-e frică?

NAE. — Firește că mi-e frică, na!

MIȚA. — Pentru ce, dacă te știi curat?

NAE. — Pentrucă tu nu știi ce e vitrionul...

MIȚA. — Ba da... e un fel de metal...

NAE. — Nu știi ce poate face?

MIȚA. — Ba da; pârlește, Năică; arde, Bibicule, momentan tot, tot, și mai ales ochii!

NAE. — Dă-mi sticluța...

www.dacoromanica.ro

MIŢA. — Aşi!
NAE. — Pentru ce să ţii asemenea lucruri? pentru ce?
MIŢA *(vrând să izbunească)*. — Pentru ce?... Imi trebue...
NAE. — Pentru ce îţi trebue?
MIŢA *(izbucnind)*. — Pentru ce? *(cu un gest mare, care face pe Nae să-şi acopere ochii, dându-se repede înapoi)*. Pentru dumneata, mus'u Năică, şi pentru Didina dumitalei...
NAE *(pălind)*. — Care Didină? tu ştii ce spui!
MIŢA. — Ştii şi d-ta mai bine decât mine; nu umbla cu mofturi, şarlatane. Care Didină, ai? Didina, pentru care mă traduci pe mine; Didina, pe care o iubeşti; Didina, la care ai fost azi noapte, mizerabile!
NAE. — Nu e adevărat, am stat acasă bolnav.
MIŢA. — Minţi! Adineaori spuneai că nu ştii unde ai pierdut biletul!... Să-ţi spui eu: biletul meu l-a găsit în odaie la D.dina d-tale respectivul ei.
NAE. — Respectivul? Pampon?
MIŢA. — Vezi! Vezi! ştii cum îl chiamă; da, unul înalt, barbos, f.oros, cu care o să ai aface chiar astăzi; pentrucă s'a întâlnit cu mine aici, mi-a arătat biletul meu, şi eu i-am declarat că omul cu traducerea este acela care mă traduce şi pe mine, *(Nae se plimbă agitat)* amantul meu, fidelul meu amant, căruia eu *(obidită)* i-am fost întotdeauna fidea.
NAE. — Ce-ai făcut?
MIŢA. — Pampon te caută să te omoare... A! dar până să-şi răzbune el, am să vă omor eu, eu! pe Didina, pe tine, şi pe mine! *(se trânteşte pe un scaun disperată şi isterică şi-şi ascunde capul în mâini)*.
NAE. — *(apropiindu-se binişor de ea şi căutând s'o mângâe)*. Miţo, neică, vino-ţi în fire...
MIŢA. — Lasă-mă *(il respinge)*.
NAE. — *(apucând-o în braţe şi căutându-i buzunarul)*: Nu; nu te las, pentrucă te iubesc... numai pe tine... te iubesc... numai... pe... tine... *(a găsit buzunarul, a luat sticluţa, se ridică repede şi schimbând tonul)*. Înţelege că e încurcătură la mijloc. Mi-ai pus pe nebunul de Pampon în cap.
MIŢA. — Dumneata ţi l-ai pus...
NAE. — Vrei scandal cu orice preţ?
MIŢA. — Da, *(ridicându-se)* vreau scandal, da... pentrucă m'ai uitat pe mine, le-ai uitat pe toate: ai uitat că sunt fiică din

www.dacoromanica.ro

popor şi sunt violentă; ai uitat că sunt republicană, că'n vinele mele curge sângele martirilor dela 11 Februarie :[1]) *formidabilă)* aî uitat că sunt ploieşteancă — da, ploieşteancă ! — Năicâ, şi am să-ţi torn o revoluţie, da o revoluţie... să ma pomeneşti !...

NAE. — *(cam zâmbind)* Nu fi nebună !... Ce-o să faci ?

MIŢA. — *(căutând sticluţa în buzunar):* Ce să fac? *(n'o găseşte; se uită rătăcit împrejur... Nae îi arată de departe, râzând, sticluţa; ea dă un ţipăt)* A ! mi-ai furat sticluţa, scamatorule ! *(repezindu-se la el pe după mobile)* Dă-mi sticluţa, şarlatane, mizerabile, infame ! *(Se aud bătăi tari în uşă).*

NAE. — Taci ! Bate cineva !

IORDACHE *(de afară).* — Deschideţi! deschideţi degraba!

MIŢA. — Nu vei deschide, până nu-mi dai sticluţa ! *(se pune în dreptul uşii. Nae o dă în lături, trage zăvorul şi deschide. Iordache intră repede).*

SCENA X

ACEIAŞI — IORDACHE

IORDACHE. — Vine Crăcănel turbat... S'a făcut scandal; l-a bătut ălălalt care era aici... *(Miţei)* Ascunde-te... Vine !

MIŢA *(apelpisită).* — Nu mai voi să ştiu de nimic... Să vie oricine... Voi scandal... voi să mor !... *(se repede să ia un brici, Iordache se uită afară prin uşă).*

NAE. — *(repezindu-se şi smulgându-i briciul, o apucă de amândouă mâinile şi o târăşte spre dreapta)* : Aide dincolo, să-ţi dau sticluţa.

MIŢA. — Nu.

IORDACHE. — *(dela uşă):* Fugiţi, iacătă-l, fugiţi !...

NAE. — *(târăşte pe Miţa cu multă luptă şi iese cu ea în odaia din dreapta, de după paravan).*

---

1) Ca şi în „Conul Leonida faţă cu reacţiunea" este atacată aici nu ideea de republică — căci, ştim că, dimpotrivă, Caragiale a satirizat mereu monarhia — ci deformarea ideii de republică la burghezii şi micii burghezi de la 1880. Lucrul acesta e dovedit şi de faptul că, tot ca şi Conul Leonida, Miţa Baston vorbeşte cu admiraţie de „martirii dela 11 Februarie" făcând astfel elogiul mişcării reacţionare care l-a detronat pe Alexandru Ion Cuza.

www.dacoromanica.ro

SCENA XI

IORDACHE, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL *(intrând prin fund furios, cu pălăria stricată şi tăvălită. Iorduche se dă la o parte)* : A ! asta nu, asta nu poate să rămâe jos !... Ai mai pomenit d-ta una ca asta, d-le ?

IORDACHE. — Ce, d-le ?

CRĂCĂNEL. — D-le, adineaori ştii că am plecat de aici.

IORDACHE. — Da...

CRĂCĂNEL. — N'apuc s'ajung în colţ şi auz pe urmele mele. „Pst ! Pst ! Bibicule !" Pe mine mă chiamă Telemac, Mache, nu mă chiamă Bibicul. Imi văz de drum... Iar: „Pst ! pst ! Bibicule !" Eu merg înainte... Când mă pomenesc că m'apucă cineva pe la spate de guler. Mă întorc. Zice : „Te faci că n'auzi, Bibicule, ai ?" Eu zic: „Nu mă chiamă Bibicule, d-le, ma chiamă Telemac, Mache. — Bibicule, zice el deodată; eşti un mizerabil ! ai făcut un abuz mare; ai înşelat o femeie, dar ai a face acum cu un bărbat. Demult te caut. Avem să ne răfuim amândoi. Acu nu-i vreme, dar până una alta, ca sa ştii cu cine ai a face, poftim o arvonă!..." N'apuc să raspunz, domnule, şi şart ! part ! trosc ! pleosc ! patru palme: îmi turteşte pălaria şi mi-o arunca cât colo. Până să ma plec s'o ridic, infamul se sue într'o trăsură şi pleacă... Chem sergentul... nimeni!... A ! dar trebue să ştiu cine este dobitocul ăsta smintit... trebue să ştiu ! Cum îl chiamă ?

IORDACHE. — Ştiu eu cine e ăla ?

CRĂCĂNEL. — Este mizerabilul care era adineaori aici cu d-ta, când am venit eu.

IORDACHE. — Nu ştiu cum îl chiamă...

CRĂCĂNEL. — Trebue să ştii, trebue să-mi spui: nu plec de aicia până nu aflu; chem poliţia, fac scandal !... *(se plimbă făcând gesturi exasperate)*.

SCENA XII

ACEIAŞI — CATINDATUL, NAE, apoi PAMPON

CATINDATUL. — *(intră prin fund, cu mâna la falcă, văităndu-se)*. — A! a! m'a apucat rău... *(se trânteşte pe un scaun)*.

IORDACHE. — Şi ai venit iar la doftoria lui Matei ? nu mai merge, tânărule...

www.dacoromanica.ro

NAE *(ieşind din odaie şi coborând)*. — Ce e? Ce e, domnule?
CRĂCĂNEL. — Domnule! Un dobitoc, un infam, care era adineaori aici, m'a insultat cu palme pe mine, Mache, ca drept Bibilicul...
NAE *(aparte)*. — Pampon a fost! *(către Iordache încet)* Treci dincolo, i-a venit rău nebunii. *(Iordache iese iute la dreapta)*.
CATINDATUL. — A! a! a! *(se svârcoleşte pe scaun)*.
CRĂCĂNEL. — D-le, înţelege odată şi spune-mi...
NAE *(Catindatului)*. Ce e? d-ta ce poftești?
CATINDATUL *(sculându-se şi arătându-şi falca, hotărît)*. — Ştii s'o scoţi? scoate-mi-o!
NAE. — Şezi. *(Catindatul şade)*.
CRĂCĂNEL. — Domnule, n'am vreme de stat. Spune-mi cum îl chiamă...
NAE *(alegându-şi instrumentele)*. — Nu ştiu, domnule, de unde vrei să ştiu eu numele la toţi mușteriii! *(către Catindat)* A din fund de tot? *(Catindatul dă din cap că da)* Desleagă-te. *(Catindatul face fasoane. Nae îl apucă cu putere şi-l desleagă)*.
PAMPON *(apărând prin fund)*. — Aha! Bibicule, iar d-ta? *(Crăcănel se dă înapoi)*
NAE *(cu un ochi la ce se petrece între Pampon şi Crăcănel, şi cu altul la Catindat, pe care îl ţine cu putere cercând să-i vâre mâna în gură, şi care se sbate şi nu vrea să se lase)*. Numai s'o văz! n'o scoţ!
CRĂCĂNEL *(înaintând un pas spre Pampon, făcându-şi inimă şi voind să-şi dea fiori)*. — Domnule! mă cunoşti d-ta pe mine?
PAMPON. — Cum să nu, Bibicule! *(se apropie binişor de Crăcănel, şi vrea să-l apuce)*.
CRĂCĂNEL *(scăpând şi ocolind după mobile.* — A! ajutor! poliţie! vardist! *(Pampon îl urmăreşte neîmpăcat; Crăcănel vrea să iasă prin dreapta pe după paravan, se întâlneşte piept în piept cu Iordache care intră, şi care-l respinge)*.
NAE *(care după o luptă, a reuşit să bâre mâna în gura Catindatului)*. — Şezi binişor!
CATINDATUL *(gemând cu gura înfundată şi svârcolindu-se)*. — A! a! a!
IORDACHE *(care a venit de după paravan, încet lui Nae)*. — I-a venit pandaliile, era să-şi taie gâtul cu briciul.

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL. — E nebun! ajutor! poliție! vardiști! *(iese în fuga mare prin fund).*
PAMPON. — Stăi, Bibicule! *(iese furios după el).*
NAE *(trăgând cu putere).* — Nu mișca! *(după ce a tras, iese repede în dreapta, urmărit de Iordache).*
CATINDATUL *(văitându-se cu mâna la falcă).* — A! a! a! Măsea nevinovată, domnule!...

CORTINA

ACTUL II

(O sală de o parte a unui bufet într'un bal mascat de mahala. Două uși în fund; cea din dreapta dând în bal, cea din stânga într'un coridor de lângă bal. La stânga în planul din fund, o ușă a cabinetului de toaletă; la dreapta, planul întâi, o ușă dând în sala principală a bufetului. In scenă, mese pentru mâncare, una în fund între cele două uși, două în față, una la dreapta alta la stânga. La ridicarea cortinii, se aud măsurile din urmă ale unui vals, și se vede prin ușa din dreapta, în fund, mișcarea balului).

SCENA I

CATINDATUL, în costum și cu masca scoasă șezând la masa din stânga și bând rom cu un păharuț, apoi CHELNERUL

CATINDATUL *(bătând în masă).* — Chelner!...
CHELNERUL *(de-afară).* — Vine!...
CATINDATUL. — Am început să mă încălzesc... ori magnetismul... ori electricitatea lui Matei... nu știu ce e... dar lucrează. Am început să mă'ncălzesc *(bate în masa).*
CHELNERUL. *(din dreapta.* — Vine, vine!
CATINDATUL. — Unul dela noi dela percepție m'a învățat! „Vrei să-ți treacă? mănâncă, bea, fă petreceri și magnetizează-te, dar magnetizează-te strașnic cu jamaică..." și.. mă magnetizez *(bate în masă tare)* Pfu! Cald!
CHELNERUL *(de-afară).* — Vine, vine, vine!
CATINDATUL. — Nenea Iancu, săracul, daca ar ști cum mă magnetizez... și unde? *(scoate de sub costum din sân o scrisoare și o citește cu chef)* „Am aflat că umbli prin cafenele și pe la baluri; dacă mai aflu astfel de chestii, nu-ți mai trimet niciun gologan, viu să-ți lungesc urechile; te iau înapoi la prăvălie, și te pui la ipitropie, măgarule..." Mie adică îmi scrie nenea Iancu *(bate în masă)*
CHELNERUL *(intrând din dreapta).* — Vine!...

www.dacoromanica.ro

CATINDATUL. — Socoteala și încă un rom... Asta e al patrulea...
CHELNERUL. — Ba al cincilea...
CATINDATUL. — Ba al patrulea...
CHELNERUL. — Al patrulea l-ați băut... și cu unu, care îl comandați acuma, cinci.
CATINDATUL. — Așa, cu ăl d'acuma?... da *(chelnerul iese în dreapta)* Pfu, cald mi-e... lucrează magnetizmul... I-am dat de leac!... Vezi ce e când nu știe cineva?... Era aproape de mintea omului: durerea devine din măsea, măseaua devine din răceală, răceala devine din frig; — din cald devine că nu mai e frig; dacă nu mai e frig, va să zică că răceala se duce și vine caldura; a venit căldura, a trecut durerea... *(Chelnerul vine)* Par egzamplu... *(pune mâna pe falcă)* lucrează magnetizmul... arde... foc... Pfu! cald mi-e! *(Chelnerul a pus pe masă romul)* Un rom și țal.
CHELNERUL. — Cinci romuri: unu și cincizeci.
CATINDATUL *(dând romul pe gât)*. — Șase...
CHELNERUL. — Nu, cinci...
CATINDATUL. — Ba șase... Cinci cu ăsta care l-am baut, și cu unul care o să mi-l aduci acuma, șase. *(plătește)* Lucrează strașnic magnetizmul... Și am să tachinez astă seară!... da, am să tachinez!... pe toate am să le tachinez! *(merge cam șovăind la o oglindă în stânga să-și dreagă miza)* Strașnic de cald!

SCENA II

CATINDATUL, DIDINA, apoi CHELNERUL

DIDINA *(intră prin fund dela stânga, coboară la masa din dreapta și șade; e în costum de polonez; cazacă cu brandemburguri, mântăluță cu blană, pantaloni în cisme cu carâmb; în cap căciulă poloneză cu un pampon mare, bătând în masă.* — Băiete! *(își scoate masca și se sterge cu batista)*.
CHELNERUL *(intrând cu romul)*. — Vine!...
CATINDATUL *(întorcându-se și punându-și masca)*. — O mască... Am s'o tachinez... *(Chelnerul, după ce a lăsat romul pe masă la stânga, trece la dreapta lângă Didina)*.
DIDINA. — O bere.
CHELNERUL. — Vine!
DIDINA *(care a observat pe Catindat, se întoarce cam cu spatele ca să nu-i vadă fața. Catindatul bea rom, suflă mereu de*

www.dacoromanica.ro

căldură și se uită când pe o parte, când pe alta la Didina). — N'a venit Nae încă... *(scoate o scrisorică și o citește)* „Prea iubita mea angelă, s'a întâmplat un caz de o comedie mare în chestia noastră prin respectivul tău Pampon și o individă!.. Trebue să ne vedem deseară ca să-ți spui cum curge în defavor toată intriga asupra romanțului nostru, să juri ca devine ca la Teatru, pentru care nu cumva să lipsești deseara dela bal cum ne-a fost vorba. Trimete-l pe Pampon să joace conțina și vino negreșit... Al tău adorant până la moarte... Nae"... Douăsprezece aproape, și nu mai vine. *(Chelnerul aduce berea, o pune pe masă la Didina și iese).*

CATINDATUL. — Pfu! *(Didinii)* Bonsoar, mască... *(aparte)* Am s'o tachinez... *(tare)* Ce mai faci?

DIDINA *(care îndată ce i-a vorbit Catindatul și-a pus masca).* — Bine, mersi! Uite beau o bere... D-ta ce faci?

CATINDATUL. — Și eu bine, mersi; mă magnetizez cu jamaică.

DIDINA. — Imi pare bine.

CATINDATUL. — Și mie nu mai puțin, parol! *(aparte cu chef)* Al dracului știu să le tachinez.

DIDINA *(bătând în masă și sculându-se).* — Să-l mai caut în bal...

CATINDATUL *(bându-și picătura din fund a paharului).* — Ce, te duci, mască?

DIDINA. — Da, mască, mă duc. *(Chelnerul vine din dreapta)* O bere, o plătesc. *(aruncă banii pe masă).*

CATINDATUL *(către chelner).* — Și mie o jamaică... *(către Didina)* Nu mai stai nițel? să mai beau numai un magnet și pe urmă te joc?

DIDINA. — Nu, mersi.

CATINDATUL. — Să te joc o conțină oarbă. *(râde)*

DIDINA *(aparte).* — Conțină oarbă? să mă fi cunoscut? *(pleacă să iasă).*

CATINDATUL. — Pe două consumății și-o guriță mazu *(râde)* Strășnic tachinez... *(o urmărește până la ușă).*

DIDINA *(aparte).* — Mazu? m'a cunoscut *(iese repede, în fund la dreapta; ieșind pamponul dela căciulă îi cade în scenă. Chelnerul aduce încă un rom și-l pune pe masă la stânga, așteptând).*

CATINDATUL *(întorcându-se dela ușă și coborînd).* — Strașnic am tachinat-o... *(gustă din rom și-l plătește)* Și mi-e cald... mi-e cald... mi-e foc de cald! *(întorcându-se și zărind pam-*

www.dacoromanica.ro

ponul jos) Iacă! i-a cazut polinezului istoria dela căciulă.. *(ia pamponul şi şi-l pune în piept)* Haha! Acu să vezi cum o tachinez *(trage repede paharul de rom şi iese iute după Didina)* Acu să vezi cum am s'o tachinez. *(Se aude în bal polca).*

SCENA III

CRĂCĂNEL singur, în costum de bal, intrând din bufet, apoi CHELNERUL

CRĂCĂNEL *(coborînd şi scoţându-şi masca).* — Il chiamă Iancu Pampon; îi mai zice şi „Conţina cu 5 Fanţi"; a fost tist de vardişti de noapte la Ploeşti; acum face pe jucătorul de cărţi; e neînsurat, dar precontează pe una Didina Mazu exmarşandă. I-am luat urma acasă, de acasă la cafenea, dela cafenea iar acasă, şi de acasă aici. Trebue să fie aici.... Am mînţit pe Miţa că mă duc la Ploieşti, şi am venit... Mi-am pus costum ca să nu ma cunoască cineva şi să afle Miţa... cum e ea geloasa!... *(bate 'n masă; Chelnerul intră)* Am zis o bere...

CHELNERUL. — Vine!

CRĂCĂNEL. — A! Asta nu poate rămâne jos... Eu, când îmi trage cineva palme... eu turbez!... cu dinţii îl apuc, nu-l las nici mort până nu-mi spune pentru ce? pentru ce mi le-a tras? să ştiu şi eu: pentru ce? Trebie să-mi spue mişelul numaidecât!... *(Chelnerul aduce berea. Crăcănel o bea şi o plăteşte. Chelnerul ia paharul de bere şi paharul de rom rămas pe masa din stânga şi iese)* Dacă o fi deschis, mă duc drept la el... Dar dacă o fi mascat?... *(se gândeşte)* A! am găsit... Mă dau binişor pe lângă toţi bărbaţii şi le zic la ureche: „Eu sunt Bibicul, nene Iancule, nu mă poftesti?".. Să poftească în bal să-mi tragă... nu! să poftească mizerabilul! *(îşi face o ţigară şi o aprinde. Didina urmărită de Catindatul intră)* Cineva! *(îşi pune masca).*

SCENA IV

CRĂCĂNEL, DIDINA, CATINDATUL

DIDINA *(intrând).* — S'a hotărît! nu pot să scap de dobitocul ăsta... mă cunoaşte.

CATINDATUL (*urmărind-o pe pasul de polcă, şoşăind puţin*). — Mască, nu te las: trebue să facem o polcă.

www.dacoromanica.ro

DIDINA *(plictisită)*. — Mersi, mască, nu joc; fii băiat cumsecade și nu te mai ține după mine...
CATINDATUL *(aparte)*. — Strașnic le tachinez!...
DIDINA. — Ți-am spus odată că aștept pe cineva?
CATINDATUL. — Ce adică, eu nu sunt cineva?
DIDINA *(foarte plictisită)*. — Ba da, decât aștept pe cineva să mă ducă acasă...
CATINDATUL. — Da ce, eu nu te poci duce acasă?
CRĂCĂNEL *(aparte)*. — Asta să fie? că prea e obraznic... *(observă scena)*.
DIDINA *(împingând pe Catindatul care vrea s'o ia de zor la polcă)*. — Vai de mine! mi-am găsit beleaua cu d-ta, îmi scoți sufletul! *(aparte)* Ce să fac? Cum să scap? Ai! *(tare)* Mască, am să te rog ceva: așteaptă-mă un minut aici... Mă'ntorc îndată...
CATINDATUL. — Da te'ntorci?
DIDINA. — Mai e vorbă...
CATINDATUL. — Să te'ntorci, să nu pleci până nu ne vedem, că ai pierdut ceva.
DIDINA *(plecând)*. — Eu?
CANTINDATUL. — Da... *(aparte)* Acu am s'o tachinez...
DIDINA. — Ași! Mofturi!
CATINDATUL. — Zău!.. Cum ai venit, ai? N'ai venit cu pampon? Vrei să te duci fără pampon?
CRĂCĂNEL *(sărind)*. — Pampon?
DIDINA. — Pampon? Hotărît, ma cunoaște, trebue sa-mi schimb costumul să-mi piarză urma... *(iese repede: Catindatul se repede să iasă după ea; Crăcănel îl urmărește, îl apucă în ușă și-l trage cu putere înapoi)*.
CRĂCĂNEL *(cu tonul sfidător și melodramatic)*. — Eu sunt Bi-bi-cul, ne-ne Ian-cu-le!
CATINDATUL. — Eu nenea Iancu? Fugi d'acolo!
CRĂCĂNEL *(crescendo)*. — Eu sunt Bibicul, nene Iancule; nu mai poftești? poftim de! ba nu, nu! ia poftim...
CATINDATUL. — Ce să poftesc, domnule? știi că ești curios d-ta!...
CRĂCĂNEL *(crescendo)*. — Eu sunt Bibicul, nene Iancule!
CATINDATUL. — Bine, d-ta poți să fii Bibicul, dar vezi că asta-i asta, că eu nu sunt nenea Iancu... Nenea Iancu e frate-meu...
CRĂCĂNEL. — Atunci, nen'tu Iancu al d-tale, este o canalie!
CATINDATUL. — Da pentru ce, d-le?...

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL. — Asta mă privește pe mine...
CATINDATUL. — Ba privește familia, să mă ierți...
CRĂCĂNEL. — Și-l aștept aici, pentru ca să-l iau de piept și să am o tălmăcire cu d-lui... Să vedem: pentru ce? da, pentru ce?
CATINDATUL. — Așa! îl aștepți degeaba: nenea Iancu e la Ploiești...
CRĂCĂNEL. Mofturi! e la București...
CATINDATUL *(sărind)*. — Nenea Iancu la București?
CRĂCĂNEL. — Da, și are să vie aici: îl aștept!
CATINDATUL *(aparte)*. — Nenea Iancu! să vie aici! M'am topit... Sunt nenorocit!
CRĂCĂNEL. — Și o să fii față și d-ta la tălmăcire; am să te pui față ca să vezi și d-ta pentru ce nen'tu Iancu al d-tale este o canalie!
CATINDATUL *(aparte)*. — Nenea Iancu! vine nenea Iancu, și ăsta cum mă cunoaște, o să mă spue, o să mă pue față!... Trebue să-mi piarză urma: trebue să-mi schimb costumul... *(iese fuga în fund la stânga)*.
CRĂCĂNEL. — Fuge să-i dea de știre lui nen'su Iancu! trebua să-l țiu de scurt. *(iese fuga după Catindatul. Se aude în bal semnalul cadrilului)*

SCENA V

MIȚA, singură în domino albastru cu flori, apoi CHELNERUL

MIȚA *(intrând, își scoate masca)*. — Nu e... N'a venit încă. Îi cunosc... are numai două costume: un cazac și un turc... N'a venit. Trebue să se fi dus să-și ia pe individa! Trebue să vie împreună! A! să vie! Dumnezeule! Jur pe tot ce mi-a rămas mai scump, jur pe statua Libertății dela Ploești,[1]) că are să fie o istorie!... *(bate în masă)* A! gelozie! Am să-i omor!
CHELNERUL *(intrând din dreapta)*. — Vine!
MIȚA. — Un vermult.
CHELNERUL. — Vine *(iese)*
MIȚA. — Voi să beau, voi să beau *(cadențând)* căci nu e'n lume altă durere, decât durerea ce simțesc eu... *(Chelnerul aduce paharul. Se aude cadrilul. Mița bea paharul pe nerăsuflate și plătește. Chelnerul ia paharul și pleacă)*. Așa! să vie acuma. *(își pune masca)*.

1) Vezi nota dela pag. 150.

www.dacoromanica.ro

SCENA VI

MIȚA, IORDACHE în costum de turc, (apoi) CRĂCĂNEL

IORDACHE *(vine suflând la masa din stânga).* — Uf! Am asudat... Trebue să mă dau la gargariseală. *(bate 'n masă).*

MIȚA *(se 'ntoarce și dă un țipăt).* — Turcul! Nae! *(se repede la el)* Nae! Eu sunt, Miță, *(își scoate masca).*

IORDACHE. — Miță! Coana Miță! Sunt eu, Iordache. *(Își scoate masca).*

MIȚA. — Nae a venit?

IORDACHE. — Nu... n'a venit...

MIȚA. — Minți! a venit! A! v'am dat de urmă. L-am căutat acasă și nu l-am găsit; vardistul mi-a spus că a plecat în costum de gal în birje. A venit... E aici... cu ea... Spune, nu minți!

IORDACHE. — Ei, da, da! a venit, dar a venit și Crăcănel... *(își pune masca)*

MIȚA. — Crăcănel! aicea Crăcănel?... *(punându-și masca)* Nu-i adevărat! Mangafaua [1]) e la Ploiești

IORDACHE. — Ba-i prea adevărat *(Crăcănel intră).*

CRĂCĂNEL *(intră prin fund și vine țintă la Iordache).* — Eu sunt Bibicul, nene Iancule, eu sunt Bibicul; nu mă cunoști? Poftim de!

MIȚA *(aparte).* — E Crăcănel! îmi cunoaște dominoul, trebue să mi-l schimb numaidecât. *(iese repede în fund la stânga).*

CRĂCĂNEL. — Nu răspunzi? nu poftești, nene Iancule?

IORDACHE. — Eu nu sunt nenea Iancu, eu sunt nenea Iordache... Pe nenea Iancu caută-l în bal...

CRĂCĂNEL. — In bal? *(iese repede în fund, la dreapta).*

IORDACHE. — Un nenea Iancu trebue să găsești în tot balul. *(își scoate masca).*

SCENA VII

IORDACHE, NAE, în costum de cazac (apoi) CATINDATUL

NAE *(din fund, dreapta).* — Iordache... *(își scoate masca).*

IORDACHE. — Aha! bine că vii! Știi cine e în bal? ia ghici...

NAE. — Cine?

IORDACHE. — Miță...

NAE. — Miță!

IORDACHE. — Și Crăcănel... ferește-te: Miță te caută...

---

1) Personaj ridicol și greoi.

www.dacoromanica.ro

NAE. — Cum să scap de republicana asta?... Nu găsesc pe Di dina să plec...
CATINDATUL *(din fund)*. — Peste putință să găsesc alt costum: Bibicul ăla o să mă dea de gol lui nenea Iancu... *(își scoate masca)*
NAE *(își pune masca repede; lui Iordache)*. — Pune-ți masca! *(Iordache își pune masca)*.
CATINDATUL. — Uf! Și m'am magnetizat!... Lucrează magnetismul... Nu mai poci de cald!
NAE *(încet lui Iordache)*. — Îl cunoști?
IORDACHE *(asemenea)*. — Tânărul cu măseaua...
CATINDATUL *(văzându-l)*. — A! bună idee *(vine la el vesel)* Mască, mă cunoașteți?
NAE. — Nu...
CATINDATUL. — Imi pare rău, v'aș fi rugat ceva...
NAE. — Ce?
IORDACHE *(încet lui Nae)*. — Să-i scoți iar măseaua...
NAE *(Catindatului, tare)*. — Cu plăcere, neică, dar n'am ostromentele...
CATINDATUL. — Ce ostromente?
IORDACHE. — Pentru măsea...
CATINDATUL *(aparte)*. — Și ăștia sunt bărbieri... *(tare)* Așa! măseaua nu o mai scoț; i-am dat de leac: călduri cu magnetism de jamaică...
NAE. — Ala-i bun...
CATINDATUL. — Uite ce vreau să va rog: eu am un frate mai mare în bal, și mă cunoaște, și n'aș vrea să mă cunoască.. Ce e de făcut?
NAE. — Știu eu? și eu aș vrea să nu mă cunoască cineva în bal: da dacă te cunoaște odată...
IORDACHE. — Nu-i alta nimic de făcut decât să plecăm din bal...
CATINDATUL. — Nu! nu voi să plec, voi să mai tachinez, voi să mă magnetizez bine! Am o idee.
NAE. — Ce idee?
CATINDATUL. — Costumurile d-voastră sunt dela grandirop, ori particulare?...
IORDACHE. — Particulare.
CATINDATUL. — Și al meu tot particular. Haide să le schimbăm, și apoi să mai poftească Bibicul să mă pue față cu nenea Iancu...
NAE. Fainâ idee! Bravos! Haide!

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Haide!

CATINDATUL. — Haide la grandirop! *(ies toți trei în fund la stânga)* la cabinet de toaletă! *(Se aude mazurca în bal; Catindatul iese pe pasul de mazurcă).*

SCENA VIII

PAMPON (în costum, intrând din bal)

PAMPON. — Este adevărat că sunt tradus: Didina ma înșeală cu Bibicul, cu amantul femeii ăleia. Astăseară, la cafenea, femeia aia mi-a lăsat un bilet; i-am cunoscut slova, e slova din biletul către Bibicul. Imi scrie să vin aici, unde amantul ei are întâlnire cu Didina. Nu se poate, zic eu; Didina s'a dus la mătușică-sa. Merg degrabă acasă, Didina nu e; la mătușică-sa, Didina nu e. Mă'ntorc acasă, chem slujnica, îi trag două perechi ca la poliție și pe urmă o supun la interogatoriu. Spune că conița plecat în costum polinez... Aici în bal este! cu el!... cu Bibicul. A! Bibicule! ai scos o femeie din minți — femeiel ochi alunecoși, inimă sburdalnică!... astă dată n'ai să scapi... O să-ți rup șalele... *(bate în masă)* O mască! *(își pune masca).*

CHELNERUL *(de-afară).* — Vine!

SCENA IX

PAMPON, CRĂCĂNEL

CRĂCĂNEL *(din fund, dreapta).* — Nu pot să dau de nenea Iancu, și l-am pierdut și pe frate-său... *(văzând pe Pampon)* Pe ăsta nu l-am cercetat... Acum îl văz întâi. *(Pampon bate iar în masă; Crăcănel coborând doi pași, tare și cu ton de sfidare melodramatică)* Eu sunt Bi-bi-cul...

PAMPON *(sărind).* — Bibicul!

CRĂCĂNEL. — Da, Bibicul, nene Iancule! *(își scoate masca)* nu mai poftești?

PAMPON *(își scoate masca, fioros gata să se repeadă.* — A! care va să zică mă căutai, Bibicule?

CRĂCĂNEL *(potrivindu-se să-și ia vânt de scăpare).* — Da, nene Iancule...

PAMPON *(același joc crescendo)* — Și eu te căutam, Bibicule! *(se repede)*

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL *(dându-se pe după o masă)*. — Să nu dai! să nu dai! că fac scandal... Chem poliția... stai să ne deslușim!

PAMPON. — Mișelule, să ne deslușim, ai? După ce mă ataci la sacrul meu amor; amăgești o ființă nevinovata... o femeie... femeie! ochi alunecoși, inimă sburdalnică!...

CRĂCĂNEL *(urmându-și jocul)*. — Eu? amăgesc o femeie?.. Eu nu am amăgit nicio femeie; ele m'a amagit pe mine... și multe; nu știu nimic la sufletul meu.

PAMPON. — Minți!

CRĂCĂNEL. — Nu mint... Nu da! nu da! că fac scandal. Să ne deslușim: e încurcătură la mijloc... Spune care femeie...

PAMPON. — O știi bine, Didina...

CRĂCĂNEL. — Nu cunosc nicio Didină. Pe amanta mea o chiamă Mița...

PAMPON. — Da, pe amanta ta o chiamă Mița; dar, ca un mișel ce ești, nu te-ai mulțumit cu o amantă... Ai atacat și pe amanta mea Didina... Ai nenorocit-o!

CRĂCĂNEL. — Nu-i adevărat!

PAMPON. — Am dovezi: ai uitat la Didina un bilet de abonament la frizerie.

CRĂCĂNEL. — Nu-i adevărat! eu nu mă raz cu abonament, eu mă raz à la cart...

PAMPON. — Și un bilet dela amanta ta...

CRĂCĂNEL. — Dela amanta mea? Iți spui eu că e încurcătură.

PAMPON. — Nu e nicio încurcătură, mișelule! Amanta ta, Mița, îți scrisese de Miercuri că te așteaptă, că Mangafaua pleacă la Ploiești.

CRĂCĂNEL. — Miercuri?... Ploiești?... Mangafaua?...

PAMPON. — Da, și tu Bibicul, în loc să te duci la ea, o părăsești și te dai pe furiș la amanta mea, la Didina *(se repede)*. O să-ți rup oasele... Oasele am să ți le rup!

CRĂCĂNEL *(apărându-se)*. — Stăi! să nu dai, că fac scandal! Mi-e frică de o nenorocire!... *(își pune mâna la inimă să o astâmpere)*.

PAMPON. — Da! Să-ți fie frică de o nenorocire; pentrucă precum ai vrut tu să nenorocești pe Didina... o femeie! ochi alunecoși, inimă sburdalnică!... asemenea să știi că o să te nenorocesc eu pe tine. *(se repede)*.

CRĂCĂNEL *(același joc)*. — Stăi! stăi! omule, pentru Dumnezeu!... Mița? Miercuri? Ploiești? Mangafaua?... Dumne-

www.dacoromanica.ro

zeule! am o banuială... Arata-mi biletul... Eu am fost Miercuri la Ploiești...

PAMPON. — La Ploiești...

CRĂCĂNEL. — Da, la Ploiești... Sa fie cu putința? Mița? a opta? Arata biletul!

PAMPON. — Iacăta-l biletul! *(Crăcănel se apropie să vadă biletul; Pampon îl apucă cu mâna stângă, și cu dreapta îi arată hârtia)*. A! vrei să mă înșeli? *(îl sgudue)*.

CRĂCĂNEL *(sfârșindu-se dela inimă, se înmoaie din balamale, și cade pe un scaun)*. — Mița! m'a tradus! apa! apa!... Mangafaua... eu... eu sunt!

PAMPON. — Mangafaua?

CRĂCĂNEL. — Da, Mangafaua!... eu... A opta oară tradus! *(ridicând mâinile la cer)* Este cu putință, domnule?

PAMPON. — A opta oară? *(șade lângă el)*.

CRĂCĂNEL *(dezolat)*. — Nu ți le mai spui p'alelalte, că sunt halimale, domnule, numai una să ți-o spui, al șaptelea caz de traducere... în vremea războiului...

PAMPON. — Cu un muscal?

CRĂCĂNEL *(plin de obidă)*. — Nu m'ar fi costisit atâta să fi fost un muscal, fiindcă eu eram dela început pentru convenție... știi, Muscalii luptau pentru cauza sfântă a eliberării popoarelor creștine de sub jugul semilunii barbare... Dar cu un neamț, domnule!...

PAMPON. — Cu un neamț?

CRĂCĂNEL. — Fă-ți idee, domnule, ce traducere!

PAMPON. — Ei și?

CRĂCĂNEL *(plângând)*. — Am plâns, cum plâng și acuma, căci eu țiu mult la amor; am plâns și am iertat-o... pe urmă am prins-o iar, și iar am plâns și iar am iertat-o; nu de multe ori, dar cam des... așa cam de vreo cinci, șase ori... Ce-mi ziceam eu? Vorba d-tale: femeie! ochi alunecoși...

PAMPON. — Inimă sburdalnică!...

CRĂCĂNEL. — Pana cand, într'o seara, mă duc, domnule, ca deobicei acasă; intru în sală, deschiz ușa iatacului... întunecric... „Te-ai culcat?" nu răspunde nimini. Inima începe să bată rău; aprinz lumânarea, și ce găsesc pe masă, domnule?

PAMPON. — Ce?

CRĂCĂNEL. — Un răvășel: „Mache, m'am plictisit să mai trăiesc cu o rablă ștearsa ca dumneatale. Nu mă căuta; am trecut cu neamțul meu în Bulgaria..."

www.dacoromanica.ro

PAMPON. — In Bulgaria? Ce căuta neamțul în Bulgaria?

CRĂCĂNEL *(dezolat)*. — Nu știu! Ei! ce te faci, Mache?... de desperare, ce am zis eu? Dacă n'am avut parte de ce mi-a fost drag pe lume, încai să mă fac martir al independenții... și m'am înrolat de bunăvoie...

PAMPON. — Volintir?

CRĂCĂNEL. — In garda națională... Știi, pentru ca să-mi mai uit focul... *(plânge)* Și închipuește-ți d-ta acum și Mița! *(plânge)* și garda națională s'a desființat!...

PAMPON. — Care va să zică este un Bibicul...

CRĂCĂNEL. — Se 'nțelege; n'ai văzut biletul?

PAMPON. — Care va să zică este un Bibicul, care devine în chestie de traducere și pentru mine și pentru d-ta...

CRĂCĂNEL. — Firește...

PAMPON *(cu tărie)*. — Nu mai plânge, nu șade frumos, un volintir ca d-ta...

CRĂCĂNEL. — Dacă nu pot să mă stăpânesc! mi-e naturelul simțitor...

PAMPON. — Trebue să-l găsim! Nu plânge, nu-i frumos! un volintir! Trebue să-l regulam pe Bibicul... Auzi d-ta, doua!

CRĂCĂNEL. — Cum să-l găsim?

PAMPON. — Il găsesc eu, n'ai grije; eu știu poli'ica poliției. Nu plânge: ești volintir! Bibicul nostru e aici în bal... Didina mea este aici în bal...

CRĂCĂNEL. — Poate și Mița mea...

PAMPON. — Da...

CRĂCĂNEL. — Da?

PAMPON *(repede)*. — Adică nu! In sfârșit, ce-ți pasă! vino cu mine... Nicio vorbă să nu zici. Lasă-mă pe mine, să vezi cum îl înhaț eu. Aide... nu plânge: ești volintir! pune-ți masca, și aide! *(își pune masca)*.

CRĂCĂNEL. — Mița? Mița? *(hotărît)* Nu!... o mai iert acum, dar dacă s'o mai întâmpla încă odată... hotărît mă însor, *(își pune masca)*.

PAMPON. — Ha de... nu, nu plânge, ești volintir!... și niciun cuvânt! A! Bibicule! *(ies amândoi în bal)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA X

MIȚA în costumul polonez al Didinei, apoi IORDACHE în costumul de cazac al lui Nae

MIȚA *(scoțându-și masca; vine din bufet)*. — Ce dracu caută Crăcănel aici? Mă minte că se duce la Ploiești... și vine la bal... Nu cumva Mangafaua sare garduri?... Ori a simțit ceva?... Mi-am schimbat costumul la grandirop... Nici el, nici Iordache nu mă mai poate cunoaște... Dar Nae... Năică unde-i? Unde e pârlitul de Pampon *(Iordache intră)* Nae! Să vedem. *(își pune masca și urcă în fund spre stânga)*.

IORDACHE *(venind din fund, dreapta și uitându-se în bal)*. — A dracului istorie o să iasă... Crăcănel aici, Pampon aici, Mița aici... Numai de-ar fi plecat Nae și Didina...

MIȚA *(coborînd)*. — Nae! *(își scoate masca)*.

IORDACHE. — Ai! *(se întoarce)* Fugi că mor! Mița? *(vrea să plece)*.

MIȚA *(tăindu-i drumul)*. — Unde pleci, mizerabile?

IORDACHE *(îi face semn că merge în bal să danseze)*.

MIȚA. — Nu vrei să mă cunoști, Năică, ai? Nu vrei să-mi vorbești? Fugi de mine, ai? *(îl apucă)*.

IORDACHE *(se smucește și vrea să plece)*.

MIȚA *(sărindu-i înainte)*. — Mișelule, dacă mai faci un pas, dacă nu vorbești, te nenorocesc. A! mizerabile! ai gândit că dacă mi-ai luat sticluța cu vitrionul, nu o să mai găsesc alta! Ți-am făgăduit să-mi răzbun și...

IORDACHE. — Ei apoi, dacă o iei pe coarda vitrionului, nu-mi place. *(Mița face un pas înapoi, el își scoate masca)* Nu sunt Nae; ce poftești? Sunt Iordache, na!

MIȚA. — A! care va să zică v'ați schimbat costumul, ca să mă jucați pe degete!... Și a crezut domnul Nae că scapă cu atâta de mine?... Unde e Nae?

IORDACHE. — Trebue să fi plecat demult din bal; nu l-am mai văzut; și a plecat cu cheia; pe mine m'a lăsat pe dinafară. *(Pampon și Crăcănel se arată în fund și privesc scena)*.

MIȚA. — A! mizerabilul! *(se plimbă agitată)* Mizerabilul! *(vede pe cei din fund și-și pune iute masca: Iordache asemenea)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA XI

ACEIAŞI — PAMPON şi CRĂCĂNEL scoţându-şi măştile

PAMPON *(lui Crăcănel)*. — Costumul polinez! E Didina cu Bibicul!

CRĂCĂNEL. — Cu Bibicul...

PAMPON. — Pe el! *(Iordache vrea să plece; Pampon îl apucă de o parte, Crăcănel de alta, şi-l readuc târâş în scenă)*.

CRĂCĂNEL. — Unde te duci, Bibicule?

PAMPON. — Stai să te judec eu, Bibicule...

IORDACHE *(sbătându-se între amândoi)*. — Nu mă chiamă Bibicul, mă chiamă Iordache!...

MIŢA *(aparte)*. — Pampon! *(trece repede lângă Pampon şi-l trage cu putere de-o parte; încet)* Eşti aici? *(îşi arată limba la o parte şi iar se maschează)*.

PAMPON. — Persoana în chestie? Miţa?

IORDACHE *(luptând să scape de Crăcănel, îşi scoate masca)*.— Lasă-mă, domnule!

CRĂCĂNEL *(ţinându-l din răsputeri)*. — Stai aici! *(se luptă amândoi)*.

MIŢA *(lui Pampon repede şi şoptit)*. — Nu e Bibicul, este Iordache; Bibicul, traducătorul, este îmbrăcat turc.

PAMPON *(sărind)*. — Turc! Turcul care ne-a tachinat adineaori?

IORDACHE. — Înţelege odată, domnule, că nu sunt Bibicul! Ce, eşti, turbat? vrei scandal?

CRĂCĂNEL *(crud)*. — Da! vreau scandal...

PAMPON *(după ce a vorbit cu Miţa încet, trecând repede lângă Crăcănel, pe care îl apucă şi-l trage de mână în faţă; Crăcănel din smucitură scapă pe Iordache, care iese repede din bal dând cu tifla înapoi)*. — Lasă-l! nu-i ăsta! am greşit Bibicul e turcul, turcul care ne-a tachinat adineaori...

CRĂCĂNEL. — Turcul? Aide după el... Dar dama asta cine e?

PAMPON. — O damă...

CRĂCĂNEL. — O damă? bine... Ai după turc *(pleacă întâi punându-şi masca)*.

MIŢA *(încet lui Pampon)*. — Nu cumva să-i spui lui Crăcănel...

PAMPON *(asemenea)*. — N'ai grije. Ai după turc *(îşi pune masca)*

CRĂCĂNEL. — Aide după turc *(ies toţi trei în bal)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA XII

DIDINA în domino roşu, NAE în costumul dela început al Catindatului, vin din bufet; apoi IORDACHE, apoi CATINDATUL şi O MASCĂ tot din bufet.

DIDINA. — Da *(îşi scoate masca, Nae asemenea)* Când am venit adineaori în bal m'a cunoscut unul. El trebue să fi fost, Crăcănel al tău... ştie că mă chiamă Didina Mazu, ştie de Pampon, ştie că-i zice lui Pampon „Conţina cu 5 Fanţi". In sfârşit m'a cunoscut bine? d'aia mi-am schimbat costumul. Haide, haide, Nae, să mergem; mi-e frică... *(se aude cadril)*

NAE. — Da, haide să mergem, e târziu...

IORDACHE *(intrând din bal repede)*. — Tot aici sunteţi? Plecaţi, degrabă! Crăcănel, Pampon şi Miţa, toţi trei vă caută să facă scandal... Fugiţi!

DIDINA. — Aide! *(îşi pune masca)*

NAE. — Dacă am putea să ieşim fără să mai dăm prin bal... *(îşi pune masca)*

IORDACHE. — Nu se poate, altă ieşire nu-i; haideţi *(îşi pune şi el masca)*.

CATINDATUL *(cu o Mască pe care o aduce cam cu sila la braţ; e cu chef, îşi scoate masca şi vorbeşte tare de tot)*. Aşa sunt eu... Uite şi prietenii.

NAE *(încet)*. — Dracu să te ia!

MASCA *(vrând să-i scape dela braţ)*. — Lasă-mă.

DIDINA. — Cine-i ăsta? *(Nae, Iordache şi Didina vorbesc încet de o parte)*

CATINDATUL. — Aşa sunt eu; când mă magnetizez, mi-e cald... Pfu!... şi când mi-e cald, pfu! tachinez. Trebue să te fac un cadril. Iacă ne-am găsit vizaveaua.

DIDINA. — Haide! *(vor să plece)*

CATINDATUL. — Ce, vă duceţi? Nu se poate să vă duceţi *(le taie drumul)*. Trebue să facem un cadril.

NAE. — Mersi, drăguţă, ne ducem acasă...

CATINDATUL. — Acasă? cu costumul meu? nu se poate. *(strigă tare)* Dacă vă duceţi, dă-mi înapoi costumul, trebue să-mi dai costumul, nu te las să pleci cu costumul...

NAE *(încet)*. — Ne mai întârzie dobitocul!

DIDINA *(încet)*. — Schimbă costumul şi pace!

IORDACHE *(încet)*. — Nu se poate, o să ieşim prin bal: Miţa cunoaşte costumul...

www.dacoromanica.ro

NAE *(încet)*. — Ce e de făcut?
IORDACHE *(încet)*. — Spune-i că mai rămânem..
DIDINA *(încet)*. — Şi ne strecurăm binişor şi ieşim...
NAE *(tare)*. — Dacă-i aşa, ştii ce! ai să mai rămânem.
DIDINA. — Să mai rămânem...
CATINDATUL. — Aşa da! Ai să facem cadrilul...
IORDACHE. — In bal?
NAE. — Nu merg în bal.
CATINDATUL. — Atunci aici; sunt magnetizat, am poftă de cadril, să-mi fac vânt. Unde e nenea Iancu să mă vază!
IORDACHE *(încet lui Nae şi Didinei)*. — Jucaţi-i o figură, două, până uită de costum, şi pe urmă o ştergem *(vorbesc încet toţi trei)*.
MASCA. — Ţi-am spus că mi-e frică să nu vă vază bărbatu-meu... *(luptă să scape)*.
CATINDATUL. — Ei! parcă mie nu mi-e frică de Nenea Iancu... *(Masca se smuceşte, scapă şi fuge; uitându-se după ea)* Atâta pagubă! *(merge şi invită la danţ pe Iordache)*. Ei, aide! Ce faceţi? *(îşi pune masca pentru dans)*.
NAE.— Ei haide, de! *(Se aude o figură a cadrilului. Nae dansează cu Didina, Catindatul cu Iordache ca damă. La a doua parte a figurii contradanţului, apar în fund Pampon, Crăcănel şi Miţa mascaţi)*.

SCENA XIII

ACEIAŞI — PAMPON, MIŢA şi CRĂCĂNEL apoi lume din bal

PAMPON. — Iaca turcul! A! în sfârşit *(toţi trei coboară melodramatic în faţa Catindatului; figura danţului se sparge; Didina, Nae şi Iordache se retrag de o parte spre uşa din fund în stânga şi ascultă; Miţa mai la spatele lui Crăcănel şi lui Pampon, care s'au oprit ţintă în faţa Catindatului înmărmurit. Miţa a scos din buzunar sticluţa şi pândeşte)*.
DIDINA *(încet)*. — Pampon!
NAE *(încet)*. — Miţa!
IORDACHE *(încet)*. — Crăcănel!
CRĂCĂNEL *(fioros)*.— Jos masca!
CATINDATUL *(tremurând)*. — Pentru ce?
CRĂCĂNEL: Până aici ţi-a fost, Bibicule! *(stau amândoi gata să-l apuce)*.

www.dacoromanica.ro

CATINDATUL. — Iartă-mă, nene Iancule, nu mai fac! *(pune mâna să-şi scoată masca)*

MIŢA *(care a pândit momentul, n'apucă el să-şi scoată masca, şi-i aruncă sticluţa în ochi)*. — Na! mizerabile! *(fuge prin fund)*.

CATINDATUL. — A! Săriţi! ajutor! *(vrea să fugă)*

(Pampon şi Crăcănel îl înhaţă şi încep să-i tragă; lume mascată şi nemascată vine fuga din fund la dreapta; Didina, Nae şi Iordache au şi dispărut în fund la stânga).

(Cortina)

ACTUL III

Decorul actului întâi întocmai. Un moment, scena goală. Se aude o birjă oprindu-se din goana mare în fund, apoi plecând peste un moment înapoi. Pe urmă se aude sgomotul unei chei deschizând broasca. Uşa se deschide de perete. In scenă întuneric adânc).

SCENA I

DIDINA, NAE şi IORDACHE, în costumurile dela bal, mascaţi, intră gâfâind prin fund. — Apoi PAMPON, CRĂCĂNEL şi CATINDATUL

NAE. — In sfârşit, am ajuns... Aprinde o lampă.

DIDINA. — Ne urmăreşte, trebue să ne urmărească. *(Iordache caută pe dibuite chibriturile pe o masă din fund şi răstoarnă nişte sticluţe)* Al m'ai speriat! *(Iordache aprinde lampa; lumină în scenă)* Uf! *(îşi scoate masca; toţi şi le scot şi le aruncă fiecare pe câte-o masă)*.

NAE. — Iordache, scoate cheia d'afară şi încue degrab pe dinăuntru. *(Iordache execută ordinul)*.

DIDINA. — Sunt sigură că s'au luat după noi... O să fie un scandal mare... sunt nenorocită.

NAE. — Lasă-i să vie, n'ai grijă; oriş'cum, avem pe unde scăpa.

DIDINA *(lui Iordache care coboară)*. — Zici c'ai văzut dumneata când i-a aruncat cu vitrion în ochi?

IORDACHE. — Am văzut eu, firește. A strigat odată: „Na, mizerabile!" şi paf! *(face gestul)* şi pe urmă a fugit! prin lume.

NAE *(disperat)*. — Cum? Cum să scap de nebuna asta? Cum să mă cotorosesc de republicana? Vrea să mă bage în primejdie!

DIDINA. — Ce scandal! O să mijlocească proces, poliţie, procuror, şi pe urmă la juraţi... O să ne dea pin gazete! Să afle

www.dacoromanica.ro

la sigur Pampon... Sunt compromentată... Mi-ai omorît viitorul, d-le Nae.

NAE. — Bine, soro, vina mea este? păcatele mele!

DIDINA. — Da, firește, vina d-tale... Dacă știai cu ce republicană alipisită de Ploiești ai de-a-face, nu trebuia să mă 'ncurci pe mine.

NAE. — Bine, neică...

DIDINA. — Nu trebuia să mă 'ncurci pe mine.

IORDACHE *(care a stat în fund la ușă și a ascultat afară).* — St! tăceți!

NAE. — Ce?

DIDINA. — Ai?

IORDACHE. — Vine o birje... *(se aude o birjă).*

DIDINA. — Nu v'am spus eu că ne-a luat urma...

IORDACHE. — Tăceți! *(toți ascultă; birja se oprește afară în fund)* S'a oprit aici...

NAE. — Hait!

DIDINA. — Ei sunt!

IORDACHE. — Tăceți!

DIDINA. — Să stingem lampa... *(merge în vârful degetelor în fund).*

NAE *(lui Iordache).* — Scoate cheia din ușe! *(Iordache scoate cheia. Se aude de afară glasul lui Pampon, al lui Crăcănel și al Catindatului).*

PAMPON *(de-afară).* — E lumină! sunt aici!

NAE, DIDINA și IORDACHE *(coborînd în vârful degetelor, misterios).* — St!

CRĂCĂNEL *(de-afară).* — Deschideți! *(bătăi tari în ușă; Didina stinge lampa; întuneric).*

CATINDATUL. — Deschideți! *(bătăi mai tari).*

NAE. — Binișor! încet!

TOȚI DE AFARĂ. — Deschideți! *(bătăi tari)*

DIDINA *(toți trei au coborît în față de tot).* — Ce e de făcut?

NAE. — Să ieșim în curte pe fereastra din odăiță. St!

PAMPON *(de-afară).* — Ori deschideți, ori sparg ușa!...

CRĂCĂNEL *(de-afară).* — Deschideți!

CATINDATUL *(de-afară).* — Ori spargem ușa! *(bătăi grozave).*

DIDINA *(frângându-și mâinile).* — Sunt mulți, sparg ușa; îmi vine rău; mor!

NAE. — Să fugim.

IORDACHE. — Aide de grabă; e minunat! *(având o inspirație).*

www.dacoromanica.ro

Să poftească să spargă ușa... Tii! mare politică mi-a dat în cap... să poftească să spargă!

NAE. — Sunt turbați! *(se aud lovituri grele în broasca ușii).*

IORDACHE. — Lasă, că-i potolesc eu!

DIDINA. — Aide degrabă!

NAE. — Aide! *(toți ies misterios și degrabă prin ușa din dreapta).*

(Un moment scena goală; se aude lucrare la ușa din fund; ușa se clatină, se sgudue și în sfârșit cedează).

SCENA II

PAMPON, CRĂCĂNEL, CATINDATUL în costumurile dela bal, fără măști. Catindatul e plin de pete negre pe tot obrazul; intrare fioroasă

PAMPON. — A stins lampa!

CRĂCĂNEL. — Cine are un chibrit?

CATINDATUL *(se descheie la costum și scoate de desubt din jiletcă un chibrit de ceară; îl aprinde și îl ține în mână).* — Aici este la bărbierul unde mi-a scos măseaua nevinovată!... De aia adineaori, în bal, zicea să-mi mai scoață una...

PAMPON *(care, la lumina chibritului, a dat ocol cu ochii în scenă).* — Nu mai încape vorbă, este aici. Aicea este Bibicul! *(crud)* Am să-i sfâșiu!

CRĂCĂNEL *(scrâșnind din dinți și sguduind din cap).* — Cu dinții! cu dinții am să-l rup! După ce e caz de traducere dublă, ne mai duce din încurcătură în încurcătură; își bate joc de noi... Cu dinții!

PAMPON *(arătând pe Catindatul, care schimbă chibriturile — când se stinge unul aprinde altul).* — Toată încurcătura devine dela dumnealui...

CATINDATUL. — Dela mine?

CRĂCĂNEL. — Da, dela dumneata...

CATINDATUL. — Cum dela mine?

CRĂCĂNEL. — Se înțelege...

PAMPON. — Pentru ce ți-ai schimbat costumul? pentru ce ai luat costumul turcului!

CATINDATUL *(lui Crăcănel).* — Nu mi-ai spus d-ta că e Nenea Iancu în bal!... *(schimbă chibritul).*

PAMPON. — Ei! ș'apoi?

CATINDATUL. — Cum ș'apoi? Dacă mă prindea Nenea Iancu în bal, mă lua la Ploiești, îmi omora cariera dela percepție.

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL. — Şi cel puţin dacă am fi siguri, sigurisimi că-i aici!... *(către Catindatul)* pentru că d-ta ca un zevzec ce eşti...
CATINDATUL. — Pentru ce mă faci zevzec, d-le?
CRĂCĂNEL. — Pentrucă dacă nu tachinai, nu se întâmpla ce s'a întâmplat...
CATINDATUL. — Ce să-ţi fac? Nu ţi-am spus că nu mă pot stăpâni? când mă magnetizez, eu tachinez strașnic... Şi Nenea Iancu tachinează când are magnet, toţi ai noştri tachinează... da nu ca mine.
CRĂCĂNEL. — Vezi! vezi că eşti zevzec? Când îţi spun eu că eşti zevzec...
CATINDATUL. — Pentru ce mă faci zevzec, d-le?
PAMPON. — Are dreptate... pentrucă d-ta ţi-ai schimbat costumul cu o mască, care nu ştii măcar ce fel de persoană e.
CATINDATUL. — Dacă nu şi-a scos masca? Nu ţi-am spus că vorbea de măsele?... era bărbier.
PAMPON. — Eu vă spui că sunt aici. Nu ne-am ţinut noi după birja lor? Birja lor nu s'a oprit aici? Nu s'a întors înapoi? N'am oprit noi birjarul care-i adusese? Nu s'a întors el cu noi şi ne-a arătat că aici i-a lăsat, pe doi bărbaţi şi o damă?
CRĂCĂNEL. — Da!
PAMPON. — Aici sunt, aici, ascunşi. Trebue să fie aici o lumănare, o lampă... Cine a fost aici, pentru ce a fugit când am venit noi?... că a fost cineva aici.
CATINDATUL *(aprinzând alt chibrit şi mergând la masa unde sunt două lămpi)*. — Aha! iacătă o lampă...
CRĂCĂNEL. — Aprinde-o !
CATINDATUL *(pune mâna pe sticlă, o scoate şi o aruncă jos)*. — Pfu! frige!
CRĂCĂNEL. — Ai spart ţilindrul...
CATINDATUL. — M'a fript!
PAMPON *(repede)*. — Vezi! Vezi! e stinsă acuma de curând: a stins-o adineaori când eram noi la uşe...
CATINDATUL *(aprinde alt chibrit şi apucă cu mâna învelită în pulpana hainei cilindrul dela o altă lampă, pe care o aprinde. Lumină în scenă. — Vede o mască pe masă)*. — Iacătă o mască!
CRĂCĂNEL *(la altă masă)*. — Aici încă una!
PAMPON *(găsind a treia mască)*. — Incă una! Trei! Sunt aici *(examinând masca)* Este scoasă acum de pe obraz... e caldă... e asudată *(o miroase tare)* Asta e masca Didinii ! îi cunosc

www.dacoromanica.ro

mirosul... Să-i căutăm; aici sunt... *(miroase încă odată tare masca)* A! a! data asta, Bibicule, nu mai scapi!

CRĂCĂNEL. — Trebue să punem mâna pe el!

CATINDATUL. — Trebue să-mi dea costumul meu!

PAMPON *(fioros)*. — Am să-l sfâşiu.

CRĂCĂNEL *(scrâşnind din dinţi)*. — Cu dinţii am să-l rup!.. cu dinţii!

CATINDATUL *(punând mâna la falcă)*. — Eu nu pot să-l rup cu dinţii, dar trebue să-mi dea costumul meu! *(Toţi caută în toate părţile, pe sub mobile, pe care le răstoarnă, pe după paravan)*.

PAMPON *(văzând uşa din dreapta)*. — O uşe? p'aici *(dă cu piciorul tare în uşă, uşa se deschide, el se repede afară în odăiţă, urmat de Crăcănel şi Catindatul; se aude răsturnare de mobile în dreapta)*.

SCENA III

IORDACHE, în costum de oraş, IPISTATUL, doi SERGENŢI de noapte, apoi PAMPON, CRĂCĂNEL şi CATINDATUL

IORDACHE *(intrând şi oprindu-se în uşă, arată dezordinea din prăvălie Ipistatului; cu ton dezolat)*. — Iacă, domnule, iacă în ce hal e prăvălia?...

IPISTATUL *(grav)*. — Nu-i niminea!

IORDACHE. — Pesemne a fugit!... *(se aude alt sgomot în odaie)* Scotocesc în odaie! să nu fugă pe fereastră!...

IPISTATUL *(sergenţilor)*. — După ei degrab! *(Sergenţii, Ipistatul şi Iordache se reped spre odaie; în momentul acesta intră Crăcănel şi Pampon)* Staţi! Puneţi mâna pe ei! *(Sergenţii înhaţă cu putere unul pe Pampon şi altul pe Crăcănel)*.

CRĂCĂNEL. — Poliţia!

CATINDATUL *(care a scos şi el capul pe uşă să intre)*. — Poliţia! *(îşi trage repede capul înapoi; Iordache merge repede în odaie)*.

PAMPON *(sbătându-se în mâinile sergentului)*. — Pentru ce, domnule?

IPISTATUL *(bătând din picior şi din mână, aspru)*. — Vorrrba!... Ce căutaţi noaptea în prăvăliile negustorilor?

CRĂCĂNEL. — Căutăm o persoană...

PAMPON. — Da, o persoană...

IPISTATUL *(acelaş joc, mai aspru)*. — Vorrrba! Ce persoană?

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL. — Pe Bibicul.
PAMPON. — Pe Bib...
IPISTATUL *(același joc, și mai aspru)*. — Vorrrba!
IORDACHE *(intrând repede din dreapta, cu gura mare)*. — Cum Bibicul, ce Bibicul, care Bibicul, domnule? Mofturi! Aici nu șade Bibicul... știe d. subcomisar cine șade aicea. Ia-i, d-le subcomisar, sunt pungași!
PAMPON *(ținut strâns de sergent)*. — Eu pungaș?
CRĂCĂNEL. — Noi pungași! Așa umblă pungașii îmbrăcați?
IPISTATUL *(și mai aspru, același jos crescendo)*. — Vorrrba!... Da oamenii de treabă așa umblă!... Pe unde ați intrat?..
CRĂCĂNEL. — Pe ușe.
PAMPON. — Da, pe...
IPISTATUL *(foarte aspru)*. — Vor... vorrba!
IORDACHE. — Da, pe ușe. Da întreabă-l d-ta cum a intrat pe ușe. A spart-o, d-le. Eu eram în odăiță dincolo; am simțit că sparge cineva ușa: de frică să nu m'apuce în casă să mă omoare, am ieșit pe dincolo pe fereastră ca să dau de știre la secție...
CRĂCĂNEL. — Nu-i adevărat!... noi...
PAMPON. — Am văzut...
IPISTATUL *(aspru rău de tot)*. — Vor... vorrrba! *(sergenților)* Haide! luați-i! la secție! *(sergenții împing pe Crăcănel și Pampon)*.
CRĂCĂNEL. — D-le subcomisar, îmi pare rău... *(sergentul îl împinge)* Nu! nu da brânci, domnule!
IPISTATUL *(grozav de aspru)*. — Vorrrba! *(sergenților)* Haide odată!
PAMPON *(împins de sergent)*. — Da, da nu scapă Bibicul cu asta *(sergentul îl împinge)* Nu! nu da brânci, domnule!
IPISTATUL *(scrâșnind din dinți)*. — Vorrrba! La secție! *(Sergenții scot, prin fund, în brânci pe Pampon și Crăcănel)*.
IPISTATUL *(merge după ei până la ușă; cum au ieșit, el se întoarce repede înapoi și cu tonul foarte dulce)* — Iordache... știi de ce venisem eu?
IORDACHE. — Cum să nu știu, dacă ți-am făcut denunțul să-i iei...
IPISTATUL. — Nu, știi așa vine vorba... Uite ce vreau să te rog eu: am o listă de lotărie *(scoate o listă mare)*.
IORDACHE. — Iar?
IPISTATUL — Un franc numărul... mai sunt numai trei numere...

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Ce?
IPISTATUL. — Un portabac cu muzică: are două cântece. *(scoate portabacul şi-l face să cânte).*
IORDACHE. — Bine, ăsta parcă-l mai puseseşi odată la lot; aveam şi eu un număr.
IPISTATUL. — Da, s'a şi tras, la anul nou.
IORDACHE. — Ei?
IPISTATUL. — Am câştigat-o eu; oprisem şi eu un număr.. Acu o pun iar, voi să-mi mai încerc norocul... Mă rog ţie, nu mă refuza, pune şi tu unul... să le complectăm odată.
IORDACHE *(îi dă un franc şi scrie).* — Iaca.
IPISTATUL *(strânge lista, o bagă în buzunar şi plecând):* Mersi, neică.
IORDACHE *(după el).* — Ia vezi, nu da drumul negustorilor ălora, până nu venim ori eu ori d. Nae: să vedem, să nu ne fi luat ceva din prăvălie...
IPISTATUL *(oprindu-se în uşă cu intenţie foarte fină).* — Vor... vorrrba! Las' pe mine, îi regulez eu... *(iese învârtindu-şi muzica).*

SCENA IV

IORDACHE singur, apoi CATINDATUL

IORDACHE. — Haha! i-am lucrat. Să vedem cum are să prinză politica: eu i-am băgat, el să-i scoaţă; eu i-am regulat, el să-i scape... Până una alta, să vedem de uritul de dincolo *(merge la uşa din dreapta)* Haide! vino!
CATINDATUL *(foarte sfios intră).* — S'a dus?
IORDACHE. — S'a dus...
CATINDATUL *(tremurând).* — Dacă mă ducea la poliţie?! Să afle Nenea Iancu că m'a dus la poliţie?
IORDACHE. — Care Nenea Iancu?...
CATINDATUL. — Nu ţi-am spus? Nenea Iancu, bogasierul din Ploieşti... Închipuieşte-ţi, domnule, să afle Nenea Iancu că m'a dus la poliţie!...
IORDACHE. — Las'o asta: te mai doare obrazul?
CATINDATUL. — De ce? de măsea? Aşi! Am magnetizat-o!
IORDACHE. — Nu de măsea, de vitrion...
CATINDATUL. — Ce vitrion?
IORDACHE. — Care ţi l-a aruncat în ochi la bal?
CATINDATUL. — Mi-a aruncat şi cu vitrion? Cine mi-a aruncat cu vitrion?

www.dacoromanica.ro

IORDACHE. — Dama, dè. Uite eşti plin de pete...

CATINDATUL. — Aşi! aia a fost cerneală violentă, am cunoscut-o după miros, m'a stropit şi'n gură; îi cunosc gustul: cerneală violentă... Ştii, la noi la percepţie, când pic cerneală pe concept... odată cu limba! *(scoate limba şi arată cum linge hârtia)* o şterg... Da închipueşte-ţi d-ta, domnule, să afle Nenea Iancu că m'a dus la poliţie!...

IORDACHE. — Cine strică? d-ta... Ce cauţi să te amesteci cu vagabonţii, cu zamparagiii,[1]) cu pungaşii... să spargi uşi şi să intri noaptea în prăvăliile oamenilor?

CATINDATUL. — Zicea ca să găsim pe Bibicul...

IORDACHE. — Mofturi!

CATINDATUL. — Bibicul, care mi-a luat în bal costumul meu şi mi l-a dat pe ăsta de turc... *(dezolat)* Trebue să-l găsesc, să-mi dea costumul meu; trebue să mi-l dea... nu pot să plec fără costumul meu.

IORDACHE. — Stăi, domnule, ce poftesti d-ta? Costumul? Ţi-l găsesc eu, ţi-l dau eu mâine, poimâine, îţi dau eu garanţie, să m'apuci pe mine, na! ce mai vrei?

CATINDATUL *(foarte dezolat)*. — Imi trebue acuma. Cu costumul ăsta de turc nu mă pot duce să-mi iau hainele mele. Nenea Iancu m'a căutat la bal, o să mă caute, o să m'aştepte acasă... Cum să dau eu ochi cu Nenea Iancu aşa turc?... Mă ia la Ploieşti, îmi sdrobeşte cariera dela percepţie.

IORDACHE. — Aşi! vorbă.

CATINDATUL. — Şi nu-mi poci lua înapoi hainele nemţeşti, nu mă poci duce mâine dimineaţă la canţilerie...

IORDACHE. — Ei, o să lipseşti o zi, ce lucru mare! tot zici că nu primeşti leafă...

CATINDATUL. — Mă destitue, nu se poate să lipsesc.

IORDACHE. — Ascultă-mă pe mine, măi omule; ai mai întâi să tragem clopoţelul la o spiţărie; trebue să-ţi cureţi obrazul; nu se poate să te duci în lume aşa pârlit...

CATINDATUL. — E rău de tot?

IORDACHE. — Eşti ciuruit; numai în albul ochilor n'ai...

CATINDATUL. — Îi închisesem de frica lui Nenea Iancu... are palmă grea...

IORDACHE. — Vino degrabă cu mine; cunosc eu un spiţer care scoate cerneala cum scoatem noi măselele, odată...

---

1) Craii, derbedeii.

www.dacoromanica.ro

CATINDATUL. — Auleo!

IORDACHE. — Vino de grabă, nu mai sta; poate te aşteaptă Nenea Iancu. *(suflă în lampă şi-l ia pe Catindatul să plece cu el. Întuneric).*

CATINDATUL. — Aide... *(ieşind)* Dar fă-ţi idee, domnule, să afle Nenea Iancu că m'a dus la poliţie!... *(ies, închizând bine uşa).*

SCENA V

MIŢA singură în costumul dela bal, apoi DIDINA asemenea.

MIŢA *(venind din dreapta pe dibuite).* — Am găsit fereastra din odăiţă deschisă şi am intrat... L-am nemerit? ori nu l-am nemerit? Da, trebue să-l fi nemerit. Da, sunt o cremenală... *(se retrage pe dibuite după paravan).*

DIDINA. — Mare istorie!... Am îngheţat aşteptând afară în frig; a trebuit să intru înapoi pe fereastră. Nae trebue să vie numai decât cu Pampon. Trebue să pândesc când or intra aici, să ies pe fereastră şi pe aici mi-e drumul. Să poftească pe urmă d. Pampon acasă în costum de bal... să-l judec eu...

MIŢA. — Auz mişcând... e cineva...

DIDINA. — S'aprinz o lampă... *(merge de dibuite la masa cu lămpile).*

MIŢA. — Desigur e cineva...

DIDINA *(a găsit chibriturile şi aprinde lampa)* Aşa...

MIŢA. — A! *(aparte)* O femeie! dama de verde *(tare)* A! în sfârşit!

DIDINA *(dând un ţipăt de surprindere, se întoarce).* — A! *(aparte)* O femeie! e republicana!

MIŢA *(fierbând).* — V'aţi speriat? pardon! Mă recomand! Miţa Baston.

DIDINA *(cu contenenţă).* — Mersi! şi eu Didina Mazu.

MIŢA *(jocul crescendo).* — Ce cauţi aici, madamo?

DIDINA *(cu un ton mai sus).* — Da d-ta ce cauţi aici, madamo?

MIŢA *(jocul crescendo).* — Eu sunt la amantul meu!

DIDINA *(foarte de sus)* — Şi eu sunt la amantul meu!

MIŢA *(izbucnind).* — La amantul d-tale?... Amantul d-tale... a fost... era... este... amantul meu! D-ta, ca o infamă, mi l-ai răpit! *(luând o poză de atac şi cu tonul tragic)* Una din noi două trebue să moară!

www.dacoromanica.ro

DIDINA *(pregăaindu-se de luptă)*. — Să vedem care... Poftim!

(Miţa se repede turbată la Didina, care se repede şi ea şi o întâmpină. Amândouă ţipă şi se încleştează spumând una de alta).

SCENA VI

ACELEAŞI — NAE

NAE *(apărând în fund, rămâne o clipă încremenit)*. — Să nu daţi la oglinzi că sunt cu chirie! *(apoi repezindu-se între cele două femei, le descleştează şi le împinge pe una într'o parte, pe alta într'alta)*.

DIDINA *(căzând de-a'ndăratele pe un scaun şi leşinând)*. — A! a! a! *(nervi)*.

MIŢA *(acelaş joc)*. — A! a! a! *(nervi)*.

NAE. — Asta e curat ca la „Norma"... Acu-i acu!... *(se repede şi le sgudue când pe una când pe cealaltă)*.

DIDINA *(deşteptându-se brusc)*. — Unde-i republicana?

MIŢA *(asemenea)*. — Unde-i infama? *(se reped iar una spre alta)*.

NAE *(oprindu-le la mijloc)*. — Iar? Bre, femeilor, veniţi-vă 'n fire. Vine Pampon! vine Crăcănel!

DIDINA. — Pampon!

MIŢA: Crăcănel!

NAE. — Da, Pampon şi Crăcănel. I-am scăpat eu dela secţie, unde erau închişi! am pus la cale toate... Drept mulţumire, Pampon, Crăcănel şi Ipistatul vin aici acum să facă cinste: s'a dus să cumpere vin şi mezeluri. Nu mai e vreme de mofturi! *(Didinei)* Vrei să te lase Pampon?

DIDINA *(repede)*. — Ba nu! *(Didina merge în fund şi ascultă afară)*.

NAE *(Miţei)*. — Vrei să-l laşi pe Crăcănel!

MIŢA *(tristă)*. — Ah! l-aş lăsa pe Mangafaua pentru tine... dar nu pot; trebue mai întâi să-mi fac o carieră...

NAE. — Fă-ţi-o!

MIŢA. — Am fost să intru la Telegraf.

NAE. — Electrică ploieşteancă! Ei, şi?

MIŢA. — Nu m'a primit...

NAE. — Pentru ce?

MIŢA. — Zice că n'am încă vârsta... *(Didina coboară)*.

NAE. — Vezi! apoi nu e mai bun Crăcănel, că nu mai întreabă

www.dacoromanica.ro

de vârstă ? Aide, aide ! fiți fete cuminte, că pe urmă mă supăr pe amândouă...

MIȚA. — Dar Crăcănel a aflat... Mangafaua știe tot...

NAE. — Nu a aflat nimic, nu știe nimic.

MIȚA. — A aflat dela Pampon.

NAE. — Nimic !

DIDINA. — Și Pampon știe bine...

NAE. — Apoi dacă n'ascultați... Trebue să vă spun cum i-am liniștit, ca să știți și voi ce să spuneți, cum s'o potriviți... Aide, să nu dea peste noi aici.... *(le apucă pe amândouă cu câte o mână și pornește cu ele spre dreapta : Iordache intră)*

IORDACHE *(din fund)*. — Vin ! sunt la colț !

NAE. — La colț? Aideți să punem odată la cale încheierea comèdiei ăștia... *(Nae, Didina și Mița ies, dreapta)*.

SCENA VII

IORDACHE, apoi PAMPON și CRĂCĂNEL, cu butelci, pachete de mezeluri și franzele la subțioară, apoi NAE

IORDACHE *(căzând obosit pe un scaun)*. — De azi dimineață!... de azi dimineață, asta merge într'una așa! Ce goană! Ce goană turbată ! Doamne ! Doamne, isprăvește odată istoria asta! sunt trei după douăsprezece și mă leșin de somn d'a'npicioarele!

PAMPON *(intrând cu Crăcănel)*. — Haha ! domnule Iordache...

CRĂCĂNEL. — Ei ! domnule, ai văzut că nu suntem pungași... Stăpânul d-tale, d. Nae în persoană, ne-a scos dela secție.

IORDACHE. — Da, domnule Crăcănel...

CRĂCĂNEL. — Nu mă chiamă Crăcănel ; mă chiamă Mache Razachescu. *(pune ce a adus pe masă)*.

PAMPON *(același joc)*. — Foarte urît din partea d-tale să te porți astfel ! noi venisem aici pentru Bibicul, nu pentru ce credeai d-ta: nu avem de un astfel harahterul...

IORDACHE. — Măcar d-ta să fii ala să găsești noapte despre ziuă în prăvălia d-tale...

PAMPON. — Eu n'am prăvălie, domnule ; eu nu sunt cupeț, sunt particoler...

IORDACHE. — Știu, da zi că ai... să găsești trei oameni necunoscuți...

CRĂCĂNEL. — Așa e, bine zici, trei. Ce s'a făcut urîtul ăla

www.dacoromanica.ro

micul... pârlitul... fratele lui Nenea Iancu bogasierul? Pe el pentru ce nu l-a luat la secție?

PAMPON. — Pesemne a fugit ca un laș...

CRĂCĂNEL. — Iaca, mie nu-mi pare rău de ce s'a întâmplat, dacă oi câștiga portabacul cu muzică..

IORDACHE *(repede)*. — Ați pus și d-voastră la lotăria Ipistatului?

PAMPON. — Mai era două numere: unul l-am pus eu, și unul amicul.

IORDACHE *(aparte)*. — S'a complectat? A murit francul!..

PAMPON. — Domnul Nae unde este?

IORDACHE. — Mi se pare că e dincolo în odaie, să vedem *(merge pe după paravan; către Nae, care intră din dreapta)* Sunt aici, te așteaptă. Așa-i că a prins bine politica mea? Femeile s'au dus?

NAE. — Da, dar o să se întoarcă numaidecât; am regulat bine chestia.

IORDACHE. — Cum?

NAE. — Ai să vezi... treci la pod în față, și așteaptă-le... *(trece în scenă; Iordache iese repede în fund)* Ehei! Salutare, neică!

PAMPON *(vesel strângându-i mâna)*. — Salutare și frăție!

CRĂCĂNEL *(vesel, dar solemn, îl apucă de mână)*. — Mersi, neică, ești un bărbat, drept să-ți spui, nu că ești frizer, dar ești galant.

PAMPON. — Da, foarte galant!

CRĂCĂNEL. — Ne-ai făcut și mie și prietenului mare bunătate: amândoi o să-ți rămânem foarte recunoscători de câte ai făcut pentru noi. *(îi strânge mâna călduros)*.

NAE. — N'aveți dece! îmi pare rău... datoria: se 'ntâmplase la mine în casă...

PAMPON. — Aida dè! nu! ce-i drept e drept, neică, ai făcut mult pentru noi...

CRĂCĂNEL *(vesel)*. — Și care va să zică Bibicul erai d-ta, ai bată-te să te bată!

NAE. — Vezi bine!

CRĂCĂNEL. — Și Mangafaua nu eram eu?

NAE. — Ași! Mangafaua era unchiu fetii, epitropul...

CRĂCĂNEL. — Bată-te să te bată. *(râde)*.

PAMPON. — Și închipuește-ți, neică Năică, dacă te întâlneam azi dimineață, când am venit întâi aici, îmi spuneai numai-

www.dacoromanica.ro

decât cum a devenit chestia de ai înfăşurat borcănelele cu pomadă, care le-a cumpărat de aici Didina, în ale două bilete... şi ne lămuream frate... Dar eu, prost! Să nu-mi dea în gând să întreb măcar pe Didina... Biata Didina!...

CRĂCĂNEL *(aparte)*. — Auzi d-ta! şi eu gândeam că e biletul Miţii...

SCENA VIII

ACEIAŞI — IPISTATUL, apoi IORDACHE, apoi DIDINA şi MIŢA, amândouă în haine de oraş.

IPISTATUL *(intrând repede din fund)*. — S'a tras lotul.. Acum l-am tras!

PAMPON. — Ei?

CRĂCĂNEL. — Cine?

NAE. — Ştiu cine l-a câştigat.

IPISTATUL *(cu multă naivitate)*. — Iar eu, domnule, închipuieşte-ţi noroc!

NAE *(aparte)*. — A murit francul!

PAMPON. — Tii! păcat!

CRĂCĂNEL. — Rău îmi pare. *(se aude uruitul unei birji, care se opreşte în fund)*.

NAE. — St! tăceţi, mi se pare că s'a oprit aici o birje...

PAMPON. — Da...

IORDACHE *(venind repede din fund)*. — Două dame, vin două dame.

NAE *(naiv)*. — Două dame? Ce să caute la mine două dame?

CRĂCĂNEL. — Două dame!

PAMPON. — Nu cumva?

DIDINA *(intrând furioasă prin fund)*. — A! d-le Iancule, n sfârşit! *(Iordache, Ipistatul şi Nae la o parte vorbesc încet)*.

PAMPON. — Didina! *(Miţa intră furioasă şi se opreşte cu braţele încrucişate în fund)*.

CRĂCĂNEL. — Miţa? *(caută să se ascundă undeva)*.

MIŢA *(coboară la el)*. — Nu te ascunde, bibiloiule! gândeai că nu o să te prinz, ai? De când te pasc, gândeşti? Aici e la Ploieşti, ai? In costum de bal, ai? *Miţa lângă Crăcănel îl judecă încet şi-l sgudue; Nae după paravan; Iordache şi Ipistatul cară mezelurile şi butelcile în odaia din dreapta)*.

DIDINA. — De azi dimineaţă de când ai plecat de acasă, câte ceasuri sunt? ştii?

PAMPON. — Iţi spui eu acasă ce a fost...

www.dacoromanica.ro

CRĂCĂNEL. — Miţo, Miţo, îţi spui acasă...
MIŢA. — Niciun cuvânt mai mult! aide!
DIDINA. — Aide acasă!
PAMPON. — Frate, a fost încurcătură, înţelege.
CRĂCĂNEL. — Da, o încurcătură...
NAE *(ieşind de după paravan)*. — Se înţelege c'a fost o încurcătură, cum se 'ntâmplă totdeauna în carnaval... Ei! d'ale carnavalului! Să-mi daţi voie, cuconiţelor, să vă isplic eu încurcătura pe larg la masă. *(Crăcănel şi Pampon foarte mulţumiţi)*.
FEMEILE. — La masă?
NAE. — Da, la masă. Noi, între bărbaţi, pusesem de gând să îmbucăm ceva aicea la noi... Dincolo e cald, masa pusă aşteaptă... Crez că nu o să capăt un refuz?
MIŢA *(cu tonul de refuz, înţepată)*. — Mersi, musiu, de invitaţie.
CRĂCĂNEL *(stăruitor)*. — Miţo, să mă vezi cu ghete de brunel cu bizeţ pe catafalc!... *(încet)* Frizer, frizer, da nu ştii ce băiat galant e.
PAMPON *(Didinei)*. — Dacă mă iubeşti...

SCENA IX

ACEIAŞI — CATINDATUL, curat la faţă, tot în costumul de turc.

CATINDATUL *(intrând în fund triumfător)*. — M'a curăţat spiţerul!
DIDINA *(încet)*. — Cine-i ăsta?
PAMPON *(tot aşa)*. — Lasă că-ţi spui eu... *(Didina râde)*.
CRĂCĂNEL *(Miţei)*. — Astuia i-a dat o nebună la bal cu o sticluţă cu doftorii în ochi!
MIŢA *(repede)*. — Şi nu l-a ars?
CRĂCĂNEL. — Aşi! era un fel de cerneală violentă. *(Didina trece lângă Nae; Miţa şi toţi ceilalţi se grupează în jurul Catindatului şi-l examinează)* Le-a scos toate?
CATINDATUL. — Toate, uite-te, îţi dau un franc pe una...
MIŢA *(aparte)*. — M'a'nşelat spiţerul... mai bine!
NAE *(încet Didinei)*. — Mâine seară la cinci.
DIDINA *(asemenea)*. — Bine!
NAE *(asemenea)*. — Nu bine, negreşit! *(Didina trece şi ea să examineze pe Catindatul)*.
PAMPON. — Nu se mai cunoaşte deloc...
IORDACHE. — Da deloc. *(trece în odaia din dreapta)*.

www.dacoromanica.ro

CATINDATUL. — Inchipueşte-ţi sa mă fi văzut Nenea Iancu în halul ăla... *(Toţi îl examineaza).*

MIŢA *(încet lui Nae).* — Aţi şoptit? Ce ţi-a şoptit? ce i-ai şoptit?

NAE *(asemenea).* — Eşti nebună? iar începi?... Aşteaptă-ma mâine la opt seara...

MIŢA. — Da... *(se duc amândoi şi ei lângă Catindatul).*

CRĂCĂNEL *(uitându-se în ceaţa Catindatului).* — Aha! iaca una a rămas în ceafă: adu francul...

CATINDATUL. — Las-o aia; aia e dela noi dela percepţie; ştii, am obicei, după ce scriu, şterg condeiul; îl dau prin par *(face gestul la ceafă; toţi râd).*

IORDACHE *(venind din dreapta.* — Dacă poftiţi, masa e gata.

CATINDATUL. — Masă? Care va să zică *(lui Nae)* ne'ncurcăm iar?

NAE. — Cu plăcere, neică.

PAMPON. — Aida la masă.

CRĂCĂNEL. — Aida! *(toţi au pornit spre dreapta; Didina cu Pampon, Miţa cu Crăcănel, Nae cu Catindatul, Iordache cu Ipistatul).*

CATINDATUL *(punând repede mâna la falcă, dă un ţipăt).* — Ai! *(se opreşte şi se întoarce în loc; toţi fac asemenea).*

TOŢI. — Ce e?

CATINDATUL *(umblând agitat).* — Pfu! Pfu! Pfu! Iar m'a apucat; dar rău, rău de tot! *(către Iordache, hotărît)* Ştii s'o scoţi? Scoate-o. *(toţi privesc pe loc).*

IORDACHE. — Lasă că-i ştiu eu leacul; eu îi sunt popa... dela Matei citire... *(se repede la masa din fund, ia o pereche de foarfeci mari şi vine cu ele încruntat, clănţinându-le ca la tuns; Catindatului)* Şezi! *(Catindatul şade: Iordache cu foarfecele clănţinând îl ameninţă să i le bage pe gât).*

CATINDATUL *(ridicându-se înseninat).* — Mersi, neica, mi-a trecut! *(toţi pornesc veseli şi râzând spre dreapta).*

(CORTINA)

---

www.dacoromanica.ro

NĂPASTĂ

DRAMĂ ÎN DOUĂ ACTE

PERSOANELE

DRAGOMIR, cârciumar.
GHEORGHE, învățătorul satului.
ION, ocnaș.
ANCA, soția lui Dragomir.
CĂTIVA OAMENI.

Într'un sat de munte.

ACTUL I

(Interiorul unei cârciume, clădire cu grinzi de lemn. În fund, la mijloc, ușa de intrare; la stânga, fereastra mare de prăvălie cu oblon; lângă fereastră, taraba. La stânga, planul întâi și al doilea, două uși care dau în două odăi. La dreapta, planul întâi, chepengul beciului și o ușă care dă în celar. La stânga, în față, o masă de lemn și scaune rustice. Laviță pe lângă pereți).

SCENA I

DRAGOMIR, GHEORGHE și ANCA

(Toți trei stau împrejurul mesei pe care arde o lampă mică cu petrol. Gheorghe ține o gazetă în mână. Anca lucrează la o cămașă).

GHEORGHE. — ...E greu să scape, firește... dar se 'ntâmplă... Așa fac mai toți câți scapă: dintru 'ntâi s'arată pocăiți, se prefac proști, se dau tot cu binișorul, și odată, când le vine bine, p'aici ți-e drumul...

DRAGOMIR. — Adică și ăsta era șiret... se prefăcea... *(zâmbind)*. Am înțeles!

GHEORGHE. — Știu eu?

DRAGOMIR. — Fugi, mă, d'acolo!

GHEORGHE. — Dece să nu crezi că s'a prefăcut?

ANCA. — Asta el nouă ani de zile!...Cine se preface atâta vreme așa, și să nu fi fost nebun, tot acolo ajunge... până la urma tot nebunește.

www.dacoromanica.ro

DRAGOMIR. — Dac'a fost ticălos, prostul! L-a găsit cu cămaşa plină de sânge, a văzut la el luleaua, tutunul şi amnarul mortului... Dacă s'a bucurat să fure nişte nimicuri dela un mort pe care l-a găsit în pădure, eu stric?... Era tâmpit.. când i-a citit osânda, râdea...

ANCA *(cu mult interes)*. — Cum?... de unde ai văzut tu când i-a citit osânda?

DRAGOMIR. — Am fost la judecată.

GHEORGHE. — Ai fost?

ANCA *(din ce în ce mai interesată)*. La care judecată?

DRAGOMIR *(contrariat)*. — La juraţi, când l-a osândit.

ANCA. — Ai fost tu la juraţi!... şi mie atâţia ani de zile sa nu-mi spui!

DRAGOMIR. — Ţi-am spus...

ANCA. — Ba nu.

DRAGOMIR *(supărat)*. — Ei! aşa e, nu, fireşte. La ce?... Sa'ncepi iar să-mi boceşti pe răposatul?

ANCA *(clătinând din cap)*. — Dragomire! *(se scoală şi trece la tarabă)*.

DRAGOMIR *(după ce s'a uitat urît la ea, către Gheorghe)*. — Ia citeşte, mă, înainte, să vedem ce s'a făcut nebunul.

GHEORGHE *(căutând şirul în ziar, apoi urmând citirea)* „...precum şi toate cercetările au fost zadarnice. Soldatul mărturiseşte că de multe ori a mers cu nebunul la apă, că-l lăsa la fântână singur şi el se ducea sa-şi vază amanta. Nebunul venea cu doniţele pline şi-l chema să se întoarcă împreună la temniţă. Tot timpul, nebunul a fost ca şi liber, în orice caz foarte puţin păzit. Era bun şi foarte simpatic tutulor—afară de accesurile acute în care-l apuca mania persecuţiei. După cum afirmă soldatul, nebunul ar fi căzut în ocna veche, care e părăsită de pe vremuri..."

DRAGOMIR *(cu interes)*. — Care va să zică... a murit...?

GHEORGHE. — Ba bine că nu.

DRAGOMIR *(aparte)*. — A murit!...

GHEORGHE. — Ia spune, Dragomire, ce fel de om era... Eu n'am văzut de când sunt o judecată la juraţi... Aş vrea sa văz şi eu odată... Ce face, ce zice omul pe care-l judecă?

DRAGOMIR. — Ce să facă?... Stă şi el între puşti şi aşteaptă să se isprăvească mai degrab...

www.dacoromanica.ro

ANCA *(dela tarabă)*. — Dar tu, Dragomire, ai mers așa din întâmplare ori dinadins?

DRAGOMIR *(întorcându-se spre ea)*. — Dinadins?... Ce, nu ți-e bine?... Dece să merg dinadins? *(lui Gheorghe)*. S'a nemerit să fiu în oraș... mă dusesem să vânz niște lână *(răstit, către Anca, care șade rezemată cu coatele pe tarabă)*. Ce faci acolo?

ANCA. — Nimic... Ascult.

DRAGOMIR. — Asculți! *(din ce în ce mai aspru)*. Nu 'ncepi iar să bocești pe răposatul? că iar am vorbit de el... Aida de! începe... jelește-l!... *(Anca trece binișor și iese în stânga; — către Gheorghe)*. Eu zic că nebunul nu era vinovat; degeaba l-a băgat douazeci de ani la ocnă!

GHEORGHE. — Știi c'ar fi ciudat — că s'a mai întâmplat așa lucru... — să te pomenești că prinde vreun tâlhar și ăla spune: tot eu am facut acu câțiva ani omorul din pădurea Corbenilor... uite dece și uite cum... Ai?

DRAGOMIR. — Se prea poate.

GHEORGHE. — Ce te faci atuncia cu nebunul?

DRAGOMIR. — Care?

GHEORGHE. — Care a fost osândit degeaba.

DRAGOMIR. — Ai zis c'a murit.

GHEORGHE. — Sa zicem că trăiește...

DRAGOMIR. — Cum să trăiască?... a căzut în ocna părasită...

GHEORGHE. — Nu... să zicem că n'a căzut, să zicem c'a fugit și pun iar mâna pe el... Cine-i plătește atâția ani de necaz?

DRAGOMIR. — Dumnezeu... *(pauză)* Mă, Gheorghe, tu cam știi legile...

GHEORGHE. — Așa ș'așa... *(Anca intră și se oprește în ușă)*.

DRAGOMIR. — Nu-i așa că un om care a făcut o faptă... un omor... nu-i așa că dacă vine singur peste zece ani și se mărturisește, nu mai are nicio pedeapsă?...

GHEORGHE. — Cât e nu știu sigur, dar știu că e un termen: dacă trece ala, s'a isprăvit...

ANCA *(care a ascultat din pragul ușii, coboară; e plânsă)*. — Cum adică? la zece ani un ucigaș poate veni să spuie singur ce-a făcut și lumea îl lasă în pace?

GHEORGHE. — Așa e legea...

ANCA. — Bună lege, zău! *(se șterge la ochi)*.

DRAGOMIR. — Dece nu te pui tu să faci alta mai bună? *(fi-*

www.dacoromanica.ro

xând-o). Iar ai venit! *(lui Gheorghe)*. Vezi dece nu i-am spus... pentrucă de câte ori vine vorba de răposatul, ori își aduce aminte de el cât de pe departe, îmi urlă toată ziua *(către ea)*. Mergi d'aici și nu mai mă boci pe cap, cobe!... Știu că dacă m'ar omorî pe mine, mi-ai juca hora la soroace în loc să-mi faci pomană... *(pauză; Anca se retrage)*. Dacă era să bocești toată viața pe bărbatu-tău ăl dintâi, dece te-ai măritat a doua oară?... Aide... mergi!

ANCA. — Dece nu ești mai blând, Dragomire?

DRAGOMIR. — Pleacă odată!...

ANCA. — Ma duc *(iese în fund)*.

SCENA II

DRAGOMIR, GHEORGHE

DRAGOMIR. — Du-te la pacatele! *(se scoală supărat)*.

GHEORGHE *(după o pauză)*. — Fie, măi vere, prea aspru ești cu muierea.

DRAGOMIR. — Ia lasă-mă'n pace și tu... Știi tu cum trăiesc eu?... știi tu ce am făcut eu pentru femeia asta?... că mai bine îmi frângeam gâtul până să n'o fi întâlnit!... Dacă nu era femeia asta îndărătnică, eu eram astăzi altfel de om! Tu nu știi ce s'a petrecut între mine și ea.

GHEORGHE. — Da, da văz ce se petrece. Vă canoniți, unul pe altul degeaba: nici tu nu ești de ea, nici ea de tine.

DRAGOMIR. — Ea m'a luat ca să aibă cine să-i ție soroacele de sufletul răposatului. Din ziua întâia a cununiei și până astazi, odată n'am văzut-o zâmbind; de atunci și până astăzi cu trupul e aicea pe lumea asta și cu gândul e la Dumitru, pe lumea ailaltă.

GHEORGHE. — O fi fost cu ea mai bun ca tine.

DRAGOMIR. — Mai bun!... De unde știa ea din ziua întâia că n'o să fiu și eu poate mai bun decât el. Eu n'o iubeam?... că dacă n'aș fi iubit-o!... Și mai în sfârșit înțeleg să plângă o femeie pe bărbat dacă e văduvă... da dacă s'a măritat odată cu altul... Care-i ala să rabde asta?... Atunci dece s'a mai măritat?

GHEORGHE. — Ei!

DRAGOMIR. — Da; dece... dacă nu se poate despărți de umbra răposatului? Ba zi că e o femeie nebună, care mi-a stricat mintea și mie. Eu sunt sănătos, crezi, de când am luat-o?...

www.dacoromanica.ro

Uf! m'am săturat! De opt ani de zile, Dumitru și iar Dumitru; pe el îl auz când vorbește ea, când mă uit la ea, îl văz pe el... Eu trăiesc în casă, mănânc la masă, dorm la un loc cu stafia lui... Așa! asta n'o să mai meargă mult! *(Anca intră din fund încetinel, se oprește în ușă și ascultă; Gheorghe o vede și face o mișcare; Dragomir, atras de mișcarea lui Gheorghe, se întoarce și o vede)*. Uite-o! Uite-l! El e... Dumitru! *(către ea)*. Ieșil ieșil fugi, să nu te văz! *(Anca stă locului cu ochii pironiți asupra lui)*. Te duci! ori mă duc eu... Să nu te văz! *(pornește spre ea, ea înaintează spre el, el se repede, o apucă de mână și o aduce hotărît în față)*. Ce vrei?.. Ce te uiți așa la mine?... Ce gândești?... Eu l-am omorît?.. Da? Spune! *(o smucește)*.

ANCA *(hotărît)*. — Dragomire, ești nebun... *(își face cruce)*.

DRAGOMIR. — Nebun?... Spune... *(o smucește iar)*.

GHEORGHE. — Dragomire!

ANCA. — O!... nebun!

DRAGOMIR. — Nu, să spui... Din două una: ori crezi că l-am omorît eu...

ANCA. — Poftim! asta-i vorbă de vorbit!

DRAGOMIR. — Da... și atunci dece mai trăiești cu mine... ori nu crezi și atunci dece mă chinuești pe mine?... ce ai cu mine? Lasă-mă în pace pe mine cu Dumitru al tău! *(o împinge de mână și sue; ea vrea să facă un pas spre el)*. Lasă-mă în pace! *(același joc)*. Lasă-mă în pace! *(iese foarte turburat prin fund, trântind ușa)*.

SCENA III

ANCA, GHEORGHE

GHEORGHE *(sue până în fund)*. — Dragomire! Dragomire!.. S'a dus!

ANCA *(coborînd la stânga, aparte)*. — Se duce la cârciuma Popii... acasă n'are ce bea.

GHEORGHE *(din fund)*. — Anco! *(coboară încet)*.

ANCA. — Tot aici ești?... Gheorghe, dece nu-ți schimbi tu gândurile, măi băiete, și vrei să mi le schimbi pe ale mele? Îmi pare rău de tine!... Așa necăjită cum sunt, dece nu mă lași tu necazului meu și mai mă turburi și tu?

GHEORGHE. — Pentrucă...

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Pentrucă mă iubești... Asta o știu...
GHEORGHE. — Da, pentrucă te iubesc....
ANCA. — Lasă-mă păcatelor mele, Gheorghe, și du-te. Ești tânăr... mergi de-ți caută norocul aiurea... Așa cum mă iubești tu pe mine, eu nu te poci iubi...
GHEORGHE. — Tu nu poți iubi?
ANCA. — Ba... oi fi iubit și eu odată... dar n'am avut parte... Acu la mine a trecut vremea iubitului... D'aia Gheorghe, îți mai spui odată, caută-ți norocul în altă parte.
GHEORGHE. — In altă parte?... Bine...
ANCA. — ...Dece să-ți încurci tu o viață tânără cu pățeli trecute, să iei o femeie cu gânduri vechi? Ș'apoi chiar așa... cum să mă iei?
GHEORGHE. — Ți-am spus...
ANCA. — Să mă despart eu acum de Dragomir?... nu se poate.
GHEORGHE. — Zici că ți-e negru să-l vezi.
ANCA. — Da... da mie dumnezeu mi l-a trimis pe el; și dumnezeu știe ce face... eu trebue să fac voia lui...
GHEORGHE. — Bine, Anco, fă cum vrei, trăiește cum îți vine... Eu m'am hotărît să plec din satul ăsta...
ANCA *(repede)*. — Să pleci?
GHEORGHE. — Da... Eu te iubesc, tu nu mă poți iubi... ce-ar însemna să mai stau aici degeaba?
ANCA *(tristă)*. — Pleci!
GHEORGHE. — Da... Lumea a cam simțit... eu să mă stăpânesc nu poci... și nu voi să mă fac de batjocură, să mă țiu de urmele tale ca un nătărău. *(Anca stă pe gânduri)* Nu mai merge... să fiu prieten cu bărbatu-tău, care nu-i om de felul meu, numai ca să te poci vedea mai des!... Ești o femeie... nu știu cum să-ți zic... Ți-e drag să trăiești cu un om care se poartă cu tine ca cu un câine, și mă gonești pe mine, care te iubesc... Bine... Atunci mai bine să nu te mai văz deloc.
ANCA. — Care va să zică, pleci?... adevărat?
GHEORGHE. — Da...
ANCA. — Când?
GHEORGHE. — Cât s'ar putea mai curând... peste câteva zile.
ANCA. — Rău îmi pare.
GHEORGHE. — Dece?
ANCA. — Dece, de ne-ce, îmi pare rău...
GHEORGHE. — Dacă nu mă iubești?

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Ce copil eşti?... Eu nu te iubesc pe tine, dar tu mă iubeşti pe mine: nu înţelegi tu că mai dor o să-mi fie mai la urmă mie de tine decât ţie de mine...

GHEORGHE. — Atuncea...

ANCA. — Ce?

GHEORGHE. — Vino cu mine.

ANCA. — Nu se poate.

GHEORGHE. — Prin urmare, eu ce să fac?

ANCA. — Tu... tu să te duci, Gheorghe, cu dumnezeu; de dorul meu să nu-ţi pese... *(plânge)*.

GHEORGHE. — Anco, plângi?

ANCA. — Da.

GHEORGHE. — Pentruce?

ANCA. — De prisos să-ţi spui.

GHEORGHE. — Dacă plângi...

ANCA. — Să-ţi vorbesc drept, Gheorghe: eu îţi sunt cu mult datoare ţie... Multă putere mi-a dat prieteşugul tău şi gândul că un om aşa de voinic ca tine mă iubeşte... Gândul ca tu ai fi în stare să faci odată şi odată o jertfă mare pentru mine era sprijinul sufletului meu amărît... Dacă tu te duci, cum rămâi eu?

GHEORGHE. — Ce jertfă? s'o fac.

ANCA. — Nu poci acuma... nu ştiu... n'am ce să-ţi spui *(stă un minut la gânduri)*. Gheorghe, dacă mă iubeşti mult... mult... *(schimbând repede tonul)* du-te acuma de dormi liniştit şi vino mâine dimineaţă aici: Dragomir pleacă la târg, putem sta mai mult de vorbă... Du-te... Noapte bună.

GHEORGHE. — Noapte bună, Anco *(pleacă spre fund)*.

ANCA *(aparte)*. — Pleacă *(el dă să iasă; cu glasul jumătate)* Gheorghe!

GHEORGHE *(întorcându-se)*. — M'ai chemat?

ANCA. — Nu... *(el o priveşte lung, apoi vrea să plece)* Ba da! *(el se întoarce iar şi coboară cu aerul întrebător)*.

GHEORGHE. — Dece?

ANCA. — Nu pricepi?

GHEORGHE. — Nu.

ANCA *(cu multă intenţie)*. — ...Tu n'ai simţit, n'ai priceput deloc ca şi eu te iubesc?

GHEORGHE. — Tu... pe mine?... adevarat?

ANCA. — Adevarat... Trebue să-ţi spui, că nu mai poci *(foarte*

www.dacoromanica.ro

volubil). — Gheorghe, Dragomir o sa vie acuma beat... Când se întoarce beat, mă 'njură şi se culcă şi doarme dus de poţi tăia lemne pe el... Vino! Dela tine din deal se vede fereastra asta... oblonul este închis... Pândeşte: când ăi vedea lampa la ochiul oblonului, vino degraba... te aştept!

GHEORGHE. — Mă iubeşti?

ANCA. — Da, da să nu uiţi că sunt nevasta lui Dragomir... dacă moare el sunt a ta!... Gheorghe, m'am jurat: când o cadea a dintâi lopată de pământ pe coşciugul lui, eu să fiu în braţele tale... Ai priceput?...

GHEORGHE. — S'aştept o viaţă întreagă...

ANCA *(scurt).*—Eşti un prost! M'ai fi iubind tu, da nu mă'nţelegi... Gândeşte-te mai bine la ce am vorbit... Cum vezi lumina, vino, sa nu te aştept... Du-te...

GHEORGHE *(transportat).* — Ma duc... viu... Ma iubeşti?

ANCA — Da, da, te iubesc *(îl strânge în braţe cu putere, apoi îi face vânt prin fund şi încuie).*

SCENA IV

ANCA (singură, privind spre fund)

Gheorghe, Gheorghe, ce păcat te mână pe tine!... *(coboară încetinel la masă).* O fi în stare băiatul ăsta uşurel de câte se laudă? să vedem... Unde o fi câinele? la cârciuma Popii... joacă cărţi şi bea... Să vie iar beat să mă înjure şi să mă ameninţe!... Aş vrea să ştiu cât o să mai ţie asta!... Mult, nu crez!... *(ascultă)* Haha! vine... el este... *(îşi ia lucrul şi stă la masă. — O bătaie în uşă. — Anca se ridică şi stă un moment)* Am încuiat... *(încă o bătaie. Anca merge la uşă)* Acuş-acuş! *(descuie).*

SCENA V

ANCA, ION

ION *(foarte obosit şi cam tremurând).* — Bună vremea, nevastă.

ANCA. — Mulţumim dumitale, om bun... Ce poftesti?

ION. — Imi dai de mâncare?

ANCA *(aparte).* Asta nu-i din sat... e străin *(tare)* N'avem de mâncare, omule... pleacă.

ION. — Da... mă laşi să dorm? lasă-mă sa dorm...

ANCA *(aparte.)* — E un om rău, e beat, ori ce? *(tare)* Caută-ţi de drum, creştine; *(cam aspru)* aide!

www.dacoromanica.ro

ION *(sfios şi apărându-se ca de o lovitură la cap).* — Mă duc... să nu mă baţi... să nu dai!

ANCA. — Dece! dece să te bat?... du-te sănătos.

ION *(vrea să plece, îşi pierde puterile şi se razimă de uşă).* Nu mai poci... *(rugându-se frumos)* Dă-mi ceva să mănânc, fă-ţi pomană... mi-e foame *(se lasă binişor pe laviţa din stânga uşii).*

ANCA. — Ai fi bolnav?

ION. Nu.

ANCA. — Da ce ai?

ION. — Mi-e foame... sunt ostenit...

ANCA. — Da... de unde vii dumneata?

ION. — Hehe, de departe... tocma dela munte.

ANCA. — Şi ce vânt te-a bătut pe la noi?

ION. — M'am rătăcit.

ANCA. Da 'ncotro mergeai?

ION. — Nu ştiu...

ANCA. — Cum să nu ştii unde mergeai?

ION *(încet şi confidenţial).* — Vezi că eu... sunt nebun...

ANCA. — Nebun?!

ION. — Hăhă!... Da nu m'apucă totdeauna... Şi când mă chinueşte necuratul, numa vine maica domnului de mă scapă... Necuratul mi-a poruncit de două ori să-mi fac seama singur... ca să-mi ia sufletul...

ANCA. Sărmane, cine ştie ce păcate!...

ION. — Da maica domnului nu m'a lăsat *(se închină).*

ANCA. — Şi din ce ţi-a venit?

ION. — Din bătaie... Şi când mă sperii m'apuca, fie pe pustii locuri! şi, când e să m'apuce, îmi vine întâi cu grije şi cu scârbă şi pe urmă cu spaimă... şi mă arde *(arată moalele capului).* Eu am o bubă aici înăuntru... Da-mi dai?

ANCA. — Ce?

ION. — De mâncare...

ANCA. — Al uitasem, uita-te-ar relele! *(merge la tarabă, taie un codru de pâine şi i-l dă).* Na, omule.

ION. — Bodaproste!

ANCA. — Vrei ş'un rachiu?

ION. — Dacă-mi dai...

ANCA *(îi dă un ţoi de rachiu).* — Da cum s'a întâmplat să-ţi vie?... E de mult?

www.dacoromanica.ro

ION. — Vreo zece ani...
ANCA. — Zece ani... Şi cine te-a bătut?... dece?
ION. — Degeaba... Eu eram pădurar la Corbeni...
ANCA *(aparte)*. — Pădurar la Corbeni!... *(tare)* Cine te-a bătut?
ION. — La judecată... că nu vream sa spui.
ANCA *(cu nerăbdare)*. — Ce?
ION. — Că dece l-am omorît...
ANCA. — Omorît! *(aparte)* Doamne Isuse Cristoase! cine e omul ăsta? *(cu teamă c'a aflat adevărul)* Te chiamă... Ion...
ION *(dând din cap)*. — Ion mă chiamă.
ANCA. — Şi zice c'ai omorît pe...
ION. — ...Pe Dumitru Cirezarul...
ANCA *(aparte)*. — Cum a ajuns omul asta aci?... Tu, maica domnului! i-ai fost călăuză; tu l-ai purtat pe căi necunoscute şi mi l-ai trimes aici ca să ridice din calea hotărîrii mele îndoiala...
ION *(moţăind)*. — Acu mi-e somn... *(ascultă ca de departe)* Dece urlă câinele?
ANCA. — Nu urlă niciun câine.
ION. — Ascultă...
ANCA *(aparte)*. — Aiurează. *(tare)* Ioane, vrei să te culci?
ION. — Da.
ANCA. — Scoală *(îl ajută să se ridice)* vino cu mine... Aide p'aici *(îl duce de mână încetinel spre stânga, planul întâi)*.
ION. — Când urlă câinele, moare cineva... *(şovăie, ea îl sprijineşte)*.
ANCA. — Încetinel...
ION. — Tu ştii cine o să moară... O să moara Ion?... Dacă Ion moare, scapă de dracul?... *(se opreşte, face o grimasă de durere şi pune mâna la cap)* Mă doare! *(Amândoi ies încet)*.

SCENA VI

GHEORGHE, ANCA

GHEORGHE *(intra repede din fund)*. — Anco! *(venind spre stânga)* Anco!
ANCA *(venind din stânga)*. — Gheorghe! *(repede)* Ce cauţi? ce vrei? Nu ţi-am spus să nu vii până nu ţi-oi face semn? Ţi-am făcut semn? Vrei să dea Dragomir peste tine aici?... Pleacă, du-te şi nu mai veni până nu te chem...

www.dacoromanica.ro

GHEORGHE. — Stai să-ți spui... Am venit să-ți aduc o veste bună.

ANCA. — Ce veste bună?

GHEORGHE. — Viu dela cârciuma Popii... Dragomir e tot acolo... E băut... A jucat cărți, a pierdut și-a făcut cinste la toți... E acolo popa, notarul, primarul, sunt toți în odaie...

ANCA. — Asta ți-e vestea a bună?

GHEORGHE. — Stai... Dragomir pleacă până 'n ziuă.

ANCA. — Ei! merge la târg.

GHEORGHE. — Nu... pleacă, nu se mai întoarce.

ANCA. — Ce?

GHEORGHE. — Te lasă... se duce în lume!

ANCA. — Cum? *(aparte)* Nu crez eu asta.

GHEORGHE. — Anco...

ANCA.— — Aida-de! mai sunt și eu p'aici.

GHEORGHE. — Nu-ți pare bine? N'ai zis că mă iubești?

ANCA. — Ei da! ș'apoi... dacă te iubesc?

GHEORGHE. — Când bărbatul își părăsește nevasta, ea are drept, după lege, să se despartă de el și să ia pe cine-i place.

ANCA *(impacientată)*. — Ce vorbești prostii... Cum o să plece Dragomir? Unde să plece?

GHEORGHE. — N'a spus unde, dar își ia ziua bună dela toți... zău! până în ziuă se pornește...

ANCA. — Om vedea... *(aparte)* Așa? *(stă pe gânduri)*.

GHEORGHE. — La ce te gândești?

ANCA. — Gheorghe, uită-te la mine bine! ești tu bărbat în toată firea, ori ești un om ușurel?... Mă poci eu încrede în tine? Faci ce ți-oi zice eu?

GHEORGHE. — Fac.

ANCA. — Dar daca nu faci?

GHEORGHE. — Spune ce, să fac!

ANCA. — Bine... Să vedem ce-ți poate dragostea: du-te și orice s'ar întâmpla, până nu vezi semnul, nu te mișca *(Gheorghe face o mișcare)*. Fără vorbă multă, pleacă *(îl împinge spre fund)*.

GHEORGHE. — Anco!

ANCA. — Du-te.

GHEORGHE. — Mă iubești?

www.dacoromanica.ro

ANCA *(foarte impacientată).*— Da, da, du-te *(îl împinge afară).* Să nu te întâlnești cu el... ia seama *(închide).*

SCENA VII

ANCA (singură, coboară la ușa din stânga și ascultă; o deschide binișor și se uită înăuntru; trece apoi și șade la masă).

Vrea să plece... Ce să fac?... Să mă duc să strig în gura mare... să dau pe vinovatul adevărat pe mâna judecătorilor și să scap pe nevinovat... Dar dovada? Bănuiala mea. Dar ce dovadă o să fie asta dacă el o tăgădui?... Ia stai... Care va să zică el mai are un an să o ducă cu frica în sân... anul ăsta o să umble fugar, și peste un an își poate spune singur fapta, și... s'a isprăvit... Să rămâie nepedepsit... Așa e legea, bine; dar eu poci să-l las așa?... Nu... nu se poate *(pauză).* Nebunul ăsta tot e osândit odată... Pentru un păcat, două ori zece, un om tot cu o viață plătește... Și fără altă vină nouă, nebunul tot are să fie prins până la urmă și întors acolo de unde a fugit... *(pauză).* Și dacă e vorba, ce este mai bine pentru nebun? să-și târască viața pribeag și chinuit, fără adăpost, fără o sdreanță pe el, fără hrană, ori să trăiască la închisoare îmbrăcat, hrănit și îngrijit la vreme și adăpostit?... Să fie slobod e mai bine? să se bucure de lumina soarelui în bunăvoie?... Dar e nebun... Mai are nebunul bunăvoie?... Lumina soarelui fără lumina minții... O să-i ție lumina soarelui singură iarna de cald, ori de foame vara? O să găsească ori nu un suflet creștin să-l miluiască cu o farâmă de pâine... o să degere ori o să se coacă toată ziua, nemâncat, gonit de lipsa lui de voie, și seara o să adoarmă de foame pe pământul gol... Așa-așa... locul lui e la ocnă... dumnezeu, cine știe pentruce păcate, l-a aruncat în prăpastie, dar a fost și bun și i-a luat mintea cu care să-și judece ticăloșia: i-a dat greutatea... dar i-a luat cumpăna! *(stă pe gânduri).*

SCENA VIII

ANCA, DRAGOMIR

DRAGOMIR *(intră și se oprește în prag, e palid și cam amețit).* — Anco!.. Anco!

ANCA *(tresărind).* — Ai venit? *(se scoală).*

DRAGOMIR. — Da... îți pare rău? Dacă îți pare rău... mă duc iar... *(șovăie).*

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Nu-mi pare rău c'ai venit, îmi pare rău c'ai venit iar beat.

DRAGOMIR. — Asta așa e... sunt... ce e drept, sunt cam beat... Am băut... dar de necaz am băut *(oftează)*. Da, să știi tu... numai de necazul tău!

ANCA. — Dece ai băut nu știu, știu că ești beat... culcă-te.

DRAGOMIR. — Nu voi să mă culc... Am de vorbă cu tine...

ANCA. — Las' că mai vorbim mâine dimineață, acuma nu poți vorbi...

DRAGOMIR. — Ba poci... Dă-mi să beau.

ANCA. — Tot mai vrei?

DRAGOMIR. — Tot mai vreau... Adu vin și să stai aici, că am să vorbesc cu tine *(el stă la masa, ea îi aduce o cană cu vin)*.

ANCA. — Na... să-ți treacă necazul.

DRAGOMIR *(ridică la gură cana și se oprește)*.—Tu! *(rânjește la ea)* tu, n'auzi?... Dece vrei tu să mă otrăvești pe mine?

ANCA. — Ești nebun, vai de capul tău! Da dece să te otrăvesc?

DRAGOMIR. — Ca să te scapi de mine, știu eu!... și să trăiești cu altul... Poate că ai pus ochii pe Gheorghe, învățătorul... Am cam mirosit eu ceva... *(rânjind)* Vai de voi!.. vă pui capul la amândoi! *(aduce cana la gură și iar se oprește)*.

ANCA. — Vorbești aiurea...

DRAGOMIR. — Să mă otrăvești, ai! *(îi dă cana, și aspru)*. Na ici! bea tu întâi... să te văz eu că bei.

ANCA *(ia cana, bea și i-o dă înapoi)*. — Na.

DRAGOMIR. — Tu, Anco, spune drept, ce gândești tu de mine?

ANCA *(luându-și lucrul)*. — Bine gândesc.

DRAGOMIR. — Bine?... Bine să fie... Las'o încurcată... *(pauză)*.

ANCA. — Abà, Dragomire, când pleci tu?

DRAGOMIR. — Unde să plec?

ANCA. — In lume... știu eu unde? Am auzit că vrei sa mă lași și să te duci încotro ăi vedea cu ochii...

DRAGOMIR. — Cine ți-a spus?

ANCA. — Ce-ți pasă... Dece, Dragomire?...

DRAGOMIR. — Pentrucă nu trăiesc bine cu tine... nu mă iubești... tu nu-mi ești nevastă, îmi ești vrăjmaș... pentrucă tu m'ai nenorocit pe mine...

ANCA. — Eu? aș vrea să știu și eu cum.

DRAGOMIR. — Da, tu... Dacă nu te cunoșteam pe tine, eu era să

www.dacoromanica.ro

fiu altfel de om... *(bea și oftează)* Hehe! ce om era să fiu eu... Dar s'a dus... acu e degeaba... las'o încurcată!

ANCA. — Și vrei să mă lași?

DRAGOMIR. — Da, numai câtăva vreme... să vezi cum îți este și fără mine... *(bea)* Ascultă ici la mine... unde ți-e gândul?... Eu am o daraveră departe... trebue să plec mâine dimineață... Tu... fii cuminte... stai acasă și m'așteaptă. Să nu dea dracul!.... că te tai!

ANCA. — O să zăbovești mult?

DRAGOMIR. — O lună, două, trei, mai mult... un an, nu știu...

ANCA. — Dar ai să vii înapoi?

DRAGOMIR. — Firește că viu... Tu ai să iei cu înscris dela Popa, — să mi-aduci aminte să-ți dau înscrisul — cinci sute de lei... Hanul poți să-l dai cu chirie; tot Popa vrea să-l ia... Șița de sub șură poți s'o vinzi... Scândurile dela deal o sa le aducă peste câteva zile... mai ai să mai plătești vreo treizeci de lei... să le vinzi; poți apuca pe ele până la o sută de lei.

ANCA *(după ce l-a ascultat cu răbdare, clătinând mereu din cap)* — Aoleu, Dragomire!

DRAGOMIR. — Ce?

ANCA. — Să mai crez eu că ai să te întorci? Eu nu văz că-ți faci adiata?[1]) *(se scoală)* Dragomire, tu n'ai să pleci... Cum se poate una ca asta! Să-ți lași tu casa ta și să fugi așa în lume... Dece? Ai scăpătat și mergi să slugărești unde nu te cunoaște nimeni?

DRAGOMIR. — Ași!

ANCA. — Ori te-a ars focul și mergi să cauți adăpost în altă parte?

DRAGOMIR. — Nu!

ANCA. — Atunci ai făcut poate vreo faptă rea și ți-e teamă de răspundere, de pleci așa în străinătăți, dela tine și dela ai tăi...

DRAGOMIR. — Dec!

ANCA. — Ca cine fuge așa? cine își părăsește așa casa și locul tam-nisam și-și ia lumea în cap?... Doar oamenii desnădăjduiți, ori făcătorii de rele, ori... nebunii.

DRAGOMIR *(bea și rânjește)*. — Nebunii...

ANCA. — Desnădăjduit n'ai dece să fii, că, slavă domnului, ai

---

1) Testamentul.

www.dacoromanica.ro

după ce bea apă... Fapte rele zici că n'ai făcut, că tu știi și dumnezeu ce stă pe cugetul tău... Atunci, doamne iartă-ma, ăi fi nebun!

DRAGOMIR *(același joc)*. — Mai știi? Oi fi...

ANCA. — De asta să nu râzi... ești tu nițel cam țicnit... adică, ce nițel! ești bine de tot; demult ți-ai pierdut sărita... *(Dragomir ascultă nervos)* Noaptea visezi urît și sai din somn mereu... Ți-e frică să dormi cu lampa stinsă... Mai 'nainte, unde se întâmpla la tine să te îmbeți!... acuma îți bei mințile dintr'un țoi de rachiu... Mai 'nainte mă sileai tu să fac pomană și să țiu soroacele de sufletul lui Dumitru *(Dragomir mișcare)* — ba că ți-a fost prieten bun, ba că ce păcat că s'a prăpădit așa om de omenie! — Ajunsesem să ma mir eu de tine, cum tu, bărbatul meu, să nu mă lași o clipă măcar să-mi uit de bărbatu-meu ăl dintâi... Dela o vreme încoace, alta ș'alta: dacă pomenesc cât de rar de el, te apucă alte alea... Tu n'ai băgat de seamă ce-ai făcut adineaori?

DRAGOMIR. — Când adineaori?

ANCA. — Adineaori, când citea Gheorghe.

DRAGOMIR. — Ei?

ANCA. — Vorbești niște vorbe... de nu te-ar cunoaște omul ar crede...

DRAGOMIR. — Ce vorbe? Ce-am zis?

ANCA. — Ce nu se cade să vorbești... Incai la băutură, calea-valea... e omul cu mintea împăenjenită... Dar erai treaz...

DRAGOMIR. — Ei! ce-am vorbit?

ANCA. — Mi-ai zis să-ți spui ce crez eu de tine, că tu ai omorît pe Dumitru... și Gheorghe era de față...

DRAGOMIR. — Și tu ce-ai răspuns?

ANCA. — Ți-am răspuns ca totdeauna... că ești nebun.

DRAGOMIR *(încruntat)*. — Nebun!...

ANCA. — Uite, vezi... am luat seama că nu-ți place deloc s'auzî vorba asta. Ce să fie cu tine, Dragomire? Eu gândesc c'o fi vreun păcat... Să te spovedești... să te grijești...

DRAGOMIR. — Ce, am să mor?

ANCA. — Nu se spovedește omul numai când are să moară...

DRAGOMIR *(indispus)*. — M'oi spovedi altădată, n'am vreme acuma.

ANCA. — Când?

DRAGOMIR. — Când m'oi întoarce...

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Dacă t'ei mai întoarce...

DRAGOMIR. — Ei, așa! dacă m'oi mai întoarce... *(se ridică amețit)* m'oi spovedi... Ei, ș'apoi ce? Așa e viața omului! Pe toți, tot dracul îi încalecă... toți o să moară, toți! Și eu o să mor... și tu o să mori, și Gheorghe și toți... pe rând, pe rând, ca la moară *(se uită lung unul la altul)*. Tu, femeie, tu ești ispita... Anco, Anco! *(îi face, șoväind, semn să vie după el)* Aide!... Aide, tu, n'auzi?... Mâine dimineață plec... Tu! dece nu mă iubești tu pe mine? *(o apucă)*.

ANCA *(vrând să-l depărteze)*. — Lasă-mă...

DRAGOMIR. — Nu te las... *(o ține cu d'a-sila)*.

ANCA *(țixându-l)*. — Abà, Dragomire, ții tu minte alaltăieri la pomană — că uitai să te întreb — când a venit rezervistul ăla, dece ai fugit?

DRAGOMIR *(o lasă și o împinge ușor încolo)*. — Care rezervist?

ANCA. — Ăla de semăna grozav cu Dumitru...

DRAGOMIR. — Tu știi care e ăla *(se întoarce spre masă)*.

ANCA *(după o pauză)*. — Zici că pleci dis-de-dimineață?

DRAGOMIR *(posomorit)*. — Da... plec...

ANCA. — Atunci, culcă-te... ai și băut... e aproape de miezul nopții...

DRAGOMIR *(bea ce a mai rămas în cană)*. — Mă duc! *(pleacă spre ușa odăii lui, la stânga, planul al doilea)* Sunt beat...

ANCA. — Crez... *(urmându-l încet)* Du-te de te odihnește... *(subliniind)* și...

DRAGOMIR *(din pragul ușii)*. — Și... ce?

ANCA. — Închină-te... să nu mai visezi urît.

DRAGOMIR. — Bine! *(iese în stânga. Anca se uită din ușă în odaie)*.

ANCA. — Așa... Dormi acuma *(închide ușa și ascultă, trece apoi și ascultă la ușa cealaltă, apoi coboară)* Închină-te, Dragomire, că se apropie ceasul!

(Cortina)

ACTUL II

SCENA I

ANCA (singură la masă).

Să chem pe Gheorghe și să-l pui să-i sfărâme capul... să stau să mă spovedesc lui Gheorghe cu de-amănuntul... Am eu vreme de asta acuma?... Poci să-i arăt lui, așa, pe scurt

www.dacoromanica.ro

și în pripă, cum s'a strecurat și s'a înșirat îndelung, încet-încet, bănuială cu bănuială în sufletul meu, până să se înrădăcineze credința asta... că Dragomir e vinovat?... Să-mi pierz noaptea cu vorbe... Dar Gheorghe poate să nu vrea, ori să nu fie în stare să facă așa faptă... Cum e băiatul ușurel, m'oi căi că i-oi fi spus... *(pauză)* Nu... N'am nevoie de ajutor... Să mă gândesc mai bine... Cine n'o să crează că tot nebunul fugit dela ocnă a omorît pe Dragomir?... *(pauză)*. Da dece să-mi fac păcat și să mai străgănesc pe nevinovat?... Aseară la cârciumă, Dragomir le-a spus la toți că pleacă 'n lume.

Am destul răgaz până la ziuă să-l târăsc și să-l arunc în puț: a plecat, s'a dus... nu mai vine azi, nu mai vine mâine, o lună, un an, nu mai vine deloc... M'a părăsit!... *(pauză)* S'a hotărît... *(se scoală, merge la tarabă și ia o bardă, apoi coboară încet)* Adică să fie greu lucru?... Doarme beat. Un uriaș doarme... doarme și cugetul lui și puterea lui și voia lui; viața lui arde încet și domol, cum arde lumânarea fără să vrea să ardă... O femeie slabă, un copil fraged, hotărîre numai să aibă, poate să sufle odată... ș'o stinge... *(se joacă cu barda, cioplind binișor pe muchea mesei; în stânga se aud gemetele nebunului; ea se trezește din gânduri și ascultă)*. Nebunul... S'a deșteptat... o să-l deștepte și pe el... Ce să fac? să-l trăznesc în somn!... Să moară fără să știe că moare, fără să vază că eu îl lovesc, fără să-și aducă aminte de Dumitru... Dacă n'o vezi că vine, aia nu mai e moarte! Nu, nu vreau în somn: atunci ar fi par'că ar dormi mereu... Da... să-l deștept întâi: să știe că-i vine moartea, dela cine și dece... *(pune barda pe tarabă și pornește spre ușa lui Dragomir, face câțiva pași și se oprește; ușa dela Dragomir se deschide, el apare foarte turburat)*.

SCENA II

ANCA, DRAGOMIR

DRAGOMIR *(speriat)*. — Anco!
ANCA *(aparte)*. — Ei!
DRAGOMIR. — Anco, am visat urît... mă doare mâna!
ANCA. — Aiurezi... te doare mâna din vis...
DRAGOMIR. — Mă înjunghie unde am semnul de muşcătură.

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Şezi jos... tremuri. *(el şade)* De unde ai tu muşcătura aia la mână, Dragomire?

DRAGOMIR. — Demult.

ANCA. — Bine, demult; dar de unde?... N'auzi?

DRAGOMIR. — M'am bătut când eram copil şi m'a muşcat unul pe care îl trântisem...

ANCA. — Dece nu vrei tu să-mi spui ce ai pe suflet? Eu văz că tu nu eşti în toate ale tale... Tu ai un ghimpe în cugetul tău... Destăinueşte-te mie.

DRAGOMIR. — Ţie?

ANCA. — Da, mie: *(Dragomir mişcă din cap negativ)* spune şi te uşurează; dacă ăi duce-o mult aşa, o să înnebuneşti...

DRAGOMIR. — Să înnebunesc!

ANCA. — Da... Ce ai visat?

DRAGOMIR. — Un cap de mort... cu dinţii mari... vrea să mă muşce... mă doare...

ANCA. — Te doare că nu vrei să spui, te doare că nu te hotărăşti să spargi buba şi s'arunci răutatea afară... *(pauză — se apropie binişor de el şi-l apucă pe după gât)* Ia ascultă, Dragomire... adică ce ar fi, cum stăm noi aici amândoi, să te pomeneşti cu Dumitru *(el face o mişcare)* că intră binişor pe uşă... uite pe colo... *(arată în fund)* să-l vezi că vine, cum era el înalt şi voinic, şi se aşează frumos colea la masă în faţa ta: „Ei, bună-seara, frate Dragomire... Ce mai faci? Mai îţi aduci tu aminte de mine?..." *(Dragomir se sgârceşte pe scaun şi s'apucă de masă; ea îi ia repede capul în mâini şi cearcă să i-l întoarcă cu d'asila spre fund).* Ia uite colo... colo... Iacătă-l... Vino, vino, Dumitre!... *(vrea să-l întoarcă cu toată puterea)* Ci uită-te!...

DRAGOMIR *(smucindu-se).* — Lasă-mă!... *(se scoală; s'aude ţipând nebunul; Dragomir se întoarce spre stânga; alt ţipăt).*

ANCA. — Ascultă... *(Dragomir îşi întoarce privirile dela stânga, ea se repede aproape de el şi, jucând spaima, şoptit)* Dragomire! *(îl smuceşte şi-l întoarce în loc cu faţa spre stânga; el dă cu ochii de nebun, scoate un strigăt înnecat şi rămâne încremenit)* Uite-l... Ştii cine e? E nebunul care a scăpat dela ocnă...

DRAGOMIR. — Ion! *(cade sdrobit pe scaun).*

ANCA. — El!

www.dacoromanica.ro

SCENA III

DRAGOMIR, ANCA, ION.

ION *(coboară tremurând)*. — Mi-e foame... Imi dai să mănânc?

ANCA *(lui Dragomir, încet)*. — Trebue să-l oprim aici până mâine... *(merge la tarabă, ia pâine, o cană de rachiu și foiuri și le-aduce pe masă)* Șezi colea, Ioane...

ION. — Șez *(șade sfios în fața lui Dragomir, care se dă înapoi cu scaunul)*.

ANCA *(dându-i să bea)*. — Cum e la ocnă, Ioane?

ION. — Bodaproste... e bine *(la întrebările ei, Ion răspunde lui Dragomir)*.

ANCA. — Și cum ai fugit de acolo?

ION *(ca iluminat)*. — Vezi că s'a pogorît maica domnului la mine și zice: pe cum că, Ioane, când ăi ajunge la fântână sub deal, o să-ți iasă înainte cine să te aducă la mine, și sa vii negreșit... să vii, că eu te scap de toți dușmanii tăi, și o să-ți fie bine, că eu, maica domnului, o să pui stavilă între tine și rele: relele să nu mai poată trece la tine, și nici tu să nu mai poți trece la ele... *(simplu)* Așa...

ANCA. — Ei?...

ION. — Pe urmă vere, m'am dus la fântâna de sub deal și am pus donițele jos... Ei! era frumos și cald... și era pădurea singură... doar într'o tufă fluiera de departe o mierlă... Numa, dinspre partea dealului, iacătă că-mi iese înainte o veveriță — vezi, o trimesese maica domnului! — sta în fața mea în două labe și se uita la mine drept cu ochii ei mititei și galbeni. Eu am dat s'o prinz, când colo ea... țuști! a sărit p'o cracă subțire de alun: acu se încovoia craca și s'apleca cu ea până la pământ, acu se ridica, acu se ridica, acu se apleca. Eu după ea, ea iar înaintea mea, în două labe, se uita la mine... îi sclipea ochii, vere, de par'că era doua schintei și mă chema iac'așa... *(face gestul)* Am umblat o zi întreaga: la urmă a pierit și am rămas rătăcit... Da acuma o să mă duc înapoi acasă.

ANCA. — Unde acasă?

ION. — La ocnă.

DRAGOMIR. — Ai scăpat și vrei să te duci singur înapoi?

ANCA. — Da dece te-a închis pe tine, Ioane?

ION. — Pentrucă am omorît pe Dumitru.

www.dacoromanica.ro

DRAGOMIR. — Da tu l-ai omorît?
ION. — Eu.
ANCA. — Ba nu tu.
ION. — Ba eu... Luleaua şi tutunul şi amnarul lui era la mine.
DRAGOMIR. — Ei, ş'apoi? Dacă s'o găsi luleaua şi tutunul şi amnarul tău la mine, se chiamă că te-am omorît, ai?
ION *(neînţelegând bine)*. — E !...
ANCA. — Ascultă-l pe el, Ioane, tu stai degeaba închis.
ION *(dă din cap)*. — Hăhă !
DRAGOMIR. — Şi o să scapi curând de acolo... Peste un an... *(se opreşte privind bănuitor la Anca; ea face o mişcare de inteligenţă, trece la tarabă, de acolo în celar şi ascultă prin uşă, pe care a lăsat-o crăpată)*.
ION. — Mai am unsprece ani.
DRAGOMIR. — Ba unul.
ION. — Ba unsprece...
DRAGOMIR *(impacientat, se apropie de Ion şi confidenţial, după ce a aruncat o căutătură de jur împrejur)*. — Daca mâine, poimâine, o ieşi un om ş'o zice: daţi-i drumul lui Ion, că nu este el vinovat, e altcineva...
ION. — Altcineva... Ei ! aşa a făcut unul dela noi dela ocnă... om milos, vere, dumnezeu să-l miluiască...
DRAGOMIR *(urmându-şi jocul)*. — Lasă-mă să-ţi spui... E altcineva: Ion a fost un prost, i-a luat din buzunar luleaua şi tutunul; dar când i le-a luat, Dumitru era mort...
ION. — Ba nu...
DRAGOMIR. — Ba era mort... cu faţa la pământ...
ION. — Ba nu, era trântit pe spate *(Anca mişcare)* şi a deschis ochii la mine...
DRAGOMIR. — Ce !
ANCA *(coboară repede la masă)*. — Ş'apoi?
ION. — Apoi l-a podidit sângele pe nas şi pe gură ş'a murit... *(mănâncă. Anca îşi şterge ochii şi se uită la Dragomir)*.
DRAGOMIR *(răstit la ea)*. — Ce te uiţi la mine aşa? *(ea apleacă privirile; el mai aspru)* Uită-te la mine ! *(bate cu pumnul în masă; Ion tresare; foarte animat, către Ion)* Când l-ai găsit în pădure?
ION *(se scoală speriat şi începe să tremure)*. — Spui, să nu mă loveşti, să nu mă baţi !...

www.dacoromanica.ro

DRAGOMIR. — Cine te bate ?... şezi jos... *(Ion şade înfricoşat)* Pentruce să te bat ?

ION. — Pentrucă am omorît pe Dumitru...

ANCA *(coborînd)*. — Creştinul lui dumnezeu, înţelege că nu tu.

ION *(către Dragomir)*. — Nu eu... da cine? *(Dragomir tăceşte)*.

ANCA. — Spune cine, Dragomire.

DRAGOMIR *(fierbând)*. — Nu te-amesteca tu în vorbă !... Lasă-ne 'n pace !... Nu ştiu... *(bea cu sete)*.

ANCA *(foarte simplu)*. — Vrei să-ţi spui eu, Ioane ?... Uite cine *(arată pe Dragomir, acesta face o mişcare violentă)* Uite, Ioane, vezi tu ? ăsta a omorît pe Dumitru *(lui Dragomir)*. Zi tu că nu-i aşa !... *(Ion se scoală, începe să râză pe înfundate şi să ochiască pe Dragomir)*.

DRAGOMIR *(bea până în fund, trânteşte pe masă cana care se face ţăndări, şi se scoală)*. — Sunt prost eu că stau la vorbă cu doi nebuni !...

ANCA. — Doi nebuni !

DRAGOMIR *(ameninţător)*.— Tu, femeie!... *(încruntat, porneşte spre ea, care s'a retras la tarabă)*.

ION *(dă un răcnet şi se năpusteşte asupra lui Dragomir tăindu-i drumul; îl apucă de gât şi-l învârteşte în loc)*. — Stai aci!.. Dece l-ai ucis, mă, pe creştin? *(Anca din fund, urmăreşte cu tot interesul jocul lor)*.

DRAGOMIR *(luptând, înnecat)*. — Lasă-mă, nebunule !

ION *(crescendo)*. — Atunci, dacă l-ai omorît tu, pe mine dece m'a închis, mă?... dece m'a chinuit? dece m'a lovit în cap? dece? *(îl sgudue şi-l împinge departe, în faţă lângă masă; Dragomir, palid, cade gâfâind pe un scaun...)* Dacă tu eşti vinovat *(obidindu-se treptat şi arătându-şi moalele capului)* dece mi-a făcut mie bubă aici înăuntru ? *(se vaită)* Mă doare !... Mă doare !...

DRAGOMIR *(se ridică pe furiş de pe scaun şi face un pas)*. — Cum să scap ?

ION *(oprindu-se din plâns şi repezindu-se)*. — Stai aci ! *(îl apucă de gât)*.

DRAGOMIR. — Anco, mi-a stins puterile !

ION *(crescendo)*. — Tu... eşti dracul !... Dacă tu eşti dracul, dece nu te duci să stai în balta unde te-a gonit maica domnului?...

www.dacoromanica.ro

ori dece nu mergi pe pustii locuri ? ori dece nu te întorci în fundul iadului?... dece? *(îl pune în genunchi).*

DRAGOMIR. — M'a răpus !

ION. — Dece să mă chinueşti tu pe mine *(îl lasă un moment şi-l priveşte rânjind sălbatic)* Măi !... este la noi o ocnă părăsită... In fund e o baltă neagră... Dacă arunci o piatră 'n fund, numa, de departe, din inima pământului, începe sa aue, şi aue tot mereu, şi tocm'a doua zi tace, când zice maica domnului : destul !... Acolo trebue să vii tu cu mine... să te iau de gât *(îl înhaţă)* să te ridic şi să te arunc în fundul bălţii.. aşa !... Haide *(urlând) Haide!... (îl târăşte; Dragomir se sbate).*

ANCA *(aparte).* — Il omoară... nu trebue !... *(pune mâna pe bardă).*

DRAGOMIR. — Săi, Anco !

ION *(îl tarăşte).* — Haide! nu urla, câine!

ANCA *(alergând în faţa lui Ion cu barda ridicată).* — Nebunule! îţi crăp capul !

ION *(tresare, lasă pe Dragomir şi se dă la o parte sfios).* — Nu el ?... N'ai zis tu ?... Tu ai zis *(se retrage spre fund).*

ANCA *(ajutând pe Dragomir să se ridice).* — Scoală !...

ION *(depărtându-se).* — Atunci, mă duc *(iese repede în fund).*

ANCA *(după ce a ridicat pe Dragomir, care se aşează obosit la masă, şi uitându-se în toate părţile).* — Dragomire, s'a dus !

DRAGOMIR. — S'a dus ?

ANCA. — Se duce 'n sat... Trebue să-l întoarcem înapoi şi să-l ţinem aci până vedem ce e de făcut... Aide după el !

DRAGOMIR. — Nu merg...

ANCA. — Fuge ! n'o să-l mai ajungem...

DRAGOMIR. — Du-te tu.

ANCA *(suie şi privind către el, aparte).* — Aşteaptă tu! d'abia a 'nceput !... *(iese în fugă prin fund).*

SCENA IV

DRAGOMIR singur, apoi ION

DRAGOMIR. — N'o să-l mai poată ajunge... şi chiar să-l ajungă, ce folos ! Parc'o să aibă ea destulă putere să se lupte cu nebunul... A putut femeia să mă vânză... acu ar vrea să ma scape, dar n'o să poată... Ion o să spue... Incă un an... Pentru

www.dacoromanica.ro

un an, să pierz viața întreagă!... pentru un an! A! când n'are omul noroc! *(își apucă cu mâinile capul. — Ion a apărut la vorbele din urmă, coboară și pune mâna pe umărul lui Dragomir; acesta se scoală și rămâne ca trăsnit)* Anco!

ION. — A trecut pe lângă mine acuma... eram pe laviță; s'a dus încolo la vale... Mi-e foame, dă-mi să mănânc *(șade)*. Șezi și tu *(bea)*. Bea și tu. *(Dragomir se supune; — după o pauză lungă)* E unul la noi la ocnă... Ce om bun, vere! cum mă miluește el pe mine: mănâncă numai câte o fărîmiță și tainul lui mi-l dă mie!... Ala a fost ucis pe tată-său, și-l băgase pe frate-său la ocnă... Pe urmă, vezi ce l-a învățat pe el maica domnului, să vie la ocnă și să spue: eu am răpus pe taica, lui neica să-i dați drumul, că nu e vinovat... *(simplu)* Iac'așa.

DRAGOMIR *(din ce în ce mai mișcat)*. — Și...

ION. — Și i-a dat drumul lui frățini-său și l-a închis pe el.

DRAGOMIR. — Pe el...

ION. — D'apăi!... Într'un târziu după aia, a aflat el că frățini-său umblă să moară, și s'a rugat să-l lase dela ocnă să meargă acasă cu soldați, numai pentru trei zile, că zice că: ce-am avut eu cu taica, aia a fost altă socoteală; dar nu voi să plece alde neica până nu m'o ierta...

DRAGOMIR. — Și l-a iertat?

ION. — Da de unde!...

DRAGOMIR. — Nu l-a iertat?

ION. — Nu, n'a vrut să-l lase dela ocnă să meargă...

DRAGOMIR. — Și frate-său a murit așa?

ION *(dă din cap că da, bea, apoi se uită lung la Dragomir)*. — Mă Dragomire, tu ești sănătos și cu mintea întreagă și o să trăiești bine... și eu... *(zâmbind trist)* o să mor așa... necăjit, bătut și nebun! *(se ridică)*.

DRAGOMIR *(foarte pătruns)*. — Ioane!...

ION. — Vezi... Tu la ce n'ai venit să spui cum că Ion nu-i vinovat... Pe Ion l-ați bătut în cap degeaba... Luați-mă pe mine. Ce-am avut eu cu Dumitru e altă socoteală, dar pe Ion lăsați-l săracul! *(cu obidă adâncă)* și Ion s'ar fi rugat la maica domnului buna pentru păcatele tale... Vezi!... vezi *(plânge liniștit)*.

DRAGOMIR *(plânge înfundat)*. — Ioane, eu caut să te scap pe tine... Tu să nu mai mergi, nu mai trebue să mergi înapoi la ocnă...

www.dacoromanica.ro

ION. — Da unde o să mă duc eu ?

DRAGOMIR *(iute)*. — Tu o să stai aci cu noi *(Anca intră prin fund şi se opreşte în uşă să asculte)* Ori nu ; mai bine să plecăm... Vino cu mine... scăpăm amândoi. Iţi cumpăr haine nouă, pălărie, cizme nouă.... Dę mâncare, de băutură... tot... îţi dau eu ce-ţi trebue. *(Anca se retrage afară şi închide uşa ; Dragomir pleacă ameţit spre dreapta şi se întoarce înapoi)*. Ori nu... vino şi tu cu mine...

ION. — Unde ?

DRAGOMIR. — Colea în beci... să scoatem banii *(ia lampa)* şi să plecăm... Aide... *(Dragomir pleacă cu lampa înainte spre chepengul beciului; Ion îl urmează. Dragomir deschide şi porneşte să scoboare. Ion se retrage)*. Aide!

ION *(retrăgându-se cu frică)*. — Nu, nu intru...

DRAGOMIR. — Da să nu pleci !

ION. — Nu.

DRAGOMIR. — Ori nu... stăi *(iese din beci, aleargă la uşa din fund, o încuie şi îa cheia, o pune în buzunar şi coboară iar în beci)*. Viu acuş...

ION *(trece la masă şi bea, fredonează un cântec haiducesc, apoi se opreşte ascultând)*. — A început iar... Când urlă câinele, moare cineva...

DRAGOMIR *(iese din beci cu lampa şi cu o ulcică în mână ; închide chepengul la loc; vine la masă, scoate o basma din sân şi toarnă în ea banii din ulcică; înnoadă basmaua şi o pune în sân)*. — Gata, Ioane!

ION *(apucat de un fior)*. — Mi-e frig ! *(Dragomir, mereu pripit, se repede în stânga şi vine îndată cu o zeghe, pe care o aruncă pe umerii lui Ion, şi cu două pălării, una i-o pune lui Ion şi alta o pune el pe cap)*.

DRAGOMIR. — Acu plecăm... Tu să nu vorbeşti nimic pe drum... să mă laşi pe mine. Aide...

ION. — Aide ! *(alt fior. Pornesc amândoi... Uşă e încuiată)*

DRAGOMIR. — Ne-a închis pe dinafară! *(stă un moment, caută cu gândul şi aducându-şi aminte)* A ! *(se caută nervos în buzunare... găseşte cheia şi deschide. Anca le vine în faţă; ei se dau înapoi ; ea intră şi închide uşa)*.

www.dacoromanica.ro

SCENA V

DRAGOMIR, ION, ANCA.

ANCA. — Da încotro, Dragomire? încotro, neică Ioane?

DRAGOMIR. — Ascultă, Anco...

ANCA *(coborînd cu Dragomir)*. — Nu mai spune, că știu; eram la ușă *(Ion se învelește în zeghe, se trântește pe o laviță și se culcă)*. Vezi, Dragomire, când zic eu că tu ești mai nebun decât... *(arată cu ochii pe Ion)* Să fugi în lume cu el!... Pe unde o să umbli? pîn pustii? O să vă întâlniți cu oameni... O să-l cunoască cineva... E scapat dela ocnă... Și chiar să nu-l cunoască nimeni, poți tu să-i stăpânești mintea? Da când l-o apuca iar turba ca adineaori?

DRAGOMIR *(demoralizat)*. — Atunci?...

ANCA. — Ce copil o să auză asta și n'o să priceapă ce legătura e între oamenii ăștia doi, de pribegesc în lume, fără să poată spune de unde vin, fără să știe unde se duc?

DRAGOMIR *(descurajat de tot)*. — Dar ce să fac?

ANCA. — Să rămâi aici și să-l ținem și pe el până ne-om gândi la altceva mai cuminte.

DRAGOMIR. — Daca n'o vrea... dacă nu-l putem ține... *(Ion geme și se sbuciumă în somn; Dragomir se sperie și se îndeasă spre Anca)*.

ANCA. — Trebue să putem... Cât o fi aici, îl iau eu pe seamă *(merge la Ion, care se muncește rău în somn și sguduindu-l foarte brusc)*. Ioane! Ioane!

ION *(sare din somn; e cu totul apucat)*. — D! eu sunt vinovat... maica domnului mi-a zis să spui, ca să nu mă loviți...Bateți-l!... Dați-i la cap!... Se preface că e nebun... *(induioșat, către Dragomir)*. Uite cum îl bate! uite cum îi dă în cap lui Ion *(țipând de groază)*. A!... nu!... nu!... nu dați *(în culmea spaimei)*. O să-i spargă oasele, îi turtește țeasta capului... O sa-l omoare!... *(își acoperă ochii)*.

ANCA. — Ioane!

ION *(crescendo)*. — Dece-l mai bate pe Ion dacă a murit? *(dă cu piciorul ca și cum ar vrea să înlăture ceva)*. Să-l ia de aici..: e plin de sânge... *mai dă odată)*. Nu mai mișcă... *(iar)* A murit... *(pornește spre fund)*.

DRAGOMIR. — Pleacă! *(amândoi se reped după el și vor să-l apuce)*.

www.dacoromanica.ro

ION *(ţipând)*. — Nu puneţi mâna!... Să nu daţi... Ion a murit! *(se smuceşte şi le scapă; se repede la tarabă, ia un cuţit mare şi ridicându-l în sus măreţ)*. Nu puneţi mâna!... Ion merge la maica domnului *(se precipită în odaia din stânga)*.

ANCA. — Dupa el!

DRAGOMIR *(oprind-o)*. — A luat cuţitul!

ANCA. — Nu e nimic!... după el, să-l liniştim! Dacă răcneşte aşa, aude cineva de pe drum *(vrea să meargă spre stânga. Ion, cu figura radioasă, reapare ţinând în mână sus cuţitul plin de sânge; face doi paşi şi se prăbuşeşte; amândoi se reped la el şi-l ridică)*.

DRAGOMIR. — S'a înjunghiat! *(îl aşează pe o laviţă lângă masă)*.

ANCA. — Injunghiat aici!... în casa noastră! *(stă pe gânduri; pe chipul ei străluceşte o inspiraţie)*.

DRAGOMIR *(dezolat)*. — Ce-ai făcut, Ioane?

ION *(deschizând ochii)*. —. Dă-mi apă... mi-e sete!

ANCA *(cu o bărdacă de apă)*. — Ţine, Ioane.

ION *(bea)*. — Bodaproste... maica domnului mi-a zis: scoate-ţi măruntaiele când intră necuratul, şi aruncă-le câinelui...

ANCA. — Ascultă, Dragomire.

ION. — ...Că eu, maica domnului, o să pui stavilă între tine şi rele... ş'o să dormi... o sa dormi... Da-mi apă... mă arde... *(Anca îi dă)*.

DRAGOMIR. — Ioane!

ION *(dând cu mâna într'o parte bărdaca)*. — Scoate-mi măruntaiele şi dă-le câinelui să nu mai urle!... Caută-mă la picior, din jos de genunchi... am un chimir... Să te duci la ocnă şi să-l dai dela mine ăluia de a omorît pe tată-său...

ANCA *(scoate chimirul şi-l bagă în buzunarul lui Dragomir)*. — Ţine... *(aparte)*. Nu moare odată... o să ne apuce ziua.

ION *(iluminat)*. — Uite veveriţa!... colo sus... pe cracă!... uite-o! *(vrea să se închine şi-i cade mâna; — în extazul suprem)*. Maica domnului!... tu eşti?... tu mă chemi?... stai că viu... iacătă-mă, viu!... *(expiră)*.

ANCA *(închinându-se foarte pătrunsă)*. — S'a isprăvit!... dumnezeu să te ierte, omule *(Dragomir e sdrobit; ea, schimbând tonul deodată)* Acu-i acu, Dragomire, acu ce nă facem?...

DRAGOMIR. — Să dăm de ştire...

ANCA. — Vrei să intri, ori să mă bagi pe mine în fundul ocnii!

www.dacoromanica.ro

Să zică că l-am omorît noi!... Nu. Până acuma nu ştie nimeni c'a venit aici: să-l aruncăm în puţul ăl părăsit. Mâine om astupa puţul şi atât... Aide! nu e vreme de pierdut! se luminează de ziuă: rămânem cu mortu' n casă până mâine noaptea... A! să sting lumina... trece cineva pe drum şi ne vede ieşind aşa... *(stinge lampa)* Pune mâna... *(Amândoi iau pe Ion şi pornesc spre fund; se aud în depărtare clopotele dela biserică... Ei se opresc să asculte)* Toacă de utrenie... Ai avut încai noroc la moarte, Ioane: îţi trage clopotele ca la toţi creştinii!... La alţii nici măcar atâta!... *(Ies prin fund... Pauză — în timp ce clopotele urmează. Amândoi reintră. Ancă aprinde lampa şi o aduce pe masă. Dragomir, foarte deprimat, şade; cămaşa îi e puţin mânjită de sânge).*

SCENA VI

ANCA, DRAGOMIR

ANCA. — Acu, ce stai? trebue să te găteşti de plecare.

DRAGOMIR. — De plecare...

ANCA. — Fireşte.

DRAGOMIR. — Dece să mai plec?

ANCA. — Ca să scapi şi tu şi să mă scapi şi pe mine. Dacă se află, şi eşti tot aici, şi eu am tăcut, se chiamă că amândoi l-am omorît... Eu... sunt nevinovată şi nu vreau să cază vina pe mine. Dacă vrei să stai, eu caut să mă duc în sat şi să spui tot, tot, tot... Dacă pleci, mă fac că găsesc pe Ion în puţ şi dau de ştire... N'ai grijă; îţi las eu vreme destulă s'ajungi departe... Tu eşti fugarul, tu vinovatul... ş'am scapat amândoi...

DRAGOMIR. — Vino şi tu.

ANCA. — Dacă fug şi eu, cade vina pe mine: nu poci asta... *(sue; după o pauză mare, coborînd la el cu braţele încrucişate)* Nu ţi-e ruşine! nu ţi-a fost milă şi păcat de dumnezeu! Creştin eşti tu?... om eşti tu? Vine un biet păcătos în casa ta, îţi cere o bucăţică de pâine la masa ta, e obosit şi te roagă de adăpost sub acoperământul tău, îţi spune taina lui, şi tu, fiară fără-de-lege, pui mâna pe cuţit şi spinteci omul! *(Dragomir face nişte ochi foarte miraţi)*. Cu ce-ţi greşise bietul nebun?... ce piedică ţi-era el în lumea asta largă unde e loc pentru toţi? *(cu toată energia)*. Dece ai omorît pe Ion?

www.dacoromanica.ro

DRAGOMIR. — Eu... pe Ion!...
ANCA. — Pe Ion.
DRAGOMIR. — Eu... am omorît... pe Ion! *(râde febril).*
ANCA. — Râzi? Nu tu, da cine? *(el se uită lung la ea; ea îi înfruntă căutătura; merge la el şi-l apucă de pieptul cămăşii).* Asta ce e? sângele ăsta al cui e? Nu-i sângele lui Ion?...
DRAGOMIR *(îşi încheie repede minteanul la piept).* — Fugi d'aici!
ANCA. — Nu te'ncheia, Dragomire: pe cămaşă e puţin; în odaie dincolo e mult; uite, ici e plin... Du-te în curte, e stropit peste tot; mergi de scoate o găleată din puţ, să vezi apa roşie... Tu, ucigaşule, tu! O să te gunoieşti de viu între pereţii de sare umezi până o socoti dumnezeu c'a venit ceasul să te cheme ca să te judece el mai bine...
DRAGOMIR. — Pentruce?
ANCA. — Pentrucă ai ridicat viaţa altuia...
DRAGOMIR. — A cui?
ANCA. — A lui Ion.
DRAGOMIR *(stă un moment şi se şterge la ochi).* — Femeie? dacă te-ar întreba cineva pe tine de asta, ce-ai spune?...
ANCA. — Ce-am văzut.
DRAGOMIR *(ciudit din ce în ce).* — Ce?
ANCA *(simplu).* — Că Dragomir a răpus pe Ion nu ştiu dece?...
DRAGOMIR. — Tu?
ANCA *(ia lampa şi o pune la oblon; apoi coboară).* — Măcar că tu ai fost rău cu mine, mie tot mi-e milă de tine, Dragomire: am să-ţi dau o povaţă... Dacă s'o întâmpla şi n'ăi avea noroc să scapi până la urmă; dacă or pune mâna pe tine, nu fi prost şi te-apuca să tăgăduieşti cum faci cu mine, că acolo nu te joci ca aicea: te-or pune la chinuri, vai de viaţa ta!... o să-ţi rupă carnea, să-ţi smulgă dinţii şi unghiile, să-ţi descheie ţeasta capului... Ascultă-mă pe mine, eu îţi vorbesc de binele tău *(se uită cu neastâmpăr în fund).*
DRAGOMIR. — Care va să zică...
ANCA. — Faci ce-ţi spui eu: mărturiseşte c'ai ucis pe Ion şi te alegi numai cu pedeapsa; încai scapi de chinuri.
DRAGOMIR *(revoltat, bătând cu pumnul în masă).* — Da dacă nu l-am ucis eu?
ANCA. — Asta el Incepem iar: ba nu, ba da, ba da, ba nu.
DRAGOMIR *(fierbând).* — Lasă-mă! *(îşi vâră capul în mâini, astupându-şi urechile).*

www.dacoromanica.ro

SCENA VII

ACEIAȘI — GHEORGHE

GHEORGHE *(intră repede, vede pe Dragomir și vrea să se retragă).* — Dragomir!

ANCA *(suind la Gheorghe; foarte repede și șoptit).* — Mergi în sat, ia pe primar și oricâți oameni găsești, spune că te-am trimes eu pentru un omor... și vino cu ei...

GHEORGHE. — Ce e?

ANCA. — Mergi, îți spui... o să vezi... Vino iute! *(îl mână afară).*

SCENA VIII

ANCA, DRAGOMIR

ANCA *(vine cu pasul grav la Dragomir, care stă pe scaun cu capul în mâini).* — Scoală, Dragomire, c'a sosit ceasul!

DRAGOMIR *(se scoală).* — Ceasul!

ANCA. — Ceasul socotelii. Stăi drept... adună-ți mințile câte le mai ai și răspunde la ce te-oi întreba... Pentruce l-ai omorît?

DRAGOMIR *(înnecat de ciudă până la lacrimi).* — Nu! nu l-am omorît eu!... N'ai fost tu aicea? N'ai văzut tu?

ANCA. — Nu pe Ion... pe Ion lasă-l... De altcineva îți vorbesc eu acuma...

DRAGOMIR *(pălind, încet).* — De cine?...

ANCA. — Știu de cine, nu te mai preface... Tu vrei să pleci; tu caută să pleci *(el face trist din cap că da; ea, aspru).* Ei!... nu faci un pas de-aici până nu-i zici pe nume... *(privindu-l cu toată puterea).* Zi-i odată pe nume!

DRAGOMIR *(încet de tot).* — Du...mi...tru!

ANCA *(răsuflând din adânc).* — Ai văzut? Așa! Du-mi-tru *(șade jos; el stă în picioare).* Pentruce l-ai ucis...

DRAGOMIR. — Pentru tine...

ANCA. — Pentru mine...

DRAGOMIR. — Ca să te iau eu...

ANCA. — Cum l-ai ucis? spune *(își pune coatele pe masă și barbia în palme și ascultă nemișcată; el stă drept, se încheie cu îngrijire la mintean și povestește simplu).*

DRAGOMIR. — Mă tot goneai... Odată, când ai ieșit dela biserică la Vinerea-Mare, seara — ți-aduci aminte? — m'am dat pe lângă tine și ți-am zis încet: „Anco! dece n'ai vrut să mă

www.dacoromanica.ro

iei pe mine? Eu tot te iubesc... Lasă-l pe Dumitru și vino!..." Ți-aduci aminte?

ANCA. — Da, mi-aduc.

DRAGOMIR. — Tu mi-ai răspuns: „Am bărbat, lasă-mă 'n pace!..."

ANCA. — Și tu?

DRAGOMIR. — Eu am plecat acasă, n'am dormit toată noaptea și dimineața... m'am hotărît.

ANCA. — Cum ai făcut?

DRAGOMIR. — Știam când se 'ntoarce dela deal pin pădure... și l-am așteptat... Venea șuierând... Ne-am întâlnit, ne-am dat în vorbă... i-am arătat o plută înaltă; el a ridicat ochii în sus... Am tras cuțitul, și până s'aplece iar ochii... *(se oprește, stingându-i-se glasul).*

ANCA *(își acoperă fața — un moment — apoi și-o descoperă și-l privește așteptând).* — Ei?... înainte.

DRAGOMIR. — Ce să-ți mai spui?

ANCA. — El ce-a făcut?

DRAGOMIR. — A țipat și'a căzut în genunchi... a dat să scoată cuțitul... da m'am repezit și l-am lovit peste mână și la beregată... când m'am aplecat la el, m'a mușcat de mână.

ANCA. — Dela el era mușcătura! *(îi face semn să urmeze).*

DRAGOMIR. — Pe urmă, l-am întors cu fața în jos, am mers la fântână de m'am spălat și m'am dus acasă să mă culc, că nu mai puteam, cădeam d'a 'n-picioarele de ostenit... Ion l-a găsit acolo... Pe urmă... știi...

ANCA *(sculându-se).* — Știu... La un an ai venit și mi-ai zis: „Anco, nu-ți mai trăiește bărbatul, mă iei?" Vorba ta și glasul cum mi-ai spus-o, mi-au dat un junghi pin inimă; nici nu te luam altfel, că mi-erai urît; de-aia te-am luat ca să te aduc în sfârșit aici. Dela început te-am bănuit. Tot ce-ai făcut pe urmă, întâi grija de sufletul răposatului, apoi spaimele și turba ta când îți pomeneam de el, vorbele tale fără șir tot de omoritori și de termenele până când încape pedeapsa și visurile tale cu capetele de morți care te mușcau, și câte altele, puneau mai mult temei bănuielii mele. Mai întâi, mă hotărîsem să te curăț — ba era să bag și alt suflet în păcat! — pe urmă am stat să mă gândesc mai bine. Adineaori credeam că o să te sugrume nebunul; era să las să te socotești cu el, dar aveam și eu cu tine o răfuială mai

www.dacoromanica.ro

mare: nu te puteam lăsa să treci dincolo aşa, nejudecat aicea *(pauză)*. Te-am judecat, te-ai mărturisit, trebue să-ţi daur acuma pedeapsa ce ţi se cade c'ai răpus pe omul ce mi-era drag ca lumina ochilor, tu, care mi-ai fost urît totdeauna... *(sue şi-l lasă în urmă)*.

DRAGOMIR. — Eu te-am iubit... şi...

ANCA. — Şi?...

DRAGOMIR. — Şi... da acu e degeaba... Eu trebue sa plec în lume; tu... poate să iei pe Gheorghe... *(înnecat şi foarte încet)* dar să ştii că tot te iubesc...

ANCA. — Da? *(râde)*. Aşteaptă să vezi tu acuma cum o să-ţi plătesc eu ţie dragostea *(pauză)*.

DRAGOMIR. — Anco, eu plec... să mă ierţi!

ANCA. — Să te iert! D'aia te-am răbdat eu lângă mine, d'aia am umblat eu atâta vreme să te aduc aici, ca să te iert? *(râde. Se aud paşi şi glasuri afară)*.

DRAGOMIR. — Taci!... Anco, vine cineva...

ANCA. — Da, vine Gheorghe cu oameni... vin să te ridice că ai omorît pe Ion.

DRAGOMIR. — Pe Ion! *(izbucnind)*. Tu m'ai vândut... cu Gheorghe...

ANCA. — D'apoi cine?

DRAGOMIR *(îngrozit, căutând în toate părţile)*. — Femeie! vreau să scap... Nu vreau să pue mâna pe mine!... Mi-e frică!... vreau să scap!

ANCA. — Nu se mai poate! *(se aude glasul lui Gheorghe)*.

GHEORGHE *(de-afară)*. — Haide toţi!

DRAGOMIR *(răcnind)*. — A! *(ţinteşte pe Anca şi se precipită la ea s'o strângă de gât)*.

ANCA *(ţipând şi fugind spre uşă)*. — Săriţi, fiara! *(uşa se deschide; Gheorghe şi alţi oameni năvălesc înăuntru)* mă omoară şi pe mine!

SCENA IX

DRAGOMIR, ANCA, GHEORGHE, mai mulţi oameni.

DRAGOMIR *(coboară aiurit şi se înţepeneşte în faţa; Gheorghe şi alţi doi oameni coboară la el şi-l apucă de amândouă braţele; el se uită la ei pierdut şi tremurând)*. — Merg... merg eu... să nu ma bateţi, merg! *(rugător, catre Gheorghe)*. Nu mă strânge aşa tare de-acolo... Ţi-am spus că mă doare!

www.dacoromanica.ro

ANCA. — Oameni buni... a tras aseară la noi în gazdă un biet drumeț; nu știu de unde venea nici unde se ducea... L-a ucis bărbatu-meu! In odaie și colea, uitați-vă, e lac de sânge!... Căutați în puțul ăl părăsit de lângă grădină... Avea nenorocitul de el un chimir la picior... acu e la Dragomir în buzunar. *(Dragomir pune mașinal mâna, scoate chimirul și-l dă râzând prosteşte unuia din oameni).*

UN OM *(cu o frânghie în mână).* — De ce omorîși creștinul, ma? *(îl leagă).*

ALT OM. — Luați-l!... la primărie...

ANCA. — Oameni buni... eu v'am descoperit fapta; dar omul ăsta e bărbatul meu... O să mi-l luați de tot... rămâi singură. trebue să mă lăsați să-i spui și eu o vorbă... *(Oamenii se dau cu respect în lături; ea s'apropie de Dragomir, care stă nemișcat, și răspicat îi șoptește).* Dragomire, uită-te la mine: *(el o privește)* pentru faptă răsplată și năpastă pentru năpastă!

CORTINA

www.dacoromanica.ro

I APRILIE

MONOLOG

UN TÂNĂR (aer și maniere de mic impiegat, costum cam sărăcuț, dar curățel; jiletca foarte deschisă, lasă să se vază pieptul cămășii de culoare; mănuși; țilindru; floare 'n piept; baston subțire)

Eu mărturisesc drept, cum am spus și la juraţi, eu, domnule președinte, i-am zis lui Mitică: nu-mi plac glumele de astea! Adică nu că mi-era frică dece s'a 'ntâmplat... nici nu mă gândeam! dar vorba e, nu-mi plac mie astea; că eu îl știam cine e Mișu, laș! și n'are curaj: mi-era frică să nu pățim cu el cum mai pățișem odată, când s'a 'ntâmplat la Hierăstrăul-vechi bătaia cu mizerabilii ăilalți, care ne-a atacat, și Mișu, de frică, a fugit și s'a ascuns undeva... După ce s'a isprăvit bătaia — că *(sever)* i-am pus pe goană pe mizerabilii, care se lăuda că o să ne facă ei că sunt dela parchetul general; dar... am lucrat... teribil *(învârtește bastonul repede)* — îl am căutat pe Mișu pîn toată grădina, și după ce l-am găsit, nu vrea să iasă d'acolo cu niciun preț, țipa că vrem să-l omorîm... Am ridicat ușa din țâțâni... Când l-am scos afară, era galben ca lămâia și-i clănțănea dinții... Pe urmă s'a bolnăvit de gălbinare — i-a trecut cu cârmâz și cu acrituri da numai cu acrituri, — dulce n'avea voie! De atunci i-a rămas numele — *(cu satisfacție)* eu i l-am pus — Mișu Poltronu!

De-aia, eu îi spusesem lui Mitică să lase 'n pace, da, fiindcă ăilalți a vrut, zic și eu: Haide! Ce-o să se întâmple? Întâi Aprilie — o să râdem de Poltronu, și pe urmă, ce?

www.dacoromanica.ro

Da, al dracului Mitică!... Săracul!... Să vezi.

Noi mergem la berărie pe bulevard devale. In seara aia Mitică venise cu Cleopatra, amanta lui — este la mașinele de cusut... A dracului și ea!... Săraca!... Să vezi.

Tocmai după douăspce târziu, a venit și Mișu, și Mitică l-a recomandat Cleopatrii, că pe noi ne recomandase demult. Pe urmă, râzi! și conversație, și râzi! *(face mare haz)*. Am stat noi așa, să fi fost până pe la două și jumătate trecute... Mișu era amorezat de nevasta unui cârciumar din dosul Cișmegiului, dela care cumpăra țigări de damă — umbla gătit, cu guler nou, cu țilindru, cu un baston de păr noduros și cu mănuși — și dăduse și cu parfum. Mișu zice:

— „*Bonsoir*, eu mă duc.

— Mai stăi...

— Nu se poate; mâine am treabă de dimineață la canțilerie".

Și a plecat.

După ce a plecat Mișu, Cleopatra a început să râză; hihihi! *(râde ca Cleopatra)* zice Mitică:

„Știți voi unde s'a dus Poltronu?

— Unde?

— In Cișmegiu, pe movilă: să fluiere.

— Ei așa!"

Și pe urmă ne-a spus Mitică toată intriga: Mișu primise dela nevasta mitocanului o scrisoare — imitația Cleopatriei — că mitocanul pleacă la Țurloaia după pește pe la trei despre ziuă, și că el, adică Mișu, s'o aștepte negreșit în Cișmegiu pe movilă, și să fluiere pe „Margareta" *(fluieră entrata marșului „Margareta")*, ca să fie ea la sigur că el este — că ea știe că o curtează de atâta vreme, când cumpără țigări de damă, și are să-i spue multe; da să vie negreșit.

Asta era intriga lui domnul Mitică, de râdea mereu și-și făcea semne cu Cleopatra — asta era: ea să meargă pe la trei și jumătate pe movilă, și el, adică Mitică, să se facă mitocanul, să-i ceară cont lui Mișu, și noi să ieșim toți să ne batem joc de întâi Aprilie de Poltronu!

www.dacoromanica.ro

Am chemat ţal! am plătit... Cleopatra s'a îmbracat cu mantaua impermeabilă de mătase crem cu glugă — foarte frumoasă manta!... şi Cleopatra nu-i urîtă... cu gluga... e brunetă — şi numai treizeci şi cinci de franci — chilipir! da era de ocazie: i-a făcut hatâr negustorul — o cunoaşte — dela maşini.

Când am ieşit dela berărie, bătea patru fără un sfert la Eforie... Am intrat în Cişmegiu. Ploua mărunţel; era pustiu în grădină şi întuneric... Am tras cu urechea — n'am auzit nimic. Am mers drept pîn aleea mare şi ne-am făcut planul: Mitică şi Cleopatra să pornească din dosul bufetului, şi noi să ne ascundem la pândă sub movilă la grotă.

Tragem iar cu urechea — nimic.

„Să ştii, zic eu, că i-a fost frică Poltronului să vie: nu vine el noaptea pîn Cişmegiul pustiu".

Mitică zice: „Atunci n'am făcut nimic!" Da Cleopatra: „Aşi! nu se poate!... A venit!"

Şi până să n'apuce să zică, auzim: *(fluieră partea întâi a marşului „Margareta", fals şi tremurat).*

„Ai auzit? zice Cleopatra. Haide!"

Ne lasă pe noi şi pleacă uşor spre movilă, noi în partea ailantă, şi Mitică după ea la distanţă — acum auziam bine: *(continuă fluierul mai hotărît).*

Cleopatra se sue 'ncetinel pe potecă şi noi ne pitulăm după bolovanii de jos...

...Am auzit fluierul *(continuă fluierul şi mai hotărît şi deodată se opreşte brusc)*, încetând şi un „ah! de n'ar veni bărbatumeu!" pe urmă nişte pupături şi şoptituri; da nu puteam înţelege nimic de vâjiala havuzului din lac... Am stat aşa câteva minute şi deodată auzim pe Mitică prefăcut:

„Cu nevasta-mea, mizerabile! te-am mâncat!"

Apoi un răcnet, o pocnitură, o bufneală de trup căzând, toate într'o clipă, şi ţipetele Cleopatrii:

„Săriţi! l-a omorît!... Mitică!... Mitică!..."

De-a-bușile peste bolovani, ne-am jupuit genunchii, am fost la moment sus... Mitică, lungit pe spate, horcăia adânc; Cleopa-

www.dacoromanica.ro

tra, aplecată, lupta să-i ridice capul greu, Mişu sta ţapan în picioare.

Ce fusese asta? *(scoate o batistă chic şi se şterge emoţionat).*

Cleopatra îl luase în braţe pe Mişu; îi făcea declaraţii de amor; Mitică a strigat dela spatele lui Mişu; Mişu s'a desprins de Cleopatra, s'a întors în loc şi, când a dat Mitică să pornească spre el, a ridicat bastonul de vârf cu măciulia noduroasă 'n sus, şi l-a plesnit pe Mitică drept în frunte cu sete... Auzi putere la Poltronul!... *(îşi face cruce)* de frică!...

Am alergat în toate părţile: niciun sergent în grădină... Am dat fuga 'n bulevard, am găsit o birjă pe urmă şi un sergent — nu vrea la început să vie dobitocul, zicea că e păcăleală de întâi Aprilie, par'că nouă de păcăleală ne ardea!

L-am ridicat pe Mitică încetinel... Nu mai horcăia aşa tare... Incepuse să se lumineze bine şi ploua mereu... Mantaua Cleopatrii era plină de sânge... Obrazul lui Mitică, negru ca postavul şi umflat... I-am lăsat la Colţea pe amândoi şi noi am mers la poliţie.

El a murit pe seară — aşa a spus doctorul ; *(zâmbind sceptic)* eu zic că era mort chiar când am ajuns la spital: când l-am luat sa-l cobodîm din birjă, a mai horcăit odată tare şi pe urmă s'a plecat scurt cu bărbia 'n piept, parcă i-a trosnit junghetura... *(face mişcarea).* Atunci, când s'a aplecat, i-am văzut creierii amestecaţi cu păr şi sânge cu spumă *(grimasă).*

Ce-am păţit...

A doua zi ne-a dus dela poliţie să ne confrunte cu mortul... Venise şi măsa lui Mitică — o mahalagioaică... ce gură! făcea un scandal! par'că era nebună, se muşca de mâini, se trăgea de păr... Ne-a ocărît, ne-a blestemat... ba pe Cleopatra a şi scuipat-o *(bocindu-se ca bătrâna).*

„Mitică! frumosul maichii! Mitică!" *(schimbând tonul şi mutra şi dând din umeri).* Ei, asta mi-e necaz mie... Mitică si frumos ! poftim !

www.dacoromanica.ro

După aia, ţine-te tămbălău trei luni de zile pe la Văcăreşti, pe la instrucţie, pe la juraţi... Pe Mişu l-a achitat... Dar ce ne-a făcut la toţi procurorul! Pe urmă *(foarte mâhnit)*, ne-a dat afară dela minister cu raport motivat — că suntem scandalagii.

Halal de întâi Aprilie!... Eu îi spusesem lui Mitică... *(pleacă fluierând cu brio „Margareto, îngeraş iubit")*.

---

www.dacoromanica.ro

Nuvele

www.dacoromanica.ro

P Ă C A T

I

Un băietan voinic — barba deabia-i mijește, și sub căciula de oaie părul creț și des... și niște ochi blânzi — și mintos tânăr. Când a plecat de-acasă să meargă la București p'atâția ani în școli, mama lui — detreabă femeie! — l-a sărutat de-atâtea ori, i-a potrivit părul, i-a netezit căciula și iar l-a sărutat, și i-a zis:

„Niță, mamă, te duci frumos și sănătos: să-ți ajute dumnezeu și maica domnului să-mi vii înapoi tot așa!"

Și cât era de cuminte batrânica, nu s'a mai putut stăpâni... a biruit-o plânsul. De multe ori a dat el să plece; și ea l-a ținut să-l mai mângâie încă. Lui îi ardea să se ducă, și măcar că-i era dragă mama, parcă avea acum necaz pe ea că-i prea întârziază plecarea. A plâns și el, ce-i drept, de plânsul ei, dar pe când ochii-i erau triști, închipuirea sbura cu bucurie pe drumul ce i se deschidea lung și necunoscut înainte.

Trei ani de-o neclintită monotonie... Aceleași ceasuri... aceiași pași... trei ani întregi! Al patrulea, deși se anunțase dela început a urma aceeași neabătută cale, păstra pentru mai târziu o noutate, o ciudată surprindere.

Alături cu seminarul, o casă veche boierească... Dela ferestrele și de pe pridvorul din spatele ei se vedea peste zid în curtea de recreație a școlii. Odată, într'o zi de sărbătoare, Niță se plimba singur pîn curte, cu o carte în mână: rămăsese în școală să se prepare de examenele apropiate. Era o dogmă încălcită: el ocolea curtea repetind pe de rost cu cartea 'nchisă 'n mână. Anevoie se putea ține minte așa fraze torturate... Deschise iar cartea...

Trecând prin dreptul zidului, seminaristul tresări; un ghemotoc de hârtie îl lovi pe mână și, alunecând peste cartea deschisă, sări cât colo înaintea lui. Niță se opri pe loc... Neapărat,

www.dacoromanica.ro

iar o glumă a vreunui camarad... un miez de pâine muiat în cerneală... sau cine ştie ce.

Se uită împrejur... în curtea şcolii nimeni... Lovitura venise dinspre casele de-alături. Ridică ochii 'n sus şi văzu la cea mai apropiată fereastră vecină, care era deschisă, perdelele mişcându-se ca şi cum ar fi fost cineva ascuns îndărăt... Ce-o fi?

Să vedem... Seminaristul s'aplecă şi luă ghemotocul: era ceva înfăşurat înăuntru... Voi să-l desfacă... O înţepătură... Un ac cu gămălie. Ce păcăleală proastă! Supărat, trânti ghemotocul şi începu să şteargă degetul împuns, în vârful căruia, după fiece storsătură, creştea repede la loc o mărgea roşie.

Ghemotocul izbit cu necaz de pământ se desfăcu... Intre cutele lui o floare!... Cu mirare şi cu mai multă luare aminte ca'ntâia oară, el ridică binişor hârtia... In adevăr, era o garoafă — ca sângele ce-i curgea din deget — ruptă de curând...

Desfăcu atunci mai bine... Ceva scris...

Trupul tânăr se simţi furnicat din creştet până 'n tălpi de un fior fierbinte... Căldura toată i se urcă la frunte... Ascunse în sân hârtia şi floarea, cercetă de jur împrejur cu ochii, să nu fi văzut cineva din şcoală cele petrecute, şi fugi înăuntru, fără a mai cuteza să ridice ochii la fereastra unde se mişcau perdelele.

Bolnav... Friguri şi bătaie de inimă, încât nu se putea ţine pe picioare. Părintele-directorul s'a convins că e rău băiatului şi l-a trimis să se odihnească. Niţă s'a suit în dormitor, s'a aruncat în pat, a scos din sân floarea şi biletul şi-a citit încă odată, iar, şi mereu:

„Eşti frumos... Dacă ai vrea, te-aş iubi mult..."

...Dacă ar vrea!...

Cine să fie? El nu e copil, e flăcău de douăzeci şi trei de ani... Cine?... O femeie!

Bolnavul sare din pat, iese din dormitor şi fără să mai anunţe pe cineva, după cum cere regulamentul, iese pe poartă. Pe dinaintea caselor vecine, el îşi potoleşte pasul şi trece peste drum ca să poată apuca toată faţada dintr'o singură căutătură. Ferestrele dela pod sunt toate închise şi perdelele lăsate.

El ştie că e frumos... Mama i-a spus-o adesea, poate mai adesea fetele din sat, dar desigur,, mai mult decât toate sora lui Cuţiteiu, Sultana, care nu i-a spus-o niciodată. Cu dragoste amestecată şi cu puţină mândrie zâmbeşte el când îi vine acum în minte mama lui.

www.dacoromanica.ro

S'a înserat bine și seminaristul tot se plimbă de colo până colo pe dinaintea casei unde se află acea femeie care l-ar iubi mult „dacă ar vrea el"... Clopotul pentru cină sună la școală. Asta-l deșteaptă; el grăbește și intră.

Sunt toți la masă; lui nu-i e foame... Merge și se culcă, așezând sub pernă biletul și garoafa, după ce iarăși privește îndelung icoana acelor vorbe pe care de-acu nu le mai poate uita vreodată.

Sgomotul celorlalți băieți venind în dormitor îl supără foarte. La intrarea lor, el vâră iute mâna sub căpătâi, apucă bogăția ascunsă și stă nemișcat... Unii îl întreabă câte ceva.. nu înțelege bine ce... el nu suflă, prefăcându-se adormit.

Aproape de miezul nopții... Dorm, în sfârșit, toți. Niță se scoală încetinel și cu cea mai mare precauție iese; găsește ușa sălii ne nipăite și coboară în curte... La fereastră, lumină... geamurile deschise și perdelele lăsate. El rămâne cu ochii pironiți acolo, rătăcind în altă lume, pe care o visase parcă adesea, dar nu spera s'o vază vreodată.

Flăcăul își umflă pieptul, întinzându-și brațele amorțite de friguri până-i trosnesc încheieturile, când perdelele se dau într'o parte și o femeie pune mâna pe geamuri să le închiză. Seminaristul înghiață; vrea să strige; dar nu poate, și până să treacă efectul loviturii, fereastra e închisă, perdelele lăsate la loc și lumina stinsă.

Se apropie de ziuă, când tânărul se hotărăște să se 'ntoarcă'n dormitor... Se trântește pe brânci în pat, își reazimă inima, în care simte o strânsoare nedefinită, pe mâna dreaptă, și pe cea stângă fruntea caldă — adoarme și doarme dus până la clopotul de gustare.

Trei nopți de pândă... patru... cinci... și tot atâtea zile mai grele ca nopțile: ceasuri de cursuri și de meditații... sgomotul camarazilor, neputința de a sta singur cu închipuirea lui... și frigurile... și ferestrele tot închise... și perdelele veșnic lăsate.

Doctorul, un om de spirit, când părintele-directorul i-a prezentat pe Niță, l-a mângâiat pe tânăr, apucându-l în glumă de tuleele din barbă și-a zis:

„N'are nimic, părinte;... să se plimbe mai des... și-i trece".

Duminica!... In sfârșit!

www.dacoromanica.ro

Niță a fost îndemnat de camarazi și de părintele-directorul să iasa la plimbare; el a preferit să stea la școală ca să se poata ajunge cu lecțiile, rămase 'n urmă din pricina frigurilor... Firește că superiorul a fost încântat de atâta sârguință.

Dejunul s'a isprăvit... Acum școala este iar deșartă. Silitorul seminarist trece către curtea din fund... Dar dacă ferestrele or fi tot închise?... Nu — și n'apucă să ridice ochii doritori și vede venindu-i prin aer un nou ghem, care'ntr'o clipă îi cade la picioare... Asta nu mai e prins cu un ac — e legat cu o cordeluță roșie.

„Treci la miezul nopții... Te aștept... O să vezi cât te iubesc".

Și nicio mișcare la perdele... nicio arătare!...

Ziua trece încet... e însa, uneori, atâta dulceață și'n chinul așteptării! Dar noaptea! Niciodată n'au adormit seminariștii așa de târziu!... Din norocire, mai pe urmă nicio piedică.

Sare peste poartă fără sgomot și se'ndreaptă sigur către ținta știută. O femeie în umbra gangului!... El se oprește înnecat. Ea îi șoptește: „Vino, te așteaptă!..." Atunci... nu e chiar asta!

El se lasă sa-l ia de mână și să-l duca prin întuneric încetișor... O scară strâmtă... încăperi întunecoase... iar câteva trepte. Voinicul merge machinal), lăsându-se târît ca un copil somnoros de mâna femeii. La fiece pas nesigur, la fiece șovăire, o oprire de un moment, o povățuire discretă, o șoaptă de încurajare și înainte!

Se opresc... Femeia îl lasă de mână... O clipă, părăsit în locul orb și necunoscut, el e'n pierzare — o coloană aplecată cărela i s'ar smulge propteaua de siguranța — aude urechile cum îi țiuesc de tare și simte genunchii părăsindu-l.

Acum femeia lovește surd cu vârful unghiilor pe o ușă — sunt lânga o ușa — care îndată se deschide

E lumină înăuntru — lumină albastră... un albastru molcom și leneș... Femeia care l-a condus pîn întuneric îl împinge binișor în lumina. Coloana, cedând, se apleacă cu toata greutatea trupului puternic de douăzeci și trei de ani, în albastru... și ușa se'nchide pe dinafară.

Vorbe?... Incap vorbe?

Cum o femeie știe alinta — cum degetele ei delicate se înfig în mușchii încordați — și gura ei rece ca ghiața și ochii ei beți — și puful mărunt de pe obrajii aprinși sbârlit de fiori—încovoiala lâncedă a trupului — izbiturile inimii ei de pereții sânului — și

www.dacoromanica.ro

mirosul fără nume ce-i radiază din rădăcinile părului — și cât e de bine să te părăsești în stăpânirea acestor atâtea simțiri ce te 'nvăluesc din toate părțile ca niște vârteje de aburi calzi saturați de esența adormitoare...

Cu vorbe să le spun?... Astea se simt și se gândesc, de spus nu se pot spune... A fost smăcinare [1]) a sufletului dulce și dureroasă, o exaltare a simțirii îngrozitoare și delicioasă.

Multe nopți asemenea și fiecare neasămănate... Libațiuni sub razele lampii albastre; toate nebuniile închipuite și neînchipuite; anecdote picante de care el avea un repertoriu popular așa de bogat; scene de gelozie fără cuvânt și din chiar senin; și jocuri, și mușcături; și lupte atât de inegale, pentru ea ca putere, pentru el ca farmec... ș'apoi, după atâta oboseală, povestirea reciproca a celor întâmplate mai 'nainte de a se cunoaște.

El avea puțin de povestit... Așa era de strâmt satul unde trăise și așa de puțin însemnată viața lui până când „l-a înțepat un ac cu gămalie!..." Șiret țăranul — ținea mult la această cădere de frază; știa el bine că, însoțită de sugerea degetului înțepat și de o privire pe sub sprâncenele posomorîte cu bunătate, are sa fie cu prisos răsplătită.

Ea, însă, avea mai multe de spus, și povestea ei era destul de tristă. — Cinci ani de viață cu un om istovit, apoi nebun și paralitic; în urmă, văduvă, cu un copil bolnav și capiu [2]) — o fetiță — care roade și mănâncă lucrurile din casa și care trebue păzită foarte de aproape să nu dea foc. Interese mari... o avere colosală... consiliu de familie... soacră și cumnați — niște creaturi aspre și brutale, care fac împrejuru-i o poliție desgustatoare.

Și aci, față cu fraza lui de predilecție, venea așa de potrivit: „Inchipue-ți ce sete mi-e de viață! ce dor mi-era de tine".

Căldura strânsă atâta vreme în ființa aceea frumoasă se revărsa acuma 'nafară cu o pornire nebiruită: a fost pentru el scurtă, dar plină, acea vreme fericită.

S'a sfârșit, însă.

El a trebuit să renunțe la ea, când între ei s'a ridicat zidul consiliului de familie. Acesta, firește, nu putea îngădui o așa rătăcire... Plângeri... revoltă — de prisos. O ultimă sforțare din partea desperatului a fost întâmpinată într'un chip decisiv.

---

1) Sfâșiere, sdrobire.
2) Nebun, smintit.

www.dacoromanica.ro

Când seminaristul a îndrăznit să nesocotească recomandațiile imperioase ce-i fuseseră comunicate și să calce pragul pe care altădată pășea la fericirea ce-o socotea un drept câștigat, scump a trebuit să-și plătească pasul imprudent. A fost o maltratare meritată poate, dar oricum, prea sălbatică. Sbirii însărcinați cu corecțiunea cutezătorului au făcut exces de zel; nenorocitul, luat fără veste, a fost strivit de lovituri... capul spart, pieptul pisat cu călcâile. In stare de complectă nesimțire a fost aruncat în poarta școlii, unde l-au găsit a doua zi dimineață, oamenii de serviciu, mai mult mort decât viu.

Toate alergăturile și stăruințele părintelui-directorul ca să facă a se descoperi și pedepsi criminalii cari atentaseră asa de crunt la viața elevului favorit, au trebuit să înceteze. Bătrânul a fost chemat înaintea înaltelor fețe păstorești. Acelea i-au adus aspre mustrări că nu-și vede de datorie, că nu îngrijește destul de serios de moralitatea școlarilor și l-au făcut să înțeleagă că dacă voiește să mai rămână director n'are să se amestece în cele ce se 'ntâmplă afară din poarta seminarului; asta e treaba obrazelor judecătorești; nu a celor bisericești!

Niță a stat mult între viață și moarte; luni întregi au trecut până să se poată întrema. El n'a murit din asta: dar poate că nopțile pe care mama, chemată în grabă, le-a petrecut la căpătâiul nenorocitului, să-i fi scurtat cu mult zilele bietei bătrâne. De atunci el a rămas cu o boală de inimă care i-a cauzat până la moarte multe momente neplăcute.

Dar era întremat... El porni să caute norocul pierdut... Prea târziu... Casele se dărâmau și lucrarea începuse din aripa unde altădată era odaia albastră... Femeia murise. Copilul bolnav era într'un institut de educație în străinătate. Consiliul de familie nu stătea cu mâinile 'n sân.

Mai întâi o resemnare sfântă, apoi puțin câte puțin dacă nu uitarea, cel puțin potolirea dorului sub grămădirea anilor. Zece ani!... Seminaristul este acuma preot — preotul Niță din Dobreni — om așezat și foarte bine văzut de toată obștea.

De dimineață, orașul de reședință al județului e foarte animat — târgul anual. Preotul Niță umblă prin strada mare cum se umblă la târg, de colo până colo, oriîncotro, fără o țintă hotărîtă...

Inaintea cafenelii din centru e strânsă lume multă, care privește la ceva și râde în gura mare... Poate un animal savant, care denunță vârsta și viițiile spectatorilor; ori vre-o paiață... ori

www.dacoromanica.ro

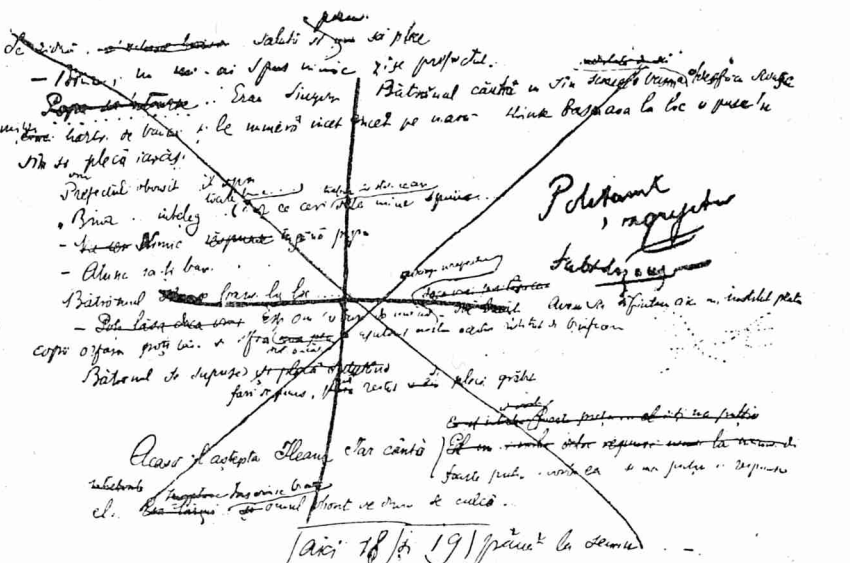

Pagina 22 din prima versiune a nuvelei „Păcat"

www.dacoromanica.ro

altceva... Grămada de lume sporește necontenit... Popa urmează după mulțime. Pe trotoarul cafenelii, pe scaune și'n picioare, stau notabilii orașului — reprezentanții județului în vacanță parlamentară, membrii tribunalului, funcționari dela prefectură, primărie, casierie, ofițeri, de jur împrejur lumea pestriță de toate treptele stă în semicerc. In mijloc se petrece comedia. Popa Niță se vâră și el.

Ce este? Ce face atâta senzație?

Un copil de vreo opt-nouă ani, sdrențăros și murdar, cu picioarele goale, îmbrăcat în haine nepotrivite—un gheroc mare, a cărui talie îi vine la gleșne, în cap cu cilindru turtit -- face caraghiozlâcuri.

Este un mititel măscărici, foarte destrabălat — jigărit, sfrejit și galben, pulpele-i uscate care se văd prin sfâșiitura nădragilor sunt pline de jupuituri. Așa de prăpădit, este totuși foarte îndrăzneț. Fumează o țigară lungă, se strâmbă într'un chip straniu, păcălește și'njură pe boieri chemându-i după porecla știută. Incepe să cânte un cântec rușinos jucând ciamparalele, făcând gesturi și mișcări neiertate... Lumea face un haz nespus... O țarancă bătrână, care e'n rândul întâi al spectatorilor, rușinată de refrenul pe care copilul i-l aruncă ei cu o intenție diabolică, își caută loc să scape de privirile întoarse asupră-i, se'nchină și zice depărtându-se:

„Cine știe ce păcat! Să ferească dumnezeu pe orice copil!"

Mititelul, obosit, s'a oprit; merge să salute foarte comic, cu cilindrul lui enorm, pe boieri, și s'așează pe un scaun picior peste picior, alături cu domnul senator... Altă țigară... Domnul senator îl tratează cu cafea și rom. Alt „amic" îl mai îmbie încă cu un păharel... și încă unul...

Copilul se scoală și'ncepe iar jocul... Acu mișcările și gesturile sunt și mai deșuchiate... Cu'ncetul, însă, membrele pierd siguranța și simetria mișcărilor; cântecul e surd, articularea inegală... Inca o strofă!... Dar gâfâiala îl înnecă... Cântărețul se oprește un moment clătinându-se, moale de mijloc, e galben ca ceara; ochi-i crucesc stinși în fundul capului... O sforțare, excitat de îndemnul unanim al amatorilor!... Oftează adânc, dă să ridice piciorul, se'nvârtește'n loc și trupușorul sdrobit atâta, se prăbușește greu pe marginea trotoarului. — Beat mort!

Se grămădise lume multă... circulația din obor în oraș era întreruptă. Polițaiul chemă pe un vătășel care ridică de acolo pe micul desfrânat, ca să risipească aglomerația.

www.dacoromanica.ro

Popa Niță, cu pumnii încleștați, se sui pe trotoar și apostrofă cu accentul celei mai mari indignări pe cei ce râdeau:

„E păcat domnilor! Gândiți-vă! Creștini!!... Frumos! Mare păcat!"

Se'nțelege că lumea care s'amuzase așa de bine n'a gasit nicidecum la locul ei apostrofa moralistului și i-a plătit-o cu sarcasme groase. Popa nu-și putea găsi liniștea: el bătea nervos cu degetele pe tabla de marmură a mesei, mormăind între dinți feldefel de exclamații de indignare.

Cafegiul, care știa multe, fu gata ca să-i dea toate amănuntele asupra acelui copil. De necrezut, dar adevărat... și popa ascultă încremenit.

E un copil de familie bună. — O văduvă a unui boier nebun. Inamorată cu un băiat dela țară, un seminarist. — Însărcinată. Rușinea lumii. — Merge să nască la moșie. — Moartă din facere. — Copilul e aruncat; crește la o țărancă bătrână care moare ș'aceea și el rămâne pe drumuri.—Aci, în oraș, e pripășit de vreo șase luni; a venit să cerșească și, fiind drăcos de fel, din jucărie 'n jucărie a ajuns în halul ăsta. — O fată bolnavă, fugita dela școală prin străinătăți, ajunsă rău pe acolo; găsită pe urmă de epitropi și 'ntoarsă în București; aci fuge cu un ofițer, dela ofițer pleacă la altul. — Cu băiatul a vrut să-și facă pomană un cismar; l-a luat ucenic; așa! pungașului nu-i ardea de lucru — soi rau! Învățat să ceară, să fumeze și să bea. Meșterul l-a bătut odata părintește;. neprocopsitul a fugit și de atunci trăiește așa spune obrăznicii, măscări, caraghioslâcuri și capătă și el o bucățică de pâine; se'nțolește dela unul ș'altul de pomană, și doarme dumnezeu știe unde-l ajunge oboseala. — Istoria asta, dealtm' i teri, tot orașul o știe; de-aia-l și chiamă „Mitu Boierul".

Popa, cu coatele pe masă, strângându-și tâmplele 'n pumni, rămase, înnecat de sudoare, cu ochii țintiți la o muscă ce umbla narunțel pe tabla de marmura alba; el urmărea insecta pană la marginea mesei. Ce socoteală s'o fi făcut în capul cel mic cât un bob de mac, nu se poate spune; destul că musca stete pe loc, își desmorți labele de dinapoi împleticindu-le una de alta, își netezi frumos mustățile, cu labele de dinainte, apoi deodată se'nălță și pieri. Omul, deșteptat, se ridică de pe scaun și ieși.

Cercetări zadarnice... Nu putea găsi copilul. Toate informațiile vătășeilor de noapte erau greșite; la cazarma pompierilor, nu era... în gangul poștii, nu... sub șopronul primăriei asemenea;

www.dacoromanica.ro

nici aici, nici acolo. Trei, patru ceasuri de goană după o ştire exactă. In piaţă, vătăşelul ştie sigur că Mitu Boierul a intrat adineaori cu mai mulţi ofiţeri şi funcţionari la cafeneaua din colţ, unde „cântă fetele teatru".

A făcut o nepomenită senzaţie popa intrând cu figura lui sperioasă în localul muzelor profane.

„Uite şi părintele!" a strigat procurorul, cu tonul de satisfacţie cu care se 'ntâmplnă de regulă un musafir întârziat. Iar una dintre cântăreţe, care şedea pe genunchii casierului la aceeaşi masă cu tânărul magistrat, a adăugat:

„Blagosloveşte, taică părinte!"

Atunci s'a pornit un hohot, aplauze, tropăituri, şuiere, răcnete: „Bravo, popa! Bis, popa!" Infernal, o menajerie care arde...

Succesul colosal şi spontaneu n'a afectat câtuşi de puţin pe omul nostru; sgomotul din fundul acestui suflet covârşea furtuna veselă de-afară. Popa a 'naintat hotărît până în mijlocul sălii, a căutat cu ochii în toate părţile şi a plecat grăbit de sub ploaia de râsete, de glume răutăcioase şi de huiduieli...

Nu e nici aici... Dar nu se poate să se întoarcă la gazdă singur... Peste puţin... Inainte!... Incă un vătăşel; poate la sfântul Ion în curtea bisericii; doarme băiatul uneori şi acolo, când e vremea bună...

...Era, în adevăr, acolo...

La spatele altarului, unde un felinar din răspântie aruncă razele-i afumate, se odihnea mototolit, cu capul pe un mormânt fără nume nici îngrădeală, un om mic... Tocmai acum luă seama preotul cât umblet făcuse şi se aşeză binişor jos, să-şi potolească mişcările inimii. El întinse cu sfială mâna spre capul băiatului, atunci simţi distinct la arătătorul drept o înţepătură de ac... Da — era aci lângă el, pe pământul gol, rodul nopţilor petrecute în lumina albastră. Copil în război cu lumea aşa de timpuriu, el parcă intradins poposise lângă altar, doar o putea intra pe furiş sub ochiul lui dumnezeu, care de când îl împinsese la viaţă, nu se 'ndura să-i arunce odată măcar o căutătură.

„Doamne! şopti popa plin de obidă; uită-te la el, doamne, uită-te şi la el!"

Şi apucând bine în braţe mototolul adormit, se sculă puternic în picioare şi porni. Băiatul, deşteptat de sguduială, mormăi

www.dacoromanica.ro

somnoros o înjurătură și adormi iarăși în brațele care-l strângeau cu atâta patimă.

Pe stradele întunecate ale orașului, omul care-și ducea comoara avu norocul să nu dea de nicio piedică; era ceasul când și felinarele pot fi stinse, când și vătășeii trebuesc să doarmă. Ajunse la gazdă, deșteptă vizitiul și pe hangiu, plăti și plecă. A doua zi, înainte de nămiez, erau în Dobreni acasă.

Preoteasa nu putea fi tocmai mulțumită de ce-i adusese bărbatul dela târg. Nu-i puțină greutate să aduci la o stare cuviincioasă un așa gunoi de copil. Tot trupul îi era numai jupueli și bube din pricina scărpinăturilor și necurățeniei. Câte lăuturi, câte leșii și alifii au trebuit pentru ca să ridice treptat de pe ființa părăsită coaja în care se înveliseră atâția ani de mizerie!

Copilul s'a lăsat bucuros să facă cu el ce-au vrut. Mai greu de tămăduit decât bubele erau apucăturile și năravurile. Până la urmă, însă, și acestea au fost să fie învinse; povețele, blândețea, o vorbă aspră la soroace, devotamentul oamenilor buni care-l luaseră la sânul lor cald, și mai ales o boală îndelungată au gonit dacă nu cu desăvârșire, cel puțin în cea mai mare parte, și pornirile și deprinderile rele. Nu e peste putință grădinarului priceput și răbdător să îndrepteze un copăcel fraged pornit să crească strâmb.

Când, scapat cu totul de verminâ, l-au îmbrăcat într'o duminică în haine nouă — mintean cu șireturi de fir, iițărași albi cu șnur negru de mătase și pălărie cu panglicuță tricoloră și i-a zis părintele „Să le porți sănătos, Mitule; să crești mare, cuminte și noroc!" copilul a pus mâinile în buzunar, s'a privit serios și 'ndelungat în oglindă și s'a pornit pe un râs... și râzi! De râsul lui a 'nceput sa râză și femeia și bărbatul. Dar când s'a întors copilul cu fața la ei li s'au întâlnit privirile, părintele l-a luat în brațe, l-a sărutat de multe ori și s'a pornit pe un plâns... și plângi!... ș'a 'nceput și copilul și femeia.

S'au dus pe urmă la biserică. Mitu în hainele nouă a făcut senzație... Mai ales femeile, care mai de care l-au alintat, că era și un copil curățel.

Atâta numai rău de tot: Mitu era bolnav — tusă seacă, dureri la lingurea, nu mânca nimic și câtu-i ziua-l trăgea la somn.. Friguri... Deochi?... Lingoare?...

Era boala câinească .. zăcea pe prispă la soare, d'abia se mai târa.... Doftorii, descântece, degeaba: se gunoia, se istovea va-

www.dacoromanica.ro

zând cu ochii! Scurtă căuta sa fie bucuria și cu cât omul o vedea scurtându-se, cu atât îi creștea fioroasa închipuire ca azi mâine o să se sfârșească fericirea găsită pe neașteptate... Iacă acum se stingea de tot lumina ce-i răsărise în cale fără veste... vopaița era pe isprăvite.

Preotul aținise, despre ziuă, îmbrăcat... Femeia era tot deșteaptă lângă bolnav, care dormea de o zi și mai bine. Ea puse mâna pe obrazul copilului — rece; aplecă urechea la gura lui deschisă — nimic!

— Scoal' părinte! țipă ea îngrozită. Nu mai suflă!

Omul sări în picioare, luă băiatul în brațe și fugi în curte strigând:

— Săriți, oameni buni! săriți!

Se arăta peste culmea dealului soarele... O mulțime de bărbați și mai ales de femei se strânse. Preotul pusese copilul țeapan pe prispă și-l bocea în genunchi... O femeie ținea lumânarea.

Dar nu-i mort încă... Un descântec cu apă ne'ncepută... Copilul pare că mișcă... Îl ridică de mijloc încetinel... El deschide lin ochii, răsuflă și zice cu glas stins:

— Mi-e foame!

Bun doftor aerul Dobrenilor! Acea ființă curățită pe dinafară trebuia și pe dinăuntru primenită; asta era treaba lui și a luat-o foarte binevoitor asupră-și. A fost dureroasă și cruda operația; dar era neapărată și din norocire a izbutit.

Băiatul scăpat cu desăvârșire, sânge proaspăt începu să-i rumenească obrajii, așa de veștezi mai înainte și să umple ochii lui posomoriți și 'ntunecați până aci, de lumină și veselie. Fusese o luptă extremă, înfricoșată; viața pășea acum 'nainte strălucitoare și mândră de așa biruință.

Pe când preoteasa Sultana atârna în biserica din Dobreni o icoană frumoasă dăruită maicii domnului pentrucă-i dăruise ce a fost rugat-o ea, în orășelul de reședință era, oarecum mișcare la cafeneaua din centru: se aflase de urma lui Mitu Boieru.

Dispariția lui nu putuse trece neluată'n seama, era o pagubă reală pentru atâția amatori de giumbușuri. Nu se știa ce sa fie; fugise?... Murise?... — In sfârșit, se aflase adevărul. O notiță publicată în gazeta locală arăta că, în vremea bâlciului, un popă de țară, care umblase noaptea beat pe la Café-Chantant, întrebase din vătășel în vătășel despre băiat... Popa, desigur, îl luase.

www.dacoromanica.ro

Procurorul luă afacerea în mână şi, „cu o inteligenţă şi un zel care-i fac adevărată onoare", a descoperit că „victima raptului [1])" se află la Popa Niţă din Dobrenii-de-plai. Atunci tânărul magistrat, însoţit de forţa publică, a plecat la cuvenita cercetare locală.

Revoltat că vrea să-i ia băiatul, preotul a făcut o elocventă apărare a cauzei sale.

Un copil bântuit de foame; în prada unor porniri ruşinoase şi omorîtoare chiar pentru un om copt; desfrânat prin îndemnul lumii batjocoritoare, nesăţioase de petreceri. Scăpat de aşa vitregă soartă, întors dela o atât de rătăcită cale — dela moarte la viaţă... Dormea pe pământul gol, bolnav şi îmbătat, cu trupul fript din creştet până în tălpi de pecingine murdară, cu inima smintită de ticăloşie... Ce-ar fi făcut copilul ăsta fără adăpost nici milă, când ar fi început zloata şi gerul? — Ar fi murit pe o grămadă de gunoi, ca un câine hârbar, fără stăpân. Şi să zici c'ar fi putut înfrunta atâta vijelie înverşunată! ce-ar fi ajuns?... Spitalul de nebuni... Temniţa... Ocna!

Cuvântul oratorului câştigase aproape pe toţi asistenţii. Se vedea pe chipurile tuturor o impresie binevoitoare. Procurorul a răspuns însă scurt şi răspicat:

— Popo, nu poţi sechestra minorul! minorul trebue restituit cui de drept; legea e cu el, legea protege pe minori!... „Dura lex, sed lex" [2]).

Tonul magistral şi sever, cuvintele înalte şi demne ale procurorului, neapărat că trebuiau să răstoarne impresia ce preotul obţinuse cu elocvenţa-i sentimentală. Şi notarul începu să scrie, sub dictarea omului legii, procesul-verbal.

Era hotărît; îi lua copilul! El nu-l putea lăsa, însă. Dar... îl ia!

Popa clipi aiurit şi văzu înainte sânge... Chiar pentru o faptă sau numai o demonstraţie — însuşi n'ar fi putut-o spune — el se repezi'n odaie şi luă puşca din cui, când cumnatu-său Cuţiteiu, primarul, om văzut şi umblat prin multe, intră după el şi-l apucă de mână... Şi popa înţelese că niciodată în clipe aşa de înalte, inspiraţia nu trebue căutată la un kilometru; ea ne sta sub nas — cine se uită departe, firește, n'o s'o vază... Popa puse

1) Răpirii, furtului.
2) Legea e aspră, dar e lege.

www.dacoromanica.ro

pușca 'n cui, descuie lada, scotoci în fund și lăsă cu multă discreție capacul, așezând la loc veșmînta pe deasupra.

Primarul trecu iarăși unde se scria procesul-verbal. Omul legii dicta:

„Dispunem dar..."

Cuțiteiu întrerupse, cerând foarte respectuos iertăciune magistratului să-i spue ceva... și ieșiră amândoi în tindă.

— Domnule procuror, șopti primarul cu o anume privire, popa este un om foarte detreabă... Nu-l cunoașteți... Poftiți, poftiți!

Și deschizând ușa, introduse foarte politicos pe junele licențiat în odaia unde-l aștepta nerăbdător părintele... Și așa... se făcură toate bune... Procesul-verbal nici nu trebuia schimbat; totul sta în încheiere. Procurorul întrebă pe notar:

— Unde am ajuns?

— „Dispunem dar..." raspunse notarul cu toată gravitatea.

— Nu așa, zise procurorul, „dispunem însă"

Și spre mulțumirea tuturor, reprezentantul ministerului public dictă:

„Dispunem însă — considerând informațiile cele mai amănunțite, care unanim arată pe sfinția-sa părintele Niță din Dobrenii-de-plai ca pe un om cu cele mai frumoase calități; considerând că, pe de altă parte, progresele fizice și morale realizate sub îngrijirea sfinției-sale, de către minorul Mitu, supranumit „Boierul" — dispunem a rămâne sus-menționatul minor în complectă lipsă de ascendenți, sub paza și răspunderea acestui meritos și caritabil preot".

Seara a fost masă mare la popa Niță. Domnul procuror a trebuit sa cedeze rugăciunilor tuturor și să-și amâne plecarea pe a doua zi. El „s'a crezut dator" să facă la prânz cele mai sincere și mai călduroase laude sentimentelor umane ale părintelui „al cărui exemplu nu s'ar putea îndeajuns recomanda". Domnul procuror vorbea mult și frumos — era foarte vesel; diplomatul Cuțiteiu zâmbea cu mult înțeles, făcând preotului cu ochiul, pe când acesta ținea între genunchi pe Mitu și, cu gândul pe altă lume, îi trecea încet cu mâna prin părul balan și moale.

Unei femei ca preoteasa Sultana, așa de bună cu un copil sărman străin, trebuia să-i dea dumnezeu o bucurie — și i-a dat-o; în acelaș an a avut o fetiță... Dar ce bucurie Multă bătae de cap și trudă i-a trebuit ca s'o crească — pentrucă era și un

www.dacoromanica.ro

copil ciudat! De mirare cum dintr'o mamă atât de blajină și supusă să nască așa fire!...

Avea odată un viței: i-l scoseseră din necaz — se prăpădise vaca și rămăsese bietul fără țâță... Cine-l îngrijea? Ileana — să fi fost p'atunci fetică de vreo doisprezece ani. Cine-l hrănea? Cine se rugase cu cerul și cu pământul de mă-sa s'o lase să culce vițelul plăpând cu ea în casă? — Ileana. Era o dragoste ne mai pomenită. Într'o dimineață însă, ea se sculă bufnind: nu vrea să vorbească nici cu mama, nici cu tata; ei, ca părinți, văzând-o iar în toane rele, o ocărîră; ea fugi în grădină. Aici s'apucă să se joace ca deobicei cu Priian ăl mic; îl prinse să-l mângâie și, încleștându-și dinții, îl strânse tare de bot. Ori n'avea nici el chef de joc în dimineața ceea, ori îl supărase prea tare semnul ei de dragoste, animalul se smuci și se depărtă țifnind. Ea îl chemă — el n'ascultă... Merse după el, el nu vru... Se răsti la el — Priian fugi... Și tot așa și iar așa... Încăpățânarea lui creștea potrivit cu stăruințele ei. Nu vrea și pace... Obidită, cu tot sângele 'n obraji, tremurând de ciudă, ea se duse, luă o bucată de mămăligă și o bardă și se întoarse iar... Cum o văzu venind, Priian se 'nfipse în copite și bârligă coada... Ea se apropie binișor-binișor... cu mâna stângă întinsă, cu dreapta ascunsă la spate, spunând prietenului ei, care o necăjise, vorbe mângâietoare... El țintì asupra-i ochii mari și proști, și cu și fără încredere, aruncându-i din fundul nărilor umede duhoare dulce de lapte... Stete nemișcat... Fata înaintă lin mâna... Priian întinse botul fraged, dar, până s'apuce bucățica, Ileana trase una cu sete în stufuł creț din frunte; tăișul se'nfipse adânc în osul încă necopt. Capul drăguț al lui Priian se'nnecă în sânge... Sarmanul se tăvăli și începu să svâcnească grozav din picioare.

Mama o văzu venind întunecată și stropită de sânge pe obraz, pe mâini și piept.

— Ce e ?

— Am tăiat pe Priian în fundul grădinii... Ai să-ți arăt !...

Când ajunseră, Priian se isprăvise de tot.

— Haină-haină ! strigă mama.. Dece ?

— Iac'așa !

A bătut-o rău ; ea a rabdat — nicio vorbă, nicio lacrimă. — Mama, însă, s'a văicărit de mâhnire și de grijă...

Dar când s'a supărat pe tată-său și i-a trântit candela din cui și a umblat fugară trei zile prin pădure, de nu mai știau

www.dacoromanica.ro

unde s'o caute ?... Dar mai târziu — fată mare ! când, dintr'o vorbă de nimica, a înșfăcat în brațe pe Stanca Radii, și nici una nici alta, s'o arunce de sus de pe tăpșan, unde se făcea hora, de râpă?... Au trebuit doi flăcăi să lupte s'o scape pe Stanca... Păcat de așa frumusețe și mândrețe de femeie să fie așa de cruntă și dârză !

Pe biata preoteasa Sultana a chemat-o maica domnului devreme... A plâns-o mult bărbatul pe blânda femeie, pe care o iubise atât pentru sufletul ei cel bun, pentru mila ei de sărmanul cules de pe drumuri.

Vaduvul nemângâiat și-a măritat fata curând după moartea nevestii; nu mai era de trai — trebuia odată căpătuita.

E un om de treabă ginerele; dar e slab de înger... urît și moale de genunchi... vorbește peltic... pricepe greu... Bun om, cumsecade... dar nu e ce-ar fi să fie; mai ales pentru o astfel de femeie, alt bărbat trebuia.

Mitu a crescut mare și voinic... Astăzi el este învățator în Dobreni. Părintele Niță a dorit mult să-l aibă aproape și-a izbutit să-l permute aici de acum șase luni ca să-l poată însura și așeza.

II

Toate acestea trec acum prin mintea părintelui Niță și deaceea bătrânul e foarte mâhnit. Zadarnic luptă să gonească gândurile care-l frământă — cântecul de afară i le încurcă și mai tare; Ileana, fata lui, nevasta lui Matache, șade în curte cu barbia rezemată în mână și cântă.

Ileana cântă frumos, e știut; dar acuma căldura cântecului este deosebit, glasul ei arde. Omul, care învățase atâtea, ascultă mușcându-și buzele; el bănuia... nu, înțelegea bine ce putere a ridicat așa de înalt coardele cântăreții.

O melodie simplă și monotonă — dar câte înțelesuri, câtă pierzare de suflet, câte făgăduieli fără margini și poftă oarbă. Fata cânta tinerețele lui. Cântecul acela îl lua în sus, ca pe niște aripi lungi și puternice și-l ducea îndărăt cu treizeci de ani... Intorcându-se de-acolo 'ncoace către clipa de față, număra el unul după altul exact toate belciugele ce-i făcuseră lanțul vieții.

Cântecul Ileanii durea prea mult: nu mai era de suferit:

www.dacoromanica.ro

trebuia nabuşit. Tatăl ieşi pe prispă şi-o chemă brusc. Ea tacu şi s'apropie.

— Ileano-Ileano! zice popa mustrător şi fulgerând-o cu privirea. E păcat!

— Taică!

— E păcat, adaugă popa şi mai apăsat. Ruşine şi păcat! şi ieşi pripit din ogradă, fără să se uite înapoi.

El merse drept la învăţător... Omul acesta scotea pe Ileana din minţi... da, el!

Aci s'a urmat o scenă foarte neplăcută: amare imputări de nerecunoştinţă de o parte, pe de alta protestări călduroase de nevinovăţie. Tânarul jura că n'au fost decât poate glume umflate de gura rauvoitoare a oamenilor sau mai bine a femeilor din sat, care dacă nu bârfesc, nu trăiesc. Bătrânul ţinea întruna, fara s'asculte, că un bărbat în toată firea nu se cuvine să se rătăcească după o minte slabă de femeie. Şi la urmă, scurt: o voinţă hotarîtă pâna la sânge a împiedica ruşinea şi păcatul... Numaidecât învăţătorul trebuia să ceară permutarea în alt judeţ; preotul avea mijloace să capete aprobarea imediată. Îi dedea o suma însemnată; îi găsea o fată bună să-l însoare... îl iubea ca pe un scump copil al lui... cu mult mai mult decât pe Ileana... Ş'asupra cuvintelor din urmă, bătrânul simţind că-i scade energia, se grabi sa plece făr'a mai răspunde la observaţiile tânărului, care nu se ştia să merite această izgonire.

Preotul porni spre casă; dar deodată se opri... un moment nehotărît... apoi îşi întoarse paşii — nu vrea să vază pe Ileana... sa meargă la Cuţiteiu... Nu că doar avea să-i spue ceva, dar simţea nevoia sa nu fie singur.

Primarul era acasă. Bătrânii prieteni se aşezară pe pălimar... De mâncare n'avea părintele poftă; dar un pahar de vin bun e bun oricând... Cuţiteiu scoase din beci o cană cu spumă... Primarul era foarte vesel şi fiindcă nu-i era somn, ca deobicei, avea poftă de laĭuri.

Intre un om şi altul, este adesea ca dela o stea la alta. Arde colo un soare uriaş şi dincolo altul. Printre învârtitoarea pulbere de lumini, un colos de flăcări d'abia zăreşte pe celălalt ca o scânteie ce clipeşte pierdută în negura fără fund... Ba câţi încă nu se mai zăresc deloc şi unul de altul nici măcar nu bănuesc Adesea, tot aşa se pricep oamenii între ei şi pot înţelege unul altuia sufletul.

www.dacoromanica.ro

Stateau aci față'n față–cei doi bătrâni și buni prieteni, dar era atât de nemăsurată depărtarea dintre ei! Și aceasta reducea pentru Cuțiteiu, la proporții ce nici nu mai merită socotite, spaimele părintelui. La urma urmelor, ce lucru mare și grozav?... E ceva ce se'ntâmplase mai des și mai lesne? Ce?... Se iubesc doi oameni tineri... Ei! ș'apoi?... Lume nu e?

— Eu știam dela 'nceput că o să fie 'ncurcatura, zise Cuțiteiu cu zâmbetul lui obișnuit... Nici că se putea altfel... Intâi numai bănuiam — acu mi-aș pune capul... Stai să vezi... Duminică vreo două săptămâni nu știu ce roboteam pîn grădină... Numa ce să-i vezi: veneau amândoi dinspre gârlă, treceau pe lângă gard încet și vorbeau șoptit... N'am putut auzi mai nimic... Atâta doar mi s'a părut că zicea ea: „Nu te crez" da el zice: „O să vezi!" Am sărit repede din grădină și până s'ajungă ei pe linie, cum umblau domol, și se tot opreau pe loc, le-am ieșit înainte la poartă... Se legăna alături par'că mergea pe o apă... Era să treacă pe lângă mine făr' să mă vază.

„Bună dimineața, fină", zic; zice: „Sărut mâna, nașule". — Da'ncotro?"—„Mergeam și noi la biserică.. Ne-am întâlnit mai colea cu neica Mitu..." — I-am tras cu ochiul, și zic: „Cale buna, fina". — El a tăcut și s'a facut roșu ca ardeiul; da ea, diavoloaica, a 'nceput să râză; zice: „Sărut mâna, năsicule!" și-a plecat amândoi înainte.

M'am uitat lung dupa ei până a intrat în curtea bisericii.. așa mândri!... Ei! ce să mai vorbim degeaba, taică? Dacă așa a facut dumnezeu lumea noastră. Am zis și eu: așa da, așa-mi place și mie!...

...Ș'apoi, adică ce-ar fi — adăugă Cuțiteiu după o scurta tacere — ce-ar fi să-l lase pe pârlitul de Matache și să ia pe Mitu?

— Cât oi trăi eu, asta nu se poate, zise popa.

— Ce se potrivește!... Dece?

— Că nu voi eu!... Și popa înghiți în sec și simțindu-și gâtul uscat, bău două pahare unul după altul... ș'apoi încă unul.

— Ei! asta-i... Or să te'ntrebe ei pe tine!... Și dacă-i vorba, tot mai bine să fii nevastă decât țiitoare... Uite popa cum se miră! parcă întâia oară a văzut d'alde astea... Ce, mă, tu n'ai fost tânăr niciodată! Nu ți s'a 'ntâmplat... Iacă mie, cum mă vezi, mi s'a întâmplat... și încă la mine... a fost ca nelumea...

www.dacoromanica.ro

Acum poci să-ți spui ca la un duhovnic, c'a trecut demult... Eu mă 'ndrăgisem de cumnată-mea...

Popa făcu o mișcare.

— Da, da, nevasta lui frate-meu răposatul... Să murim și eu și ea și mai multe nu... Satul tot știa și frate-meu nimic... Bietul răposatul!... bun om, da prost! Parcă-l împingea dracul să m'ajute el. Țin minte odată, zor-nevoie să mă duc eu la târg cu ea, că el avea treabă la deal... Bucuria noastră! Mă și suisem în căruță cu Smaranda, când iacătă maică-ta... Venise s'o luăm și pe ea cu noi. Ce să faci? Am luat-o... O zi întreagă n'a fost chip s'o rătăcim pân târg.

Taica mă dăscălea de-o parte, maică-ta pe alta... Și unul ș'altul o păzea pe Smaranda... Unde să te apropii? — Ce mi-a dat păcatu'n gând? Să fug cu ea 'n lume... Cine să le fi spus... cum o fi aflat-o și p'asta... nu știu... știu numai atâta că m'a vândut alde taica... să scape de mine și pe mine de păcat.

— Cum?

— Iaca lesne... M'am pomenit într'o dimineață cu larmă mare 'n sat, chiote, țipete de muieri și copii... Ce e? Ce e? Alergau alești cu ceaușii să prindă flăcăii la miliție... N'apucasem să-mi pun minteanul, și numa iacă Smaranda într'un suflet: „Fugi Costandine! după tine umblă... fugi ca te ia!" Odata mi-a scăpărat pân cap: „Tii! asta hoțul de taica mi-a făcut-o", că-mi spusese cu vreo câteva zile mai 'nainte: „Mă, Costandine, tu ai fi bun de dorobanț... ce nu vrei tu să te bagi la miliție?" „Acu zic, tot mă ia ei, încai..." Am apucat-o pe Smaranda ș'am smucit-o înăuntru 'n odaie... Ți-ai găsit!... Nici n'am atins bine clanța, și iacă și taica turbat cu toporul ridicat: „Ticăloșilor, vă trăsnește dumnezeu! vă orlap capul ca la niște câini..."

Aia intraseră în curte... îi dau brânci bătrânului — dumnezeu să-l odihnească! — cât colo, ies pe prispă și pui mâna la brâu pe prăsele: „Mă, zic: ăl dintâi de-o pune mâna pe mine... îi vărs mațele!" ș'o iau la fugă spre pârleaz... Ei după mine. Un ceauș de dorobanți venea înainte mâncând pământul și învârtea peste cap streangul... Parcă-l văz ș'acu, nalt și spătos cât o namilă... „Dă-te!... nu te da!... ține-aici". Când să pui piciorul peste gard, mi-a și aruncat latul de gât și m'a întors înapoi lat pe spate. M'am sbatut cât am putut... da'mi luase apa. Ce să mai lupți cu beregata strânsă 'n streang! M'a legat cot la cot... și m'a dus...

www.dacoromanica.ro

— Ei și ?

— Ei! și m'a dus. Cine era să mă plateasca? Taica?... M'a dus la tact [1]) și de acolo la oraș... Am fugit odată cu gândul să viu să iau pe Smaranda și să m'apuc de hoție. A pus mâna pe mine, m'a bătut și m'a închis... Am sărit într'o noapte peste zid... A prins de veste straja, s'a luat după mine și m'a 'mpușcat în picior... ș'acu am semnul... Mi-a tras o bătaie strașnică... Am stat închis multă vreme până a venit să mă scape — și cu ce cheltuială ! — cine te gândești ?... Bietul neica, frăține-meu !...

M'am întors acasă... Smaranda avea doi copii... fusese bolnavă... se făcuse urită... Când ne-am văzut, ne-a apucat și pe mine și pe ea o rușine...

— Pe urmă ?

— Pe urmă m'am căsătorit ș'am trăit cum mă știi... Bodaproste lui bietu taica : el m'a mântuit de păcat... că după cum eram nebun, îl făceam — îl făceam și era făcut...

Venise popa să caute, chipurile, liniște la cumnatul Cuțiteiu. Nu cu vin, cu otravă-l cinstise. Și deaceea se întorcea părintele într'un târziu cam pe două cărări, căutând o inspirație luminoasă și neputând apuca în mintea-i turburată calea spre o hotărîre. O oboseală nespusă, un fel de desgust mai sdrobitor decât chiar desnădejdea apăsa greu pe amândoi umerii bătrâni.

Care va să zică el cerea o jertfă — știa dealtminteri și el asta tot așa de bine ca și Cuțiteiu — o jertfă care nu se dă de bunăvoie, care trebue luată cu de-a-sila... „Cu de-a-sila..." Și omul grăbi pasul... Ajunse acasă, luă din fundul lăzii și vârî în sân un pachet învelit într'o basma, încălecă și porni... Când răsărea soarele era departe.

Drumul a fost scurt și lung, lung de neastâmpăr, scurt de gânduri... O să se'nvoiască prefectul?... Un învățător nu poate fi luat în armată... Cum să propue? Ce să zică? Cum să înceapă?... Dar daca n'o izbuti?... Dacă nu s'o putea?... Ei! Numai sa vrea prefectul și se poate...

Prefectul era o veche cunoștință — procurorașul de odinioară. Fost deputat, om bogat acuma, cu putere și influență nemăsurată. S'ar putea, dacă ar vrea el... In mâna omului aceluia stătea liniștea călătorului. Acesta și-aducea aminte cât de bun fusese acela cu el... Da, dar acu nu mai era tânărul vesel de

1) Clădire în care își are sediul o autoritate

www.dacoromanica.ro

p'atunci, trebuia să fie un om matur... Lucrul poate că n'o să meargă așa de ușor ca aldată.

Și astfel, bătându-se cu socotelile, călărețul se trezi înainte-ai cu sclipeala turnurilor de tinichea din oraș. Inca o fugă de cal... In sfârșit!

Intră pe aceeași barieră pe unde acu mai bine de douăzeci de ani ieșise ducând în căruță comoara găsită lângă altarul lui sfântul Ion... Călărețul ocoli cu dinadinsul stradele principale și piața, nevoind sa mai vază locurile ce fusese odinioară teatrul talentelor micului bufon.

Prefectul locuia la marginea orașului, într'o casă de jur împrejur cu o gradina mare... La prefect era lume multa... Preotul aștepta în sală. D'abia se așezase cu sfială pe un colț de scaun și auzi deodată în o odaie de-alături un sgomot grozav: ceartă, palme, bușeli, țipete; ușa odaii se deschise smucit, o slujnică urîtă și lălâie, răgind ca o bestie, cu nasul și gura pline de sânge, ieși zăpăcită; după ea, numaidecât, o damă mititica și uscată, cu capul plin de funde de hârtie, fierbând și spumegând, cu un clește de sobă în mână și strigând: „S'o puie la coteț! La coteț" Una după alta pieriră într'o clipa pe altă ușa.

Popa se ridică'n picioare mai mult de frică decât de respect. Până sa-și dea bine seama de ce vazuse, auzi un hohot de ras strașnic ș'apoi alte țipete, de astădată jalnice și sfâșietoare... o femeie se chinuia parcă să-și dea sufletul. Ușa se deschise înapoi, și un ungurean intră purtând în brațe pe dama cu capul înfășurat în hârtii... Membrele-i erau înțepenite, gâtul și mijlocul strâmbe, fața ca varul și din ochii ei mari, deschiși peste măsură, se vedeau numai gogoșile albe... Gemea și scrâșnea din dinți. Slugoiul, ajutat de două femei, o duse în odaia ei. Peste un moment, el ieși ștergându-se pe mâini — îl muscase.

— Ce e? îndrăzni popa aiurit.

— Iacă, niște păcate!

Și fără multă stăruință popa află cât e de rea și de bolnavă stăpâna casei, nevasta prefectului... O scorpie!... Bate slugile până la sânge, le 'nțeapă cu ace, le frige cu fierul de frizat rosit în spirt... și când ostenește, o apucă: râde, plânge, țipă și rămâne ceasuri întregi țeapănă... Trebue frecată cu perii aspre, bătută cu nuiele subțiri și afumată cu niște doftorii tari până să-și vie iar în fire.

Popa își făcu cruce și se așeză la loc s'aștepte. Tocmai târ-

www.dacoromanica.ro

ziu, prefectul ieşi să conducă până la scară pe un boier bătrân. Isprăvind, dete cu ochii de preot, care sta umilit în picioare. Din două vorbe cei doi vechi cunoscuţi se recunoscură. Preotul zise încet:

„Aş vrea, să trăiţi, domnule prefect, să vă spui un foc al meu... între patru ochi... dar între patru ochi".

Fiindcă mai avea doi musafiri, prefectul pofti foarte politicos pe popa, cu toate protestările de rigoare ale acestuia, în salonul de-alături, şi intră în birou să expedieze pe cei doi.

Popa trecu în salon şi se opri un moment la uşă... Demult nu mai intrase în aşa apartament! demult nu-i mai lovise vederile aşa combinaţie de forme şi colori! Era în adevăr minunat. Salonul da în grădină şi reflexul copacilor, trecând prin perdeluţele de raţea, dădea şi mai mult farmec acestui interior şi bogat şi de gust.

Omul făcu un pas, înaintând ca un călător într'o vale plină de încântătoare amintiri, pe care o revedea deodată după o îndelungată pribegire... Uimit, privi de jur împrejur; dar când ajunse cu privirea în colţul unde batea 'n plin lumina verzuie dela trei ferestre mari, călătorul rămase trăsnit... Un strigăt i se'nnecă în piept: ochii lui întâlniseră căutăturile unui portret mare...

Era o arătare din altă lume — mai dulce, mai bună... fericită! Zâmbea cu acelaş zâmbet neuitat, în care se amesteca multă blândeţe cu multă patimă, atâta inteligenţă limpede, cu atâta oarbă pornire... Bătrânul stete mult... mult înaintea ei, şi, voind parcă s'aprinză cu privirea lui ochii nemişcaţi de sus şi să-i facă să clipească odată măcar, măcar odată, clătină din cap şi şopti:

„Ei!... să ştii tu ce e acuma pe sufletul meu!"

— Poftim, părinte, zise prefectul.

Bătrânul tresări:

— Cine e? întrebă el, întinzând mâna spre chipul din perete şi fără să se uite la omul ce-l trezea aşa de brusc din vis.

— Soacră-mea... mama nevesti-mi... O femeie nenorocită: a murit tânără, sărmana!

Bătrânul se întoarse maşinal.

— Ei! ce e? spune-ţi păsul, adăugă prefectul; poftim de şezi.

Popa şezu şi tăcu.

— Ai vreo pricină?... vreo daraveră... spune.

www.dacoromanica.ro

Popa nu zise nimic.

— Suntem singuri, n'ai nicio sfială... Nu ne-aude nimeni... Spune, zise foarte binevoitor, deşi cu oarecare nerăbdare, prefectul. Dacă e posibil — te cunosc ce om eşti — fac tot pentru sfinţia-ta.

Bătrânul alunecă de pe scaun şi căzu mototol pe covorul moale... Poliţaiul care aştepta afară ordine, era din norocire aici, gata la chemarea superiorului, să ajute pe omul bolnav; l-a descheiat la gât, la sân, la brâu... l-a frecat cu oţet la tâmple şi la inimă... Când îşi veni în fire, preotul era întins în birou pe canapea... Se încheie degrabă, îşi ceru iertăciune — era bolnav, bătăi de inimă şi ameţeli — simţise cum îl ia ca p'o apă, cum i se întunecă tot împrejur şi cum adoarme... Se ridică, salută şi porni să plece.

— Bine, nu mi-ai spus nimic, zise prefectul, făcând semn poliţaiului să iasă.

Poliţaiul ieşi foarte mulţumit de serviciul umanitar ce realizase... Popa se căuta mereu în sân, la brâu, prin buzunare, fără să spuie o vorbă... Prefectul, obosit, zise:

— Ei! spune-mi odată...

— Am pierdut-o! răspunse popa naiv, salută şi ieşi grăbit.

Prefectul dete din umeri... Chemă pe poliţai... Poliţaiul lipsea, dar trebuia să se întoarcă la moment; plecase în fuga mare — „uitase raportul de noapte la cantilerie".

Oricât era de tânără Ileana, înţelesese că taică-său citea în sufletul ei tot aşa de bine ca'n cărţile lui dela biserică...

Dacă-i aşa, care va să zică ştie şi el... Ş'apoi?... să ştie! Cine ce treabă are?... Frică?... de cine?... dece?... De Matache?.., tontul?... cârpa?... O să-l lase şi pace bună: trai cu de-a-sila nu se poate. — Cinste?... Vorbe. — Ruşine?... N'are. Da, să ştie tot satul!... I-ar parea rău să nu ştie lumea toată!... Are să spue chiar dânsa... Da, pentrucă nu mai poate ascunde focul ce-o arde; trebue odată să-l dea afară... şi cântecul şi plânsul pe'nfundate nu-i mai ajung pentru asta. Are să iasă pe drum... nu; are să meargă la biserică, când o fi tot vileagul [1]) strâns, o să strige'n gura mare, ca-i plesneşte inima de atâta chin mut, că fără omul

1) Toată lumea, toţi oamenii din sat.

www.dacoromanica.ro

ăsta înnebunește, omoară pe cine i-o ieși înainte și se strânge singură de gât cu ghiarele ca o fiară nebună!

Și cu mâinile înfipte în păr, femeia își legăna ca de durere capul frumos într'o parte și'n alta... De din dosul caselor porni — așa de târziu! — semnalul cunoscut: fiara nebună, dintr'o săritură, fu de gâtul prăzii.

— Ci vino odată! gemu ea. Dece mă chinuești? Ce, vrei să mor? Zi tu că vrei să mor... Pe sufletul mamii din groapă — s'ajung să mă gunoesc la garduri până or fugi și câinii de mine! să-mi pice carnea putredă de pe oase! să mi se macine oasele până la măduvă! jigăniile pământului să mi se'ncuibe în coșul pieptului și'n țeasta capului, zi tu că vrei să mor... acușica, acilea, mor!

Ochii i se 'nchiseră, obrajii și gura îi înghețară, și căzu moale în brațele lui. Când, de suflarea bărbatului, femeia își căpătă iar glasul, se puse să-i spue cât de nedrept se supărase el pe ea, cât de copilărească și fără temei fusese cearta lor și cât suferise ea de lipsa lui.

...Se sbăteau demult unul în brațele altuia, când se auzi portița trântită: sosea părintele călare. Amândoi rămaseră nemișcați. Călătorul descălică, luă șeaua și dete drumul calului să pască... De departe, din fundul grădinii unde erau ei, se văzu fereastra dela odaia bătrânului luminându-se.

— Să știe el că sunt aici, zise Ileana râzând înfundat și strângându-se ca de teamă lângă Mitu, m'ar omorî.

Preotul stinsese lumina și se trânti pe pat să-și adune gândurile și să facă un plan nou, altă socoteală.

Deși obosit de atâta drum călare, de-atâtea s'atâtea, nu putea adormi... încet-încet, însă, p'aci să aţipească. Era tocmai să păşească hotarul fericit dincolo de care gândurile scapă din știrea noastră ca să alerge și să-și țopăe libere danțurile bizare...

...El sări în sus.

...Umblă cineva pîn curte... O ușă se deschide și se 'nchide în casele din față ale fii-si... Vorbă tainică!... Bătrânul ieși repede... Nimic.. S'auzea numai prin răcoarea nopții ronțăiala calului... Fusese o părere bolnavă... Ocoli împrejurul caselor... Iar nimic... Beznă... Nicio mișcare...

Bătu la fereastra Ileanii... încă odată... mai tare... tare de tot... Niciun răspuns...

...Să spargă ușa!... Se duse, luă toporul și se întoarse, dar

www.dacoromanica.ro

când pipăi să găsească clanța, dete cu mâna de verigă; era pusă și'ncuiată cu lacătul... Nimeni!... Cu capul gol, cu pletele-i cenușii desfăcute și lăsate 'n voia vântului, bătrânul ieși pe poartă în goana mare... La școală, încuiat cu lacătul... Indărăt!... Era lumină la Ileana: se desbrăca să se culce... Inapoi... La școală lumină!

El sui dintr'un pas cele trei trepte ale prispei și se uită pe fereastră. Mitu sta la masă cu capul rezemat pe mână... Frumusețea tânărului, privirile lui pierdute cine știe unde, aerul extatic care-i lumina capul încremeniră pe omul de afară; acesta și-acoperi 'ochii să nu ma vază spăimântătoarea icoană. O clipă stete așa, apoi bătu hotărît în ușă, intră desfigurat, se înfipse în prag și izbucni:

— Ce ai tu cu mine? Ce? Om fără suflet, fără lege și fără dumnezeu!... Nu răspunzi... ai?... Te-am strâns de pe drumuri, te-am încălzit la sânul meu și tu vrei necinstea casei mele! tu vrei să mă omori pe mine? Ce rău ți-am făcut eu ție? Cu ce ți-am greșit? Spune, să mă căesc și să mă ierți!... Iartă-mă!... Fie-ți milă de un biet păcătos de bătrân... Mitule, copilul meu!...

Și bătrânul, cu părul despletit, se târa în genunchi și lupta să-i apuce și să-i sărute mâinile cu zorul...

— Părinte! zise tânărul tremurând și căutând să-și scape mâinile. Tu să mă ierți pe mine... Iartă-mă!... Eu nu uit ce-ai fost pentru mine; nu voi să-ți fac niciun rău, nicio rușine. Ea nu mai poate trăi cu bărbatu-său... ea, dacă se desparte, eu... o iau.

— S'o iei tu?

— Da, nu mai poci trăi fără ea...

— Omule, ți-e soră!

— Pentrucă m'ai crescut.

— Nu!... ți-e soră bună!

— Cum?

— Tu ești copilul meu adevărat... Carnea mea!

— Părinte... vrei să mă amăgești...

— Nu, nu te amăgesc... Am greșit... am păcătuit, și dumnezeu a vrut să mă bată și te-a trimis pe tine să mă bați... Trebuia demult să-ți spui taina asta; erai tânăr și eu eram duhovnic... mă puteam eu spovedi unui copil?... Dar atâta dragoste câtă ți-am purtat eu ție... niciodată n'ai înțeles, n'ai bănuit măcar că eu îți sunt tată cu adevărat?... Pentrucă n'ai înțeles, iacă-tă, viu eu, duhovnicul, la tine și mă spovedesc ție și te rog: nu-mi lăsa su-

www.dacoromanica.ro

fletul în frică de moarte!... Dacă simți că nu poți birui păcatul care te târăște, pleacă, fugi departe; aici e iad și pentru tine și pentru ea și pentru mine!... Să știu eu numai unde ești... Lasă... ție o să-ți treacă... o să te'nsori cu o fată frumoasă... o să ai copii.... Lasă tot aici... și vine taică-tău să trăiască lângă tine și să moară fericit, fără buba asta grozavă care-mi roade inima!

Bătrânul se opri pentrucă nu mai putea. Mitu ascultase galben. Fără să răspunză, sărută mâna preotului, care-l strânse ca și odinioară la piept stropindu-și capul cu lacrimi bogate și calde.

— Acu mă duc, taică, zise el: mă duc!

Și se duse.

De două zile... Acu e a treia noapte de când părăsita anină la fereastră semnul știut, ștergarul înnodat, degeaba... Nu vine. Ea geme în chinurile așteptării, nesiguranței, desnădejdii...

Bolnav pântre străini?... Răpus?... Cu altă femeie?...

Să-l caute?... Unde?... Să aștepte? Cât?.. Să moară? Cum?

Unde e?... Unde?

E aici, foarte aproape... Se 'ntoarce din depărtări la locul lui... El a cugetat atâta vreme pe drumuri, și-a ajuns să vază ca nu poate lasa pe nenorocita în necăință fără să-i zică o vorbă, fără să plângă amândoi împreună păcatul săvârșit din neștiință... Dar dacă preotul pentru cuvinte de bigotism ori de eresuri sociale, o fi inventat o poveste de fantezie?... Caldă speranță! Dragostea lui atunci n'ar fi neiertată! Dar dacă ar fi adevărat?... Ei, și? La urma urmei, el strică? Ea? Soarta!... Și de aci o întreagă filosofie păgână, în fața căreia orice convenție e eres, superstiție orice credință.

Așa filosofând a sărit pârleazul și trage cu urechea... Nu poate păși înainte... i-e frică... Un moment voește să se'ntoarcă și să plece... Acu, pentru totdeauna... Pune piciorul pe pârleaz... Dar se socotește mai bine... Coboară iar îndărăt și stă țintuit pe loc... Stă pe loc demult, între două căi, fără să poată intra nici pe una ; trebue târît ca să se urnească... și are să fie târît.

Lumina dela fereastra părintelui s'a stins. Tânărul lasă să mai treacă timp, apoi face un pas într'o parte ca să vază dacă la Ilcana e aprins... Nu e... Se apropie binișor. Câinele începe să latre... Omul îl chiamă șoptit pe nume, animalul se gudură și se potolește... Acum s'aprinde iar lumina la bătrânul. Tânărul se

www.dacoromanica.ro

retrage lângă parleaz... Preotul iese... merge la poartă... se'ntoarce, și Mitu îl vede cum trece prin bătaia luminii dela fereastră și se 'ndreaptă după câine, ca după o călăuză, cercetând fundul grădinii. Ușor, învățătorul trece afară peste gard și se pitulă în dosul crucii mari de sub deal, la răspântie... Câinele sare și el și vine să dea din coadă pe lângă cruce... Preotul se'ntoarce în casă și stinge iar. A început acu o luptă așa de încordată, încât între svâcnelile repezi ale inimii nu mai încape niciun moment pentru căință... Câinele, gonit, ia drumul de ocol; omul sare înapoi în grădină... Ce face femeia? Să fie bărbatul acasă?... Nu e probabil... căruța nu e 'n șopron și'n grajd niciun sgomot... Lumină deodată la fereastra Ileanii... ștergarul înnodat... îl așteaptă... Inima 'n dinți!... și freacă cu mâna pe ușă, foarte discret.

Un țipăt năbușit înăuntru... Ileana suflă'n lumânare și iese. Tremură scuturată din rărunchi de friguri... Ea îl târăște în grădină la locul știut, unde de-atâta vreme așteaptă velința întinsă. Femeia se agață de gâtul lui... El o strânge 'n brațe cu putere și dă să-și apropie buzele de ale ei... dar îl cuprinde un fior de groază ș'o împinge departe.

Acum pornește potopul ei de vorbe — jurăminte, blesteme fără șir, dar pline de înțeles; bănuieli de necredință... teama de sațiu... amenințări de crimă și sinucidere... plânsete și rugăciuni de milostivire. El rătează grav cuvântarea ei monstruoasă... și-i spune tot, tot... Ea rămâne 'ntâi înlemnită... apoi începe să râză înnecat și din ce în ce mai nervos și mai nervos, până când izbucnește cu hohot și lovindu-l brutal peste brațul vânjos pe care i-l apucă și-l strivește sub degete:

— Prostule! A râs de tine!... Ai crezut? Nu-i adevărat! Minte!

Și se năpustește asupra lui și-l îngenunche jos, la pământ...

O sprânceană alburie se ivește pe coama dealului de către răsărit... Pe lângă crucea din răspântie scârțâe roatele căruțelor ce pleacă din vreme să nu le ajungă zăduful pe drum... Mitu tresare din somn.

— Se face ziuă, Ileano! scoală degrab!

Sprânceana albă crește și alte roate venind din deal la vale se aud apropiindu-se... o doină din frunză, cântec de drumeț fără griji... și vorbă... Tânărul ridică femeia de jos ș'o ajută, cum era amețită, să ajungă până la ușa casei...

www.dacoromanica.ro

E grea despărţirea... O să fie chiar peste putinţă!

...Bătrânul a dormit rău: bătăile inimii l-au deşteptat prea de multe ori... Se ridică năbuşit din pat; îi trebue aer; merge să deschidă fereastra, dă perdeluţa într'o parte şi i se năzăreşte că vede în pragul din faţă două umbre albe ce vor par'că să se topească una 'ntr'alta... Se şterge la ochi şi se uită mai bine.. Da!... Ia puşca din cui şi iese 'n prag.

— Cine-i?

O flacără roşcată, un trosnet, la care răspunde împrelung deal după deal! — Mitu a picat fulgerat.

— Ce-ai făcut, nebunule?! răcneşte femeia şi porneşte un pas.

A doua ţeavă! Ileana cade în genunchi... se sbuciumă în zadar să se scoale... Vrea să strige... o gâlgâitură de sânge o podideşte pe gură... Se moaie dela junghietură şi târîndu-se cât colo, se aşează de-a-binele.

Popa aruncă jos puşca, ale cărei guri tot fumegă mirosul necăcios de silitră... Trece gardul, sue în clopotniţă, se atârnă cu amândouă mâinile de funiile de tei şi 'ncepe să le smucească cu o înaltă energie; cele trei clopote mici şi sărace se pornesc deodată să ţipe şi să se vaiete cu o jale nebunească...

Se strânge multă lume.

Popa ia de mână pe Cuţiteiu şi porneşte urmat de obştea satului. El merge cu toţi la locul unde zac cei doi copii nenorociţi... Sprânceana mică alburie, câtă vreme s'au jelit clopotele, s'a făcut trandafirie şi mare.

— Eu i-am împuşcat, zice bătrânul liniştit... întâi pe el şi pe urmă pe ea... Da, eu!

Şi se 'ntoarse să-i privească... Ileana a adormit strângând în braţe genunchii lui frate-său... Popa se apleacă la ea:

— Nu aşa, căţea! zise el zâmbind crud... Nu aşa, că-i păcat!

Şi descleştându-i mâinile calde încă, o dă greoi mai la o parte. A sburat în sfârşit surâsul înţelept de pe chipul prietenului Cuţiteiu... Omul îşi acoperă prosteşte buzele învineţite, cu o mână, cu alta ochii uzi... Toţi stau cu capul gol... Nici o suflare...

Popa se ridică, se 'ntoarce spre mulţime cu privirea ţintă şi 'nfricoşat de 'ngrijată

— Inima!... zice el! I... şi se culcă să doarmă somnu-ăl bun lângă copiii săi.

www.dacoromanica.ro

O FĂCLIE DE PAȘTE

Leiba Zibal, hangiul dela Podeni, stă pe gânduri la o masă sub umbrarul de dinaintea dughenii, așteptând diligența, care trebuia să fi sosit de mult; e o întârziere de aproape un ceas.

Este lungă și nu prea veselă istoria vieții lui Zibal; dar așa cum e prins de friguri, tot e o petrecere pentru el să ia pe rând una câte una fazele ei mai însemnate...

Precupeț, vânzător de mărunțișuri, samsar, câteodată și mai rău poate, telal de straie vechi, apoi croitor și ștergător de pete într'o ulicioară tristă din Iași — toate le încercase după accidentul care-l făcuse să-și piarză locul de băiat într'o mare dugheană de vinaturi. — Doi hamali coboriseră în beci un boloboc sub privigherea băiatului Zibal. O neînțelegere se ivi între dânșii la împărțeala câștigului. Unul din ei luă un crâmpei de lemn ce-l găsi la îndemână și lovi în frunte pe tovarășul său, care căzu amețit și plin de sânge la pământ.

Băiatul, văzând sălbăticia, dete un țipăt de alarmă, dar mizerabilul se repezi să iasă din ogradă și, trecând pe lângă băiat, ridică mâna asupră-i... Zibal pică leșinat de spaimă. După o zăcere de câteva luni, când se întoarse la stăpân, locul lui era ocupat.

Atunci începu lupta grea pentru viață, care se îngreună și mai tare prin căsătoria lui cu Sura... Răbdarea, însă, ostenește soarta rea. Fratele Surei, hangiu la Podeni, muri, și hanul rămase lui Zibal, care urmă negoțul pe seama lui.

Aci se află el acuma de cinci ani.

Are strânsă o avere bunicică în bani și vinaturi bine îngrijite, o marfă care totdeauna face parale. De sărăcie a scăpat Leiba, dar sunt toți bolnavi, și el și femeia și copilul — frigurile de baltă.

www.dacoromanica.ro

...Şi oameni sunt răi şi pricinaşi în Podeni!... Ocări... batjocuri... suduituri... acuzări de otrăvire prin vitriol... Dar ameninţările!

Ameninţarea este mai grea pentru un suflet ce se clatină uşor decât chiar lovitura. Ceeace munceşte acum pe Leiba mai mult decât tremurătura frigurilor, este o ameninţare.

„A! goi ticălos!" gândeşte el oftând.

Ticălosul este badea Gheorghe — pe unde o fi! — un om cu care Zibal a avut o daraveră foarte neplăcută.

Gheorghe venise într'o dimineaţă de toamnă la han, obosit de drum; ieşea din spital — zicea — şi căuta de lucru. Hangiul l-a luat în slujbă. Dar Gheorghe s'a arătat a fi un om prea brutal şi prea ursuz... suduia mereu şi mormăia singur prin ogradă. Era o slugă rea, leneş şi obraznic... şi fura.

Într'o zi a ameninţat pe balabusta îngreunată, care-l ocărise cu drept cuvânt, s'o lovească în pântece... altădată a asmuţit un câine asupra lui Strul cel mic.

Leiba i-a făcut numaidecât socoteala şi l-a trimis. Dar Gheorghe nu voia să se ducă; el pretindea cu violenţă că s'a fost tocmit pe un an. Atunci hangiul a spus că merge în deal la primărie să ceară vătăşei ca să-l alunge.

Gheorghe a vârît repede mâna în sân, strigând: „Iudă!" şi a voit să se năpustească asupra stăpânului.

Din norocire, sosea atunci o haraba încărcată cu muşterii. Gheorghe a început să rânjească, zicând:

„Ce te-ai spăriet, coane Leiba?... Iacă mă duc".

Şi apropiindu-se crunt, peste tarabă, de Leiba care se dete cât putu înapoi, îi şopti:

„Să mă aştepţi în noaptea Paştelui, să ciocnim ouă roşii, jupâne... Să ştii că ţi-am făcut şi eu socoteala!"

Atunci intrară muşterii în dugheană.

„Să ne vedem sănătoşi la înviere, coane Leiba!" adăugă Gheorghe depărtându-se.

Leiba a mers la primărie, apoi la subprefectură, să denunţe pe ameninţător, cerând să fie păzit. Subprefectul, un tânăr foarte vesel, a primit întâi peşcheşul [1]) „modest" adus de Leiba, pe urmă a început să râză de jidanul fricos şi să-l batjocorească. Leiba a stăruit călduros să-l facă a înţelege gravitatea lucrului,

1) Plocon, dar

www.dacoromanica.ro

cum era hanul izolat departe de sat şi chiar de şosea. Dar subprefectul, cu un aer mai serios, l-a povăţuit să fie cuminte; nici să nu mai pomenească de aşa ceva, ca să nu deştepte în adevăr, într'un sat unde oamenii sunt răi şi săraci, poîte de călcare.

Mai târziu, peste câteva zile, îl căutară pe badea Gheorghe un pomojnic şi doi călăraşi; era bănuit pentru o pricină.

Ce bine era să-l fi mai răbdat Leiba măcar până la sosirea acestor oameni !... Dar Gheorghe era acu cine ştie unde.

★

Deşi astea se petrecuseră demult, totuşi, în mintea omului prins de friguri se repeta bine impresia figurii lui Gheorghe, a mişcării lui vrând să scoată ceva din sân şi a cuvintelor lui ameninţătoare. Cum se deştepta aşa de limpede acea amintire?

Era sâmbăta Paştelui.

Sus pe deal, în satul depărtat ca la doi kilometri printre bălţi, se auzeau clopotele bisericii... Şi se aude aşa de ciudat când ai friguri; aci foarte tare, aci aproape deloc... Noaptea care venea era noaptea Paştelui; scadenţa făgăduielii lui Gheorghe.

„Dar poate că l-au prins până acuma !"

„Oricum, Zibal, mai stă la Podeni doar pân'la câştiul [1]) viitor. Cu capitalul lui se poate deschide un negoţ frumos în Ieşi... In târg, Leiba o să fie sănătos; o să şază aproape de comisie... O să cinstească pe comisar, pe ipistat, pe sergent... Cine plăteşte bine, este bine păzit.

Intr'un târg aşa mare, noaptea e sgomot şi lumină, nu întuneric şi tăcere ca în valea singuratică a Podenilor. E un han în Ieşi — acolo în colţ, ce loc bun pentru o dugheană ! — un han unde toată noaptea cântă fetele la Café Chantant. Ce viaţă sgomotoasă şi veselă! Acolo găseşti la orice ceas, zi şi noapte, pe domnul comisar cu fetele şi cu alţi poreţi [2]).

Ce mai trebue multă bătaie de cap aici, unde, mai ales de când cu drumul de fier care ocoleşte foarte de departe mlaştinile, gheşeftul scade mereu?...

„Leiba, strigă Sura dinăuntru, soseşte dilijenţa, s'aud zurgălăii".

Valea Podenilor este o văgăună închisă din patru părţi de

1) Rată, termen de plată pentru arenda unei moşii
3) Boieri.

www.dacoromanica.ro

dealuri păduroase. In partea despre miazăzi, mai cufundată, se adună, din şipotele ce izvorăsc de sub dealuri, nişte băltaie adânci, deasupra cărora se ridică ca nişte perii stufişuri dese de rogoz. Intre partea băltoasă şi partea mai ridicată despre miazănoapte, în mijlocul văii, stă hanul lui Leiba, e o clădire veche de piatră, sănătoasă ca o mică cetăţue; deşi terenul e mlăştinos, hanul are zidurile şi beciurile bine uscate.

La glasul Surei, Leiba se ridică greoi de pe scaun, întinzându-şi membrele obosite; el cată lung în zare către răsărit; nici pomeneală de dilijenţă.

„Nu vine; ţi s'o părut..." răspunde el balabustei şi se lasă iarăşi jos.

Foarte trudit, omul îşi încolăceşte braţele pe masă şi-şi aşează pe dânsele capul, care-i arde tare.

La căldura soarelui de primăvară, care începuse să încingă faţa mlaştinilor, o moliciune plăcută cuprinse nervii omului, şi gândul începu să depene pe fusul conştiinţei bolnave mai rar şi tot mai rar, înmuind treptat formele şi culorile închipuirilor...

Gheorghe... Noaptea Paştelui... Tâlhari... Ieşii... O crâşmă în miezul târgului... O dugheană veselă, care merge bine... Sănătatea.

Şi aţipi...

...Sura lipseşte, cu copilul, demult d'acasă.

Leiba iese în uşa dugheni să se uite în calea ei.

Pe uliţa mare e o circulaţie vie, o ne'ntreruptă fâşiitură de roate pe răzoare, acompaniată de ciocăniturile ritmate ale trapătului de potcoave pe luciul asfaltului.

Deodată, însă, circulaţia se opreşte, şi dinspre Copou se văd venind o grămadă de oameni, gesticulând şi strigând foarte mişcaţi. Mulţimea pare că escortează pe cineva: militari, o strajă şi fel de fel de public. La toate ferestrele caselor, la toate uşile dughenelor se înghesuesc privitorii curioşi.

„Aha! gândeşte Leiba, o pus iar mâna pe un tâlhar!"

Cortejul se apropie. Sura se deslipeşte din mulţime şi urcă lângă Leiba pe treptele crâşmii.

— Ce e Sură? întreabă el.

— E un nebun scăpat dela Golia.

— Să închidem dugheana, să nu deie peste noi...

— E legat acum bine; dar adineaori scăpase. S'a bătut cu

www.dacoromanica.ro

toţi soldaţii... Pe un jidan, pe care un goi răutăcios din mulţime l-a îmbrâncit peste nebun, nebunul l-a muşcat de obraz.

Leiba de pe trepte, vede bine; cu o treaptă mai jos priveşte Sura cu copilul în braţe.

Este, în adevăr, un nebun furios pe care-l ţin câte doi oameni de fiecare parte; pumnii îi sunt strâns legaţi unul peste altul cu o curea tare. E un om cu o cherestea uriaşă; un cap ca de taur, părul negru, des, barba şi mustăţile aspre şi împâslite. Prin cămaşa-i sfâşiată de luptă se vede pieptul lat acoperit, ca şi capul, de un stuf de păr. E cu picioarele goale; gura i-e plină de sânge şi stupeşte mereu firele pe care le-a smuls cu dinţii din barba jidanului.

Toată lumea s'a oprit... Dece?

Jandarmii desleagă mâinile nebunului. Mulţimea se dă într'o parte, făcând un loc larg împrejurul lui. Nebunul dă un ocol cu ochii şi-şi opreşte privirile care ard spre uşa lui Zibal; scrâşneşte din dinţi, se repede ţintă pe cele trei trepte, şi într'o clipă, apucând în palma dreaptă capul copilului, în cea stângă pe al Surei, le izbeşte pe unul de altul cu atât putere că le confundă ca pe nişte ouă moi...

Un sgomot s'auzi, o trosnitură care cu nimic nu se poate compara, la întâlnirea celor două titve, smăcinate una de alta.

Leiba, cu inima înnodată, ca un om ce cade dintr'o nemăsurată înălţime, dete să ţipe:

„O lume întreagă mă lasă cu dinadinsul pradă unui nebun !"

Dar glasul mut nu se supuse voinţii.

— Scoală, jidane! strigă cineva trosnind tare cu o nuia pe masă.

— Proastă glumă ! zise Sura din pragul crâşmei; să sperii aşa omul din somn, ţărănoi mojic !

Leiba sări drept în picioare.

— Te-ai spăriet, jidane? întrebă râzând glumeţul. Dormi la nămiez, ai?... Scoală că-ţi vin muşterii... soseşte harabaoa poştei.

Şi, după prostul său obicei, care irita rău pe jidan, voi să apuce pe Zibal în braţe să-l gâdile.

— Lasă-mă în pace ! strigă hangiul, smucindu-se şi îmbrâncindu-l cu toată puterea. Nu vezi că sunt bolnav? Lasă-mă'n pace !

www.dacoromanica.ro

Diligența sosește, în sfârșit, cu aproape trei ceasuri de întârziere. Sunt doi călători, care se așează împreună cu conducătorul, poftit de ei, la aceeași masă.

Din convorbirea călătorilor se lămurea bine împrejurarea. La tactul de mai sus al poștii se întâmplase peste noapte o călcare cu omor la hanul unui jidov. Hangiul omorît ținea și schimbul cailor. Tâlharii îi furaseră, și până să se găsească alții în sat, călătorii curioși putuseră cerceta în voie teatrul crimei.

Cinci victime. Dar amănuntele! Dacă nu s'ar fi găsit casa prădată, s'ar fi crezut că a fost o cruntă răzbunare, sau fapta nebuniei religioase. In anecdotele despre sectarii iluminați se povestesc câteodată executări de așa absurdă sălbăticie.

Leiba tremura scuturat de un puternic acces de friguri și asculta aiurit.

Apoi urmă ceva care trebuia neapărat să umple de respect pe conducător. Tinerii pasageri erau doi studenți, unul în filosofie, altul în medicină; mergeau să petreacă sărbătorile în orășelul lor natal. Intre ei se încinse o înaltă desbatere academică despre crimă și cauzele ei, și dacă trebue să fim drepți, medicinistul era mai bine preparat decât filosoful.

Atavismul... Alcoolismul cu urmările-i patologice... Vițiul de concepție... Deformarea... Paludismul... Apoi nevroza!... Atâtea și atâtea cuceriri ale științei moderne... Dar cazul de reversie!

Darwin... Haeckel... Lombroso...

La cazul de reversie conducătorul face niște ochi mari, în care strălucește o profundă admirație pentru cuceririle științei moderne.

„Este evident, adăugă medicinistul. Deaceea, criminalul propriu zis, luat ca tip, are brațele peste măsură lungi și picioarele prea scurte, fruntea îngustă și turtită, occiputul tare desvoltat; chipul lui de o caracteristică asprime și bestialitate, bătătoare la ochii deprinși; e un rudiment de om; e, cum am zice, fiara care deabia decurând a reușit să stea numai pe labele dinapoi și să-și ridice capul în sus, spre cer, către lumină!"

La vârsta de douăzeci de ani, după atâta emoție, după o bună ospătare, cu un vin așa de bine născut și așa de bine crescut ca vinul lui Zibal, o frază de o nuanță lirică, fie chiar din partea unui medicinist, șade bine.

Entuziastul tânăr, între Darwin și Lombroso, găsise vreme să miroasă și puțin Schopenhauer — „spre cer, către lumină!"

www.dacoromanica.ro

Zibal era departe de a fi priceput „luminoasa“ teorie. Pentru întâia oară poate, în aerul umed al Podenilor, se rostogoleau așa de înalte vorbe, așa de nobile subtilități de gândire.

Ceeace pricepuse însă Leiba mai bine decât oricine, mai bine decât chiar conferențiarul, era ilustrația izbitoare a teoriei; cazul de reversie el îl cunoaște în carne și în oase; era portretul lui Gheorghe. Acest portret, din care până mai adineaori păstra numai trăsăturile fundamentale, i se redeștepta acum în spirit cu o perfectă palpabilitate, până în cele mai neînsemnate amănunte.

★

Dilijența era departe. Leiba o urmărise cu privirile până ce, cotind la stânga, ea se pierduse pe după deal. Soarele scăpătase și el după coasta dela apus și seara începea să 'mpăenjinească dulce formele din valea Podenilor.

Hangiul, posomorît, se puse să rumege în minte tot ce auzise...

In tăcerea nopții, pierduți în întuneric, un bărbat, două femei și doi copii fragezi, smulși fără veste din brațele binefăcătorului somn de mâna fiarei cu chipul omenesc și jertfiți unul câte unul... Țipetele nebune ale copilului retezate de junghiul care-i despică pântecele... Gâtul spart de secure, prin deschizătura căruia iese, după fiece gâlgâitură de sânge, o horcăială surdă... Și cea din urmă jertfă, care, năucită într'un colț, asistă la toate astea așteptându-și rândul... Procesul mai grozav decât execuția, jidanul fără apărare în mâna goilor... țestele prea slabe pentru mâinile năpraznice ale nebunului de adineaori.

Buzele lui Leiba, fripte de friguri, urmau machinal gândul, tremurând repede. O scuturătură puternică îl apucă dintre spete; el intră cu pasul împleticit în gangul hanului.

„Fără îndoială — gândește Sura — Leiba nu e bine deloc, e tare bolnav; Leiba are „idei la cap“... Căci ce înțeles poate avea tot ce face el de câteva zile și mai ales ce a făcut astăzi?“

Crâșma a închis-o înainte de aprinsul lumânărilor, tocmai când se isprăvea șabăsul. De trei ori au băut mușterii în ușa dughenii, strigând cu glasuri cunoscute să le deschidă. La fiece bătaie el a tresărit și a oprit-o încet și cu ochii sperioși:

„Nu te mișca... nu voi să intre goi aici“.

El a trecut apoi sub gang și s'a pus s'ascută pe treapta de piatră a pragului securea de tăiat lemne. Tremură de nu se

www.dacoromanica.ro

poate ţine pe picioare, şi nu vrea să se odihnească. Ce e mai îngrijitor decât toate, el, Leiba, la întrebările ei stăruitoare, a răspuns aspru şi a trimis-o să se culce, poruncindu-i să stingă numaidecât lumina. Deocamdată, ea s'a împotrivit; dar aşa de scurt i-a repetat omul porunca, încât dânsa, cu toată obida, a trebuit să se supună, resemnându-se să amâne pentru mai târziu lămurirea acestor împrejurări.

Sura a stins lumina, s'a culcat şi acuma doarme alături de Strul.

Femeia avea dreptate... Leiba e în adevăr bolnav.

*

E noapte deplină. Zibal şade demult pe pragul ce dă în gang şi ascultă.

Ce?

Sgomote nehotărite vin din depărtare... Parcă sunt tropote de cai, bubuituri de mai înfundate, convorbiri misterioase şi agitate. O încordare înaltă a atenţiei ascute simţirea auzului în singurătatea nopţii; când ochiul e dezarmat şi neputincios, auzul pare că luptă să şi vază.

Dar nu e o părere... Pe drumul care abate din şosea se aud venind paşi de cai. Zibal se scoală şi vrea să se apropie de poarta mare a gangului. Poarta este bine închisă cu o bârnă grea de-a curmezişul, ale cărei căpătâie stau în câte-o bortă în ziduri. La întâiul pas, nisipul strivit sub papucul lui face o scârţâitura prea indiscretă. Zibal scoate picioarele din papuci şi rămâne în colţuni. Aşa, fără vreun sgomot apreciabil de o ureche neprevenită, el merge la poarta gangului tocmai când călăreţii trec prin dreptul ei în pasul cailor. Dânşii vorbesc încet de tot, însă nu atâta încât Leiba să n'apuce foarte bine aceste câteva vorbe:

— S'a culcat devreme...

— Dar dacă o fi plecat?

— I-o veni rândul altădată... Da eu aş fi vrut...

Nu se mai poate înţelege nimica; oamenii aceia s'au prea depărtat.

De cine era vorba?... Cine să se fi culcat sau să fi plecat?... Cui o să-i vie rândul altădată?... Cine e acela care ar fi vrut altceva?... Şi ce altceva vrea acela?... Şi ce caută pe drumul de lături, un drum pe care nu intră cineva decât anume ca să se abată la han?...

www.dacoromanica.ro

O osteneală obositoare se lăsă pe cerbicea lui Zibal.

„Să fie Gheorghe?"

Leiba simţi că i se sting puterile şi se aşeză la loc pe prag. Intre frânturile de gânduri ce se rostogoleau în capul său, el nu putu prinde un gând întreg, o hotărîre... Aiurit, intră în dughenă, trase un chibrit şi aprinse o lampă mică cu petrol.

E o idee de lumină; fitilul e aşa de jos lăsat, încât flacăra stă ascunsă în interiorul capsulei de alamă; numai prin gratia maşinii apar de jur împrejur nişte bendiţe verticale foarte subţiri, de-o lumină aproape cu totul moartă... Dar este destul pentru ca să vadă bine în ungherele cunoscute ale dughenii. A! e cu mult mai mică deosebirea între soare şi cea mai de nimic scânteie, decât între aceasta şi întunericul orb!

Ceasornicul ţăcănea în perete. Sgomotul acesta monoton supăra pe Zibal. Omul nostru puse mâna pe limba ce se legăna şi-i stinse mişcarea.

Gura lui era uscată. Ii era sete. Spălă un păhăruţ în cada cu trei picioare de lângă tarabă şi voi să-şi toarne rachiu bun dintr'un şip; dar gâtul şipului începu să clănţănească tare pe buzele paharului. Aceste sunete erau şi mai supărătoare. A doua încercare, cu toată voinţa lui de a-şi birui slăbiciunea, nu avu mai mult succes.

Atunci renunţă la pahar, lăsându-l să cază domol în apă şi înghiţi de câteva ori din şip. Puse după aceasta la loc şipul, care, atingând scândura, produse o ciocnitură de speriat. Un moment, se opri înnecat de această impresie. Apoi luă lampa şi o puse pe firida ferestrei, care da în gang; pe poartă, pe paveaoa şi pe zidul dimpotrivă al gangului, se zugrăviră nişte bande late de-o lumină cu prea puţin mai deasă decât o închipuire.

Zibal se aşeză iar pe prag întinzându-şi urechea la pândă...

Clopote în deal... Toaca pentru Inviere... Care va să zică a trecut de miezul nopţii; ne apropiem de ziuă... A! dacă ar trece şi restul acestei lungi nopţi ca jumătatea întâia!

...O trosnitură de nisip stivit sub talpă! Dar el e în colţuni şi nici n'a mişcat măcar piciorul... A doua trosnitură... Mai multe... E, desigur, cineva afară, aici, foarte aproape. Leiba se scoală, apăsându-şi pieptul cu mâna şi căutând să întoarcă înapoi un nod rebel ce i se ridică în gât.

...Sunt mai mulţi oameni afară... Şi Gheorghe!...

Da, el e; da, a bătut în deal ceasul Invierii.

www.dacoromanica.ro

Vorbesc încet.

— Dacă-ţi spun eu că doarme. Am văzut când a stins lumina.

— Mai bine; prindem cuibul întreg.

— Poarta o deschiz eu; îi ştiu meşteşugul. Să-i croim ferestruica... Bârna trece pe aici...

Şi se simţiră pipăiturile cu care omul de afară măsura distanţa pe lemn..

Un sfredel mare se aude rozând ţesăturile uscate ale blănii bătrâne de stejar... Zibal are nevoie să se rezeme; el se sprijineşte în palma stângă pe poartă şi cu dreapta îşi acopere ochii.

Atunci, printr'un capriţiu neexplicabil al intimelor jocuri, se produse în urechea omului dinăuntru foarte tare şi lămurit:

„Leiba; soseşte diliienţa !"

Este neîndoios glasul Surei... O caldă rază de speranţă... un moment de fericire... este iar un vis !... Dar Leiba îşi trage repede mâna stângă; vârful instrumentului, pătrunzând de partea asta, l-a înţepat în palmă.

A mai gândi la scăpare?... Absurd !

In creierul care ardea, imaginea sfredelului lua nişte dimensii ne mai închipuite, Unealta, învârtindu-se mereu, creştea la infinit, şi borta devenea tot mai mare şi mai mare, aşa de mare în sfârşit, încât în cadrul ei rotund, monstrul putea s'apară în picioare fără să se aplece. Ceeace se petrecea în acel creier ieşea din sfera gândirii umane; viaţa se ridicase la o treaptă de exaltare din care toate se vedeau, se auzeau, se pipăiau enorme, de proporţii haotice.

★

Lucrarea dinafară urmează cu metodă şi stăruinţă. Leiba a văzut acuma de patru ori pe rând dintele răsucit de oţel, pătrunzând în partea lui şi trăgându-se înapoi afară.

„Amu adu herestreul..." zise Gheorghe.

O limbă îngustă de herăstrău trece prin borta întâia şi începe să ronţăie în mişcări dese şi regulate... Planul era uşor de înţeles; patru borte în patru unghiuri ale unui patrat; între ele herăstrăul trage liniile; în centrul patratului s'a înfipt sfredelul mai dinainte; când bucata va fi cu totul deslipită de trupul întreg al lemnului, se trage afară; prin golul rămas o mână pu-

www.dacoromanica.ro

ternică se introduce, apucă bârna, o dă într'o parte şi... goii sunt la Leiba în casă.

Şi acelaş sfredel, peste câteva minute, are să fie instrumentul casnei lui Zibal şi a tuturor ai lui... Doi gâzi or să ţină victima răstignita jos, şi Gheorghe, cu călcâiul pe pântecele ei, o să vâre încet, ca în blana de lemn moartă, sfredelul în osul viu al pieptului, adânc, mai adânc, până să atingă inima, pe care s'o oprească din svâcniturile nebune şi s'o ţintuiască pe loc!

O sudoare de moarte scăldă tot trupul lui Zibal; omul se înmuie din încheieturi şi încet se lăsă să cază în genunchi, ca o vită ce-şi pleacă sub lovitura din urmă grumazul, pătrunsă că de acuma ea însăşi trebue să se părăsească pe ea însăşi.

„Da! s'o ţintuiască pe loc!... gândi el pierdut... da! s'o ţintuiască pe loc!"

Şi rămase tâmp, cu ochii holbaţi pe lumina dela fereastră. Câteva momente el stete astfel încremenit pe altă lume, dar deodată:

„Da, repetă el surâzând cu o clipire fioroasă: da! s'o ţintuiască pe loc!".

Se petrecu atunci, în această fiinţă, un fenomen ciudat, o completă răsturnare; tremurătura lui se opri, abaterea dispăru şi figura-i, descompusă de-o atât de îndelungată criză, luă o bizară seninătate. El se ridică drept, cu siguranţa unui om sănătos şi puternic care merge la o ţintă lesne de ajuns.

O linie, între cele două puncte superioare ale pătratului, era pe sfârşite. Leiba se apropie curios să vază jocul uneltei. Surâsul său se caracteriza acum şi mai tare. Mişcă din cap, ca şi cum ar fi zis:

„Mai am încă vreme".

Herăstrăul roase cele din urmă fibre de lângă borta către care tinsese, şi începu între bortele inferioare.

„Mai sunt trei", gândi Leiba, şi cu precauţia celui mai încercat vânător intră binişor în dugheană. Căută sub tarabă, luă ceva, ieşi înapoi cu acelaş tact, ascunzând obiectul ce-l ţinea în mână, ca şi cum se temea de indiscreţia zidurilor, şi se duse în vârful deştelor la poartă.

Dar ceva grozav! lucrarea de afară s'a oprit cu desăvârşire... nu se mai simte nimic.

„Ce-i asta?... Să fi plecat?... S'a dus?" fulgeră prin mintea

www.dacoromanica.ro

omului dinăuntru. Şi la această închipuire el îşi muşcă buza de jos, cuprins de-o nepomenită dezolare...

„Ha!ha!" fusese o urîtă amăgire: lucrarea începe din nou şi el se pune a o urmări cu bătăile de inimă a celui mai cald interes. Hotărît, omul nostru era muncit de-o neînţeleasă dorinţă de a vedea lucrul cât mai degrabă sfârşit.

„Mai iute! gândi Leiba cu nerăbdare... mai iute!"

Acum se auzeau iar clopotele în deal.

„Mai iute bre, ne-apucă ziua!" zise un glas de afară, îmboldit parcă de voinţa omului dinăuntru.

Lucrătorul porni cu multă activitate. Incă puţine mişcări şi toate punctele pătratului sunt unite.

In sfârşit!

Sfredelul trage încetinel înafară bucata în patru colţuri... O mână mare şi vânjoasă intră... Până să n'atingă însă bârna pe care o căuta, se aud două răcnete, pe când Zibal înfăşură cu putere capătul liber al laţului de butucul fix dela uşa gârliciului...

Laţul era ingenios combinat; o frânghie lungă, legată cu un căpătâi de un butuc; la o lungime potrivită, pe locul unde era să dispară pătratul scobit, un ochi pe care Leiba îl ţinea deschis cu mâna stângă, în timp ce cu mâna dreaptă ţinea strâns celălalt căpătâi. La momentul cerut, Zibal dete drumul ochiului şi apucând repede cu amândouă mâinile căpătâiul liber, cu o smucitură supremă trase înăuntru braţul întreg.

...Intr'o clipă operaţia fusese gata... două răcnete o însoţiseră, unul de pierzare, altul de triumf; mâna era „ţintuită pe loc".

Se auziră apoi paşi depărtându-se grabnic. Tovarăşii lui Gheorghe părăseau lui Zibal prada prinsă cu atâta isteţie.

Jidanul se repezi în dugheană, luă lampa şi cu o învârtitură sigură ridică fitilul sus de tot: lumina, captivă între gratii, ieşi d'asupra veselă şi victorioasă, redând viaţă hotărîtă formelor nebuloase din preajmă-i.

Zibal trecu cu lampa în gang. Tâlharul gemea greu; după încordarea braţului se vedea că renunţase la o inutilă sbuciumare. Mâna era umflată şi degetele încovoiate... părea că vrea s'apuce: Jidanul aprop'e de ea lampa...

Un fior: frigurile se întorceau iar. Aplecă lumina prea aproape, încât, tremurând, atinse mâna tâlharului cu sticla fier-

www.dacoromanica.ro

binte: o crispație violentă a degetelor se produse, urmată de un vaiet surd...

La vederea acestui fenomen, Zibal tresări... prin ochii lui scăpărase o inspirație excentrică. Începu să râză cu un hohot care sgudui bolta gangului și intră repede în dugheană.

Mijea de ziuă.

Sura se deșteptă deodată... parcă auzise prin somn niște răgete îngrozitoare... Leiba nu era în odaie. Toate cele din ajun îi reveniră în minte. Se petrecea ceva rău. Sări jos din pat și făcu lumină. Patul lui Leiba era nedesfăcut. El nu se culcase deloc.

Unde era?... Femeia își aruncă ochii pe fereastră; pe dealul din față se plimba un stol de lumini mici și vioaie, care se mișcau, săltau, aci ascunzându-se, aci ivindu-se iarăși... Ieșeau dela Inviere. Sura deschise oleacă fereastra; atunci auzi gemete înfundate la poartă. Înfiorată, coborî iute pe scăricică. Gangul era luminat. Ieșind pe prag, femeia fu izbită de o grozavă priveliște.

Pe un scaun de lemn, cu coatele pe genunchi și cu barba rezemată în mâini, sta Zibal. Ca un savant care, în amestecul unor elemente, ar căuta să prindă un secret subtil al naturii, ce demult îi scapă și-l necăjește, Zibal ține ochii ațintiți asupra unui lucru spânzurat, negru și inform, sub care, pe un alt scaun, la o potrivită înălțime, arde o făclie mare.

Zibal privește fără să clipească procesul de descompunere a mâinii ce, desigur, nu l-ar fi cruțat pe dânsul. El n'auzise urletele de afară ale nenorocitului, era acum prea interesant ce vedea ca să mai și auză. Zibal urmărise cu nesațiu toate contorsiunile, toate crispațiile stranii ale degetelor, apoi amorțeala cuprinzându-le încet unul câte unul — era parcă labele unui gândac, care se sgârcesc și se întind, se agită în mișcări extravagante, tare, mai încet, încet de tot și apoi înțelenesc sub jocul unui copil crud.

Era sfârșit. Mâna cocea și se umfla încetinel, fără mișcare.

Sura dete un țipăt.

— Leiba!

Zibal îi făcu semn să nu-l deranjeze... Un miros gras de carne arsă se răspândea în gang; o fâșiitură se auzi și mici plesnituri.

— Leiba! ce e? repetă femeia.

Se făcea ziuă bine... Sura se aruncă și trase bârna. Poarta se deschise de perete târînd trupul lui Gheorghe spânzurat de

www.dacoromanica.ro

brațul drept. Mulțimea sătenilor, toți cu facliuțele de Paște aprinse năvăli înăuntru.

— Ce e? ce e?

Indată înțeleseră ce fusese.

Zibal, care stătuse până aci nemișcat, se ridică grav, în picioare. El își făcu loc să treacă, dând cu liniște lumea la o parte.

— Cum a fost pricina, jidane? întrebă unul.

— Leiba Zibal, zise hangiul cu tonul înalt și cu un gest larg, merge la Ieși să spună rabinului că Leiba Zibal nu-i jidan... Leiba Zibal este goi... pentrucă Leiba Zibal a aprins o făclie lui Cristos!

Și omul plecă încetinel spre răsărit, la deal, ca un călător cuminte, care știe că la un drum lung nu se pornește cu pasul pripit.

www.dacoromanica.ro

CĂNUȚĂ OM SUCIT

A fost odată un om care toată viața lui nu s'a putut potrivi cu lumea — un om sucit.

Măsii i-a abătut să-l nască tocmai despre ziuă la lăsata secului de postul mare, când se pornise o sloată grozavă.

Paștele în anul acela cădea în iarnă de tot. Tată-său a alergat cu brișca la moașa satului tocmai în margine. Moașa dormea; d'abia se 'ntorsese acasă dela arendașul moșiei, unde fusese chef. A trebuit vreme până s'o deștepte, până să se îmbrace femeia, până să se urce 'n brișcă. Copilul a așteptat cât a așteptat, și până sa-și piarză răbdarea măsa, care se văita cumplit, și-a pierdut-o el p'a lui și s'a repezit așa, fără socoteală, în lume, tocmai când s'auzeau clopoțeii dela brișca lui tată-său la scară.

Peste vreo patru săptămâni a venit vremea să-l boteze: Radu, Răducanu, Cănuță — fără praznic la călindar. După ce s'a lepădat de trei ori de satana nașu-său pentru el, popa satului a luat copilul în mâini și l-a vârît odată 'n cristelniță: „In numele tatălui..." copilul a răbdat, pe urmă înc'odată: „...s'al fiului!..." copilul a'nceput să urle de apă rece parcă-l băga în foc; iar când l-a vârît a treia oară: „s'al sfântului duh..." copilul s'a smucit dintre degetele popii ca o vârlugă și a scăpat în fundul cristelniții. Popa a scos mâinile goale din apă, iar nașa a început să țipe:

— Se 'nneacă, părinte, copilul !... Ce faci?

Popa și-a sumes iute mânecile și l-a scos cât a putut mai degrabă la aer. Mititelul era vânăt ca un ficat de bivol bătrân; nici miau nu mai zicea; clipea numai din ochișorii lui cârpiți ca un broscoi în pierzare.

www.dacoromanica.ro

L-au luat de picioare, l-au învârtit, l-au scuturat, l-au frecat, până i-a venit iar sufletul la loc.

— Măă! zice popa; mulți copii am botezat de când sunt preot... să vă trăiască! dar așa copil sucit n'am mai văzut!

Cănuță a rămas sărman de părinți tocmai când se făcuse copil de 'nvățătură... De una, mai bine pentru ei: mare bucurie n'aveau să capete după urmările lui.

Bunică-sa despre tată l-a luat pe copil la oraș și l-a dat la școală. A 'nvățat Cănuță cât a 'nvățat, până a ajuns cu chiu cu vai în clasa a patra. Într'o zi, dascălul, un om foarte serios, a venit supărat. Cum a intrat în clasă, s'a așezat pe catedră încruntat, a strigat catalogul și pe urmă:

— Cănuță!
— Prezent!
— Câți domni a avut țara românească?
— Mulți, domnule.
— Mulți, mulți! da câți? neghiobule!
— Câți, domnule?
— Dar tu mă întrebi pe mine? ori eu pe tine, prostule?
— Să-i numărăm, domnule...
— Dar pân'acu ce-ai făcut, neghiobule?
— Am învățat la ar'metică, domnule.
— Mergi la loc, nătărăule! Aldată să-i numeri.

S'a dus Cănuță la loc și s'a apucat să numere și iar să numere.

A doua zi a venit dascălul și mai supărat:

— Cănuță!
— Aici.
— Câte feluri de numere complexe avem?
— Multe, domnule.
— Câte, dobitocule?
— Câte domnule?
— Răspunde tu, boule?
— Să le numărăm, domnule!
— Acu să le numeri? până acum ce-ai numărat, măgarule?
— Am numărat Domnii, domnule!
— Mergi la loc, vită! Altădată să le numeri.

Iar s'a dus la loc și s'a apucat să numere câte feluri de numere complexe avem.

A treia zi, dascălul intră turbat:

www.dacoromanica.ro

— Cănuță!
— Prezent!... Numerele complexe...
— Nu te 'ntreb de numerele complexe...
— ...Domnii țării românești...
— Stăi, întâi să te 'ntreb, loază. Câte râuri are Europa?
— Mă duc să le număr, domnule...

Și a plecat Cănuță. S'a dus la bunică-sa acasă și i-a spus că nu mai merge la școală măcar să-l taie. Bunică-sa a alergat la dascăl, și dascălul i-a spus:

— Babo, dă-l 'la meșteșug. Poate meșteșugul să-i dea de căpătâi, că nu-i de școală, e copil sucit, una-l întrebi și alta răspunde.

S'a mâhnit bătrâna, dar s'a gândit: de unde știi? nu e toată lumea făcută să se procopsească 'n școală... să-l dau la stăpân; poate acolo să-i fie norocul lui.

L-a dat pe Cănuță la un băcan. A slujit băiatul cât a slujit când mai bine, când mai rău. Intr'o seară, băcanul a încărcat un coș mare cu fel-de-fel de mezeluri și cu vreo douăzeci de sticle de vin, să le trimeață la un mușteriu.

Afară era polei grozav. Cănuță s'a aplecat și d'abia a putut ridica greutatea pe loc limpede în prăvălie.

— N'o să aluneci cu el, mă? a 'ntrebat stăpânul.
— De! jupâne; știu eu?
— O să-l poți duce?
— E greu...
— Haide! s'a răstit jupânul. Dar să dormi și să mănânci, știi? leneșule!

Cănuță a dat să ridice coșul și n'a putut. Jupânul, ca să-l îmbărbăteze, i-a dat un pumn în ceafă; pe urmă, jupânul și încă un băiat au ridicat greutatea și i-au pus-o lui Cănuță în cârcă. Copăcel- copăcel, băiatul a mers câțiva pași până la colțul stradei pe unde presăraseră negustorii cenușă pe dinaintea prăvăliilor; dar când să apuce pe o ulicioară mai neumblată, ca să mai scurteze din drum, tocmai venea o birjă cu caii răscăcărați de teama alunecușului. Băiatul s'a ferit repede 'nlături și odată, bâldâbâc! și sdrong! Cănuță într'o parte, cât colo, și sarcina din spinare într'alta. Băiatul s'a lovit la cot de i-a secat sufletul; dar s'a ridicat degrab să vadă ce s'a făcut coșul. L-a apucat vârtos de toartă și l-a smucit cu putere. Ciudat lucru! Coșul era acum mai ușor. Când l-a ridicat dela pământ,

www.dacoromanica.ro

a'nceput să curgă din fundul coşului ca dintr'o stropitoare ciuruită: se spărseseră sticlele şi acum se scurgea rămăşiţa vînului. Ce să facă? La muşteriu, cu cioburi de sticlă, nu putea merge. Să fugă? Unde să se ducă? Să se'ntoarcă la prăvălie!... N'are să-l omoare doar.

De omorît nu l-a omorît jupânul, că jupânul nu era om aşa de rău... Dar...

— Unde ai căzut, ticălosule?

— In colţ la ulicioară.

— Pentruce ai apucat pîn ulicioară, afurisitule? Nu puteai merge pe podul Mogoşoaii pe unde e măturat şi cu cenuşă pe jos? Ai?

— Ca să nu mai ocolesc, jupâne!

— Să nu mai ocoleşti?... Ţi-e lene să umbli, mişelule!... Patruzeci de franci... Face pielea ta câtă pagubă mi-ai făcut tu mie?

Şi trage-i, şi trage-i... I-a tras atâta, încât bietul Cănuţă, după ce s'a închis prăvălia, nici n'a mai mâncat. S'a culcat îmbrăcat pe mindir şi a adormit tun până la ziuă, parcă făcuse un zaiafet.

A treia seară îl trimite iar cu marfă, la alt muşteriu. Acuma era coşul foarte uşurel.

— Măă! să vii degrabă.

— Viu, jupâne.

— Bagă de seamă să mai spargi ceva iar!...

Peste câteva minute vine'n prăvălie o damă şi târgueşte fel-de-fel de trebuincioase pentru casă.

— Să-mi dai un băiat să mi le ducă numaidecât cu mine şi cu contul, să-l plătesc acasă.

— Care dintre băieţii ăi mici e aicea? întrebă jupânul.

— Niciunul! răspunde tejghetarul. Sunt toţi duşi.

— Dar Cănuţă?

— N'a venit încă.

— Veni-i-ar numele...

Dama-şi pierde răbdarea; se uită la ceas;

— Atunci, zice, iau o birjă, că m'aşteaptă la masă; am mosafiri; şi trimite dumneata pe băiat mâine, ori poimâine cu contul.

Jupânu, negustor vechi, care cunoştea cât se'ntinde poimânele cocoanei, zice dulceag:

— Dar... ştiţi că... mai este un contişor...

www.dacoromanica.ro

— Ce contișor? zice dama. Orice-ar fi, plătește bărbatu-meu când o trece pe aici.

— E cam demult, zice jupânul zaharisind și mai tare tonul. De! cu vremea asta, și la noi, negustorii, nu prea merge... Eu zic, coniță, mai bine să așteptăm băiatul... zău! mai bine să așteptăm băiatul.

— Care va să zică nu am atâta credit la dumneata?

— Mă iertați, sărut mâna, răspunde cu glasul ca miambalul jupânul, frecându-și mâinile.

Apoi schimbând deodată tonul, aspru, către tejghetar, pe când intră mai mulți mușterii:

— Băiete! vezi ce-a poftitără domnii.

— Mersi, zice dama foarte înțepată, și iese, trântind ușa.

Orișicât, să lași să pleçe așa un mușteriu supărat, o damă, nu face pentru un negustor... Tocmai când se gândea jupânul la asta cu părere de rau că s'a întâmplat, iacă-tă și Cănuță, alb de măzăriche.

— Unde ai stat până acuma, nemernicule? sbiară jupânul.

— Am fost la d. Popescu.

— La d. Popescu?... Un ceas pentru o palmă de loc?...

— Am dat pe podul Mogoșoaii, jupâne; pân ulicioară alunecă.

— Pe podul Mogoșoaii?... ca să caști gura la prăvălii!...

Și șart! part! o pereche de palme fierbinți peste urechile degerate.

★

Desigur, numai din pricina firii lui pe dos i s'a părut lui Cănuță două palme mult mai dureroase decât bătaia de deunăzi. Deunăzi, după atâta pisăgeală, se culcase fără să se plângă de șale și dormise ca o buturugă; acuma n'a putut s'adoarmă de usturimea urechilor. A plâns înfundat toată noaptea pe mindirul lui până despre ziuă.

Se împlinea acum, peste o minută, a treisprezecea învârteală a pământului împrejurul soarelui de când tânărul Cănuță se grăbise a ieși să se bucure de razele acestuia. Un neastâmpăr nesuferit ridică pe băiat de pe mindir. Cănuță oftă adânc, ca și cum ar fi răsuflat întâia dată, își șterse repede ochii ca și cum ar fi văzut întâia oară lumina. In perete ardea o lămpșoară afumată. Toți băieții ceilalți dormeau adânc. Își luă într'o basma lucrușoarele lui, mai nimic, și ieși.

Mijea de ziuă când, rupt de oboseala trupului și mai ales de

www.dacoromanica.ro

a sufletului, înghețat de atâta umblet pe frig, bătea în geam la cocioaba bunică-sii, în fundul unei mahalale dela marginea orașului. Baba se deșteptase, își aprinsese candela la icoane și se'nchina.

— Cine e?

— Eu, bunico.

I-a deschis.

— Ei! ce cauți tu până'n ziuă?

— Am fugit dela jupânul.

— Dece? a 'ntrebat bunica încruntată de cine știe ce urît gând i-o fi fulgerat prin mintea ei veche.

— ..Pentrucă.... nu mai vreau să stau.

— Nu-ți dă de mâncare?

— Ba da.

— Muncești prea mult?

— Mult... dar nu mult.

— Te bate?

Băiatul dete din cap și'începu să plângă. A vrut bunica să-l mustre, să-l îndemne la supunere — ba, că așa bate stăpânul, să'nvețe băieții minte; ba, că trebuie să aibă copilul răbdare dacă e la stăpân: că dacă n'a vrut să'nvețe carte și nici la stăpân nu vrea să stea, atunci ce-o să se facă el? s'ajungă vagabond, ori pungaș, ori să se prăpădească pe drumuri; că de! e băiat mare acuma de treisprezece ani... de treisprezece ani!... Și și-a adus aminte baba că adineauri, acu, a împlinit copilul copilului ei d'abia atâta, și că e destul de mâhnit el și de bătut la ziua lui, când alți copii cine știe ce bunătăți și ce mângâieri au de ziua lor: ce să-l mai mustre și ea?... și tot uitându-se la el cum plângea ca un prost, șezând pe marginea lăzii, cu legătura într'o mână, și se ștergea cu căciula la ochi, a început și baba să plângă ca o proastă.

Când răsărea soarele mare pe un ger limpede ca sticla, Cănuță dormea la căldură în patul bunică-sii. Tot fire sucită! omul când doarme fără grijă, doarme pe-o ureche, nu pe brânci: nici pe una nici pe cealaltă nu voise să doarmă, fiindcă-i erau prea simțitoare de cu seara.

Tot așa și iar așa, pentru nimicuri, a schimbat Cănuță mulți stăpâni. Istoria lui se poate asemăna cu istoria unui pahar care rabdă să-l umpli cu litra și pentru o picătură se supără și dă pe-afară. Și lumea vede măcar ce se petrece cu paharul; dar

www.dacoromanica.ro

putea lumea înțelege ce se petrece în sufletul lui Cănuță? Paharul stă de față; sufletul lui Cănuță sta ascuns și pesemne era prea mic, prea strâmt — dedea repede pe dinafară.

Multe și de toate a'ncercat el în viața lui, ca să și-o poată cârpi de azi pe mâine. A făcut, fiindcă și el era român, a făcut și politică: a părăsit totdeauna opoziția, din cauza nemărginitei și injustei ei violențe, în ajunul venirii ei la putere, și s'a alipit totdeauna de guvern care în definitiv nu era așa de vinovat, cu câteva zile înainte de trecerea acestuia în opoziție. Și pe urmă iar așa și tot așa.

Ducând viață destul de grea, i-a venit și lui ceasul și s'a însurat ca toată lumea. L-a înșelat la început soacră-sa, nu i-a dat zestrea făgăduită — el a zis și n'a prea zis ceva. L-a înșelat nevasta întâia oară — el a zis prea puține. A doua oară — n'a zis nimic. Dar odată, la Blagoveștenii, a făcut ce-a făcut și din toată sărăcia a cumpărat un crap mare și borțos ceva rar: patru chile și plin de icre. L-a dus acasă și a rugat pe nevastă și pe soacră să i-l facă umplut la cuptor cu stafide și cu coconari [1]). Femeile, din una într'alta, mai cu treabă, mai cu vorba, au uitat să scoată peștele la vreme. Când l-a dat la masă — sfarog. Cănuță și-a ieșit din pepene. Fără nicio vorbă și-a lăsat nevasta și a pornit divorț a doua zi cu probe de altădată; ar fi pornit numaidecât, dar nu se putea, era sărbătoare, mâncare de pește, nu se ținea tribunal.

Femeia era însărcinată... A'nceput să plângă că ce-o să se facă ea fără Cănuță. El n'a vrut s'asculte. De necaz, de mâhnire, femeia a lepădat la măsa și cât pe-aci să piară de boală și de mizerie. A alergat soacră-sa la el:

— Cănuță maică, fie-ți milă! e nevastă-ta, iart-o! se prăpădește fata, moare! ce dumnezeu! Cănuță maică, pentru un crap!

Aș, Cănuță, bărbat strașnic, o ținea întruna:

— Crap necrap, nu se poate, cocoană! am pornit hârtie, s'a isprăvit.

In sfârșit, a scăpat femeia după o îndelungată suferință.

Intr'o dimineață, când plecase după daraveri, Cănuță se întâlnește cu nevastă-sa, slabă, legată pe sub fălci: se plimba în piața Teatrului de colo până colo ca o desperată. O durea îngrozitor o măsea de sus. Fusese la dentist, dânsul dormea. Il

1) Fructe cu gust de alune

www.dacoromanica.ro

aștepta să se deștepte; dar nu putuse sta locului; ieșise să se plimbe; stând în salonul de așteptare, i-era frică să nu 'nebunească de durere.

Pe când vorbeau amândoi — c'aminteri nu erau supărați — iată că vine în fuga mare feciorul dela dentist și-i spune să poftească. Femeia pornește hotărîtă; dar după un pas se oprește și, întorcându-se către bărbatu-său:

— Ai și tu cu mine, Cănuță; mi-e frică.

Omul merge după ea. Ajung în salonul de așteptare. Femeia cade sdrobită pe un jeț, legănându-și capul strâmbat și aiurit de suferință.

— Poftiți, zice doctorul, deschizând o ușă.

Femeia se scoală și ia de mână, dârdâind ca de friguri, pe Cănuță; amândoi intră după doctor. Ea, albă ca hârtia, se așează pe scaunul de operație. El se face că fluieră ca pentru el singur, ținând mâinile la spate și uitându-se la o cadră din perete. Dar n'are răbdare, vrea să se 'ntoarcă. Atunci un țipăt ...Gata!

— Haha! zice doctorul. Bine-ai făcut c'ai venit! aveai un abces care se putea sui la ochi, și pe urmă...

— Ei, domnule doctor! zice femeia cu tonul blând al celei mai hotărîte scârbe de viață, după ce se clăti bine în gură... Câte supărări am eu, mă mir cum nu mi-a copt până acu și inima!

Cănuță nu mai fluiera. A plătit vizita doctorului. A plecat cu nevastă-sa. A tratat-o cu cafea cu lapte la Fialcowski, că nu pusese femeia nimic în gură de trei zile. Pe urmă s'au suit amândoi într'o birjă; au mers acasă, s'au împăcat și au trăit încă destulă vreme împreună.

Ar mai fi trăit încă bine, dacă nu i se întâmpla lui Cănuță să moară. Intr'o zi, dintr'un nimic, iarăși pentru un moft — ceruse împrumut o mică sumă unui prieten pe care l-a fost îndatorat pe vremuri cu mai mult, și acesta îl refuzase — s'a iritat așa de grozav din ceartă, încât i-a venit un fel de necăciune... Rău... rău... până seara a murit. L-au îngropat a doua zi ca pe toți morții.

★

La șapte ani, i-a făcut, după obicei, parastas, ca să-i scoată oasele și să i le spele. Erau de față la slujbă nevasta și câteva rude. Când au dat groparii de cosciugul lui și i-au ridicat binișor

www.dacoromanica.ro

capacul putred, ce să vezi! In loc să stea oasele lui Cănuţă de-a-lungul şi cu faţa'n sus, hârca sta în sus cu ceafa, şi ţurloaiele erau pornite către grătarul coastelor.

— Asta n'a fost mort bine când l-au îngropat, a zis popa.

— Aş! a răspuns femeia. M'aş fi mirat, dumnezeu să-l ierte, să-l găsesc la loc... Sfinţia ta nu l-ai cunoscut pe răposatul Cănuţă... om sucit!

www.dacoromanica.ro

LA HANUL LUI MÂNJOALĂ

Un sfert de ceas până la hanul lui Mânjoală... de-acolea până'n Popeștii de sus, o poștie; în buestru potrivit, un ceas și jumătate... Buestrașu-i bun... dacă-i dau grăunțe la han și-l odihnesc trei sferturi de ceas... merge. Care va să zică, un sfert și cu trei, un ceas, și până'n Popești unul și jumătate, fac două și jumătate... Acu sunt șapte trecute: ăl mai târziu până la zece, sunt la Pocovnicu Iordache... Am cam întârziat... trebuia să plec mai devreme... dar în sfârșit!... de așteptat, mă așteaptă..

Așa socotind în gând, am și văzut de departe, ca la o bătaie bună de pușcă, lumină multă la hanul lui Mânjoală, adică așa-i rămăsese numele; acum era hanul Mânjoloaii — omul murise de vreo cinci ani... Sdravănă femeie! ce a făcut, ce a dres, de unde era cât p'aci să le vânză hanul când trăia bărbatu-său, acum s'a plătit de datorii, a dres acaretul, a mai ridicat un grajd de piatră și încă spun toți că trebue să aibă și parale bune. Unii o bănuesc că o fi găsit vreo comoară... alții, că umblă cu farmece. Odată au vrut s'o calce tâlharii... S'au apucat să-i spargă ușa. Unul dintre ei, ăl mai voinic, un om cât un taur, a ridicat toporul și când a tras cu sete, a picat jos. L-au ridicat repede! era mort. Frate-său a dat să vorbească, dar n'a putut — amuțise. Erau patru inși. L-au pus pe mort în spinarea lui frate-său, și ceilalți doi l-au apucat de picioare, să-l îngroape undeva, departe. Când să iasă din curtea hanului, Mânjoloaia începe să strige pe fereastră: hoții! și'n față-le, iată zapciul cu mai mulți inși și cu patru dorobanți călări... Strigă pomojnicul: „Cinei?" Hoții cei doi, fugi care 'ncotro, rămâne mutul cu frate-său mort în cârcă. Acu, ce te faci la cercetare? Toată lumea știa că mutul vorbește; cui putea să-i treacă prin cap că mutul nu se preface?

www.dacoromanica.ro

L-au bătut până l-au smintit, ca să-i vie glasul la loc — degeaba. De atunci li s'a tăiat pofta flăcăilor să mai calce hanul...

Până să-mi treacă toate astea prin minte, am sosit. O sumă de cară poposesc în curtea hanului, unele duc la vale cherestea, altele porumb la deal. E o seară aspră de toamnă. Chirigiii se'ncălzesc pe lângă focuri... deaceea se vede atâta lumină de departe. Un argat îmi ia calul în primire să-i dea grăunțe la grajd. Intru în cârciumă, unde fac refenea [1]) oameni mulți, pe când doi țigani somnoroși, unul cu lăuta și altul cu cobza, târlâie într'un colț olteneşte. Mi-e foame și frig — m'a răzbit umezeala.

— Unde-i cocoana? întreb pe băiatul dela tarabă.

— La cuptor.

— Trebue să-i fie mai cald acolo, zic eu și trec, printr'o sălită, din cârciumă în bucătărie....

Foarte curat în bucătărie... și aburi, nu ca în cârciumă, de cojoace, de cizme și de opinci jilave — abur de pâne caldă. Mânjoloaia, priveghea cuptorul.

— Bine v'am găsit, cocoană Marghioalo.

— Bine-ați venit, cocoane Fănică.

— Mai s'o fi găsind ceva de mâncare?

— Pentru oameni de omenie ca dumneata, și la mieztul nopții.

Și repede coana Marghioala dă poruncă unei cotoroanțe să puie de masă 'n odaie, și pe urmă s'apropie de cotlon, la vatră, și zice:

— Uite, alege-ți.

Cocoana Marghioala era frumoasă, voinică și ochioasă, știam. Niciodată încă de când o cunoșteam — s'o cunoșteam demult: trecusem pe la hanul lui Mânjoală de atâtea ori încă de copil, pe când trăia răposatul taică-meu, că pe acolo n'era drumul la târg — niciodată nu mi se păruse mai plăcută... Eram tânăr, curățel și obraznic, mai mult obraznic decât curățel. M'am apropiat pe la cuștânga ei, cum era aplecată spre vatră, și am apucat-o peste mijloc; ajungând cu mâna de brațul ei drept, tare ca piatra, m'a'mpins dracul s'o ciupesc.

— N'ai de lucru? zice femeia și s'a uitat la mine chiorîș...

Dar eu, ca s'o dreg, zic:

---

1) Petrec.

www.dacoromanica.ro

— Strașnici ochi ai, coană Marghioalo!
— Ia nu mă'ncânta; mai bine spune ce să-ți dau.
— Să-mi dai... să-mi dai... Dă-mi ce ai dumneata...
— Zău...
Și eu, oftând:
— Fie, că strașnici ochi ai, coano Marghioalo!
— Da dacă te-aude socru-tău?
— Care socru?... de unde știi?
— Dumneata gândești că, dacă te ascunzi sub căciulă, nu te mai vede nimeni ce faci... Nu te duci la Pocovnicu Iordache să te logodești cu fata a mai mare?... Aide, nu te mai uita așa la mine; treci în odaie la masă.

Multe odăi curate și odihnite am văzut în viața mea, dar ca odaia aceea... Ce pat! ce perdeluțe! ce pereți! ce tavan! toate albe ca laptele. Și abajurul și toate cele lucrate cu igliță în fel și fel de fețe... și cald ca sub o aripă de cloșcă... și un miros de mere și de gutui.

Am vrut să mă așez la masă și după obiceiul apucat din copilărie, m'am întors să văz încotro e răsăritul să mă 'nchin. M'am uitat cu băgare de seamă de jur împrejur pe toți pereții — nicio icoană. Zice cocoana Marghioala:
— Ce te uiți?
Zic.
— Icoanele... Unde le ții?
Zice:
— Dă-le focului de icoane! d'abia prăsesc cari și păduchi de lemn.

Femeie curată... M'am așezat la masă făcându-mi cruce după datină, când deodată, un răcnet: călcasem, se vede, cu potcoava cizmei, pe un cotoi bătrân, care era sub masă. Cocoana Marghioala sare repede și deschide ușa de perete: cotoiul, supărat, dă năvală afară, pe când aerul rece năpădește 'nnăuntru și stinge lampa. Caută chibriturile pe bâjbâite: caut eu încolo, caută cocoana 'ncoace — ne-am întâlnit piept în piept pe'ntuneric.. Eu, obraznic, o iau bine'n brațe și încep s'o pup... Cucoana mai nu prea vrea, mai se lăsa ; îi ardeau obrajii, gura-i era rece și i se sbârlise pe lângă urechi puful persicii... În sfârșit, iacă jupâneasa aduce tava cu demâncare și cu o lumânare. Pesemne om fi căutat mult chibriturile, că țilindrul lămpii se răcise de tot. Am aprins'o iar...

www.dacoromanica.ro

Bună mâncare! pâine caldă, raţă friptă pe varză, cărnaţi de purcel prăjiţi, şi nişte vin! şi cafea turcească, şi râs şi vorbă... halal să-i fie cocoanei Marghioalii! După cafea, zice cotoroanţii:

— Spune să scoată o jumătate de tămâioasă...

Grozavă tămâioasă!... Mă apucase un fel de amorţeală pe la încheieturi; m'am dat aşa într'o parte pe pat să trag o ţigară cu ale din urmă picături chihlimbarii din pahar, şi mă uitam prin fumul tutunului la cocoana Marghioala care îmi sta pe scaun în faţă şi-mi făcea ţigări. Zic:

— Fie, cocoană Marghioalo, strașnici ochi ai!... Ştii ce?

— Ce?

— Dacă nu te superi, să-mi mai faci o cafea, da... nu aşa dulce....

Şi râzi!... Când vine jupâneasa cu cafeaua, zice:

— Cocoană, dumneavoastră staţi de vorbă aici... nu ştiţi ce-i afară...

— Ce e?

— S'a pornit un vânt de sus... vine prăpăd!

Am sărit drept în picioare şi m'am uitat la ceas: zece şi aproape trei sferturi. In loc de o jumătate de ceas stătusem la han două ceasuri şi jumătate? Vezi ce e când te 'ncurci la vorbă!

— Să-mi scoaţă calul!

— Cine?... Argaţii s'au culcat.

— Mă duc eu la grajd...

— Ţi-a pus ulcica la Pocovnicu! zice cocoana pufnind de ras şi ţinându-mi calea la uşă.

Am dat-o binişor la o parte şi am ieşit pe prispă. In adevăr, era o vreme vajnică... Focurile chirigiilor se stinseseră; oameni şi vite dormeau pe coceni, vârându-se cuminţi unii'ntr'alţii jos, la pământ, pe când de sus, prin văzduh, urla vântul nebun.

— E vifor mare, zice cocoana Marghioala, înfiorată şi apucându-mă strâns de mână; eşti prost? să pleci pe vremea asta! Mâi de noapte aici; pleci mâine pe lumină.

— Nu se poate...

Mi-am tras mâna cu putere; am mers la grajd; cu mare greutate am deşteptat un argat şi mi-am găsit calul; l-am închingat, l-am tras la scară şi m'am suit în odaie să-mi iau noapte

www.dacoromanica.ro

bună dela gazdă. Femeia, dusă pe gânduri, ședea pe pat cu căciula mea în mână, o tot învârtea ș'o răsucea.

— Cât am de plată? am întrebat.

— Imi plătești când treci înapoi, răspunse gazda, uitându-se adânc în fundul căciulii.

Și pe urmă se ridică în picioare și mi-o întinse. Mi-am luat căciula ș'am pus-o 'n cap, așa, cam la o parte. Zic, privind pe femeie drept în lumini, care-i sticleau grozav de ciudat:

— Sărut ochii, cocoană Marghioalo!

— Umblă sănătos!

M'am aruncat pe șea; jupâneasa bătrână mi-a deschis poarta și am ieșit. Rezemat cu palma stângă pe coapsa calului, mi-am întors înapoi capul; peste zaplazul înalt se vedea ușa odăii deschise și în deschizătură, umbra albă a femeii adumbrindu-și cu mâna arcurile sprâncenelor. Am ținut la pas încetinel, fluierând un cântec de lume, ca pentru mine singur, până când cotind după zaplaz, să-mi apuc drumul, mi s'a ascuns vederea cadrii. Am zis: hi! la drum! și mi-am făcut cruce; atunci am auzit bine ușa bufnind și un vaiet de cotoi. Gazda mea știa că nu o mai văz, intrase degrab în căldură și apucase pe cotoi cu ușa, desigur. Afurisit cotoi! se tot vâră pîntre picioarele oamenilor.

Să fi mers o bucată bună de drum. Viforul creștea, scuturându-mă de pe șea. In înalt, nori după nori sburau opăciți ca de spaima unei pedepse de mai sus, unii la vale, pe dedesubt, alții pe deasupra, la deal, perdeluind în clipe largi, când mai gros, când mai subțire, lumina ostenită a sfertului din urmă. Frigul ud mă pătrundea; simțeam că-mi înghiață pulpele și brațele. Mergând cu capul plecat ca să nu mă 'nnece vântul, începui să simț durere la cerbice, la frunte și la tâmple, fierbințeală și bubuituri în urechi. Am băut prea mult! m'am gândit eu, dându-mi căciula mai pe ceafă și ridicându-mi fruntea spre cer. Dar vârtejul norilor mă ameța; mă ardea sub coastele din stânga. Am sorbit din adânc vântul rece, dar un junghi m'a fulgerat pân tot coșul pieptului, de colo până colo. Am aplecat bărbia. Căciula parcă mă strângea de cap ca o menghinea; am scos-o și am pus-o pe oblânc... Mi-era rău... N'am făcut bine să plec! La Pocovnicu Iordache trebue să doarmă toată lumea, m'or fi așteptat, pe vremea asta, or fi crezut oamenii, firește, că n'am fost prost să plec... Am îndemnat calul care se'mpleticea, parcă băuse și el...

www.dacoromanica.ro

Dar vântul s'a mai potolit; s'a luminat a ploaie; lumină ceţoasă; începe să cearnă mărunt şi'nţepos... Imi pun iar căciula.. Deodată sângele începe iar să-mi arză pereţii capului. Calul e obosit de tot; gâfâie de 'nnecul vântului. Il strâng în călcâie, îi dau o lovitură de biciuşcă; dobitocul face câţiva paşi pripiţi, pe urmă sforăe şi se opreşte pe loc ca şi cum ar vedea în faţă o piedică neaşteptată. Mă uit... In adevăr, la câţiva paşi înaintea calului zăresc o mogâldeaţă mică sărind şi ţopăind... Un dobitoc!... Ce să fac?... Fiară?... E prea mică... Pun mâna pe revolver, atunci auz tare un glas de căpriţă... Indemn calul cât pot; el se 'ntoarce 'n loc şi porneşte 'napoi. Câţiva paşi... şi iar stă sforăind... Iar căpriţa... Il opresc, îl întorc, îi dau câteva lovituri, strângându-l din zăbală. Porneşte... Câţiva paşi... Iar căpriţa... Norii s'au subţiat de tot; acuma văz cât se poate de bine. E o căpriţă mică, neagră, aci merge, aci se 'ntoarce: aruncă din copite, pe urmă se ridică 'n două picioare, se repede cu bărbiţa în piept şi cu fruntea înainte să 'mpungă, şi face sărituri de necrezut şi mehăe şi fel de fel de nebunii. Mă dau jos de pe cal, care nu mai vrea să meargă în ruptul capului, şi-l apuc scurt de căpăstru; mă aplec pe vine 'n jos: „Ţa-ţa" şi chem căpriţa cu mâna parcă aş vrea să-i dau tărâţe. Căpriţa se apropie sburdând mereu. Calul sforăe nebun, dă să se smucească; mă pune în genunchi, dar îl ţiu bine. Căpriţa s'a apropiat de mâna mea; e un ied negru foarte drăguţ, care se lasă blând să-l ridic de jos. L-am pus în desaga din dreapta, peste nişte haine. In vremea asta calul se cutremură şi dârdâe din toate încheieturile ca de frigurile morţii.

Am încălecat... Calul a pornit năuc.

De mult acum merge ca praştia sărind peste gropi, peste moşoroae, peste buşteni, fără să-l mai pot opri, fără să cunosc locurile şi fără să ştiu unde mă ducea. In goana asta, când la fiece clipă îmi puteam frânge gâtul, cu trupul îngheţat şi cu capul ca 'n foc, mă gândeam la culcuşul bun pe care-l părăsisem prosteşte... Dece?... Cocoana Marghioala mi-ar fi dat mie odaia ei, aminteri nu mă poftea... Iedul se mişca în desagă să se aşeze mai bine: mi-am întors privirea spre el; cuminte, cu capul deştept scos afară din desagă, se uita şi el la mine. Mi-am adus aminte de alţi ochi... Ce prost am fost!... Calul se poticneşte; îl opresc în silă; vrea să se pornească iar, dar cade sdrobit în genunchi. Deodată, printr'o spărtură de nori se arată felia din urmă aplecată pe o rână. Arătarea ei m'a ameţit ca o lovitură de mă-

www.dacoromanica.ro

ciucă la mir. Mi-era în față... Atunci sunt două luni pe cer! eu merg la deal; luna trebue să-mi fie în spate! Și mi-am întors repede capul s'o văz pe cea adevărată... Am greșit drumul! merg la vale... Unde sunt! Mă uit înainte; porumbiște cu cocenii netăiați; la spate, câmp larg. Imi fac cruce, strângând de necaz calul cu pulpele amorțite ca să se ridice — atunci simț o svâcneală puternică lângă piciorul drept... Un țipăt!... Am strivit iedul! Pun mâna iute în desagă, desaga goală — am pierdut iedul pe drum! Calul se scoală, scuturându-și capul ca de buimăceală; se ridică în două picioare, se smucește 'ntro parte și mă trântește în partea ailaltă; pe urmă o ia la goană pe câmp, ca de streche, și piere 'n întuneric. Pe când mă ridic sdruncinat, auz foșnealà pântre coceni și un glas de om din apropiere, tare:

— Tiu! Ța-ța! Pîtiu! Ucigă-te toaca, duce-te-ai pe pustii!

— Care-i acolo? strig eu.

— Om bun!

— Care?

— Gheorghe!

— Care Gheorghe?

— Nătruț... Gheorghe Nătruț, care păzește la coceni.

— Da 'nu vii încoace?

— Ba iacă viu.

Și dintre coceni se arată umbra omului.

— Mă rog, frate Gheorghe, unde suntem noi aicea? am rătăcit cu viforul ăsta drumul.

— Da unde vreai dumneata să mergi?

— La Popeștii-de-sus.

— Ehei! La Pocovnicu Iordache.

— Ei da.

— Apoi n'ai rătăcit drumul... da mai ai de furcă până 'n Popești... Aicea ești d'abia în Hăculești.

— In Hăculești? am zis eu cu bucurie. Atunci sunt aproape de hanul lui Mânjoală...

— Uite-l colea; suntem în spatele grajdului.

— Hai de-mi arată drumul, să nu-mi rup gâtul tocm'acuma. Rătăcisem vreo patru ceasuri.

In câțiva pași am ajuns la poartă. La odaia cocoanii Marghioala lumină, și umbre mișcă pe perdea... A avut parte cine știe ce alt drumeț mai înțelept de patul cel curat! Eu oi fi rămas să capăt vreo laviță lângă cuptor. Dar noroc! cum am ciocănit,

www.dacoromanica.ro

m'a şi auzit. Jupâneasa bătrână a alergat să-mi deschiză... Când să intru, mă împiedic pe prag de ceva moale — iedul... tot ăla! era iedul gazdei mele! a intrat şi el în odaie şi a mers să se culce cuminte sub pat.

Ce să spui? Ştia femeia că mă'ntorc?... ori se sculase de dimineaţă?... Patul era nedesfăcut.

— Cocoană Marghioalo! atâta am putut să zic, şi vrând să mulţumesc lui dumnezeu că m'a scăpat cu viaţă, am dat să ridic dreapta spre frunte.

Cocoana mi-a apucat repede mâna şi, dându-mi-o jos, m'a luat cu toată puterea în braţe.

Parcă văz încă odaia ceea...

Ce pat!... ce perdeluţe!... ce pereţi!... ce tavan! toate albe ca laptele. Şi abajurul şi toate cele lucrate cu igliţa în fel de şi fel de feţe... şi cald ca sub o aripă de cloşcă... şi un miros de mere şi gutui.

Aş fi stat mult la hanul Mânjoloaii, dacă nu venea socrumeu, Pocovnicu Iordache, dumnezeu să-l ierte, să mă scoată cu tărăboi de acolo. De trei ori am fugit dela el înainte de logodnă şi m'am întors la han, până când, bătrânul, care vrea zor nevoie să mă ginerească, a pus oameni de m'au prins şi m'au dus legat cobză la un schit în munte; patruzeci de zile post, mătănii şi molitve. Am ieşit deacolo pocăit: m'am logodit şi m'am însurat.

Tocma 'ntr'un târziu, într'o noapte limpede de iarnă, pe când şedeam cu socru-meu la lafturi [1]) după obiceiul dela ţară, dinaintea unui borcan de vin, aflarăm dela un isprăvnicel care sosea cu cumpărături din oraş, că despre ziuă stătuse să fie foc mare la Hăculeşti; arsese până 'n pământ hanul lui Mânjoală, îngropând pe biata cocoana Marghioala, acu hârbuită, subt un morman de jăratic.

— A băgat-o, în sfârşit, la jăratic pe matracuca! a zis socru-meu râzând.

Şi m'a pus să-i povestesc iar istoria de mai sus pentru a nu ştiu câtea oară. Pocovnicu o ţinea întruna că în fundul căciulii îmi pusese cocoana farmece şi că iedul şi cotoiul erau tot una...

— Ei aşi am zis eu.

— Era dracul, ascultă-mă pe mine.

---

1) Palavre, taifas.

www.dacoromanica.ro

— O fi fost, am răspuns eu, dar dacă e așa, Pocovnice, atunci dracul te duce, se vede, și la bune...

— Intâi te dă pe la bune, ca să te spurce, și pe urmă știe el unde te duce...

— Da dumneata de unde știi?

— Asta nu-i treaba ta, a răspuns bătrânul, asta-i altă căciulă.

www.dacoromanica.ro

DOUĂ LOTURI

Asta e culmea!... culmea!... strigă d. Lefter, ştergându-şi fruntea de sudoare, pe când madam Popescu, consoarta sa, caută fără preget în toate părţile... Nu e şi nu e!...

— Femeie, trebue să fie 'n casă... Dracu n'a venit să le ia!...

Dar ce au pierdut? ce caută?

Caută două bilete de lotărie, cu care d. Lefter Popescu a câştigat.

Insă oricine mă poate întreba:

— Bine, dacă a pierdut biletele, de unde ştie d. Lefter de câştig?

— E lucru simplu. Biletele le-a fost cumpărat cu bani împrumutaţi ca de cabulă dela d. căpitan Pandele fiindcă îi spuseseră mulţi, când se tot plângea că n'are noroc la joc, să'ncerce a juca cu bani de împrumut... Şi a făcut învoială, pe onoare, faţă de martori, să dea din câştig, dacă s'o întâmpla, zece la sută căpitanului.

Când a cumpărat biletele, d. Lefter a râs pesimist:

— Ţi-ai găsit! eu şi noroc!

Dar d. căpitan Pandele, mai optimist:

— De unde ştii dumneata norocul meu?

S'a pus pe d. Lefter să-i însemneze în carnet numerele biletelor.

A trecut mult dela aceasta. Lotăriile, amânate de atâtea ori, s'au tras, în sfârşit, amândouă în aceeaşi zi. La prima (Lotăria „Societăţii pentru fundarea unei Universităţi Române în Dobrogea, la Constanţa") lotul cel mare de 50.000 lei l-a câştigat numărul 076.384; iar la a doua (Lotăria „Asociaţiunii pentru fundarea şi înzestrarea unui Observatoriu Astronomic la Bucureşti") lotul cel mare tot de 50.000 lei, l-a câştigat numărul 109.520.

www.dacoromanica.ro

D. Lefter, până adineaori, habar n'avea că se trăseseră ieri amândouă lotăriile. Era seară; omul ședea la masă cu consoarta sa în săliţa de intrare, vorbind în ticnă despre cum se scumpeşte viaţa din zi în zi, când aude o birjă oprindu-se 'n poartă, apoi paşi apăsaţi în curticică şi pe urmă bătând cineva tare grăbit la giamlâcul d'afară. D. Lefter sare să deschidă, bănuind în gând: „Hait! iar ne chiamă deseară la serviciu extraordinar turbatul (turbatul e şeful), să ne canonească până la miezul nopţii ca să se recomande ministrului că e grozav!" — iar madam Popescu se repede în odaie, fiindcă era în négligé. D. căpitan Pandele intră ca o furtună şi vorbind din ce în ce mai tare, ca şi cum d. Lefter ar fi surd.

— Bine nene, păcatele mele! dece n'ai venit la berărie... se poate să fii aşa de indiferent? te caut ca un nebun de atâtea ceasuri!

— Ne-a ţinut până adineaori turbatul la canţilerie... Dece?

— Leftere!... nu ştii nimica?

— Ce?

— Ieri s'a tras lotăriile noastre!

— Ei?

— Am câştigat!

— Nu mă 'nnebuni!... Cât?

— La amândouă am câştigat loturile mari! ale mari de tot.

Şi căpitanul pune pe masă listele oficiale şi alături carnetul său. In adevăr, carnetul suna tocmai ca 'n liste: 076.384 *Universitate-Constanţa*, 109.520 *Bucureşti-Astronomie*.

Cititorul a înţeles acuma ce căutau de trei zile, pe brânci, soţii Popescu.

D. Lefter a trimis turbatului o scrisoare, cerând, cu tot respectul, un concediu de două-trei zile, pe motiv că nu se simte deloc bine. Aşa şi e; e bolnav.

După o muncă zadarnică de atâta vreme, după ce toată casa a fost răsturnată de zece ori, când aşa, când aminterea, d. Lefter a căzut pe o canapea, sfărâmat de oboseală; a simţit că i se taie încheieturile şi aşa, un fel de slăbiciune la lingurea, parcă-l lua o apă: a moţăit de câteva ori şi'a adormit. Femeia a şezut şi ea pe un scaun că nu mai putea de picioare şi de mijloc — se 'nţelege, de atâta alergătură şi de-atâtea ridicături. Să fi aţipit d. Lefter ca vreun sfert de ceas şi, deodată, se scoală drept, cu faţa luminată de raza adevărului.

www.dacoromanica.ro

— Ştiu unde sunt! acum ştiu!... uf!... le-am găsit.
— Unde?
— In jacheta mea a „cenuşie de vară... Cu ea eram la berărie când le-am cumpărat. Ţiu minte bine; le-am pus în buzunarul dela piept. înăuntru... Acolo, sunt!... sigur!... Adu-mi jacheta!

Pe cât îşi aducea mai limpede aminte domnul Lefter, pe atât madam Popescu se turbura, se roşea, se'ngălbenea...

— Care jachetă? întreabă ea aiurită, ca de pe altă lume.
— A cenuşie.
— Lefter! zice femeia punând mâna la sânul stâng, ca şi cum ar fi simţit un junghi grozav.
— Ce?
— Am... dat-o.
— Ce ai dat?
— Jacheta!
— Care jachetă?
— A cenuşie!
— Cui?
— N'ai spus tu că n'o mai porţi?
— Cui? cui ai dat-o, nenorocito!
— La o chivuţă.
— Pentru ce?
— Pe farfurii.
— Când?
— Alaltăieri...
— Alaltăieri!... fără s'o cauţi prin buzunare!
— Am căutat-o, răspunde femeia îngrozită de vina ei; nu era nimic.
— Taci! strigă crunt d. Lefter... Pe câte farfurii ai dat-o?
— Pe zece... Destul m'am tocmit; n'a vrut să-mi dea o duzină întreagă, răspunde ea fără să mai ştie ce spune.
— Unde sunt farfuriile?... Voi să văz farfuriile! Adu farfuriile! porunceşte strașnic d. Lefter.

Consoarta sa, fără să mai zică o vorbă, se supune; i le aduce şi le pune pe masă. Frumoase farfurii! cu chenar dublu, unul conabiu [1]), lat, pe muche, şi altul pembé [2]), îngust, pe buză. D. Lefter ia una ş'o sună — porţălan.

1) Roşu închis, vişiniu.
2) Roz.

www.dacoromanica.ro

— Bravo! bun gust ai! zice rânjind sardonic.

Şi pac, trânteşte una jos... ţândări! şi pe urmă, paf! alta asemenea.

— Leftere!

— Aşa sunt eu, galant, cocoană! când am chef, sparg; sparg, cocoană, când am chef, farfurii de câte zece mii de franci una! sparg, mă 'nţelegi, sparg ,al dracului!

Şi iar pac! paf! până la a din urmă, pe când cocoana se scutură la fiecare, parcă ar arde-o cu un bici de foc. După ce le isprăveşte pe toate, d. Popescu îşi scoate batista, îşi şterge sudoarea frunţii şi se aşează grav pe scaun, apoi, cu tonul sever, dar calm, al judecătorului ne 'nduplecat, către criminalul care-i stă de faţă 'n picioare:

— La care chivuţă? o ştii?

— La Ţâca, aia tânără frumoasă, care vine totdeauna pe aici, răspunde vinovata, plângând, cu inima frântă de târzie căiinţa.

— Ştii unde se află această chivuţă?

— Zice că stă tocmai la margine, în mahalaua Farfurigiilor.

— Destul, nenorocito!

Peste un ceas, pe 'nserate, o birjă trece în goana mare prin strada Emancipării din Farfurigii; pe capră, alături cu birjarul, un sergent; în fund, d. Lefter şi d. căpitan Pandele; iar, dinainte, încă un sergent şi d. comisar al secţiei respective, Turtureanu, deja cointeresat cu cinci la sută asupra câştigului — se'nţelege câştig, dacă se vor găsi cele două bilete. Comisarul ştie unde stă chivuţa Ţâca.

Birja, trecând din greu prin noroi, se opreşte, în sfârşit, în apropierea unei cocioabe de pământ, care şade singuratică, într'un peş, pe un maidan. Comisarul postează pe sergenţi, pitulaţi în dosul cocioabei, după regula strategică consacrată la călcări de vizuini; le face semnul clasic al lui Harpocrates, ş'apoi trece urmat de d. căpitan şi d. Popescu, să bată la uşă... O fetică sdrenţuită vine să deschiză. In săliţa luminată de pâlpâiala a câţiva tăciuni de pe vatră, miroase straşnic a carne cu prune: o ţigancă bătrână pregăteşte de cină. Toţi trei vizitatorii se dau înapoi pe prispă punându-şi mâna la nas.

— Unde-i măta, fă ? întrebă d. comisar.

www.dacoromanica.ro

— Trebue să vie acuma, zice copila, uitându-se sperios cu ochii ei mari la cei trei domni.

— Aprinde-ne muc de lumânare și hai de ne du în odaie, s'o așteptăm.

Fata stă la 'ndoială.

— Haide! se răstește d. Turtureanu... și toți trei intră, împingând pe fată 'nainte.

— Da ce e? întreabă bătrâna, ridicându-se dela vatră, unde sta stârcită.

— Avem treabă cu fie-ta, cu Țâca...

— Lipsește ceva dintr'o casă... știe ea ce lipsește, adaugă d Lefter.

— Vai de mine! boiarule, zice bătrâna... N'are Țâca obiceiul. ...La toate casele boierești o cunoaște pe Țâca... la toate cocoanele mari o știe pe Țâca...

— Haide! nu mai lungi vorba, comandă d. căpitan Pandele, s'aprinde! cât vrei să mă ții în picioare?

— Iac'aprinz.. Da nu se poate, Țâca, boiarule! să ferească dumnezeu! eu, pîntru Țâca, poci să-mi pui mâna 'n foc pîntru Țâca... Poate, altă chivuță...

Și zicând aceasta, baba a aprins o lumânare de seu s'a trecut în odaie, urmată de boieri. Odaia are două paturi, o masă, o laviță, un scaun și o sobiță de tuci. Pe amândouă paturile stau grămezi de haine, încălțăminte, pălării, șaluri purtate, pe sub paturi și pe laviță fel de fel de mărfuri de farfurărie și sticlărie.

La vederea mormanelor de vechituri, d. Lefter tresare; se repede și 'ncepe să scotocească, luând și examinând pe rând bucățică cu bucățică, fir cu fir. Câte reflexiuni ironice, picante, sentimentale, se pot face asupra unei așa grămezi pestrițe de vechituri, cu privire la zădărnicia lumii trecătoare prin care au trecut și ele o clipă, nouă, neveștejite! Dar d. Lefter n'are vreme să filozofeze... el caută... caută mereu... Fatalitate! jacheta cenușie nu se află. Când gânduri peste gânduri îi clocotesc în cap, iacă-te și Țâca, d'abia ducându-și coșul plin de vechituri nouă, foarte obosită de alergătura zilei 'ntregi și flămândă: de departe i s'au umflat nările ca răspuns la chemarea generosului miros de pe vatră.

Cum intră, o înconjoară toți trei musafirii; d. Lefter o ia de piept:

— Unde mi-e jacheta?

— Care jaghetă?

www.dacoromanica.ro

— Jacheta a cenușie...
— Care jaghetă cenușie?
— Jacheta cu biletele?
— Care belete, boiarule?
— Te faci că nu știi, gașperiță!
— Să mă trăsnească dumnezeu; să hie al dracului!
— Mai bine, spune drept, zice d. Turtureanu.
— Dacă spui, ai bacșiș bun, adaugă d. căpitan Pandele.
— Ce să spue, boiarule! zice bătrâna apilpisită : ce să spue? spue? vai de pacatele noastre, dacă nu știe... auzi colo? ce să spue?
— Taci tu! sbiară d. Turtureanu, și-i dă brânci babei cât colo, în săliță.
Baba își face cruce, iar copila tremură ca varga lângă vatră, unde prunele sfârâe tare 'n cratiță.
— Să n'aibă parte!... dă să zică Țâca.
— N'ai fost tu, o 'ntrerupse d. Lefter, în strada Pacienții numărul 13, la madam' Popescu, madam' Lefter Popescu, o damă înaltă, subțirică, frumoasă, oacheșă, casele ale verzi cu giamlâc, care are o aluniță cu păr d'asupra sprâncenii din stânga și se poartă legată la cap cu roșu?
— Ba, am fost.
— Atunci, dece minți?
— Ba nu mint, boiarule, am fost. Ei?
— Nu ți-a dat pe zece farfurii, că n'ai vrut să dai o duzină 'ntreagă cu chenar conabiu, lat pe muche, și altul pembé, îngust, pe bluză, o jachetă cenușie?
— Ba mi-a dat.
— Atunci, dece minți?
— Nu minte, boiarule! zice bătrâna din săliță
— Taci tu!... Unde e jacheta?
— E pe mine... o port pe dedesubt.
— Ca să nu te prinz!
— Ba să hie al dracului, care n'o poartă de frig... Sunt bortoasă boiarule... alerg toată ziulica pîn zloată — bogdaproste, îmi ține cald la pântece și la șale.
— Desbracă-te, poruncește d. Lefter.
— Iaca...
Și Țâca începe a-și lăpăda toalele de pe ea. Tocmai dedesupt de tot, peste cămașă, se vede jacheta cenușie. D. Lefter

www.dacoromanica.ro

repede o caută 'n buzunarul dela piept; chivuța se strâmbă, că se gâdilă la sân. In buzunar, nimic; dar în fund are o descusătură... desigur, că o fi căzut în căptușeală. Țâca scoate jacheta și o dă d-lui Lefter, care o descoase cu briceagul din toate tigheluriile... In căptușeală, nimic și iar nimic.

— Ce mi-ai făcut biletele? răcnește îngrozitor, cu pumnii 'ncleștați, d. Lefter, pe când ceilalți doi o strâng de aproape, într'un colț.

— Care belete? sbiară și chivuța ca o nebună; ș'apoi schimbând tonul, strigă tare către baba din săliță, în țigănește: „Săi, că se sfarojesc [1]) prunele de tot!"

— Ce ai spus pe țigănește? urlă d. Lefter.

— Haoleo! încep să se bocească baba și copila, ce năpaste a fost să cază pe noi?

— Să-mi scoți biletele! scrâșnește d. Lefter; să-mi scoți biletele, hoațo! că te omor, mă'nțelegi? te omor!

Și-i trage Țâchii o palmă, s'o năucească. Atunci, toate trei femei se pornesc pe răgete, să crezi că s'a aprins o cușcă cu pantere. D. Turtureanu dă 'ntr'o parte pe d. Lefter cu gravitate:

— Las-o, mă rog... Las' că spun dumnealor la secție.

Apoi iese 'n ușă, dă un țignal; sergenții răsar ca din pământ și haide! le-au pornit pe nemâncate...

Toată arta d-lui Turtureanu a rămas infructuoasă... Femeile nu știu nimic despre bilete... Cu tot zelul său, nu putuse depăși limitele prudenții; deaceea el spunea seara la berărie, d-lui Lefter și căpitanului:

— Cu baba și cu fata, de! merge să le mursici mai sdravăn; dar cu Țâca, nu prea, fiindcă, e, pardon, în poziție; dacă se întâmplă la secret vreun avort.... Nu știi dumneata? Astăzi nu mai poți conta pe inferiori... și nici pe superiori! S'aude... Gazetele atât așteaptă ca să ne perzecute... Dar îți spun eu că nu e! Biletele n'au fost în jachetă; pot face prinsoare pe ce poftești... Să vezi când ți-o mai trece nițel asta... cum să zic? amorul-propriu — așa e tot omul la 'nceput, când îi vine o surpriză de așa un câștig — sa vezi, ai să dai peste ele acasă.

D. Lefter susține că Țâca i-a furat biletele — chivuțele și jidanii nu sunt proști; când cumpără haine vechi le purică pân toate 'ndoiturile.

---

1) Se ard, se scrumesc.

www.dacoromanica.ro

— Ia, dă-mi-le, mă'nțelegi, la discreție, să stau eu cu dumnealor în *tête-à-tête* la secret... Să vezi cum scot biletele...

Și zicând aceasta, se uită cruciș, fioros, și scrâșnește din dinți.

D. Turtureanu răspunde făcând teorii asupra instrucțiunii criminale pe temeiul îndelungatei d-sale experiențe în serviciul siguranței publice. Așa, femeile rabdă mai mult, sunt mai piloase [1]) decât bărbații. Dintre bărbați, bulgarii întrec pe toți la răbdare; mai puțin ca toți rabdă țiganii, și țigăncile mai puțin decât toate: cum le strângi puțin în corset, „stai că spui, mâncate-aș !"

Deaceea le slăbise pe chivuțe, lăsându-le, însă, tot la secret, nemâncate, să se mai gândească — poate !... dar nu-i vine să crează.

Pe când vorbește d. Turtureanu, d. căpitan Pandele citește gazeta de seară, iar d. Lefter ascultă dus pe gânduri. La un moment, d. Popescu se face palid, un domn a intrat în berărie și trece pe lângă masa lor către fund. Este șeful său dela minister, un tip foarte posomorit și din cale afară aspru. D. Lefter se scoală și salută, șeful d'abia moțăe din cap și se așează la o masă puțin mai departe.

— Uite, zice d. căpitan și arată și celorlalți gazeta care scrie :

„Precum se știe, cele două mari lotării s'au tras zilele trecute. Numerile care au câștigat loturile cele mari de câte 50.000 lei sunt : la Constanța-Universitate, 076.384 ; — la București-Astronomie, 109.520.

Un lucru curios însă, până acuma, fericiții posesori ai numerelor câștigătoare nu s'au prezentat să-și reclame dreptul. Pentru numeroșii noștri cititori și gentilele noastre cititoare, în rândurile cărora am dori din suflet să se afle câștigătorii, amintim că, după șase luni dela trageri, nu se mai poate, sub niciun cuvânt, reclama vreun câștig. Sumele nereclamate până la termenul fatal trec de drept la fondurile societăților respective.

Cu tot respectul ce i-l insufla d-lui Lefter șeful său, care-l ochia pe sub sprâncene din când în când cu privirea plină de mustrare — adică : „Dumneata ne tragi pe sfoară : scrii că ești bolnav, ca să-mi lipsești dela datorie, și pe urmă-mi bați beră-

1) Răbdătoare, rezistente.

www.dacoromanica.ro

riile... Bravo!" — cu tot respectul acela foarte legitim, d. Popescu nu se putu stăpâni la propoziția finală din notița gazetei și izbucni într'un hohot de râs, un râs vânăt!

— Hahaha! să știi, nene Turturene, că le găsim tocma a doua zi după termen... Imi cunosc eu norocul... Hahaha?

Râsul și vorbele acestea au făcut pe d. căpitan Pandele să sară din loc. El, care până aci păstrase o atitudine calmă, mai presus de orice laudă, a trebuit, în sfârșit, și el să izbucnească... Imputări amare de neglijență, de indiferență, de imprudență! Când are cineva hârtii de valoare așa de mare, nu le lasă să se târâe astfel de colo până colo... Trebue să fie cineva prea sec! Așa trebue să pați când faci afaceri de o sută de mii de franci cu un zevzec ș. c. l... Și asupra acestora d. căpitan pleacă, spumând și înjurând ca un grad inferior. D. Lefter parcă n'a auzit nimic; bate toba încetinel cu degetele pe marmura mesii.

Peste câteva momente, domnul șef, care a plătit paharul său de bere, se scoală și, trecând spre ușă pe lângă masă, zice:

— Domnule Popescu, dacă dumneata nu mai vrei să vii la serviciu, atunci, te rog, cel puțin trimite mâine cheia sertarului unde ai acte publice în întârziere.

— Am fost bolnav, domnule șef.

— Mofturi!...

— Parol, domnule șef: mâine viu negreșit.

— Te rog! zice scurt și apăsat șeful și plecă fără să salute.

D-l Turtureanu se uită la ceas... Târziu! Trebue să meargă la serviciul de noapte: peste un ceas trece inspectorul pe la secție. Pleacă; d. Lefter pleacă după el. Se aruncă într'o birjă: d. Lefter se aruncă după el.

— Merg și eu la secție, nene Turturene, s'o mai văz pe hoața!

D. Turtureanu se 'nvoiește numai după ce amicul își dă cuvântul solemn de onoare că n'are să mai fie violent, n'are să mai facă nimic femeilor arestate. Pe drum, d. Popescu promite amicului său să-i ridice partea de câștig dela cinci la zece la sută, dacă se găsesc biletele.

— Pe viitorul și pe onoarea mea! nene Turturene!

Au sosit... Nenorocire! Inspectorul trecuse pe la secție adineaori; cercetase la secret, notase ceva, foarte supărat, în portofel, și liberase pe cele trei femei, îmbunându-le cu vorbe blânde.

www.dacoromanica.ro

— De mare belea mi se pare că m'ai dat, nene Popescule, cu ipohondriile dumitale! a zis d. comisar.

D. Lefter atunci a 'nceput să se vaite.

— Prin urmare, care va să zică, dacă nici dv., poliţia, nu ne protejaţi contra banditilor, atunci, mă rog, ce mai rămâne? Am înţeles, care va să zică, cum merge chestia! Nu vă săturaţi nici cu zece la sută? Cât vreţi, cât poftiţi domnule? şaptezeci? nouăzeci? sută la sută?

Şi apoi o cascadă, un torent de invective la adresa autorităţii, care e compusă din pungaşi, din zbiri, complici cu briganzii! exemplu: d. inspector care s'a 'nvoit cu ţigăncile.

— Frumos! sublim! adaugă, după o pauză de resuflu, d. Popescu, cu un ton de acră ironie.

Ş'apoi, schimbând tonul, cu glasul tunător:

— Ruşine pentru acest început de secol! de trei ori ruşine! Prudenţa şi amiciţia au oprit pe d. Turtureanu să dreseze cuvenitul proces-verbal pentru insultă adusă autorităţii în exerciţiul funcţiunii, şi poate că tot i l-ar fi dresat, dacă, asupra ultimelor cuvinte, d. Lefter n'ar fi ieşit în fuga-mare ca un nebun, strigând că se duce să reclame la parchet!

Era cam pe la rândul al treilea al salipgiilor[1]) mijea bine de ziuă, când d. Lefter, după ce rătăcise atâta vreme prin mahalale, ajunse, în sfârşit, în maidanul din strada Emancipării, în faţa cocioabei de unde ridicaseră aseară pe cele trei chivuţe.

Poate... poate că rugămintea să birue ce n'a putut birui violenţa... şi d. Popescu bate cu sfială la uşa sărmanei locuinţe... Niciun răspuns... Mai bate odată tot aşa de discret... Acelaş rezultat... Să bată mai cu inimă!... Dar mai multă inimă n'are... Se apropie în vârful galoşilor de ferestruică şi ascultă ce să fie înăuntru... In tăcerea dimineţii umede şi neguroase, se aud bine horcăeli... Femeile, sdrobite de împrejurările prin care trecuseră, dormeau duse.

D. Lefter şezu pe marginea de lemn a prispei şi aprinse o ţigaretă... Şezu cât şezu aşa, meditând un discurs bine simţit pentru a convinge pe chivuţe că nişte femei muncitoare pot câştiga o avere într'un chip onorabil, fără să caute a ruina pe un om dela casa căruia au câştigat totdeauna o bucăţică de pâine... Ar fi păcat! şi mai la urmă, el a dat de ştire: biletele sunt anulate;

1) Vânzători de băutură numită salep.

www.dacoromanica.ro

dar zece, cincisprezece la sută, da! o avere necalculabilă, care le pică din cer: bogate, independente și... oneste, ș.c.l...

Deodată, se aude sgomot ușor în casă... In sfârșit, s'au deșteptat... Musafirul se scoală 'n picioare, tușește și pune mâna pe borul pălăriei. In acelaș moment ușa se deschide și se arată 'n prag chipul nețesălat al fetei:

— Haoleo, mamă! săriți, c'a venit hăla iar!

Femeile sar degrab:

— Iar ai venit, nebunule? țipă Țâca.

— Ai venit jar la belete, ai? urlă bătrâna.

Și, până să n'apuce d. Popescu să salute măcar, se pomenește, fleașc! drept în ochi o strachină cu prune sleite:

— Na belete!

— Să pui să ne omoare, nevinovate, la poliție, ai? oțule.

Și după ce i-au luat văzul, tragei pumni, palme și pe urmă care cu ce apucă, baba cu o cratiță, fata cu o scurtătură de lemn și femeia cu un târn [1]) și dă-l tava pin noroi:

— Na belete! na belete!! na belete!!!

Când au ostenit bine chivuțele, a plecat și d. Lefter destul de ostenit și dumnealui, dar repede și cu capul gol, de degrab ce-i era — și chivuțele după el:

— Ho! Ho! nu mai vrei belete? să mai vii la belete! ho! oarrba!

Pe la șapte și jumătate d. Popescu era acasă. Consoarta sa nu dormise toată noaptea de grijă. Cocoana, văzând halul omului, s'a pornit pe plâns... De cu seara venise un prieten dela minister și lăsase o scrisoare...

„Dragă Leftere,

„Astăzi când am plecat dela cantilerie, d. Georgescu, șeful, mi-a zis să te anunț că, dacă mâine nu vii la serviciu, poți să nu mai vii deloc, căci face raport de destituire și pune să spargă broasca sertarului tău, unde ai încuiat dosarul cu afacerea Goldstein. Au venit astăzi trei deputați și au făcut gură că se trăgăneaza lucrările. De mâine, ince-

1) Mătură din nuiele.

www.dacoromanica.ro

pem pe cât o ține Camera, canțileria la 8 dim. Te rog, în interesul tău, vino negreșit. Șeful e turbat rău.

Al tău fidel amic,
Mitică"

La opt și cinci, d. Lefter, spălat și premenit, sue treptele ministerului. Întreabă pe aprod:

— Șeful a venit?

— Acușica, răspunde aprodul. A ordonat să mergeți imediat la dumnealui.

D. Popescu grăbește și intră foarte umilit. Șeful, care se plimbă de colo până colo, cu mâinile în buzunar, cum îl vede, se oprește ·

— Ai venit, domnule ?

— Da, domnule Georgescu...

— Aici nu sunt domnul Georgescu, domnule! aici sunt domnul șef... Să-mi aduci la moment dosarul afacerii Goldstein... și altădată să știi că te dau afară ! Statul nu plătește impiegații, ca să facă beții nōaptea și ziua să zacă — uite ce prăpădit ești — în loc să vii la datorie... M'ai auzit ?... Mergi de-mi adu dosarul !

Impiegatul iese împleticindu-se. Se duce la masa lui de lucru, descue sertarul și apucă nervos un vraf de hârtii. Când dă să pună vraful pe masă, scapă printre dește jos o hârtiuță mică îndoită. S'apleacă — o ridică — o privește lung — dă un țipăt...

Toți zeii ! toți au murit ! toți mor ! numai Norocul trăiește și va trăi alături cu Vremea, nemuritoare ca și el !... Sunt aci !... aci biletele !... aci era soarele strălucitor căutat atâta timp orbește pe 'ntuneric!

D. Lefter e liniștit — acea liniște a mării care, înțelenită în fine, vrea să se odihnească după sbuciumul unui năprasnic uragan : fața ei este senină, fără creț, pe când în fundu-i zac atâtea sfărâmături de corăbii înghițite pe de-a-pururi înainte de a fi putut ajunge la liman !

El ascunde 'n sân, între flanelă și piele, într'un plic de pânză, cele două bucățele de hârtie tipărite conabiu, ca muchea unor farfurii pierdute pe veci. Surâzând de această reminiscență vizuală, se încheie la jiletcă fără pripă, se așează bine în jețul său de mușama și așterne cu mână sigură pe o coală de hârtie ministe-

www.dacoromanica.ro

rială, următoarea compoziție, care, sub forma-i laconică, ascunde atâta bogată ironie:

„Domnule Ministru,

„Sănătatea mea prea delicată nu-mi permite să mai suport asprimile de tot felul ale serviciului.

„Vă rog dar respectuos să binevoiți a-mi primi demisia din postul ce ocup la acest onor. minister.

„Binevoiți, etc...

Eleutheriu Poppescu"

Ia apoi dosarul și demisia și intră hotărît la șeful, care lucrează cu nasul vârît în hârtii.

— Domnule șef, iată dosarul Goldstein.

— Bine, răspunde superiorul fără să ridice capul. Lasă-l aici.

— Și mai iată, „domnule Georgescu", vă rog foarte mult, și demisia mea.

— Bine... Las'o aici.

— Vă salut.

— Bine... Du-te.

După zece minute omul care a scuturat în fine jugul nesuferitei robii, intră la bancherul unde au fost depuse biletele *en gros*.

— Mă rog, unde se 'ncasează câștigurile dela lotăriile care s'au tras alaltăieri?

— Fondul e depus la casa de depuneri, dar poate cineva să le'ncaseze și prin noi. Aveți vreun bilet câștigător?

— Am... două câștigătoare, răspunde fără afectare d. Popescu, și arată de departe biletele, ținându-le grațios între două degete.

— Sunt câștiguri mari?

— Măricele... Am amândouă câștigurile mari!

Bancherul deschide niște ochi plini de admirație și zice, dând să ia biletele:

— Dați-mi voie, mă rog.

Dar d. Lefter retrage încetinel mâna, desdoește biletele și întreabă:

— N'aveți listele oficiale?

www.dacoromanica.ro

— Ba da. Iată-le.

— Mă rog, zice d. Lefter cu vorbă răspicată, avem odată: zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii-trei-sute-opt-zeci-și-patru la Universitatea-Constanța.

— Nu, răspunde bancherul! una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci.

— Dă-mi voie, nu mă 'ncurca: una-sută-și-nouă-mii-cinci-sute-două-zeci — București-Astronomie.

— Ba pardon, zice bancherul... București-Astronomie zero-șapte-zeci-și-șase-de-mii trei-sute-opt-zeci-și-patru.

D. Lefter nu-și dă seama bine dece, dar simte o sfârșeală și cade, alb ca portălanul, pe un scaun lângă cantor, întinzând machinal mâna cu biletele. Bancherul le ia; se uită bine la liste, la bilete, la posesorul lor, și, zâmbind și el fără afectare, zice d-lui Lefter, care ascultă stupid:

— Uite ce e, stimabile: v'ați înșelat... și iacă de unde provine... Dumneata ai... Ciudat lucru, ce-i drept... Cum s'a întâmplat?... Al dracului!... Dumneata ai la una tocmai numărul care a câștigat la cealaltă și...

— Și... ce?

— ... și vice-versa.

Cum aude cuvântul vice-versa, d. Lefter se face vânăt ca ficatul și se ridică izbucnind cu o volubilitate supremă:

— Vice-versa! Nu se poate, domnule! peste poate! Vice-versa! Asta-i șarlatanie, mă 'nțelegi! Vă 'nvăț eu minte pe d-voastră să umblați d'acu 'ncolo cu infamii, și să vă bateți joc de oameni, fiindcă este o exploatare și nu vă mai săturați, ca vampirii, pierzând toată sudoarea fiecărui om onest, deoarece se'ncrede orbește 'n mofturile d-voastră și cu tripotajuri ovreiești de bursă, care suntem noi proști și nu ne învățăm odată minte ca să venim, mă 'nțelegi, și să ne revoltăm... da! să ne revoltăm! Așa să știți: proști! proști! proști!

Ș'a'nceput să se jelească, să se bată cu palmele peste ochi și cu pumnii în cap și să tropăe din picioare, făcând așa un tărăboi, încât a trebuit bancherul să ceară ajutorul forței publice ca să scape de d. Lefter...

Dacă aș fi unul din acei autori care se respectă și sunt foarte respectați, aș încheia povestirea mea astfel...

...Au trecut mulți ani la mijloc.

Intr'un târziu, cine vizita mânăstirea Țigănești, putea vedea

www.dacoromanica.ro

acolo o maică bătrână, oacheşe, înaltă şi uscată ca o sfântă, cu o aluniţă mare păroasă d'asupra sprâncenei din stânga şi cu privirea extatică. Ea nu scotea un cuvânt, nu voia să răspunză la nicio întrebare ; nu făcea niciun rău; era, dimpotrivă, foarte blândă. O singură apucătură denunţa oarecum că sub fruntea ei senină clipea o minte cu reazimul desrădăcinat: toată ziulica, maica Elefteria culegea, te miri de unde le mai găsea, cioburi de străchini, pe care le ascundea cu scumpătate în scunda ei chiliuţă.

Tot într'un timp, colo departe, în haosul sgomotos al Bucureştiului, trecătorii puteau vedea un moşneag micuţ, intrat la apă şi scofâlcit, plimbându-se liniştit, cu acea linişte a mării, care, potolită în sfârşit, vrea să se odihnească după sbuciumul unui năprasnic uragan. Bătrânul se plimba regulat — dimineaţa, de colo până colo pe dinaintea Universităţii — seara, cum răsăreau aştrii, de jur împrejurul Observatorului pompierilor dela bifurcarea bulevardului Pake — şoptind mereu, cu un glas blajin, acelaş cuvânt : „Vice-versa !"... da, vice-versa !..." cuvânt vag ca vagul vastei mări, care sub faţa-i fără creţ, ascunde 'n tainicele-i adâncuri stâncoase cine ştie câte corăbii, sdrobite înainte de a fi ajuns la liman, de-a-pururi pierdute !

Dar... fiindcă nu sunt dintre acei autori, prefer să vă spun drept : după scandalul dela bancher, nu ştiu ce s'a mai întâmplat cu eroul meu şi cu madam Popescu.

www.dacoromanica.ro

IN VREME DE RĂZBOI

I

In sfârşit, ceata de tâlhari căzuse prinsă în capătul pădurii Dobrenilor. Doi ani de zile, vreo câţiva voinici spoiţi cu cărbuni pe ochi, foarte 'ndrăzneţi şi foarte cruzi, băgaseră spaima în trei hotare. Intâi începuseră cu hoţia de cai; apoi o călcare, două cu casne; pe urmă omoruri. Intre altele, făcuseră acum în urmă o vizită despre ziuă lui Popa Iancu din Podeni.

Popa era un om cu dare de mână, rămas văduv, deşi foarte tânăr, trăia cu maică-sa. Ii mergeau treburile cât se poate de bine. In timp de un an şi jumătate cumpărase două sfori de moşie, ridicase un han şi o pereche de case de piatră; vite multe, oi, cinci cai, şi mai avea, se zice, şi bănet. Astea băteau la ochi, toată lumea credea că popa găsise vreo comoară. La aşa stare, trebuia, se'nţelege, să se oprească ochii tâlharilor.

Intr'o seară părintele Iancu a făcut prostia să rămână acasă singur de tot: pe bătrână a trimis-o cu trăsura la târg, cu un băiat; pe un argat l-a mânat la câmp; pe alţi doi, cu carele după lemne la pădure. După miezul nopţii, iacă-te oaspeţii negri: l-au legat, l-au schingiuit şi i-au luat o groază de bani. Norocul bătrânei că lipsea; făcea poate greşala să ţipe, şi tâlharii o omorau, cum s'a şi întâmplat în altă parte cu o babă, peste câteva zile.

De mirare, însă, un lucru — popa avea un buestraş minunat şi două iepe de prăsilă: nu i le-au luat. Dar ceva şi mai curios — câinii din curte, nişte dulăi ca nişte fiare, nu dedeseră, măcar, semne de viaţă! Hoţii au fel de fel de meşteşuguri ca să adoarmă câinii cei mai sălbatici: le dă, pesemne, un fel de mâncare descântată, ori cine ştie ce.

Pe preot l-au găsit a doua zi, într'un târziu, legat butuc, cu

www.dacoromanica.ro

mușchii curmați de strânsoarea frânghiilor, cu căluşu 'n gură, d'abia mai putând geme. L-au deslegat degrabă şi bietul om a povestit, gâfâind şi cu mintea pierdută de groază, tot ce pătimise.

Nu trecură două săptămâni şi se auzi de altă călcare — aceea, în adevăr, spăimântătoare.

Arendaşul dela Dărmăneşti a fost călcat de cu seară. Omul trăia acolo cu o rudă bătrână, o babă care-i îngrijea de casă. Baba a făcut neghiobia să țipe, şi arendaşul, şi mai neghiob, a tras cu revolverul. Atâta le-a trebuit! I-au chinuit, i-au fierăstrăit până i-au dat gata. Nu se putea şti cât jefuiseră, desigur fusese o sumă însemnată — arendaşul vânduse de curând o cătățime [1]) mare de bucate.

Dar, în sfârşit, fără-de-legea asta fusese cea din urmă. Oamenii spoiți cu negru căzură în lanțurile justiției az-noapte, tocmai când se porneau la o nouă ispravă. Vestea aceasta se împrăştiase într'o clipă ca o lumină liniştitoare peste câte trele hotarele bântuite.

Către seară se întorcea acasă călare pe buestraşul lui, popa Iancu. Şi calul şi omul erau sdrobiți de umblet. De trei zile popa alergase după daraveri de negustorie — vindea vite şi cumpăra porci. Pe unde umblase n'aflase nimica de prinderea tâlharilor. Maică-sa îl aştepta cu masa: fiul n'avea poftă de mâncare; îi era degrabă să meargă la neica Stavrache, hangiul, frate-său mai mare.

Hangiul era foarte mulțumit: om cu dare de mână, cu han în drum — mare greutate i se luase de pe suflet. Câte nopți nu dormise el o clipă măcar cum se cade, trăgând cu urechea şi aşteptând cu inima sărită pe musafirii de noapte! negreşit trebuia să-i vie şi lui rândul, odată şi-odată.

Preotul intră în cârciumă tocmai când d-l Stavrache se pregătea să'nchiză.

— Neică, zise el privind ciudat şi sperios în toate părțile, aş vrea să-ți spui ceva numaidecât.

— Ce?

— Ai să vezi. Inchide şi aide'n odaie amândoi... am venit la d-ta ca la un duhovnic...

După aerul şi tonul tânărului, fratele mai mare nu ştia ce să crează: totuşi înțelese că preotul avea lucruri serioase de spus.

---

1) Cantitate.

www.dacoromanica.ro

Trimise pe slugi şi pe femeie să se culce, închise obloanele prăvăliei şi poarta hanului şi, după ce toată lumea se linişti, intră în odăiţă, unde-l aştepta popa trăgând tutun şi oftând greu.

— Ce e mă ?

— Am venit la d-ta ca la un duhovnic... N'aude nimeni ?

— Aşi ! cine s'auză ?

— Neică Stavrache, zise popa încet, m'am nenorocit !

— Dece ?

Popa a 'nceput să plângă cu hohot şi să se bată cu pumnii în cap. Neica Stavrache nu înţelegea deloc.

— Ce mă fac?... ce să mă fac, neică?... spune d-ta că mi-eşti frate mai mare...

Ce avea preotul pe suflet ? ce să aibă ? Lucru greu de 'nţeles, firește, aşa de greu că d-l Stavrache, mai întâi, nici n'a voit să creadă.

Cum s'a putut ? Omul cu greutate, proprietarul cu atâtea acareturi şi cuprins, mai bogat decât multă lume dimprejur! — frate-său ? preotul — să fi fost capul bandei de tâlhari ! Şi cu toate astea, era adevărat. Dracu-l împinsese ! Şi nenorocitul îşi povesti din fir în păr toate isprăvile. Călcarea dela el fusese un marafet, ca să adoarmă bănuielile. Cu câteva zile înainte, un notar din sat — era cam beat — duşman vechi al popii, întâlnindu-l la un han pe drum, i-a zis : „Bun buestraş ai părinte ! ăsta nu mai e cal de popă, e cal haiducesc, să lase toate poterile 'n urmă!" şi pe urmă: „Bine-ţi merge, părinţele! mai cumpăraşi o sfoară de moşie! Cum de nu ţi-e teamă să te calce tâlharii! pesemne că eşti dres !".

Neica Stavrache ascultă, în sfârşit, şi povestirea isprăvii din urmă dela arendaşul Dărmăneştilor... Dar nu popa îl omorise; ei luptase cât putuse să-i oprească dela aşa crudă faptă; ce era să le facă însă ? erau îndârjiţi ; baba ţipa şi arendaşul a tras cu arma — nu mai era chip să stăpânești pe băieţi.

Popa scăpase din cursa întinsă la capătul pădurii numai prin întâmplare: aminteri puneau mâna poteraşii şi pe el... Dar toţi cetaşii sunt prinşi... Or să-i pună la casnă... ei au să spună tot... tot... Or să pună mâna şi pe el. Şi popa, apucat de cutremur, îşi smulgea părul din cap.

— Ce-i de făcut, neică Stavrache ? scapă-mă !

— Cum ?... Nenorocitule ! să fugi ! să piei ! să te'nneci mai

www.dacoromanica.ro

bine decât să puie mâna pe tine! In fundul ocnei îți putrezesc oasele.

Pe când vorbea d-l Stavrache, deodată s'aud afară sgomote, strigăte și bătăi puternice în obloanele prăvăliei. Amândoi rămân încremeniți.

— Nu deschide! zice popa scoțând un revolver de sub anteriu.

Dar bubuiturile se 'ndesesc — sunt oameni mulți afară. D. Stavrache, fără să mai asculte de stăruințele popii care tremură ca varga, îl împinge cât colo și trece 'n prăvălie. Trăgând bine cu urechea, hangiul înțelege că are a face cu o lume veselă: o ceată de rău-făcători e mult mai serioasă și mai tăcută; nu râde si nu chiuește așa cu chef pe la miezul nopții! Și d. Stavrache a ghicit bine. Strigând „Numaidecât!" aprinde lampa și merge să deschiză.

In adevăr, sunt vreo douăzeci de voluntari tineri, claie peste grămadă, în câteva trăsuri, conduși de un ofițer și doi sergenți rezerviști către Dunăre — la război. Poposesc două-trei ceasuri aci, să odihnească și caii; despre ziuă or să se pornească; trebue s'apuce trenul militar care trece dimineața la stația cea mai apropiată — cale de vreo patruzeci de kilometri. Sunt mușterii buni, băieți cu dare de mână și cântă, și râd, și fac fel de fel de nebunii.

D. Stavrache face tot ce poate ca să 'ndatoreze pe bravii tineri. După ce au băut binișor, se așternunul lângă altul, ticsiți în cele două odăi mai mari ale hanului. Foarte obosiți, tinerii fără grijă dorm buștean. Hangiul, posomorît, stă câteva minute la gânduri adânci, dar deodată fața i se luminează: înăuntrul frunții a scânteiat o mare inspirație. Omul trece în odaia unde îl așteptă cu atâta nerăbdare cainicul [1]).

Ce și-au vorbit cei doi frați, nu se poate spune, atât de încet și de discret și-au șoptit. E destul a arăta numai ce au făcut. Preotul Iancu s'a așezat pe scaun în mijlocul odăiții. D. Stavrache a luat o pereche de foarfeci și a început să-i reteze pletele apoi tot mai scurt și mai scurt, unde mai bine, unde mai cu scări, l-a tuns la piele, muscălește. Apoi i-a tuns scurt barba, i-a săpunit-o bine și la urmă i-a ras-o cu perdaf. Toate astea foarte degrabă.

La patru despre ziuă, voluntarii s'au deșteptat, s'au pus la

1) Vrednic de plâns.

www.dacoromanica.ro

rând şi s'au numărat. D. Stavrache le-a făcut socoteala, a încasat suma de douăzeci şi cinci de lei şi mulţumindu-le, le-a zis :

— Uite ce e... e aci un tânăr care ar vrea să meargă şi el volintir cu d-voastră... Îl primiţi ?

— E vârstnic ?

— Da.

— Are părinţi ? ori copii ?

— N'are nimic.

— Are formele gata ? a întrebat ofiţerul.

— Forme n'are : dar... să le faceţi d-voastră.

— Asta nu se poate ; trebue să se prezinte la divizie.

— Da nu s'ar putea să-l luaţi cu d-voastră şi să-şi facă formele acolo unde vă duceţi ?

— Ba... s'ar putea.

— Atunci...

Şi d. Stavrache aduse în faţa camarazilor pe *domnul* Iancu Georgescu — un tânăr foarte voinic, frumos şi curat, ras proaspăt — o înfăţişare demnă şi severă. Camarazii l-au salutat cu un „ura" puternic de s'a cutremurat hanul şi d. Iancu Georgescu, după ce s'a sărutat de multe ori cu neica Stavrache, a pornit cu vesela bandă, fără să se mai uite înapoi.

★

Demult nu se mai pomenea acum în sat de preotul Iancu... Se 'nnecase? îl răpusese cineva? Nici urmă nu lăsase, par'că intrase în pământ. In locul lui se orânduise alt preot; nu-l putuseră aştepta oamenii cât lumea; nu putea rămâne sat de creştini fără liturghie.

Când d. Stavrache se întorcea dela parastasul de nouă zile al maică-sii, pe la începutul lui Dechemvrie — (bătrâna, după ce zăcuse de inimă-rea vreo câteva săptămâni, murise, dimineaţa, la 28 Noembrie) — se întâlni cu factorul rural... O scrisoare cu timbrul dela Turnu Măgurele şi cu data din ajunul morţii bătrânii. Neica Stavrache a cunoscut slova. Repede, omul deprins a nu mai aştepta zadarnic veşti dela acela pe care-l credea pierdut de-abinele, se închise în odăiţă şidesfăcu nervos plicul.

„Iubite neică, mai întâi nu lipsesc a cerceta despre scumpa d-voastră sănătate, a dumitale şi a maichii"...

D. Stavrache îşi şterse ochii cu colţul şorţului şi, foarte îndurerat, urmă semnele pe petecul de hârtie, sosit de aşa de departe

www.dacoromanica.ro

ca să aducă în liniștitul sat un fel de răsunet al sbuciumului din locurile războiului. Fugarul era dinaintea Plevnei. Se bătuse cu mare curaj și cu mult noroc în trei rânduri; luase un steag dela Inamic, într'o încăerare unde ai noștri erau aproape sdrobiți; fusese numit sergent pe câmpul de onoare, căpătând „Virtutea militară", și o decorație rusească. In curând Plevna era să fie atacată cu toată puterea armatelor aliate.

Curios lucru! Cine ar fi văzut figura lui neica Stavrache presupunând că acela ar fi fost un om deprins să descifreze înțelesuri din chipurile omenești, ar fi rămas în mirare pricepând bine că în sufletul fratelui mai mare nu se petrecea nimic analog cu bucuria la citirea veștilor despre succesul de bravură al răspopitului.

Hangiul mototoli hârtia după ce mai privi bine data: în adevăr, scrisoarea era expediată cu trei zile mai înainte de luarea Plevnei. Dar acuma... Plevna era luată — asta se svonise oficial în toate unghiurile țării.

Primarul mai știa, tot din izvor oficial, că voluntarii au să fie liberați zilele acestea spre a se întoarce pe la căminuri, fiindcă războiul s'a sfârșit.

Dar... întrebă distrat d. Stavrache, ce s'o mai fi făcut cu tâlharii prinși astă primăvară?

Tâlharii fuseseră osândiți la diferite pedepse și desigur erau și așezați la locurile de muncă.

— Care va să zică, clipi gândul hangiului, nici vorbă n'a fost la judecată despre popa, despre capul și gazda tâlharilor. Aoleu! Ce mai judecători!

...Dar o să îndrăznească să se mai întoarcă?

...Dar dacă îndrăznește și se întoarce?... Atunci ce-i de făcut?

...Da! dar sergentul se poate întoarce; popa ba!

...Dar dacă-i vine, așa, o nebunească sergentului să spue că el e stăpânul averii, întâmple-se orice s'o întâmpla! că odată a purtat barbă și plete.

...Da, dar atunci procurorul îl rade și-l tunde de-a-binele.

...O veni?... n'o veni?...

Pe când d. Stavrache își ridica așa de sus interesanta-i clădire de ipoteze, iacă-tă altă scrisoare: e tot dela Turnu Măgurele — de astădată, însă, e slovă străină... Slovă străină!... Ei! lucru dracului!...

„Salutare, domnule Stavrache, n'avem onoare să vă cunoaș-

www.dacoromanica.ro

tem, dar venim să îndeplinim rugămintea unui brav camarad, sublocotenentul Iancu Georgescu, voluntar înaintat din grad în grad în timp de campanie, mort pe câmpul de onoare de trei gloanțe inamice primite în pântece. Am stat la căpătâiul lui plân. gând până când a închis ochii. Mare păcat că s'a prăpădit așa viteaz soldat! Un moment nu a arătat lașitate; deși foarte slăbit de atâta durere și pierdere de sânge, tot glumea; zâmbind și-a cântat singur popește, foarte frumos: vecinica pomenire! apoi ne-a dat adresa dumitale și ne-a rugat să-ți scriem negreșit să-l ierți, fiindcă acuma s'a spălat în sânge și să-i spui maică-sii, bătrânii, pe care o cunoști, să-i poarte regulat de grija sufletului. Pe urmă a început să aiurească și s'a sfârșit.

Salutare: subloc. Marin Dobrescu, sergent major, George Popescu".

D. Stavrache a plâns mult, mult, sdrobit de trista veste. Dar un bărbat trebue să-și facă inimă! Nu trebue să se lase copleșit așa de durere. A strâns bine scrisoarea; s'a spălat frumos pe ochi; a pus caii la brișcă și a plecat repede la târg să întrebe pe avocat, cu ce forme intră cineva regulat în stăpânirea averii unui frate bun pierdut, care n'are alt moștenitor.

II

Demult acuma, d. Stavrache stăpânește mirazul [1]) rămas dela frate-său, părintele Iancu, de a cărui urmă nu s'a mai putut da și despre care nici nu se mai pomenește.

Avocatul povățuise destul de limpede pe hangiu...

Un om stăpânește o avere; cu drept ori fără drept, o stăpânește. Câtă vreme nu-l supără nimeni, câtă vreme nu se ridică nicio pretenție asupră-i, el n'are nevoie să ia nicio măsură legală. Și mai la urmă, situația d-lui Stavrache este mai limpede decât a oricărui proprietar.

— Averea a fost a popii?

— Da, a popii.

— Făcută de el, din munca lui?...

— Cea mai mare parte.

— Popa are copii?

— N'are.

---

1) Moștenire.

www.dacoromanica.ro

— Are femeie?
— Nu.
— Are părinți?
— Nu.
— Mai are alt frate?
— Niciunul, decât pe mine.
— Atunci... stăpânește sănătos, a adăugat avocatul, și dacă te-o supăra cineva, atunci vino la mine... Numai unul singur te-ar putea călca...
— Cine? întreabă d. Stavrache.
— Popa.
Moștenitorul zâmbi și cu siguranță răspunse:
— Ași ! nu mai poate călca, săracul !
Apoi, văzând că răspunsul său prea sigur face o impresie ciudată avocatului, se grăbi s'adauge cu tonul cel mai duios:
— Cine știe unde s'o fi prăpădit bietul frate-meu, dacă n'a mai venit el la avutul lui de atâta amar de vreme !
Au trecut cinci ani dela război și nimeni, în adevăr, n'a supărat pe d. Stavrache, afară decât popa Iancu volintiru, care venea din când în când de pe altă lume, să tulbure somnul fratelui său. Avocatul avusese dreptate. Singur popa avea dreptul să neliniștească pacinica stăpânire a hangiului.
Dar orice se întâmplă des, nu ne mai mișcă; orice minune, a treia oară trebue să ni se pară lucru foarte firesc. Pentru aceea hangiul primi fără multă emoție vizita înstrăinatului, care venea cine știe de unde, de departe.
D. Stavrache sta în odăiță, căutând să desfacă niște socoteli încurcate, când intră nenorocitul fugar.
Stins de oboseală, bolnav, cu fața hiravă și cu ochii în fundul capului, ca în clipa morții, ocnașul era îmbrăcat în haină vărgată dela ocnă, de unde scăpase, ca prin minune, pilindu-și lanțurile.
Umblase prin codri nemâncat; trecuse prăpăstii; haina și nădragii îi erau numai zdrențe; opincile sfâșiate; palmele, tălpile picioarelor și glesnele pline de sânge. Dar, în sfârșit, ajunsese la frate-său.
— Ticălosule! strigă d. Stavrache, ne-ai făcut neamul de râs. Să piei, să nu te mai văd ! Pleacă ! Du-te înapoi de-ți ispășește păcatele!
Fugarul a plecat oftând și când a ajuns în prag:

www.dacoromanica.ro

— Nene, zice, fă-ți pomană, dă-mi o bărdacă de apă.

Atât a putut să zică și a picat jos, moale ca o cârpă.

Lui d. Stavrache i s'a făcut milă; s'a repezit să-l ridice ca să-l pue pe pat; nu-l putea lăsa să moară ca un câine. Ocnașul, în luptă cu moartea, s'a agățat de frate-său cu o mână de gât și cu alta de brațul stâng. Hangiul a dat atunci să-l salte de jos; a încercat odată, de două, de mai multe ori, din răsputeri — degeaba; toate opintelile și sudorile fuseseră de prisos; trupul greu ca plumbul era peste putință de deslipit dela pământ.

Hangiul, simțind că se frânge dela mijloc, voi să dea drumul murindului și să se ridice în picioare ca să răsufle și să-și recapete puterile. Dar încercarea aceasta fu și mai grea decât cea dintâi; ocnașul, în ceasul morții, se încleștase cu o putere covârșitoare de gâtul și de brațul hangiului.

Se opinti încă odată cu supremă energie, ridică dela pământ pe nenorocit; dar acesta fu apucat de un cutremur grozav, se sbătea din toate încheieturile și, biruind cu greutatea-i de mortăciune, cea din urmă putere de împotrivire a lui Stavrache, îl îngenunche, îl trânti jos și-i puse, ca un luptător teafăr, genunchiul pe piept. Apoi, începu să râză ca un nebun scrâșnind din dinți și-i zise:

— Gândeai c'am murit, neică?

A stat mult astfel d. Stavrache supus sub călcâiul ocnașului, mult a suferit în ochi rânjeala acelei fiare. Dar când nebunul a voit să-l sugrume, atunci hangiul, smintit și el de frica morții, a făcut o săritură desnădăjduită... Ocnașul a sărit cât colo ca un mototol, a bufnit în ușă, ușa s'a deschis de perete, și mototolul a pierit în întunericul nopții.

D. Stavrache era în picioare, în mijlocul odăii, tremurând din toate încheieturile și făcându-și cruci peste cruci... Dor de frate — bine; dar urîtă vizită.

Până la ziuă d. Stavdache s'a plimbat pîn odae de colo până colo; s'a 'nchinat întruna, rugându-se fierbinte pentru odihna fletului răposaților, și a băut mereu rachiu bun, ca să-și îndepărteze gândurile rele.

A doua zi s'a dus la biserică și a aprins lumânări pentru su. fletele morților. Apoi, deși sdruncinat, și-a văzut omul de daraveri, mai pe ici, mai pe colea... mai cu seamă și-a petrecut vremea cu niște vin care pornise să se turbure și să se oțetească... acu era limpede ca untdelemnul franțuzesc și dulce ca mustul năsprit.

www.dacoromanica.ro

Toată ziua nu i-a cerut inima nimica; a băut doar două-trei năstrape [1]) de zeamă de varză; tocmai în spre seară de tot a gustat niţel peşte sărat cu usturoi şi a băut câteva pahare cu vin nou. Pe urmă s'a închinat frumos şi s'a culcat cu gândul la cine ştie ce.

. . . . . .

Afară plouă mărunţel, ploaie rece de toamnă, şi boabele de apă, prelingându-se de pe streşini şi picând în clipe ritmate pe fundul unui butoi dogit, lăsat gol, într'adins, la umezeală, făceau un fel de cântec cu nenumărate şi ciudate înţelesuri. Legănate de mişcarea sunetelor, gândurile omului începură să sfârâe iute în cercuri strâmte, apoi încet-încet se rotiră din ce în ce mai domol, în cercuri din ce în ce mai largi, şi tot mai domol, şi tot mai larg. Când cercul unui gând ajunse în fine aşa de larg încât conştiinţa îi era peste putinţă, din centru, să-l mai urmărească, din ce se tot depărta — omului i se pare c'aude afară un cântec de trâmbiţe... militari, desigur.

Hangiul ascultă mai bine; cântecul străluceşte din ce în ce mai tare. Se apropie.

D. Stavrache iese afară pe prispa cârciumii.

E o zi luminoasă de primăvară.

In adevăr, sunt nişte militari, o companie, care urcă la deal în marş de paradă. Tot satul: oameni, copii, câini fac alai după militari.

Au ajuns în faţa hanului. Căpitanul comandă oprirea pe loc.

Hangiul rămâne trăsnit: Căpitanul!

Căpitanul bagă sabia în teacă şi înaintează către d. Stavrache; acesta se dă pas cu pas mereu înapoi până în cârciumă, închide repede uşa şi'ncearcă s'o încue; dar până să clipească, uşa sare din ţâţâni, şi căpitanul s'arată 'n prag şi, râzând cu hohote, strigă:

Gândeai c'am murit, neică?

— D. Stavrache trece'n tindă — căpitanul după el; fuge în odaiţa — degeaba : nesuferita arătare îi urmăreşte de aproape.

Ne mai putând răbda prigonirea, hangiul se repede sălbatic şi apucă de gât pe căpitan; acesta se lasă fără a face o mişcare.

Hangiul se îndârjeşte şi-l strânge de gât, îl strânge din ce în ce mai tare, simte cum degetele-i pătrund în muşchii gruma-

1) Cană, vas de metal.

www.dacoromanica.ro

zului, strivindu-i, afundând beregata, sfărâmând încheietura cerbicii. Dar cu cât strânge mai tare, cu atât chipul căpitanului se luminează; cu cât el scrâşneşte, cu atât militarul râde mai sgomotos şi mai vesel. Şi când d. Stavrache îşi descleştează degetele amorţite şi cade pe o laviţă, căpitanul îl întreabă:

— Gândeai c'am murit, neică?

Şi rămase multă vreme în picioare, cu mâinile încrucişate şi cu privirea ţintă asupra lui Stavrache. Apoi făcu un semn poruncitor, la care hangiul se supuse. Ieşiră amândoi pe prispa din drum. Căpitanul dete comanda plecării, trâmbiţele sunară, soldaţii îşi ridicară armele şi, urmată de obştea satului, compania plecă, în frunte cu căpitanul al cărui râs acoperea cântecul trâmbiţelor şi sgomotul mulţimii.

. . . . . .

Dis-de-dimineaţă d. Stavrache, tremurând de friguri, era la popa satului, rugându-l să vie negreşit până seară să-i facă sfeştanie acasă.

III

Era o sloată, nepomenită: ploaie, zăpadă, măzărică şi vânt vrăjmaş de nu mai ştia vita cum să se 'ntoarcă să poată răsufla. Deşi aproape de nămiezi, în tot satul era astâmpăr desăvârşit ca'n puterea nopţii; ba nici glas de câine nu se mai auzea — cine ştie în ce adăposturi se odihneau paznicii curţilor! Drumul parcă era pustiu: care om cuminte să înfrunte aşa tărie de vreme? Pe la toacă, s'a hotărît vântul să bată numai dintr'o parte; ploaia a contenit; a'nceput ninsoarea, mărunţică şi deasă, şi s'a pornit crivăţul s'o vârtejească. Aşa vreme ţine trei zile şi trei nopţi; halal de cine n'are nici pentru vatră, nici pentru căldare!

D. Stavrache n'a mai ridicat oblonul prăvăliei. Singur la tarabă, ce să facă omul? Mai bea un rachiu, mai morfoleşte un covrig uscat şi se gândeşte mai la una, mai la alta. Dar e frig în prăvălie. Mai înţeleg să se canonească negustorul când ştie pentru ce; dar aşa, degeaba! Pe aşa vreme e de prisos să mai aştepţi muşterii. D. Stavrache încue cicmigeaua, [1]) pe urmă prăvălia şi trece în odaie, la căldură; calatori n'or sa mai treacă, şi toată lumea din sat ştie să intre pe portiţă'n curte şi să bată la uşa din dos.

---

1) Cutia tejghelii.

www.dacoromanica.ro

In adevăr, după ce se desmorţeşte bine d Stavrache la gura sobei, iacă-te, pe înseratele, că bate cineva la uşă.

— Care-i acolo? întreabă hangiul.

— Eu, domn Stavrache, răspunde un glas slab de copilă... Deschide...

Hangiul trage veriga. Vântul de-afară, duhneşte pe uşă aruncând înăuntru o fetiţă foarte rebegită. Copila d'abia poate vorbi; fălcile îi sunt înţepenite de frig, deşi, pe potrivă de copil sărac, destul de bine îmbrăcată: are peste cămăşuţă minteanul lui tatăsău; pe picioarele goale nişte cizmuliţe vechi ale măsii şi pe cap cu testemel.

— Ce vrei?

— M'a trimis maica, să-i dai de un ban gaz şi taica de doi bani ţuică.

Şi fata scoase de sub mintean, cu băgare de seamă, două clondire.

— Da !... zice să nu mai pui gaz în a de ţuică şi ţuică'n a de gaz, ca alaltăieri, că iar mă bate... şi... să măsori bine.

— Da bani ai adus?

— Ba!... zice că să scrii.

— Iar să scriu?

Şi d. Stavrache, urmat de fetiţă, trece'n prăvălie bolborosind :

— Scrie-v'ar popa să vă scrie de pârliţi !

In prăvălie d'abia se mai vede. Fetiţa, apropiindu-se de d. Stavrache, care-i toarnă ţuică, rămâne cu ochii pe un covrig stingher, uitat pe tarabă. Hangiul s'apleacă subt tarabă să ridice tinicheaua cu gaz; în clipa aceea fetiţa întinde mâna, ia covrigul şi dă să-l vâre iute sub mintean; dar d. Stavrache se ridică. O fi tras cu coada ochiului, ori ştia că fusese un covrig pe tarabă şi acu pierise? că, fără vorbă, lipi o palmă peste obrazul îngheţat.

— Lasă covrigul jos, hoaţo!... De mici vă'nvăţaţi la furat, fire-aţi ai dracului !

Fata a lăsat covrigul şi a pus mâna la obrazul încălzit. Apoi a luat cuminte sticlele, le-a ascuns sub mintean şi a pornit afundându-se în negura nopţii viscoloase.

Hangiul a încuiat uşa, a mai aruncat o răgălie[1]) în sobă, a

1) Rădăcină de copac scoasă din pământ.

www.dacoromanica.ro

mai băut un păhăruț, a mai cotrobăit prin odaie... Să fi trecut așa, ca la vreun ceas, când, prin urletul viforului, i se pare c'aude glasuri de oameni afară... Ascultă cu dinadinsul — urechea nu l-a amăgit. De astă dată se aud și bătăi în ușa dela drum a prăvăliei. Mușterii... călători... Cine dracu mai umblă pe vremea asta! Hangiul aprinde o lumânare și trece'n prăvălie, la ușă, unde cei de-afară bat mereu.

— Care-i acolo?

— Oameni buni!

E o sanie cu clopoței afară. D. Stavrache deschide.

— Bună vreme! zice o momâe de om, înalt și spătos, cu o glugă mare, și intră, pe când altul, tot așa de îmbrobodit, stă în fața cailor, care nu se pot astâmpăra locului de bătaia vremii.

— Bună să-ți fie inima! răspunde gazda.

— Ne rugăm dumitale, negustorule, de adăpost pentru la noapte. Nu mai e chip să mergem înainte: caii, prăpădiți, noi, degerați. Să punem caii la grajd și nouă să ne dai un colțișor până la ziuă.

— Bucuros, zice hangiul... Dar dacă o fi poarta nemețită, e greu de deschis.

Din norocire, poarta era nemețită numai pe dinafară; pe dinăuntru fiind adăpostită dinspre partea hanului, locul era limpede. Doi argați ieșiră din grajd, poarta trosni, spărgându-și lipiturile de ghiață, sania fu trasă în curte și caii puși la iesle.

Cei doi musafiri suiră pe prispă, își scoaseră glugile, se scuturară bine de zăpadă și intrară 'n căldură. Se vedeau, pe cât se poate vedea pe întuneric, oameni cu dare de mână, cirezari,[1]) orzari,[2]) ori cine știe ce.

Când d. Stavrache se'ntoarse peste câteva minute în odaie, aducând pe tavă vin și pahare, găsi pe unul din musafiri în picioare, încălzindu-se lângă sobă, acela care intrase întâi; celălalt era culcat pe pat, cu fața la perete; drumeț obosit, se întinsese să-și desmorțească oasele.

— N'ai ceva mezelic?

Se afla... Măsline, costiță de râmător afumată, pastramă și telemea. Pe când gazda căuta în prăvălie, cu ușa dela mijloc deschisă, auzi pe musafiri vorbind așa de încet că nu putu înțelege

1) Negustori de vite.
2) Negustori de cereale.

www.dacoromanica.ro

un cuvânt. Dar întorcându-se cu mezelicul, văzu că fusese o părere. Amândoi musafirii erau la locurile de mai înainte, ba cel culcat începuse să sforăe.

— Lasă-l să se odihnească; e foarte trudit, zise cel din picioare, și așezându-se singur la masă, începu să guste cu mare poftă.

Mâncând, firește, începu vorba.

— Strașnic viscol, domnule!

— Da de unde sunteți d-voastră?

— De departe..

— Și încotro vă duceți?

— Nu știu... Să mă crezi că nu știu. M'a luat prietenul cu el așa, tovarăș de drum, și uite ce sfântă de vreme ne-a apucat.

— Ciudată vorba dumitale! zise hangiul, ridicând sprâncenile; să umble omul așa pe drumuri fără să știe unde merge...

— Ei de! răspunse simplu musafirul, vezi?

Și-și urmă gustarea liniștit. După ce se gândi nițel, gazda:

— Dumneavoastră sunteți... negustori?

— Nu.

— Fonctionari...

— ...Știi, nici tocma funcționari, dar... cam așa.

— Am înțeles: vorba vine, umblați în inspecții.

— Ba nu!

După o pauză, în timp ce musafirul bău unul după altul două pahare de vin:

— Bravo! bun vin ai, domnule Stavrache.

— De unde știi că mă chiamă Stavrache?

— Mi-a spus prietenul.

— Da dumnealui... de unde știe?

— Știu eu? Mi-a spus pe drum, că mi-era frică să înnoptăm pe așa vreme; zice, n'ai grijă; mânem aici aproape, la han la neica Stavrache.

— Pe semne că m'o fi cunoscând dumnealui! zise hangiul și dete să se apropie de pat, să vază mai bine pe omul care dormea cu fața la perete. Când deodată:

— Cum să nu te cunosc, neică Stavrache, dacă suntem frați buni? zise omul de pe pat, răzând și ridicându-se drept în picioare în fața hangiului.

Tot viforul care urla în noaptea grozavă să fi năpădit dintro-

www.dacoromanica.ro

dată în țeasta lui Stavrache nu l-ar fi clătinat mai cu putere decât înfățișarea și vorbele acestea!

Hangiul deschise gura mare să spună ceva, dar gura, fără să scoată un sunet, nu se mai putu închide; ochii clipiră de câteva ori foarte iute și apoi rămaseră mari, privind țintă, peste înfățișarea aceea, în depărtări neînchipuite; mâinile voiră să se ridice, dar căzură țepene de-a-lungul trupului, care se 'ntinse 'n sus, nălțându-și gâtul afară din umeri, ca și cum o putere nevăzută l-ar fi tras de păr vrând să-l desprindă dela pământ, unde parcă era înșurubat... Dar după acest moment dintâi, trupul se înfundă repede, mai jos chiar decât fusese, apăsându-și gâtul în umeri, ca și cum puterea nevăzută îl scăpase de păr, mâinile se ridicară și 'ncepură să frământe 'n sec din degete: ochii-și întoarseră privirile din adânci depărtări, de-afară, afundându-se treptat înăuntrul bolții capului în alte depărtări, mai adânci poate, gura se 'nchise și fălcile se 'ncleștară.

— Șezi neică, zise fratele mai mic, așezându-se la masă.

Hangiul ascultă.

— Te miri, firește, că mă vezi...

Hangiul zâmbi.

— Mă credeai mort, nu-i așa?... Aș! scrisoarea din urmă a fost o glumă...

Hangiul începu să râză.

— Uite, neică Stavrache, la ce-am venit noi... E vorba pe dreptate frățească... Dumneata ai la mână chezășie averea mea. Eu... de! până acuma m'am învârtit în lume cum am putut; de-atâta vreme nu te-am supărat... Acu... ce să-ți mai spui? am umblat cu banii regimentului... și de-aia am venit... să nu mă lași nu mai e vorba de dreptate: de pomană îmi dai... Nu bei și d-ta cu noi?

Zicând acestea, îi întinse un pahar. Stavrache luă paharul, îl duse spre gură, dar gura rămase 'ncleștată, tremurând și ca și cum ar fi băut, deșertă paharul peste bărbie, pe sân.

Musafirii se uitară lung unul la altul.

...Dacă până poimâine n'am cinsprezece mii, trebue să mă împușc... Neică! adăugă omul cu multă căldură, neică! să nu care cumva să mă lași... Nu zici nimic?

Drept orice răspuns, Stavrache se ridică în picioare foarte liniștit, se duse drept la icoane, făcu câteva cruci și mătănii, apoi

www.dacoromanica.ro

se sui în pat şi se trânti pe o ureche, strângându-şi genunchii în coate.

Pe când musafirii steteau nedomiriţi, uitându-se când la unul când la altul, când la omul ghemuit, acesta începu să horcăie tare şi să geamă.

— Dormea?... Visa urît?... Aşa de repede s'adoarmă? Se prefăce?...

Dar n'apucară să-şi pună din ochi atâtea întrebări şi horcăielile se porniră ca un clocot, întrerupte de gemete din adânc, în timp ce trupul tremura tot mai tare şi mai tare, clănţănind din dinţi.

Fratele se apropie de pat şi atinse cu mâna umărul omului chinuit de cine ştie ce vis. La acea uşoară atingere, un răcnet! — ca şi cum i-ar fi împlântat în rărunchi un junghi roşit în foc — şi omul adormit se ridică drept în picioare, cu chipul îngrozitor, cu părul vâlvoi, cu mâinile 'ncleştate, cu gura plină de spumă roşcată. Ca o furtună se repezi, apucă masa şi o trânti de duşumea, făcând tot ţăndări.

Lumânarea, căzând, se stinse, şi odaia rămase luminată numai de candela icoanelor şi de tăciunele din vatră.

Stavrache rămase o clipă cu mâinile ridicate cât mai înalt, dete alt răcnet sguduitor şi se năpusti asupra lui frate-său, îl doborî la pământ, năruindu-se peste el.

— Săi, că mă omoară!

Tovarăşul voi s'apuce pe Stavrache dela spate; acesta părăsi pe cel trântit, se 'ntoarse 'n loc şi 'nhăţă pe celălalt de gât: într'o clipă la pământ.

— Mă strânge de gât! vrea să mă muşte!

Atunci începu o luptă crâncenă. Pe lângă o necovârşită putere faţă de amândoi uniţi, hangiul mai avea şi o repeziciune de mişcări ne 'nchipuită. S'ar fi sfârşit rău pentru musafiri înfiorătoarea tăvăleală, dacă nu-i dădea fratelui prin minte o stratagemă. Scoase repede cureaua dela brâu... Stavrache, ocupat cu tovarăşul, nu lua seama că i se întâmplă ceva la picioare; fratele i le apucă, le 'nfăşura de două ori strâns bine şi închise capătul curelei în cataramă; apoi îl apucă pe la spate, dându-i cu sete pumni în cerbice. Stavrache lăsă pe tovarăş, dete să se 'ntoarcă în loc; dar picioarele nu se mai putură cumpăni. Fratele îi trase un pumn strașnic în furca pieptului, aşa că Stavrache, şovăind,

www.dacoromanica.ro

nu-l mai ajunse cu mâinile şi se prăbuşi ca un taur, scrâşnind şi răgind.

Viscolul, afară, ajuns în culmea nebuniei, făcea să trosnească zidurile hanului bătrân.

Până să se ridice hangiul într'un cot, îl răstigniră jos, îi prinseră fiecare câte o mână, i le răsuciră în loc, frângându-le degetele pe dos, apoi cu mare silă le împreunară pe amândouă din susul capului şi i le legară strâns cu brâul tovarăşului, pe când Stavrache îi scuipa şi râdea cu hohot. Acu era legat butuc.

Tovarăşul se sui în pat, luă candela dela icoană, să caute lumânarea printre lucrurile risipite pe jos. O găsi şi o aprinse. Cum îi dete lumina în ochi, Stavrache începu să cânte popeşte.

— Ce-i de făcut? zise tovarăşul cu groază.

— N'am noroc! răspunse fratele.

Sdrobit de luptă şi de gânduri, omul se aşeză încet pe pat şi privi lung asupra celui ţintuit jos, care cânta 'nainte, legănându-şi încet capul pe mersul cântecului, când într'o parte, când într'alta.

www.dacoromanica.ro

L A C O N A C

Din Poeniţa vine domol la vale un călăreţ tânăr, în buestru ţăcănit...

N'are dece să gonească: soarele nu s'a ridicat nici de două suliţe; înainte de nămiez, are să ajungă la conac, la Sălcuţa, dincolo de jumătatea drumului... Acolo stă un ceas, să dea grăunţe calului; până la toacă, e'n oraş la boierul. Gândindu-se la boierul, se pipăe'n sân — legătura cu banii stă bine.

A trecut de cotul dealului la câmp deschis.

E a doua zi de sfântul Gheorghe. Ceru-i fără pată cât de slabă în tot largu-i, de jur împrejur. La vale, în zare adâncă, sclipeşte unduind aerul dimineţii calde, iar în pădurişlea de mesteceni de pe poala din bătaia soarelui, păsările primăverii se 'ngână şi care de care se'ntrec în feluri de glasuri.

— Da'ncotro, 'ncotro, flăcăule? întrebă cineva din urmă pe tânărul călăreţ.

Acesta întoarse capul. Din urmă îl ajunge un alt călăreţ. De unde a răsărit omul acesta? fiindcă, tot drumul, tânărul, măcar că şi-a întors privirile de multe ori pe calea umblată, nu a luat seama să mai vină cineva după el; chiar a gândit: câtă singurătate de dimineaţă, pe un drum aşa de căutat întotdeauna!

— La vale... răspunde tânărul. Da' dumneata?

— Tot la vale...

Şi cu vorba aceasta, strângându-şi calul în pulpe, trece alăturea înaintaşului.

— Drum bun, flăcăule!

— Şi dumitale!

— Bine că te 'ntâlnii!... Mi-e urît să fiu singur, mai ales la drum.

www.dacoromanica.ro

Călătorul, după chip și port, e un negustor, vreun orzar ori cirezar, de care umblă pân sate după daraveri; un roșcovan grăsuliu cu fața vioae; cârn și pistrui; dar om plăcut la înfățișare și tovarăș glumeț, numai atâta că e șașiu, și cum se uită drept în ochii tânărului, îi face așa, o amețeală, cu un fel de durere la apropietura sprâncenelor.

Merg ei astfel, domol, alături, în buestru țăcănit, vorbind mai de una, mai de alta, și rămâne lucru hotărît că se opresc împreună la conac pentru o gustare; și din vorbă 'n vorbă, nici nu prind de veste când ajung aci, aproape să intre 'n Sălcuța. Cotind la stânga, li se arată, ca la o bătae de glonț, acoperișul nou de tinichea al turnului strălucind în soare.

Tânărul îndeamnă calul, ținând scurt zăbala. Tot așa și negustorul. Calul ia vânt. Trecând prin fața bisericii, flăcăul își face cruce. Atunci aude pe tovarășul, rămas câtiva pași înapoi, răzând grozav. Intoarce capul: tovarășul, nicăeri... Mare minune!... Unde a putut pieri? A intrat în pământ?

Nu... E la han... Il așteaptă sub umbrar...

Flăcăul nu a luat seama că negustorul i-a fost trecut înainte. Firește că așa a trebuit să fie: în pământ n'ar putea intra un călăreț cu cal cu tot...

La conac, tingirile și căldările clocotesc, grătarele sfârâe, cântă lăutarii, forfoteală și larmă mare, și clopote și clopoței, pe care le sună vite și cai mișcându-și capetele.

Tovarășii de drum, după ce atârnă de gâtul cailor trăistile cu grăunțe, se așează la o masă. Negustorul scoate din geanta lui un șip cu rachiu și cinstește pe tânărul... Bun rachiu!... O căldură plăcută cuprinde măruntaiele, și ce poftă de mâncare! Mâncarea e bună și vinul și mai bun... Negustorul bea și 'nbie pe tânăr, și tânărul voinic, se ține bine: pahar la pahar și dușcă după dușcă...

Incet-încet, tovarășii s'au înfierbântat bine... Dar le trebue vin, și degeaba bat în masă și strigă: nimeni nu-i aude. E îmbulzeală mare înăuntru, în prăvălie și afară, subt umbrar. Pierzându-și răbdarea, negustorul se scoală dela masă și merge 'n cărciumă. Tânărul stă foarte aprins la locul lui, se șterge de sudoare și suflă din adânc.

Celălalt se 'ntoarce mânând înainte o fată voinică și frumoasă, care, cu mânecile sumese până la subțiori, aduce pe o tavă

www.dacoromanica.ro

uscătură și udătură. Ajungând prin îmbulzeală la masă, șașiul se uită lung la tânăr, ba-i mai face și cu ochiul către fată.

Fata lasă tava pe masă și pornește. Flăcăul vrea s'o apuce de braț; ea scapă și pleacă: el o chiamă 'napoi; ea-și întoarce capul râzând, dă din umeri par'c'ar zice: „acu n'am vreme de jucării!" și intră în prăvălie. Șașiul se uită la flăcău și iar îi face cu ochiul: „după ea!" Flăcăul se scoală hotărît drept în picioare și urmează calea ce i-o arată ochiul tovarășului...

A trecut demult de nămiez și încet-încet au plecat, unii câte unii, cărăuși, negustori și drumeți alții, care la deal, care la vale, și lăutarii au tăcut și s'a liniștit de tot și s'a limpezit locul.

La conac a mai rămas prea puțină lume... Într'o odaie, ațipesc, așa, după masă, cei doi tovarăși, fiecare pe câte un pat. Fata le aduce cafele... Acu nu-i mai e degrabă; poate sta și de vorbă cu un drumeț. Negustorul se uită la fată, se uită șașiu la băiat și merge să vază ce mai e pe dincolo, pîn odaie, unde s'au pus niște orzari să 'nvârtească un stosișor...

Acu, ce mai una alta? Multă vreme nu poate sta de vorbă o fată care are atâta treabă... N'apucă să plece fata și roșcovanul intră 'napoi. Tânărul s'a culcat de-a-binelea... Așî! E vreme de dormit acuma? Trebue să meargă îndată după tovarăș, în odaia de alături, unde e pont mare de câștig: orzarii sunt și mai buni de iubit — joacă prost și gros.

— Hai scoală!

Între orzari, cine să fie? — Neica Dincă, unchiul, frate bun cu taica flăcăului nostru.

Nu stau mult la vorbă ca să înțeleagă unchiul de unde vine și unde se duce tânărul. Vine de acasă și se duce la oraș, să plătească boierului câștul întârziat, cinzeci de galbeni, pentru sfoara de moșie din Poenița, pe care o ține taică-său în arendă.

Și jocul pornește iar.

Tânărul se vâră și el... și joacă.

— Mă țângăule, zice unchiul, ia-ți calul și mergi de-ți caută de treabă!... Ai auzit?...

Dar țângăul se uită în ochiul tovarășului, care-i stă în față, și se face că n'aude. Merge înainte și bine merge; are un noroc ne mai pomenit.

— Mă, secule! zice unchiul. Ți-e destul... Pleacă!

Așî!... S'a înserat de tot; nu se mai vede cartea; se aprind lumânări.

www.dacoromanica.ro

— Mă, băiete! a înoptat... Ce faci?

— Lasă-mă, unchiule!

— ... Bine! răspunde omul bătrân și joacă înainte...

Dar jocul e joc și norocul noroc... Începe cartea flăcăului să se schimbe și să meargă tot 'ndărătele... Sudori peste sudori... Tânărul se oprește și stă la gânduri, uitându-ne ca 'n gol; dar întâlnește ochiul tovarășul, care-i dă o povață mai tare decât cea mai tare poduncă... Pune mâna'n sân și scoate legătura.. Înainte... Unchiul ridică ochii către nepot, zâmbind cuminte, și fără să mai zică o vorbă, îi apleacă cu multă luare aminte asupra mesei.

E trei după miezul-nopții!... S'a dus arenda!... — și două inele și ceasul!... S'ar fi dus și calul și șeaua, dacă unchiul și orzarii n'ar fi sulfat în lumânări și n'ar fi mers să se odihnească... Cine a câștigat?... Cine a știut să joace, firește: unchiul și cu unul dintre orzari, tovarășul lui; alți doi orzari au pierdut, nu tocmai cât nepotul, adică nu tot ce aveau: dar au pierdut și ei destul de frumos, pe potriva unor negustori nu tocmai tari.

Acu toți jucătorii dorm, fiecare în odaia lui. S'a 'norat de pe la miezul nopții și e întuneric adânc.

Flăcăul nostru stă pe prispă cu fruntea 'ntre mâini, pe când în picioare, drept, în față-i, stă tovarășul său de drum. Înnecat de gânduri, tânărul ridică fruntea 'n sus și-i pare că vede în întunericul nopții strălucind ochiul ciudat care l-a stăpânit toată ziua.

— Ce-i de făcut? întreabă.

— Dorm toți butuc, șoptește cald șașiul... Ușa e scoasă din țâțâna de jos... Dacă o ridici binișor, poți intra pe dedesupt: poți, pe urmă, s'o descui pe dinăuntru și să ieși frumos. Intră încetinel; lasă-te pe vine; mergi pe dibuite la paturi; ascultă bine unde răsuflă și trece-le cu basmaua asta pe la nas fiecăruia... Odată să tragă 'n suflet din mirosul ăsta, și nu se mai deșteaptă până la ziuă, să-i tai cu ferestrăul.

Și zicând acestea, îi dă basmaua 'n mână și-l împinge pe flăcău încet-încet spre ușă. Băiatul trece basmaua în mâna stângă și, ștergându-se de sudoare:

— Doamne! Doamne! suspină el și cu dreapta-și face cruce.

Atunci un hohot strașnic se aude... Flăcăul se 'ntoarce 'n loc. E besnă'n prejuru-i, și nicăeri ochiul luminos a tovarășului. Tânărul se moleșește din toate 'ncheieturile și se prăbușește pe prispă...

www.dacoromanica.ro

...Se face ziuă...

— Scoală, mă! aici ai adormit, procopsitule, zice un glas cunoscut.

Flăcăul se trezește buimăcit.

Unchiul îl chiamă în odaie; nepotul ascultă d'abia târîndu-se pe picioare.

— Cât ai pierdut, mă?

— Tot...

— Cât tot?

— Ce-am avut eu... și...

— Și ce mai?

— Și... arenda.

— Cincizeci de galbeni?

Nepotul dă din cap, punând ochii în pământ.

— Cine te-a pus să joci, dacă nu știi jocul?

— Dracul m'a pus!

— Nu ți-am spus de trei ori să pleci?

— Da.

— N'ai înțeles că te luam la sigur?

— Nu.

— Prostule!

Și unchiul trage din brâu un pungoci mare, scoate o mână de bani și numără pe masă.

— Numără-i și tu. Sunt cinzeci?

— ...Da.

După o tăcere, în timp ce băiatul a strâns banii, i-a legat și a vârît adânc legătura în sân:

— Cu mine să joci tu, mă! țângăule mucos?

Și-i arde părinteşte două palme strașnice.

— Altădată să nu te mai apuci să joci cu oameni bătrâni, dacă nu știi juca! Ia-ți acu banii și pleacă degrabă la boierul. ...Uite... mai ține doi lei de parale, să ai ce mânca pe drum.

— Sărut mâna!

In câteva clipe, băiatul e călare...

— Ei! ce stai? nu pleci?

— ...Unchiule, să-ți faci pomană, să nu spui taichii, că mă omoară!

— Dacă te faci băiat de treabă, nu-i spui.

— Mă fac... sărut mâna!

Și flăcăul dă călcâie buestrașului.

www.dacoromanica.ro

— Mă! strigă după el unchiul. Ia seama, că te ia dracul dacă te mai iei după el, nătărăule!

Către seară, tânărul, flămând şi însetat, trece pe dinaintea conacului dela Sălcuţa în buestru'mbăşicat. O fată naltă şi voinică, cu mânecile sumese până la subţiori, stând rezemată de un stâlp al prispei, se uită lung 'după călăreţ. El apleacă bărbia 'n piept, strânge scurt zăbala şi îndeamnă calul la iuţeală. Vrea şi el să se uite odată înapoi, dar a apucat să cotească la dreapta pe după movila bisericii, şi prispa conacului nu se mai poate vedea.

Ajungând la cotul dealului, unde apucă drumul spre Poeniţa, buestraşul gâfâind îşi potoleşte puţin mersul la urcuş.

Soarele, scăpătând la apus, se uită îndărăt cu stăruinţă caldă la pădurişiea de mesteceni, unde atâtea păsări ale primăverii se chiamă, se'ntreabă şi-şi răspund, se 'ngână şi se 'ntrec în fel de glasuri, întorcându-se fiecare pe la cuibul său.

www.dacoromanica.ro

I O N . . .

Pe un zăduf de nămiez, la un han, cum erau în vremuri hanurile, a poposit un flăcău, drumeț sărac, ostenit și prăfuit. Cum a sosit, răsuflând greu de oboseală, a dat bună vremea la toată lumea și s'a așezat cuviincios pe o laviță, la un colț de masă subt umbrar, unde ospătau călători mulți, care treceau unii la deal și alții la vale; și a cerut hangiului să-i dea și lui un sfert de pâine, brânză și o bărdacă de vin mai ieftior.

Stând, așa, la un loc cu atâția inși, l-au întrebat unul și altul: cum îl chiamă, dincotro vine, încotro se duce, cu ce rost și daraveri, dacă are părinți și rude; în sfârșit, cum fac toți drumeții când se întâlnesc care de pe unde.

El le-a răspuns bucuros...

că pe el îl chiamă Ion;

că mai are o soră gemenă, cu care de mititel nu s'a putut împăca; iar părinții, văzându-i că necontenit se ceartă, și cu cât cresc, din ce în ce mai rău se ocărăsc și se bat pân'la sânge, i-au gonit pe amândoi de-acasă, să se ducă'n lume, unu'ncoace, altu'ncolo, încotro i-o lumina dumnezeu;

că soră-sa a avut noroc; iar el, ba: ea a ajuns procopsită, doamnă mare, primită pe la curți împărătești; iar el, umblând de colo până colo, slujind când la un stăpân, când la altul, este, precum se arată, un... neprocopsit.

Și a oftat adânc de nedreptatea norocului.

— De, mă băiete, zice un bătrân; poate că și tu ăi fi vinovat; ăi fi având și tu cine știe ce cusur ori slabiciune, de schimbi mereu la stăpâni și nu te poți tu, băiat voinic, sălta din nevoie.

— Poate oi fi având și vreun cusur, ce să zic?... dar despre slăbiciune, alta nu mă știu să am decât că nu pot suferi pe soră-

www.dacoromanica.ro

mea... Şi nu fac pas, să nu dau de ea, tot de ea şi iar de ea. Şi, cum o'ntâlnesc, nu mă pot stăpâni... mă reped ş'o apuc de piept... Chiar aseară 'am avut o întâmplare cu dumneei... M'au bătut ei, prietenii dumneei, strașnic, nu-i vorbă... halal să le fie!... așa mângâietură, n'am ce zice, demult n'am mai căpătat; dar... nu-mi pare rău, încai mi-am sărat sufletul — i-am dat eu dumneei ce i se cuvenea...

Pe urmă, după ce soarbe din bărdacă, povestește, cui- are vreme să-l asculte, întâmplarea.

Ieri, plimbându-se pîn cetatea de scaun, a auzit sunând trâmbițe; a alergat să vază ce e... La o răspântie, unde se strânsese multă gură-cască, un pristav [1]), cu o chivără mare de hârtie, striga din fundul bojocilor că „să vie diseară oricine poftește în grădina împărătească, s'auză acolo fără plată cum cântă un vestit măgar de prăsilă, sosit de curând dela'nvățătură, pe care împăratul, ținând la el foarte mult, l-a fost trimis cu cheltuială în străinătății să se desăvârșească'n școlile înalte la meșteșugul cântării frumoase". Ion a 'nceput să râză de mofturile caragniozului; dar, pe urmă, neavând altă treabă, s'a dus și el la grădina împărătească, foarte curios să auză cum o fi cântând un măgar învățat.

— ...că eu, a zis Ion către ascultătorii dela masă, eu știu ce glas are măgarul, și știu asemenea că orice școală, cât de înaltă, nu poate da ce n'a vrut să dea nașterea... Așa dar, m'am dus... am intrat fără supărare și am găsit multă lume adunată, și din boierime și din tagme și prostime — destulă. Grădina era luminată cu multe lumini în băsici de hârtie văpsită. In fundul grădinii era o moviliță cu flori pe de margini, și acolo, sus, de jur împrejur, lăsând un loc gol la mijloc, ședeau pe jețuri împăratul, împărăteasa și toată curtea, și'ntre cei dintâi ai curții, tocmai la față, surioara mea, îmbrăcată mai strălucit ca'mpărăteasa: îi sclipeau capul, pieptul și mâinile de diamanticale. Am așteptat cât am așteptat, înghesuit în fund, și'n sfârșit am auzit: Al al și bătăi în palme din toate părțile. Se arătase sus, pe movilă, vestitul cântăreț, gătit cu un valtrap de mătase cusut numai fireturi și decorații atârnate de gât, și fel de fel de zorzoane, și'nfrunte, la coamă și la coadă, funde de panglici în trei fețe. S'a făcut tăcere mare... A'nceput măgarul să cânte... ce, credeți?... „Car-

1) Crainic.

www.dacoromanica.ro

navalul de Veneţia" din ce?... din gură!... cum? cu variaţiuni!

Aci, s'a oprit Ion şi s'a uitat râzând ca un prost la ascultători. Dar, de unde să ştie ascultătorii aceia din lumea de rând ce însemnează „Carnavalul de Veneţia" şi „variaţiuni"!.. şi unul întreabă:

— Ei! şi pe urmă?

— Pe urmă, după ce a sbierat măgarul aproape un ceas, surioara mea (că la ea mă uitam mereu) s'a ridicat în picioare, a'nceput să bată din palme, s'a repezit la el, l-a luat de gât şi l-a pupat şi p'o falcă şi pe cealaltă, şi, scoţându-şi dela mână o brăţară, care scânteia de departe, i-a petrecut-o pe dup'o ureche. Atunci, lumea toată dela mare pân'la mic a pornit să răpăie din palme şi să ţipe ca nebunii: „bravo! bravo! bis! bis!"

Cântăreţul a mulţumit foarte mândru, moţăind când în dreapta, când în stânga, şi iar s'a pus pe sbierete.

Iar surioara mea, la fiecare sbierat al lui, da din cap încântată, aruncându-i câte un trandafir, şi se uita galeş, când la împăratul şi la'mpărăteasa, când la boieri şi la prostime...

N'am mai putut suferi... Când s'a opintit odată dumnealui să ridice glasul sus de tot, am pus şi eu două degete în gură ş'am început să fluier din răsputeri.

S'au ridicat toţi în picioare...

— Cine?... cine a'ndrăznit?

Şi'n turburarea aceea, am auzit glasul soru-mi:

— Obraznicul ăsta trebue să fie, ticălosul de frate-meu!

Numaidecât, care cum m'a ajuns, m'a luat în palme, în ghionturi, în uicioare; m'au scuipat; şi după ce s'au săturat, m'au aruncat ca pe o strachină spartă afară din grădină... Am stat puţin aşa, până să-mi vie sufletul la loc, m'am sculat şi am plecat şchiopătând... şi până foarte departe, auzeam mereu sbieretele măgarului şi bătăile'n palme ale celorlalţi, şi *bravo!* şi *bis!*...

...Ei! vă place?...

Când să isprăvească Ion povestea, iată că soseşte dinaintea hanului o caleaşcă mare cu falaitar [1]) şi cu o ceată de curteni călări. Opresc să răsufle caii; descalecă boierii, şi coboară din caleaşcă o mândreţe de curteană.

— Uite-o, strigă Ion, ridicându-se de pe laviţă... Uitaţi-vă, asta e procopsita de soră-mea!

---

1) Călăreţ, care merge înaintea unei căleşti.

www.dacoromanica.ro

Dar ea:

— Nici aici nu scap de tine, neprocopsitule?

— Nici aici! răspunse fratele râzând. Unde t'ei duce, tot de mine ai să dai. Om fi umblând tu iute, că sbori pe sus cu falaitar, şi eu încet, că mă târăsc pe jos; dar tot trebue să ne'ntâlnim! n'am să te las! am să-ţi dau mereu peste bot şi la cap! să vedem: care pe care?...

— Ia-ţi seama la gură, nebunule! a strigat un curtean strălucit, dându-i o palmă să-i strămute căpriorii.

— Poţi să dai palme cât poftesti, a zis Ion, sunt deprins cu aşa mângâieri... Deocamdată, lasă-mă numai să'ntreb pe surioara mea iubită: când vă mai cântă, soro, măgarul?

— Ce-ţi pasă ţie?

— Cum să nu-mi pese, dragă?... Vreau să ştiu... să viu să-l mai ascult... că-mi place de mă'nnebunesc, mai mult ca la toată lumea...

— Să ştii tu că place la toată lumea!... Vedeţi-l, oameni buni, pe nenorocitul ăsta!... Tutulor, nouă, şi împăratului şi'mpărătesei, la toţi boierii, la tot norodul, mie şi d-voastră, ne place la toţi, numai dumnealui nu-i place! Toţi, şi eu şi dumneavoastră suntem nişte proşti, numai dumnealui, pricopsitul! mai cu moţ... Vine să strice petrecerea şi mulţumirea şi cheful la o lume'ntreagă... Apoi de!

— Ia, ascultă, mă băiete, a zis unul dela masă, are dreptate dumneei: dacă place la toată lumea, ce te amesteci tu?... ce-ţi pasă ţie?

— Cum o să placă, nene, săracul de mine?... măgar! din gură! „Carnavalul de Veneţia!!“ cu variaţiuni!!!

— Dacă le place, mă! n'auzi?

— Ia m'ascultă şi pe mine, flăcăule, zice altul mai dârz, pierzându-şi răbdarea, dece eşti căpăţânos şi nu vrei să'nţelegi?... Dacă ne-o plăcea şi nouă, ăstora de aici?

— Cum să vă placă, omule?

— Ei! uite aşa: să ne placă!... Ce!... nu cumva o să cerem voie dela tine să ne placă?... Uite, mă!... Cine eşti tu?

— Nu-i vorbă de cine sunt eu! strigă Ion aprins; e vorba: se poate să placă?... măgar — din gură, „Carnavalul de Veneţia“ — cu variaţiuni?... Ai?...

— Nu sbiera aşa la mine, că eu te pleznesc!... Uite aşa! o să ne placă!

www.dacoromanica.ro

— Lasați-l, mă, zice altul; asta e părerea lui...

— Părerea lui, s'o ție pentru tat'său și pentru mă-sa! să nu ne-o vâre cu de-a-sila pe gât!

Și'ncep să vorbească tare toți deodată, unul așa, altul amin-terea... Sora face haz... iar Ion strigă mai tare ca toți:

— Nu trebue să vă placă!

— Dece, mă pârlitule?

— Că nu e de plăcut!

— Că nu vrei tu, ai? Ei, iacă, la toți ne place, să crăpi!

— Atunci, dacă la toți vă place, a strigat și mai tare Ion, să mă iertați, dar sunteți toți niște...

— Niște ce, mă?

— Niște urechiați mai mari ca el!

Maica ta, Cristoase, ce foc pe Ionică!... l-au luăt în palme, în ghionturi, în picioare... și trage-i, care mai de care, și tăvălește-l prin umbrar, unu-l lăsa de ostenit, s'altu-l lua de odihnit... Au spart cu el toate borcanele și bărdacele hangiului — pe când rioara se suia în caleașcă și pornea cântând, urmată de droaia curtenilor călări... Dar flăcăul nu se lasă... când pe mese, când pe subt mese, într'una țipa: „urechiați" și iar „urechiați".

L-au lasat măr, și s'a dus fiecare la treaba sa.

S'a sculat Ion, mulțumit de atâta'nvârtitură, și-a căutat căciula, a scuturat-o frumos și, cum parcă nu i s'ar fi întâmplat nimica, zice liniștit hangiului, care se uită cu milă la cioburile risipite pe jos:

— Nu se poate, mă omule, măgar, fie cât de'mpărătesc și de'nvățat, să cânte din gură... ce? „Carnavalul de Veneția" și încă și cu variațiuni — gândește și dumneata...

— Ei! du-te la dracul cu prostiile tale! a zis hangiul plictisit. Nu vezi ce tărăboi și ce pagubă mi-ai făcut?

Și s'a dus Ion cu pas potrivit — dracul știe'ncotro... să caute una mai bună.

www.dacoromanica.ro

PARTEA POETULUI

„Luați-vă lumea! a strigat Domnul; luați-o, oamenilor! a voastră să fie ca moștenire'n vecii vecilor! și frățește v'o'mpărțiți!

„S'au repezit care mai de care cu mâinile'ntinse să-și apuce partea; mișunau tineri și bătrâni.

„Plugarul se duse spre roadele câmpului; Vânătorul porni să bată pădurile; Negustătorul își înfundă hambarele; Viierul își alese zeama nobilă; Regele puse străji la poduri și drumuri și zise: „Dați-mi dijma".

„Într'un târziu, după ce se isprăvise'mparteala, iată vine și Poetul din depărtări... Nimic nu mai rămăsese de apucat; pretutindeni, toate aveau stăpân.

„Vai! eu singur, strigă el cu mâhnire, eu singur fusei uitat, eu, cel mai supus copil al tău!

„Și'ngenunchiă înaintea Domnului, care-i răspunse:

„Dacă te-ai desfătat în lumea visurilor. ce stric eu? Unde erai când s'a'mpărțit pământul?

„La tine eram! zise Poetul. Ochiul meu țintea la fața ta; urechea mea la armonia cerurilor... Iartă sufletului care, îmbătat de lumina ta, nesocoti cele pământești!

„Ce-ai făcut? zise Domnul!... Nimic de acolo nu mai e al meu, toate le-am dăruit! Vrei tu să trăiești în cerul meu?... Vino când dorești: oricând, bucuros îți va fi deschis!".

Pe urmă i-a adaugat Domnul cu multă bunătate:

— Ei, acuma, mai du-te pe pământ și te mai plimbă

A mulțumit Poetul din fundul sufletului și a plecat măgulit de atâta frumoasă atenție din partea Domnului.

S'a coborît pe pamânt...

Acolo toată lumea forfotea în sus și'n jos, alergând fiecare

www.dacoromanica.ro

țără astâmpăr după treburile sale: care mâhniți, care mulțumiți, toți îngrijați...

Poetul a salutat în dreapta și'n stânga; unii tot i-au moțăit din cap; dar alții, parcă nici nu-l văzuseră. A dat să între'n vorbă ici și colo...

Unul i-a răspuns:

— N'am vreme de fleacuri.. am treabă!

Altul, după ce l-a ascultat puțin, zice:

— Imi pare rău, dar nu'nțeleg deloc... Salutare...

Pe altul, l-a povățuit Poetul cu blândețe să nu mai bea atâta bere, că berea multă tâmpește. Acela, pesemne, tâmpit gata, i-a zis o vorbă foarte proastă și i-a turnat o halbă'n cap.

Poetul a căzut mâhnit pe gânduri — făr'a'nțelege cum poate avea o lume întreagă, stăpânind întreg pământul, atâtea griji, atâta bătaie de cap și atâta răutate — și s'a hotărît să se'ntoarcă la Domnul.

Când a sosit sus, a dat la poartă de sf. Petre, care-i era binevoitor.

— Ei! zice sfântul, te-ai întors iar? atâta ți-a fost plimbarea?

— Să-ți spun drept, sfinte Petre, e tare urît pe pământ... și am venit, după cum mi-a spus Domnul...

Dar sfântu-i taie vorba:

— Drăguță, să ierți, Domnul acuma are alte treburi; mai du-te și te mai plimbă; vino altădată.

— Bine, a zis Poetul cuviincios.

Și s'a'ntors la plimbare jos. Dar nu s'a mai dus în oraș; s'a dus la țară...

Era o zi blagoslovită de vară... Limpede și cald... In depărtări se'ntindeau, cât apuca ochiul, câmpuri aurii cu spicele coapte, și aci aproape se auzeau, într'o adâncătură, fâșiituri de coase și cântece de cosași.

Poetul s'a apropiat de unul dintre muncitori, care trăgea cu gresia pe buza coasei, și i-a zis:

— Frumoasă e natura, ai?

Dar muncitorul asudat, punându-și gresia în brâu și ștergându-se cu mâneca pe frunte, i-a răspuns:

— O fi și frumoasă!

— E duioasa noastră mamă! a adăugat Poetul.

— Da, duioasă mamă, ce e drept... Trebue numa s'o bați să-i sângerezi sânul până să se'ndure să-ți dea o picătură de lapte...

www.dacoromanica.ro

Şi încă vara, cât să fie de zăduf, calea-valea; dar să poftești dumneata iarna — că pasămite nu ești de p'aici — să poftești când turbă și urlă... atunci s'o vezi ce duioasă e!

Da, știu ; dar, chiar în furoare, ce sublimă este!

— Bag seama, zice muncitorul, dumneata, ori ești lovit cu leuca ori altă treabă n'ai decât să râzi de mine... Ia cată-ți de drum, domnule, că n'am poftă de glumă pe nemâncate!...

Şi s'a pornit omul la lucru mai departe.

Vorbele și purtarea atât de grosolane ale acelui țăran l-au mâhnit pe Poet, îndemnându-l să se ducă'napoi, sus.

— Iar dumneata, drăguță? l-a'ntrebat portarul.

— Iar eu, sfinte Petre, și te rog să mă lași a mă apropia de Domnul, care mi-a făgăduit că „oricând, bucuros cerul îmi va fi deschis".

— Puiule, zice sfântul, eu știu ce ți-a făgăduit Domnul, ca eram de față; dar acuma, drept să-ți spun, nu e vreme potrivită să i te'nfățișezi, e foarte supărat pe oameni, fiindcă-i vede cum se'nvrăjbesc și dușmănesc între ei și gata-gata să facă iar războaie și vărsări de sânge; și Domnul este peste măsură scârbit de purtările lor, și chiar se gândește cum să-i pedepsească amarnic, cu foc, apă, cutremure și alte răni, ca să-i aducă la calea pocăinții... Prin urmare, mai plimbă-te...

— Bine, a zis Poetul.

Şi iar s'a dus jos la plimbare... Dar nu s'a mai dus la țară; a mers într'un oraș foarte mare.

Umblând de colo până colo, cum umblă omul fără treabă, a intrat, către seară, pe gangul unui palat, s'a suit pe scări, pe unde se'mbulzea fel de fel de lume și a nimerit într'o sală mare. Acolo țineau sfat diplomați și militari împrejurul unei mese, pe care, sub lumina a o sumă de policandre strălucitoare, stau întinse hărți, documente, tractate, iar în capul mesei, într'un jeț mai înalt, aromea dulce un împărat bătrân, cu toate că toți ceilalți făceau gălăgie strașnică, strigând înfierbântați, unii *pace*, alții *război*, alții cine mai putea înțelege ce.

Poetul a înaintat până la masă și, cu glas olimpian, a tunat:

— Pace! Domnul este peste măsură scârbit...

Dar unde-a fost chip să urmeze mai departe?... Un general l-a luat de ureche și l-a'nvârtit în loc cu fața spre ușă și cu spatele spre'mpărat; iar un diplomat l-a consiliat de dinapoi, să sboare pe scară'n jos.

www.dacoromanica.ro

Plecând astfel, mai mâhnit de asta decât de mojicia cosaşului, a dat pe strada, noaptea, de o ceată de măşti care cântau, ţopăiau şi chihoteau, cum are tinerimea fluşturatică obiceiul în carnaval. Îndata ce l-au văzut, au năvălit la el sa-l tachineze, una dintre fete l-a apucat de gât cu mâinile ei subţiri şi reci şi l-a sărutat de l-a fript până'n fundul sufletului; pe urma l-a luat la braţ pe sus şi au pornit cu toţii înainte, să ridice târgul cu nebuniile lor. La o răspântie iată că se întâlnesc, în bătaia unui felinar, cu un bătrân gros şi pântecos, roşu ca morcovul şi cam prea vesel — un fel de negustor provincial, d'ai de care se'ncurcă bucuros la petreceri prin oraşele mari, mai ales în toiul câslegiului. Cum dau de el, se opresc derbedeii, iar măsculiţa Poetului i se smulge dela braţ şi se repede la negustor, strigând:

— Unchiule!

Iar „unchiul" zice:

— Sufletu-meu! nepoţico!

Ea îl ia de gât cu aceleaşi mâini subţiri şi reci şi pupă-l... Poetul se repede să-l despartă; unchiul îi dă brânci încoace, nepoţica încolo, şi pe urmă tifla... şi pleacă toţi încolo cu negustorul. Poetul rămâne în loc; îşi pune mâna la frunte şi stropeşte cu lacrimi calde mormântul iluziunilor sale, ca să crească d'asupra florile pe veci pierdutelor, în veci neuitatelor tinere sfinte amintiri..

Apoi, mai mâhnit chiar decât de consiliul diplomatului, merge iar sus:

— S'a isprăvit, sfinte Petre; mă simt sdrobit de atâtea plimbări!...

Şi-i povesteşte pe larg, cu multă obidă, dar într'un stil nobil şi susţinut, toate câte le-a'ntâmpinat.

Sf. Petre, ţinând la băiatul ăsta, se duce la Domnul şi zice:

— Doamne, iar a venit Poetul... Eu aş zice să-l primeşti şi să-i dai şi lui ceva, că prea a ramas fără parte pe lume...

— Ce să-i dau, Petre?... Nu i-am spus că nu mai am ce-i da, dacă au luat ăilalţi tot?... Eu stiic, daca a umblat gură-casca şi n'a mers şi el la'mpărţeală? Poate să mijlocim pe pamânt pentru vreo slujbă...

— Nu e de slujbă el, zice sfântul... e delicat...

— Atunci, ceva bani...

— Nu-i trebuesc.. e dezinteresat.

— Vreo decoraţie...

— Aşi! se supăra... e şi mândru...

www.dacoromanica.ro

— Ei! zice Domnul; mi-am gasit beleaua cu omul ăsta...
— Doamne, zice Pe're, eu știu ce i-ar trebui lui...
— Ce?
— Nu-i vreun lucru mare: o cutie cu peniţe, un clondir cu cerneală și trei topuri mari de hârtie.
— Da-i-le, sa ne scăpăm de el: că iar așa, într'una toată ziua bună-ziua, a cam inceput să mă plictisească.
I le-a dat... A plecat Poetul foarte mulţumit.
Nu trec nici trei săptămâni, și iar se pomenește sfântul cu el:
— Iar, iubitule?... ce mai poftești?
— Am isprăvit hârtia și cerneala...
— Cum se poate?
— ... și am venit să vă rog, daca nu va supărați, sa-mi mai dați.
Sfântul se uita lung la el și, pe urmă:
— ...Să-ţi mai dăm...
I-a mai dat doua clondire și patru topuri.
Peste o lună, iar...
— Nu mai pot dela mine, drăguță, fără voia Domnului, ca lucrurile astea le am și eu luate'n primire cu socoteală... Aide de te roagă singur...
Și Domnul s'a'ndurat și i-a mai dat Poetului — cinci clondire și zece topuri.
Dar când a vrut să plece Poetul, Domnul zice:
— Ia ascultă, mă băiete, nu mai strica atâta, fa și tu niţică iconomie... vezi ce scumpă e acum hârtia!
Iar după ce a plecat Poetul, senin, zice Domnul :
— Petre, bun băiat o fi ăsta; dar e cam...
— Cam, cum Doamne?
— ...Cam... găgăuță... Nu ţi se pare și ţie?
— De! Doamne, raspunde Petre, fiecare cu partea lui!

www.dacoromanica.ro

CUPRINSUL

Pag.

Studiul introductiv . . . . . I XXXII

TEATRU

O noapte furtunoasă 7
Conu Leonida faţă cu reacţiunea 49
O scrisoare pierdută 60
D'ale Carnavalului 133
Năpasta 184
1 Aprilie (monolog) 216

NUVELE

Păcat 223
O făclie de Paşte 250
Cănuţă om sucit 264
La hanul lui Mânjoală 273
Două loturi 282
In vreme de războiu 297
La conac 314
Ion 320
Partea poetului 325

www.dacoromanica.ro

Dat în lucru: 21. VIII. 1950; Bun de tipar: 1.XI.1950, Format 61X86/16; Tiraj: 15.300;
Clasificare zecimală: 8 R (08)
Tipografia: „România Liberă-N. Mohănescu"
București, Str. Const. Mille 5 7 9
Nr. 3702 1950

www.dacoromanica.ro

www.dacoromanica.ro

PREȚUL LEI 110